

ROLANDE MET DE BLES

HERMAN TEIRLINCK

## DE XXXX BRIEVEN AAN ROLANDE DOOR RENIER JOSKIN DE LAMARACHE

NEDERLANDSCHE TEKST MET LIMINAIRE<sup>1</sup> NOTA

BIJ SNOECK-DUCAJU EN ZOON TE GENT  
1944

*Het is mij lief, op den drempel van dit boek, het aandenken te begroeten van den zoo beminnelijken heer G..., den grootwever<sup>2</sup> van Oudenaarde. Hoe vaak heeft hij mij ingewijd, deze dweper van Oost-Vlaanderen, in de heerlijkheden van het land, waar ik de rijke levensindrukken van mijn jeugd heb opgedaan. Hij is in mijne oogen de bewaarder van het Tabernakel<sup>3</sup> en ik denk aan hem als aan den priester van den heiligen Moedergrond. Hij was bovendien een gevoelig bellettrist<sup>4</sup>. Hij bezat een aantal litteraire zeldzaamheden, waarop hij haast zoo prat ging als op het kostbaar Brusselsch en Doornijksch porseleinwerk<sup>5</sup>, dat zijn rein patriciërshuis versierde.*

*Een paar zomers vóór zijn dood heeft hij mij het pakje brieven van Renier Joskin de Lamarache geschonken. Er zit misschien wat in, zei hij, en gij doet er mee wat gij wilt. Hij had het bij een Parijschen boekenkramer ontdekt en voor klein geld verworven. Hij bewaarde het zoolang omdat daar sprake was van een familie, die in het Oudenaardsche in hooge eere aangeschreven stond: de Warmont-Cocambre's. Omtrent de herkomst wist hij niets. Ik moest zelf maar eens nagaan, als 't mij lustte.*

*De documenten zijn nu achttien jaren in mijn bezit. Ik heb geïnformeerd, natuurlijk. Maar over de mensen en gebeurtenissen, waarvan zij gewagen, is weinig aan het licht gekomen. De brieven op keurig gearmorieerd<sup>6</sup> papier, zijn in vloeiend, soms wel eens overvloeiend Fransch geschreven. Het Fransch, dat van een Vlaming is en den typischen tweetalige verraaft, een specifiek Belgisch produkt. Maar zij werden bovendien gecamoufleerd. Namen zijn doorgehaald en vervormd. Heele brokken zijn overschrapt. Enkele bladzijden werden door nieuwe vervangen, en het schrift is dan van een andere hand. Al deze emendaties hebben alleen voor doel gehad de ware identiteit der voorkomende personages te verbergen. Zoodat ik nu verder nog slechts tot gissingen zou kunnen overgaan. Het liefst echter houd ik mij aan de positieve uitslagen van mijn onderzoek, hoe bescheiden die ook zijn.*

*De Lamarache's zijn afkomstig van Zuid-Brabant. Lamarache is een tamelijk onbelangrijke plaats van het Waalsche gedeelte, halverwege Eigen-Brakel en Ohain. Men heeft van deze landjonkers<sup>7</sup>, waarschijnlijk zooals zoovele andere rond het Zoniënwoud uit een kaste van weidmeesters<sup>8</sup> gesproten, geen herinnering in de streek bewaard. De stam daagt echter op, in de XVIII<sup>e</sup> eeuw, aan de oevers van de Hooge-Zenne, ten Zuiden van Halle, de Vlaamsche*

---

<sup>1</sup> liminaire: inleidende

<sup>2</sup> grootwever: bezitter van vele weverijen, grootindustrieel

<sup>3</sup> Tabernakel: plaats in het kerkkoor waar gewijde hosties bewaard worden

<sup>4</sup> bellettrist: beoefenaar van de fraaie letteren

<sup>5</sup> Brusselsch en Doornijksch porseleinwerk: Brussel en Doornik waren op het einde van de 18de eeuw en begin 19de eeuw belangrijke centra voor het vervaardigen van porselein

<sup>6</sup> gearmorieerd: met wapenschild

<sup>7</sup> landjonkers: landedellieden, adellijke grondbezitters van het platteland

<sup>8</sup> weidmeesters: jachtopzieners

taalgrens voorbij. En wel te Steenkerque, op de marken<sup>9</sup> van Henegouwen, tusschen Zinnik en Edingen, waar hun erfgoed, het welbekende en zoo mooie Castel-Horlebecq enkele jaren geleden in het bezit viel van de Orde der Vrouwen Benedictienen. Het kasteel werd opgetrokken door Sire Joskin, den Oudere, die onder Maria-Theresia in den Brabantschen Raad zitting had. Het is die Joskin die zijn voornaam aan den titel verbond.

Basiel Joskin de Lamarache, geboren in 1820, breidde het Goed uit en stichtte de veefokkerij, die op korten tijd het vrij aanzienlijk fortuin der Heeren heeft gemaakt. Hij trouwde met Isabella Rappaert de Merendree, waarvan men nog vertelt in de streek. Vrouw Isabella was een ongebreidelde pathetische, op het kantje af gek. Hare wanordelijkheden waren van allerlei aard en bestreken tegelijk het mystisch<sup>10</sup> en het zinnelijk gebied. Zij stierf in een gesticht nabij Leuven, 't jaar 1903. Maar haar man was al vroeger aan een beroerte bezweken, namelijk in 1893.

Hun eenige zoon Ogier Joskin de Lamarache, geboren in 1845, walgde van het landelijk veefokkersleven. Hij laat de zaken in handen van zijn vader en onderneemt een wereldreis. Na een bewogen leven, lichamelijk en geestelijk door velerhande excessen ondermijnd, keert hij in 1878 op het vaderlijk Erf terug en onderwerpt zich aan de strenge afgetrokkenheid<sup>11</sup> van het Huis. Hij huwt in 1880 de twintigjarige Coleta, dochter van Messire Hardwin van Bierk, Heer van de Gaillarde, eigenaar van de grootste stoeterij in Brabant.

Deze Hardwin was een Vlaming, heinde en verre befaamd onder den naam van "Grooten Weduwnaar", de felste van de zoogenoemde Reuzen. Zijne dochter, kloek<sup>12</sup> en blank, rees beeldschoon uit onder de jonkvrouwen van te lande.

Vrouw Coleta bracht vier kinderen ter wereld, Ghisleen, in 83, en die in 86 stierf aan een ongeluk veroorzaakt door zijn wildzang<sup>13</sup> van een vader (hij had te paard een beek willen overspringen met het kind in den zadel), Isabella, in 85, gestorven in 88 aan de kroep<sup>14</sup>, Ghislina, in 87, eveneens in 88 aan de kroep gestorven, en Renier, in 89. Deze Renier is de schrijver van de brieven. Ogier reed zich in een steeple-chase<sup>15</sup> te Waregem dood, een jaar na de geboorte van zijn tweeden zoon. Vrouw Coleta bleef achter met het kind, dat zij waarschijnlijk in haar verlatenheid en blinde moederliefde, bedorven heeft.

Renier loopt college te Leuven, in de rechten. Hij leidt er een bandeloos studentenleven. Na gepromoveerd te hebben verlaat hij Castel-Horlebecq. Men spreekt van onverkwikkelijke<sup>16</sup> avonturen, maar ik heb niets kunnen controleeren. In 1913 stemt hij erin toe den vurigen wensch van zijn grootvader te volbrengen: hij treedt in den echt met juffrouw Lutgardis van Warmont-Cocambre, die nauwelijks achttien jaar oud is, een verrukkelijk meisje, waarop, naar verluidt, jonker<sup>17</sup> Renier na het huwelijk smoorlijk werd verliefd. Uit de brieven blijkt dat die liefde hem als echt moet worden aangeteekend.

In 1914 breekt de wereldoorlog uit.

Renier Joskin de Lamarache trekt te velde. Hij wordt in een vliegersescadrille<sup>18</sup> opgenomen. Einde 1917 ligt hij halfblind te Parijs in een hospitaal.

---

<sup>9</sup> marken: grenzen

<sup>10</sup> mystisch: behorend tot de leer volgens welke de menselijke ziel zich door contemplatie met God kan verenigen

<sup>11</sup> afgetrokkenheid: teruggetrokkenheid

<sup>12</sup> kloek: krachtig-gezond, flink

<sup>13</sup> wildzang: onbezonnen, wild, onstuimig persoon

<sup>14</sup> kroep: ziekte die vooral bij kinderen voorkomt waarbij het strottenhoofd vernauwt, gaat gepaard met benauwde hoest

<sup>15</sup> steeple-chase: hindernissenwedstrijd te paard

<sup>16</sup> onverkwikkelijke: onaangename

<sup>17</sup> jonker: landedelman, adellijk grondbezitter

<sup>18</sup> vliegersescadrille: groepje vliegtuigen die in regelmatig verband vliegen

*Ondertusschen is hem op Castel-Horlebecq een zoon geboren. Het kindje is verminkt. De moeder bezwijkt in de kraam. Renier verneemt zulks bij zijn terugkomst, na den wapenstilstand. Hijzelf is niet geheel genezen van zijn oogziekte, die hij waarschijnlijk niet alleen aan een oorlogsaccident te wijten heeft. Vrouw Coleta, zijne moeder, beheerscht den toestand en houdt het Huis. Lamarache, naar het er in den aanvang uitziet, wijdt al zijn krachten aan de hoeven en de stallingen. De brieven stuiten dezen ijver in 1921.*

*Vele figuren treden uit deze documenten te voorschijn. Geen echter blijft zoo geheimzinnig als de vrouw, die Rolande wordt genoemd.*

*Wie toch is deze Rolande?*

*Ik heb beproefd haar te achterhalen. Zij zelf heeft zich echter zóó langs den tekst vermomd en verschanst dat hare identiteit erdoor ondoordringbaar is gebleven. Maar ik hoopte uit de omgeving, die door Lamarache dan toch met zooveel details wordt aangeduid, iets te kunnen vernemen. De studie van notaris Moorjan is thans in vreemde handen. Maar ware het ook anders, zij blijft een graf. En wat men verneemt, het is op private bijzonderheden gericht die men beter doet te verzwijgen. Trouwens zij openen den weg naar Rolande niet.*

*Het Schoonheidsinstituut te Parijs, benevens<sup>19</sup> veel nieuwere, bestaat nog. Onder geheel andere gedaante, het spreekt. Doch wie dergelijke inrichtingen heeft bezocht, weet hoe bescheiden men daar te werk gaat, en hoe hermetisch er de deuren sluiten. Afleidingen, gissingen, heropstellingen, men mag er zich niet aan wagen, het is van al te delikaten aard. Overigens, nergens geven zij uitzicht op Rolande.*

*Clarence en zijne vrouw, waar houden zij zich verborgen? Ik heb niet veel moeite gedaan om hun eenzelvigheid<sup>20</sup> te ontdekken, omdat er van dien kant toch geen licht op Rolande zal geworpen worden. Zij zijn immers, of zij waren, hare slaven.*

*Rest Elie Soleure, de Fransche prozaschrijver.*

*Ik heb Soleure gezien. Het is een hoogstaand artist, die onder deze letteren schuilt. Hij heeft de brieven in bewaring gekregen. Ze zijn tijdens een overijlde verhuizing zoek geraakt. Hij hoopt dat ik hem begrijp wanneer hij over Dame Rolande niet anders dan zwijgen wil. Maar, voegt hij er aan toe, hij ziet niet het minste bezwaar in de publicatie van de voor Rolande nochtans zoo bezwarende bescheiden<sup>21</sup>. Want, meent hij, indien zij er in zijn handen afstand van heeft gedaan, dan is hij overtuigd dat zij het deed "om de verschijning ervan te verzekeren". Letterlijk zegt hij : "Het is een trek van sadistische vrouwen als Rolande, dat zij aan de openbare uitstalling van soortgelijke intimiteiten een heropflakking van haar wellust beleven, en er als een vereering in zien van hare geslachtelijke soevereiniteit." Het klinkt wel gruwelijk. Ik vertaal nochtans zoo goed als ik kan. Ik ben vrij zeker hierin Soleure niet te verraden, en ik dank hem voor zijn luchtige onbevangenheid. Zoo dan is Rolande. Het overige moet de lezer van de brieven aan haar bijwerken. Ik heb met geen enkel commentaar de doorlopende lektuur ervan willen onderbreken. Er is trouwens nergens een storend hiaat. Op een eenige plaats heb ik een tusschennota noodig geacht, en wel na brief XXXVII. Het is een zakelijke aanvulling zonder invloed op den algemeenen samenhang.*

*Renier Joskin de Lamarache is een man van "tusschen twee oorlogen". Een gebroed van den monsterachtigen boem, die alle menschenlijke waarden zoo diep heeft neergehaald. In het dramatisch licht van die zedelijke dekadentie moet men zijn uitlatingen, zijn zinnelijkheid, zijn mystisch<sup>22</sup> gedweep, zijn zonden en misdaden beoordeelen. Want elk van ons heeft wel*

---

<sup>19</sup> benevens: naast

<sup>20</sup> eenzelvigheid: identiteit

<sup>21</sup> bescheiden: (schriftelijke) bewijzen

<sup>22</sup> mystisch: behorend tot de leer volgens welke de menselijke ziel zich door contemplatie met God kan verenigen

*een verantwoordelijk deel in de tijdsleiding, sterker daartegenover is de tijdgeest, die elk van ons leidt. Het historisch moment dat o.a. door deze brieven van een Heerscher wordt gecatalyseerd heeft zijn resonnantie verder over de mensen uitgebreid, en mede de kiemen helpen leggen waaruit de huidige oorlog breken zou. Deze getuigenissen van Lamarache zijn daarom iets anders, iets méér dan van een rijken vogel die door een vamp wordt gepluimd.*

*De lezer die mij vraagt wat er met den Heer van Castel-Horlebecq uiteindelijk is gebeurd, hem antwoord ik: ik weet het niet, ten minste weet ik niets méér dan wat het geheimzinnig kruisje laat raden dat naast het laatste woord van den laatsten brief met ferme hand is geteekend. Voor de menschen van de streek, tot wie ik mij vergeefs heb gewend, hebben zich de gebeurtenissen, schijnbaar van alle tragiek ontdaan, op onbereikte afstanden ontrold. Niets ten slotte is voor hen natuurlijker gebleken, dan de schielijke<sup>23</sup> dood van den Grooten Weduwnaar, dan het uitsterven van een ziekelijk kindje, dan de spoorloze verdwijning (God hebbe zijn ziel en 't kan den gemeenen<sup>24</sup> man niet schelen) van een gefazandeerden<sup>25</sup> jonker<sup>26</sup>, dan de aftocht van een parvenu-dochter<sup>27</sup>, die 't alleszins goed zal hebben bij de Vrouwen Benedictienen (maak U maar geen zorg over dat gierennest van de Moorjans), en dan, zooals dat gaat en komt op zijn tijd, het overlijden van de Hooge Vrouw, die zich terug heeft getrokken bij hare vaders, de Reuzen.*

*Wel, zoo zijn de verhoudingen nog steeds in Brabant. En waar dan niet? Er rijzen burchten in mijn land, en zij zijn omdaan met<sup>28</sup> een verleden en een luister. Men beklaagt of benijdt de menschen die daar wonen. Het duurt niet lang. 't Versterft in onverschilligheid. Want het is op dezen dag nog waar, helaas! dat menschen spoken zijn voor andere menschen.*

Herman Teirlinck.  
1943.

## NUESTRA SENORA DE LA SOLEDAD

*de Spaansche Madonna<sup>29</sup>, die thans nog in de Kappellekerk te Brussel wordt vereerd*

*HET GEBED VAN DE SPAANSCHEN MADONNA<sup>30</sup>*

I.

*Castel-Horlebecq,  
den 2<sup>en</sup> Februari 1921.*

Beste Mevrouw,

Ik haast mij antwoord te geven op uw schrijven. Ik ben blij dat ik U, al is het ook in geringe mate, van eenig nut kan zijn. Ik zal U bij 't aankomen van den Parijschen pullman<sup>31</sup> in het Noordstation opwachten. Vrees niet dat ik U niet zal herkennen. Ge moogt gerust de roode

---

<sup>23</sup> schielijke: plotse, onverwachte

<sup>24</sup> gemeenen: gewone

<sup>25</sup> gefazandeerden: adellijke, verdorven

<sup>26</sup> jonker: landedelman, adellijk grondbezitter

<sup>27</sup> parvenu-dochter: dochter van mensen die (financieel) naar hogere stand zijn opgeklommen, maar zich daar niet weten naar te gedragen

<sup>28</sup> omdaan met: omgeven door

<sup>29</sup> Madonna: Onze-Lieve-Vrouw met het kind op de arm

<sup>30</sup> Madonna: Onze-Lieve-Vrouw met het kind op de arm

<sup>31</sup> pullman: trein met salonrijtuigen, genoemd naar de Amerikaanse carrosseriebouwer G.M. Pullmann (1831-1897)

pochette<sup>32</sup> achterwege laten. Ik heb, geloof ik, een scherper geheugen dan het uwe, want waar haalt gij dat ik advocaat ben? Zeker, ik heb destijds in de rechten gestudeerd, maar ik werd nooit bij de balie ingeschreven. Ik zal U mogelijk een en ander daaromtrent in het hospitaal verteld hebben, en het moge een blijk van uwe vriendelijke belangstelling in mij wezen dat gij er bij benadering toch iets van onthouden hebt. Ik dank U daarvoor. In elk geval kan ik U den dienst bewijzen, dien gij van mij verlangt. Om geen goed ter wereld wil ik beroofd worden van het voorrecht U te helpen. Dezen middag reeds ontmoet ik een goeden vriend van mij, meester B.M., een beroemde autoriteit in onze rechterlijke wereld. Het lijdt geen twijfel of ik kan U, bij 't afstappen uit den trein, sekure<sup>33</sup> gegevens mededeelen.

Hoe gaat het U, Mevrouw? Mijn God, met welke spanning kijk ik, na een scheiding van ruim drie jaren, uit naar dees onverwacht wederzien! Gij waart zoo goed voor mij. Hoe zal het mij, tot in het diepste van mijn hart, deugd doen, Mevrouw, U eindelijk nog eens de hand te mogen drukken.

Tot Vrijdag dan. Ik verblijf met eerbiedige verkleefdheid<sup>34</sup> uw geheel dienstvaardige

Renier J. de Lamarache.

Weet gij dat ik U reeds vijfmaal sinds den wapenstilstand heb geschreven? Ik had U veel te vertellen, want, bij mijn terugkeer thuis, was alles daar zoo geheel anders dan ik het mij voorgesteld had. En nu nog... De wereld is een warboel.

L.

II.

*Brussel,*  
*den 5<sup>en</sup> Februari 1921.*

Ik kan niet gissen, Mevrouw, wat er straks<sup>35</sup> is gebeurd. Ik stond op het perron<sup>36</sup> wanneer de Parijsche pullman<sup>37</sup> aankwam. Niemand is mij kunnen voorbijlopen, die maar eenigszins op U gelijken mocht. Ik heb dan alle coupés onderzocht. Gij waart niet in dezen trein. Gij waart ook niet in den volgende, den express<sup>38</sup> van 17.40 ure. Ik zal morgen middag nog even aanloopen, al ben ik overtuigd dat er hier een misverstand opgerezen is. Hebt gij mij niet verkeerd ingelicht? Onwetens, natuurlijk. Maar gij stelt mij wel gerust, niet? Met verschuldigden eerbied, uw

Renier J. de Lamarache.

III.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 7<sup>en</sup> Februari 1921.*

Beste Mevrouw,

---

<sup>32</sup> pochette: lefdoekje

<sup>33</sup> sekure: veilige, zekere, zorgvuldige

<sup>34</sup> verkleefdheid: gehechtheid, verknochtheid

<sup>35</sup> straks: daarstraks, zo-even

<sup>36</sup> perron: gemetselde verhoging voor in- en uitstappen bedoeld

<sup>37</sup> pullman: trein met salonrijtuigen, genoemd naar de Amerikaanse carrosseriebouwer G.M. Pullmann (1831-1897)

<sup>38</sup> express: (verkorte vorm van:) Trans Europe Express, sneltrein

Uw briefje dezen morgen ontvangen. Ik noteer dus dat ge uw reis tot volgende week hebt verdaagd. Ik stel me voor dees respijt te besteden aan een grondiger onderzoek van het vraagstuk dat U interesseert. Meester B.M. was ook in zijn consult<sup>39</sup> te bondig. Hij belooft mij nu een zakelijker nota die ik U bij uw aankomst overhandigen zal. Hij is van meening dat eene echtscheiding met spoed kan bekomen worden. Maar veel eer in Holland dan in België. Ik heb ook, zooals gij mij verzocht, uitgezien naar een goed hotel. Maar ik heb er geen kamers besproken. Ik dring aan opdat gij zoolang bij mij, in Horlebecq, zoudt logeeren. Gij kunt mij dat niet weigeren. Horlebecq is per auto geen uur van Brussel gelegen. Ik bewoon daar, in een zeer rustige omgeving, een ruim en lichtvol huis. Het wordt, gelijk vele andere in Brabant, nogal pompeus kasteel genoemd. Ik vrees echter niet dat het verblijf U vervelen zal. Ik leef met mijne moeder, die de stilste en teederste aller moeders is. Zij zal U met dankbare voorkomendheid ontvangen, want zij weet hoe gij zelf mij in de kliniek hebt verzorgd. Mijne arme vrouw is gedurende den oorlog, kort na de geboorte van mijn zoontje Ogier, gestorven. Deze knaap, haast zes jaar oud, is het eenig rumoerig wezen op ons landgoed. Maar hoe zou hij uw weldadig geduld kunnen stuiten? Bovendien beschikt gij over een geheel afgezonderd appartement, en wat ik wel beweren mag, onze tuinen en het park zijn heerlijk. Gij kunt er elk oogenblik de gewenschte eenzaamheid treffen. Er loopt daar een zilveren beekje, dat, eer het zich een mijl verder in de Zenne werpt, drie vijvers spijzigt die als de schoonste van Zuid-Brabant worden geroemd. Zonder twijfel ontmoet gij daar dokter Ferguson die meestentijds op Horlebecq vertoeft, en, benevens<sup>40</sup> een hardnekkige visscher, de vertrouwdste vriend is van den huize. Mochten al deze omstandigheden er U toe bewegen onze gastvrijheid te aanvaarden en mij aldus in de gelegenheid stellen U mijne erkentelijke gevoelens aan eigen haard te betuigen, gij zoudt mij en mijne moeder uitermate verplichten.

God beware mij, daar vergat ik Mirko, mijne kat. Ik weet nog goed dat gij niet veel van katten houdt. Maar Mirko is een Siameesch prachtdier, geheimzinnig als een Oostersche nacht. Ik kan mij alleen voorstellen dat gij er dadelijk dol op wordt.

Ik verwacht nu spoedig uw instemmend bescheid<sup>41</sup>. Mijne moeder brengt ondertusschen Castel-Horlebecq voor U in orde.

Uw in allen eerbied dienende

Renier J. de Lamarache.

IV.

*Castel-Horlebecq,  
den 12<sup>en</sup> Februari 1921.*

Beste Mevrouw,

Dat gij, zooals uw briefje luidt, van uw al te kortstondig oponthoud te Brussel de beste herinnering hebt meegedragen, verheugt me zeer, al heb ik het compliment meer aan uw toegeeflijkheid dan aan mijn verdiensten te danken. Eigenlijk ergerde mij wel de machteloosheid van mijne zorgen waar gij mij overigens geen kans liet om U te onthalen zooals ik het had gehoopt. Maar gij moest weg, verder op, naar Amsterdam. Gij hebt mij net den tijd gegund met U te dejeuner<sup>42</sup>. Ik haast mij er U om te danken.

Ik heb met levendige belangstelling kennis gemaakt met uwe medereizigers. Meester Clarence, de pleitbezorger, heeft op mij een verbazenden indruk gemaakt. Zoo lang en mager als hij is, schijnt hij in labiel evenwicht over den grond te zweven. Hij doet het met groote elegantie. Al laveerend

---

<sup>39</sup> consult: raadpleging van geneesheer/rechtsgeleerde, de door hem gegeven raad

<sup>40</sup> benevens: naast

<sup>41</sup> bescheid: antwoord

<sup>42</sup> dejeuneren: (tweede) ontbijt nemen

zou men zeggen. Zijn fijne, uiterst verzorgde handen, golven aan zijn zij, wit, en spelend met de steenen van zijn ringen.

Ik heb vooral het glanzend paarlemoer van zijn ovale nagels bewonderd. Maar het belangrijkste aan dezen zonderlingen man, is het hoofd met de nonchalante haren, en het aangezicht, in gepolijst ivoor gesneden en met oogen zoo diep dat zij op doode waterdiepten lijken. Ik zou gelooven dat zijn onwezenlijke teint oorzaak is, dat hij het met schmink meent te moeten verlevendigen. Althans maakte hij, is het niet? een overvloedig gebruik van kohl<sup>43</sup> en incarnaat<sup>44</sup>. Eigenaardig is dat deze blanketsels<sup>45</sup> zich bij zijn type natuurlijk aanpassen, en zij slechts hinderlijk werken als de poedering verwaarloosd wordt. Hiervoor is echter niet veel te vreezen want Meester Clarence weert tijdig alle schade met behulp van een donzen kwastje. Het was niet zonder malaise<sup>46</sup> dat ik hem aan tafel voor 't eerst deze callistenische<sup>47</sup> behandeling zag toepassen. Maar hij doet het met een zoo sierlijke achteloosheid, dat gij er gauw aan went, en dan nog alleen de gratie<sup>48</sup> van zijn pink met den smaragd bewondert. Men verwacht zich aan een Sixtijsche koorstem<sup>49</sup>. Mis. Zijn bas is diep en fluweelig. Ik mag hem best, ik verzeker U. Daartegenover is mij zijn vrouw een bijna pijnlijke verschijning geweest. Ik huiver als ik bedenken dat gij mij haar als uw "beste vriendin" hebt voorgesteld. Ik zoek tevergeefs naar de oorzaak van den weerzinwekkenden indruk dien zij op mij gelaten heeft. Mevrouw Clarence inderdaad, is jong en schoon. Haar schoonheid is zoo volmaakt, zoo feilloos, dat zij mij aan Grieksche beelden heeft doen denken. Maar evenals die beelden blijft zij op afstand, ver en eenzaam. Haar buiten alle gangbare mode opgevlochten en in kransen gelegd haar, is onwezenlijk blond, en haast geen haar meer. Veeleer lijkt het een wonder metaal. De bloes op hare wangen verraadt geen levendig bloed, maar een licht, een soort dageraad, dat in het vleesch gaat opstaan. De dag zelf woont in hare oogen, want daar wisselt hij alle mogelijke klaarten af, zooals hij dat doet over de wateren der zee. Voor wie haar taal niet kennen mocht, zoude zij niet spreken, zij zoude zingen. Ik moet telkens opletten bij wat zij zegt, want die muziek houdt mij van den zin der woorden af. Doch wat zij ook doen mag, en al is alles aan haar nog zoo betooverend mooi, zij sticht bij wie haar nadert, onrust. Ik wil haar vragen stellen. Ik durf er niet mee aan te vangen. Ik weet dat ik die vijandige vreemdheid, die hermetische geheimzinnigheid toch niet overrompelen zal. Het allerakeligste om te belijden is haar lach. Die is heerlijk. Maar hij breekt plots met U af. Dan ervaart men pas hoe wilskrachtig dat wezen is. En wanneer zij oprijst<sup>50</sup>, en haar lenig lijf laat groeien, beklemmt mij een nieuw mysterie. Ik zie haar borst ephebisches<sup>51</sup> worden. Haar heupen glijden weg. Haar handen zijn krachtiger dan mild. Ik twijfel of zij wel vrouw is. Het is idioot. A propos<sup>52</sup>, verteldet ge niet terloops dat zij afkomstig is uit Amsterdam? Ik moet weer slecht hebben begrepen. Een Hollandsche meid kan zij niet zijn. Zij is inderdaad zoo onhollandsch mogelijk. De blankheid van de huid, de blauwe roomdiepten van de aderen, de vlakke puurheid van den blik, de poezelige zwaarlijvigheid door krachtige gewrichten besloten, en die gratie<sup>53</sup> van binnenuit, die zoo betrouwbaar is, — neen, van dat alles, van deze specifiek-Hollandsche trekken

---

<sup>43</sup> kohl: houtskool, gebruikt als zwarte oogmake-up

<sup>44</sup> incarnaat: (rode) vleeskleur, (hier:) poederige make-up

<sup>45</sup> blanketsels: witte of roze poeders om de huid een blanke kleur te geven

<sup>46</sup> malaise: toestand waarin men zich fysisch of psychisch onwel voelt

<sup>47</sup> callistenisch: verwijst naar de Griekse schrijver Kallistenès, neef van Aristoteles, vergezelde Alexander de Grote naar Azië. De betekenis is niet te achterhalen. In het Verzameld Werk vinden we hier "kallitechnisch" wat "kunstvaardig" betekent (*VW*, 749)

<sup>48</sup> gratie: elegantie

<sup>49</sup> Sixtijsche koorstem: (bedoeld wordt:) hoge jongensstem of falsetstem; verwijst naar kapelkoor van de Sixtijsche kapel te Vaticaanstad (Rome), opgericht in 1340 te Avignon.

<sup>50</sup> oprijst: zich verheft

<sup>51</sup> ephebisches: halfvolwassen

<sup>52</sup> A propos: wat ik zeggen wil

<sup>53</sup> gratie: elegantie

geen zweem bij mevrouw Clarence. Mijd U voor haar. De duivel weet van waar zij komt. Gij niet. En ik haat den schoot die haar heeft gedragen...

Ik zal deze krisis van oprechtheid niet stuiten, eer ik mijn hart tot op den bodem heb uitgestort. Ik zou de oude vriendschap waarop ik mij thans beroep, onrecht aandoen als ik niet toegaf dat ik U bij 't begin van deze ontmoeting nauwelijks heb herkend. Het is een beproefde waarheid dat het geheugen de visioenen van het verleden omtovert en mooier maakt. Dat was hier niet het geval. Gij hebt mij op dat punt allerm minst ontgoocheld. Want, Mevrouw, gij zijt, met den tijd, van een diepere, aandoenlijkere schoonheid geworden. Maar de afstand van jaren heeft U tegelijk derwijze vervreemd, dat ik een geheel nieuw beeld van U heb moeten opzetten. En ik ben er, sinds uw vertrek, op elken stond nog mee bezig. Wanneer ik alles zal hebben samengeraapt, wat gij na uw al te vluchtige verschijning hebt nagelaten, weet ik niet of mij de compositie<sup>54</sup> bemoedigen of teleurstellen zal.

God! hoe scherp en helder rijst<sup>55</sup> mij voor den geest de rilde<sup>56</sup>, lijnvaste gestalte van Dame Rolande. De serene Dame van het militair hospitaal. In de reine ziekenzaal waar onze bedden op twee rijen zich uitlengden, werd de ruimte, wanneer gij verscheent, met een aanvloeiing van onzichtbare vleugels vervuld. En dat zong en straalde wit, wit, en eindeloos. Uw mond bleef als een belofte besloten<sup>57</sup>, uwe handen zweefden aan ons voorbij, uwe oogen lachten. Gij hebt met uwe vingers onze koortsen gedooft, de gaswonden in onze longen gelenigd, en onze ontredderingen stilgelegd. Gij waart al lang weg als nog de ruimte over ons natrilde. Mijn hemel! Gij waart meer dan goedheid, meer dan liefde, meer dan troost. Gij waart de zekerheid, dat wij nog gulzig leven zouden. Wanneer ik U nu wederzag was deze toover aan U bestorven<sup>58</sup>. Maar gij waart ook wezenlijker geworden, de vrouw, de heerlijke die zich aan de klaarte onttrekt om de vuren die zij voedt in een secreten<sup>59</sup> nacht te laten gloeien. Is het dan toch mogelijk dat men zich van iets meer dan van zijn kleeren kan ontdoen? En dat men in een versch gewaad als in een nieuwe personaliteit<sup>60</sup> kan treden? Of is zulks het exclusief voorrecht van de vrouwen? Eens hebt ge mij gevraagd, ik mocht toen al in de tuinen wandelen (voor sommige dingen heb ik een onverbiddelijk geheugen) of ik een Zuiderling was, of althans afstammend uit het Zuiden. Voor zoover ik weet, ben ik dat niet. Het is zonderling, hebt ge gezegd, ge zijt zeer oprecht, maar in alles vreeselijk onbescheiden.

Gij betrapt mij nu weeral op een van die onbescheidenheden, beste Mevrouw. Ik hoop dat iets tenminste in U niet veranderd is: uw geduld en toegevendheid. En dan zult gij 't mij niet ten kwade duiden.

Bij Meester B.M. ben ik morgen ontboden. Ik vertrouw dat hij de gewenschte documenten in gereedheid heeft kunnen brengen. Ik zal hem zeer nauwkeurig uwe onderrichtingen overmaken. En vooral drukken op het feit, dat voortaan elke briefwisseling langs het kanaal van Meester Clarence moet geschieden.

Wat mij betreft, en voor zoover gij mijn brieven gelieft te ontvangen, zal ik die zenden naar het hoofdkantoor van Cluny, boîtier postal<sup>61</sup> 41.

Gij hebt mij immers verzekerd dat ik U schrijven mocht.

Ik verblijf uw zeer getrouwe dienaar en vereerder,

Renier J. de Lamarache.

---

<sup>54</sup> compositie: samenvoegen van verschillende delen in een kunstwerk

<sup>55</sup> rijst: verheft zich

<sup>56</sup> rilde: ranke

<sup>57</sup> besloten: gesloten

<sup>58</sup> was deze toover aan U bestorven: had deze betovering zich geheel van u losgemaakt

<sup>59</sup> secreten: private, heimelijke, geheime

<sup>60</sup> personaliteit: persoonlijkheid, soms ook lichamelijke gesteldheid

<sup>61</sup> boîtier postal: postbus



V.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 25<sup>en</sup> Februari 1921.*

Dame Rolande,

Hindert het U niet dat ik U zoo noem? Die naam rolt voortdurend door mijn hersens. Ik hoor hem in de lucht die gonst om mij. Ik spreek hem uit, hij komt vanzelf op mijne lippen, alsof ik ermee ademde. Nu schrijf ik hem neer. Rolande. Rolande. Denk niet dat hij zoo maar wat letters is. Hij is een organisch geheel, en leeft in zware gouden ringen. 't Geluid dat ervan opstijgt voert mij terstond naar een verloren wereld. Ik sluit de oogen. Ik hoop dat ik U alzo kan zien. Maar sinds ik U werkelijk heb ontmoet, zie ik U niet meer. Ik zie licht, wateren in licht, aanheffen van licht, en teere<sup>62</sup> uitstervingen. Mijn ziel vermeit zich heerlijk in die vloeiende gebieden.

Mijnheer Clarence is sinds enkele dagen mijn commensaal<sup>63</sup>. Hij betreft op Castel-Horlebecq een paar ruime kamers van den Westervleugel. Hij beweert dat hij vorstelijk is gelogeerd. En 's avonds kan hij op de kimmen van de Zennevallei de zon zien ondergaan. Deze bijzonderheid schijnt hij zeer op prijs te stellen. Misschien is hij duchtig<sup>64</sup> bezig aan het werk, dat gij hem hebt opgedragen. Daar merk ik echter zoo goed als niets van. Hij exploreert methodisch het landgoed, het park, de lochtingen<sup>65</sup> en bosschen. Hij mijdt op zijne tochten Vrouw Coleta, mijne moeder. Hij begrijpt haar blijkbaar niet. Mijne moeder is een onuitputtelijke bron van liefde. Maar diep in haar duister wezen houdt zij die vlam geborgen. Men moet haar stil nabij komen en langen tijd geduldig zijn, wil men tot de geheime kamers toegang krijgen. Clarence wijdt geen aandacht aan zulk voorzichtig naderingswerk. Wanneer zij hem scherp beziet, en dan rusten hare donkere oogen heet en zwaar op zoo iemand, wendt hij zich gauw af. Dat zal na enkele dagen wel beteren.

Met dokter Ferguson is hij onmiddellijk dikke vrienden geworden. Dat zou U zeker evenzeer als mij verwonderen. De dokter is een klein dikkertje, met poezelige handen, nogal druk besproet. Hij loopt in een colbertje<sup>66</sup> rond, dat hem zoo waar op een tabakspot doet lijken. Maar daarboven staat een geweldige kop. Een kop van een buffel, ja. Het onderbakhuis<sup>67</sup> is al de helft van zijn gelaat. Hij laat er dan nog een ringbaard om groeien, ros en dicht. En hij zorgt er voor dat hij aan de randen op een onberispelijke lijn is afgeschoren, zoodat het groeisel<sup>68</sup> vrij onnatuurlijk aandoet<sup>69</sup>, men zou zeggen grimeerplaksel<sup>70</sup>. Boven die ontzaglijke kin bloost een rond, haast zinnelijk mondje, geheel bloot, want knevels draagt de dokter niet omwille van zijn neus, een nietigen knol tusschen de kaken verdrongen. Het voorhoofd is laag. Het haar raakt bijna de stoppels van de wenkbrauwen, en groeit dan wild en droog naar achter, dicht langs de ooren heen, tot diep in den stierennek, waar het als een krullende vacht gaat overhangen. Een dergelijk hoofd zou inderdaad bestiaal aandoen<sup>71</sup>, als daar niet de oogen alles kwamen temperen. Dokter Ferguson heeft twee gouden oogappels die onderling in voortdurende discussie leven. Wanneer de eene U strak aanziet, onderneemt de andere een planeerende<sup>72</sup> vlucht en zwemt

---

<sup>62</sup> teere: delicate, gevoelige

<sup>63</sup> commensaal: persoon die met andere(n) aan één tafel eet, kostganger

<sup>64</sup> duchtig: serieus, (hier:) stevig, krachtig

<sup>65</sup> lochtingen: lusthoven, tuinen

<sup>66</sup> colbertje: vestje, jasje zonder panden

<sup>67</sup> onderbakhuis: onderste deel van het gezicht, kin

<sup>68</sup> groeisel: hetgeen gegroeid is, (hier:) ringbaard

<sup>69</sup> aandoet: voorkomt

<sup>70</sup> grimeerplaksel: datgene wat geplakt is om te grimeren (schminken en al dan niet voorzien van een pruik, baard, enz...)

<sup>71</sup> aandoen: voorkomen

<sup>72</sup> planeerende: zwevende

langs verre gebieden, tot hij in irreële glansen verzwijmt<sup>73</sup>. Men krijgt echter daarbij nooit den indruk van oneenigheid of krakeel<sup>74</sup>. Integendeel, tezaam brengen zulke oogen het dierlijk uitzicht met de volstrekt<sup>75</sup> goedige inborst van den dokter in evenwicht. Voor wie dan nog mocht worden afgeschrikt komt zijn glimlach terstond het vertrouwen herstellen. Hij glimlacht heel lichtjes. Men ziet het haast niet. Maar wanneer hij afscheid neemt van U, en heenloopt, dan glimlacht nog zijn rug. Hij loopt heen, en zijn voeten zijn zóó klein, dat ze wel op hoeven gelijken, hoeven van een cirkuspony. Met dat al beken ik dat dokter Ferguson slordig is. Wanneer hij 's morgens de ontbijttafel nadert, is hij zindelijk en net. Hij besteedt overigens overvloedigen tijd aan zijn uchtendoilet<sup>76</sup> dat steeds onberispelijk is. Maar niet zoo gauw heeft hij koffie, brood, en jam en kaas gehanteerd, of hij schijnt van alle duivels bezeten. Hij verlaat de tafel als een krijger het slagveld. De schotels zijn dooreengemorst, het laken beklad, de borden met onmogelijke restanten beladen. Hij stijgt uit zijn eetlabeur<sup>77</sup> met gloeiend gelaat, probeert nog een droog plekje aan zijn servet te vinden om er zijn vette lippen mee te reinigen, ziet er één oogenblik hopeloos uit, en wil zich verwijderen. Zijn kraag zit dan scheef, zijn halsboord is verfrommeld, zijn dasje, telkens zoo keurig gestrikt, springt met geweld uit het overhemd. Zijn kin troont in een parterre<sup>78</sup> van kruimels. Hij bekomt. Zijn oogen beginnen te zweven. Hij glimlacht. Hij is reeds in de vestibule, en groet ginder nog.

Mijne moeder, die nooit een overhaastig oordeel vellen zou, noemt hem een uiterst beminnelijk man. Hij is trouwens in letterlijken zin onze familiedokter, want onze familie is zijn eenige praktijk. Hij vertoeft dan ook het grootste gedeelte van 't jaar op Castel-Horlebecq. Hij is man van goeden raad. Het schijnt dat hij in deze intieme betrekking is gekomen van toen mijn vader nog leefde. Mijn vader, die van een zeereis terug was gekomen, had kennis met hem gemaakt (hij had zoo net als dokter gepromoveerd) in het Anatomisch Museum dat toen op de Brusselsche voor stond, waar het om zijn allerhande wassen gruwelen druk werd bezocht. De eigenaar van dat reizend Museum was Ferguson's oom en voogd.

Nu moet ik U een kurieus<sup>79</sup> feit vertellen. Gisteren wandelde Emilie in de tuinen. Emilie is de zuster van mijn doode vrouw. Ik houd van haar. Mijn moeder heeft het plan opgevat ons te trouwen. Zij denkt daarbij vooral aan Ogier, mijn zoontje. Een dergelijk huwelijk zou mijn haard op sterke vesten herstellen, want Emilie is dol op het kind. Wij leven in latente<sup>80</sup> verhoudingen. Niets bruskeeren, zegt mijn moeder zacht. Emilie is eenvoudig, frisch en bekoorlijk.

Daar zie ik haar plots van verre door het park aanrennen. Ik loop haar tegemoet. Zij stort in mijne armen. Zij kan niet spreken, zij ligt lang aan mijne borst te weenen.

Wij worden niet gauw wijs uit wat er eigenlijk gebeurd is. Mijne moeder komt met hare zalvende kalmte den toestand ophelderen. Emilie heeft bij den vijver op afstand dokter Ferguson zien zitten. Hij was, gelijk altijd, aan het visschen. Clarence moet hem onopgemerkt genaderd zijn. Met een knuppel heeft hij hem een zwaren slag op het hoofd toegebracht. Ferguson die neergestuikt was, is dadelijk overeind gesprongen. Zijne oogen puilden vreeselijk uit. Hij heeft Clarence naar den strot gegrepen. Een schrikkelijke<sup>81</sup> worsteling is dan ontstaan. Zij slaakten rauwe gillen. Emilie beweert dat het om leven of dood ging. Zij is door de bosschen weggelopen.

Mijne moeder, zooals te voorzien, is er gauw in gelukt haar tot bedaren te brengen. Emilie heeft dan een beetje port gedronken. Zij heeft gelachen. Wij waren toen alle drie in onzen schik.

---

<sup>73</sup> in irreële glansen verzwijmt: in onwerkelijke schitteringen vervaagt

<sup>74</sup> krakeel: ruzie, twist

<sup>75</sup> volstrekt: absoluut, volledig

<sup>76</sup> uchtendoilet: ochtendoilet

<sup>77</sup> eetlabeur: arbeid, inspanning van het eten

<sup>78</sup> parterre: verscheidene betekenissen mogelijk: 1) bloemenperken rond gebouw, 2) benedenverdieping, 3) tapijt, 4) damastachtige, zijden stof met bloempatroon

<sup>79</sup> kurieus: merkwaardig

<sup>80</sup> latente: (hier:) afwachtende

<sup>81</sup> schrikkelijke: schrikwekkende, zeer hevige

En de twee worstelaars hadden wij bijna vergeten. Die deden kort daarop hunne intrede in de living. Zij bleken van uitstekend humeur te zijn. Zij verschenen arm aan arm en zwaaiden een karpel<sup>82</sup> van 15 pond. Clarence, sterk geschminkt, staarde ons aan uit doode wateren. Maar Ferguson deed oolijk<sup>83</sup> en zijn linkerblik nam een vervaarlijke<sup>84</sup> vlucht. Beiden deden hun voornemen kennen om naar de bar te gaan. Wij hebben een kleine bar, naast de eetkamer. Mijn moeder ging hen vóór. Zij dronken picon<sup>85</sup> met curaçao<sup>86</sup>.

Ik nam de hand van Emilie. Zij was ijskoud. Ik keek haar vragend aan. Maar zij sprak niet. Zij beefde. Wij moeten haar eenige dagen met rust laten, zegt mijne moeder.

Heere-jeel! Dame Rolande, wij hebben hier rust genoeg. Ons mooie Brabant, het zangerige Zennedal, tot ginder, waar de heuvelen droomen, het is alles om ons landgoed, rust, rust, zalige rust.

Lamarache.

VI.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 10<sup>en</sup> Maart 1921.*

Aan mijn uitval tegen mevrouw Clarence heb ik uwen langen brief te danken. Met verbazenden gloed neemt gij het voor uwe schoone vriendin op. En gij noemt mij een kortzichtigen psycholoog. Het spijt me zeer dat ge mij op dat formeele punt niet kunt overtuigen. Wat gij ook beweren moogt, uwe blonde amazone is noch kuisch, noch fideel. Ik heb het bij den eersten aanblik met zekerheid gevoeld. Wanneer ik over haar de oogen sluit, vloeit zij in den nacht uit, en sleept na zich een groenen glans<sup>87</sup>, waarvan de kilte mij doet huiveren. Het is een demonisch wezen, zonder bepaald geslacht. Zij houdt zich op in den tweeschijn van het leven, daar waar reeds de dood zijn peerlemoeren wisselingen spint. De lucht die zij uitademt is met onzichtbare larven beladen. Maar ik, dien men kortzichtig noemt, ik snuif wel die fijnriekende giften, en ik herhaal het: mijd U, mijd U, Dame Rolande. De blonde jagerin lokt U in haar tooverwoud.

Dat uw man een eenderen<sup>88</sup> indruk van haar heeft meegedragen, schijnt gij als een bewijs van mijn kortzichtigheid te beschouwen. Ik ken uw man niet. Vermits gij van hem, na amper twee jaar huwelijk, wilt scheiden, mag ik wel oordeelen dat gij U in uw echtgenoot zelf hebt bedrogen. In elk geval moet ik zijn weerzin voor de slanke Diana op rekening van zijn mannelijkheid aanschrijven, en dan deel ik graag met hem in uw blaam.

Ondertusschen doet Meester Clarence zich ten onzent<sup>89</sup> voor als een die zijne vrouw absoluut niet mist. Hij neemt een zichtbaar behagen in zijn verblijf. Aan zijn traagheid ten opzichte van het werk dat hij hier zou verrichten, meet men zijn lust om het zoo lang mogelijk te laten aanslepen. Hij vischt dagen aan een stuk. En waar men hem ziet, ziet men ook den dokter. Zij zijn niet van elkaar te scheiden. De worstelpartij die Emilie zoo diep heeft geschokt, was er eigenlijk geen. Het incident is thans opgehelderd. Het was een spiegelgevecht, een soort

---

<sup>82</sup> karpel: karper

<sup>83</sup> oolijk: listig, vals

<sup>84</sup> vervaarlijke: angstaanjagende, schrikwekkende

<sup>85</sup> picon: amer picon; Franse likeur gemaakt uit sinaasappelschillen, kina en gentiaan; samengesteld door G. Picon in 1837

<sup>86</sup> curaçao: likeur bereid met gedroogde schillen van oranje-appelen, in oorsprong afkomstig van het eiland Curaçao op de Nederlandse Antillen

<sup>87</sup> glans: schittering, schijn(sel)

<sup>88</sup> eenderen: gelijke

<sup>89</sup> ten onzent: in ons huis, bij ons

esbattement<sup>90</sup> tot ontspanning van de spieren. Zij bezoeken druk de kleine bar. De dokter deed het vroeger veel minder. Voor Clarence, dunkt mij, is zulks geen nieuwigheid. Zijn elpen<sup>91</sup> vingers liggen langs de roemers, als uitgestorven. En ik denk aan de Piëta van Avignon, die wondere handen van Kristus... Wat een helsche associatie!

Gij laat voorzien dat gij nog dezen zomer naar België reist. Kweek dat voornemen duchtig<sup>92</sup> aan, ik bid U. Maar dan moet ge stellig op Castel-Horlebecq logeeren. Mijn moeder dringt hierop mede met mij aan. Zij wil kennis maken met haar, die den zieken soldaat heeft verpleegd. Gij kunt haar deze gunst niet weigeren.

Ik zoek tevergeefs naar redenen die U op dat stuk zoo weerbarstig maken. Misschien schrikt U ons huiszittend leven af en de provinciale achterbuurt, waar wij wonen. Dat zou heelemaal verkeerd zijn. Ons land zit schrijlings op den heuvelgordel, die Waalsch en Vlaamsch Brabant scheidt. Er zijn wel heerlijker streken onder de zon, maar inniger, welluidender, en fijner van lijn en kleur zult gij er nergens een vinden. Aan weerskanten van de Zenne gaan de heuvelen aan het wiegen. Zij zwellen zacht en wisselen hun gangen en spreiden voor hun dans de kouters<sup>93</sup> en de weiden. Een goddelijke maat beheerscht het rijk gewas. En om de verten goed te peilen, hebben de populieren zich op duizend reien gesteld. Zij hangen aan<sup>94</sup> den dag en spelen met zijn licht.

Verder waar het landschap zijn bewegingen stillegt, lossen zich als in blauwen damp de koepelwouden op. De aarde ademt. De hemel rijst<sup>95</sup> met kracht daar boven uit. De ruimte galmt. De wolken varen<sup>96</sup>. Almachtig Gods geweld! Dame Rolande, wat is mijn Brabant schoon!

Ik ben een kluit van dezen grond. In mij brandt de ziel van dezen grond. Ik leef slechts in 't onverbiddelijk klimaat van dezen grond. Als gij mij vraagt, en gij vraagt het mij spottend: wat is dan toch die Brabantsche specie<sup>97</sup>, wat is daar zoo bijzonders aan, is het iets meer dan elders, iets meer dan stof en menschen?

Het is iets anders, en door wat het is tot op zijn diepste merg, daardoor juist is het anders. Niets gelijkt op Brabant's eigenheid. Het land is in de menschen vergroeid. De geslachten hebben die wondere eenheid tot volmaking herleid, aldoor rijper van levensinhoud en krachtiger van gestalte. Breugel de Oude heeft haar aangevoeld, en zich met haar vereenzelvigd. Breugel de Oude is de Menschwording van Brabant. En deze incarnatie, een der totaalste die ooit zal worden bereikt, getuigt genoeg van de oorspronkelijke geesten en de onverwoestbare essentiën der Brabantsche persoonlijkheid.

Helaas! Ik zing een lof, die niet tot U kan doordringen. Ik ben als een, die naar de zee luistert in een kinkhoorn<sup>98</sup>, en meent dat de heele wereld 't geweldig geluid verneemt. Maar kom gauw hier, Dame Rolande, dat ik de wonderschelp aan uwe ooren leg!

Lamarache.

VII.

*Castel-Horlebecq,  
den 17<sup>en</sup> Maart 1921.*

Lieve Mevrouw,

---

<sup>90</sup> esbattement: klucht, vermaak

<sup>91</sup> elpen: ivoren

<sup>92</sup> duchtig: serieus

<sup>93</sup> kouters: velden

<sup>94</sup> hangen aan: beeldend gebruik van "hangen", de populieren worden bekeken als een gordijn dat opgehangen is aan de blauwe lucht

<sup>95</sup> rijst: verheft zich

<sup>96</sup> varen: bewegen, gaan, trekken

<sup>97</sup> specie: grond, meststof, grondstof

<sup>98</sup> kinkhoorn: zeehoorn

Ik heb nauwelijks mijn vorigen brief gepost, en ik merk reeds dat ik U niet heb overhaald. Ik vrees nu, dat het niet zoozeer het volk en land zijn, die U van ons afwenden, maar dat wij zelf dat doen. Het vooruitzicht van een verblijf bij een plattelandsjonker<sup>99</sup> schrikt U af. Gij stelt U een orthodoxe familie voor, verstrakt in ouderwetsche plichtplegingen, een eigenzinnige eenzaamheid, een onnoozele zelfvereering te midden van portretten en miniaturen, onze voorouders... Laat af! Wij hebben geen voorouders. Ik bedoel, wij bezitten die pompeuze schilderijen niet, goddank! Wij leven tusschen twee voorname muren, de stilte en de klaarte. Het kan, dat bij het eerste zicht, het Huis op die manier een monacale<sup>100</sup> geslotenheid verraadt. Bij het eerste zicht alleen. Gij zult gauw ondervinden dat wij ons met onbevungen goeden wil aan eenvoud wijden en sereenheid. Het is mijne moeder die den stijl van Castel-Horlebecq bepaalt en in zijn aarding<sup>101</sup> regelt. Mijne moeder is de liefde van het Huis. Zij leeft op alle plaatsen tegelijk. Zij is er de lucht, het licht, en de teere muziek. Wanneer zij spreekt, beginnen zoowaar de wanden te luisteren. Al de kamers denken na. Waarom zou Horlebecq voor U onbewoonbaar zijn? Ik heb een kat. Een Siameesche. Die loopt overal met me mee, getrouwer dan een hond. Zij weigert alleen den dienst, wanneer zij uit haar humeur is geraakt. Zij likt geen handen. Zij huppelt mij niet tegemoet. Zij is daarvoor veel te waardig. Zij stelt met een rustig gevoel van eigenliefde hare zelfstandigheid tegenover de mijne. Wij leven in de volstrekte<sup>102</sup> erkenning van onze wederzijdsche soevereiniteit. Maar onze werelden zijn dezelfde niet. Ik ontstel<sup>103</sup> wanneer ik haar blikken soms door de ruimte zie gaan, alsof zij daar een onzichtbaar wezen volgden. Zij kijkt die verschijningen lang na, wendt plots haar kop en een electrische rilling loopt door haar gelen pels. Iedermaal komt zij mij dan lang in het aangezicht staren. Hare oogen zijn groen en koud, een dubbele manestraal. Ik lees er geen gedachten in, maar raak er een geheim, dat op den bodem van een meer ligt te rusten. God is aanwezig, ik voel het wel. Ik kan het niet begrijpen. Ik ben te grof, te dikhuidig. Ik ontzie liever die dingen.

En hebt ge vergeten dat ik tenslotte een farmer<sup>104</sup> ben? Dat ik hier niet in ledigheid leef? Dat men hier geen tijd heeft om zich te vervelen?

Op een kleine mijl van onze woning achter de boschjes, ligt onze hoeve. 't Hof ten Bloote. Boer 'Tastenoy leidt de doening<sup>105</sup> met zijne pachteres en twee forsige<sup>106</sup> deernen, zijne dochters, een weelde. 't Hof ten Bloote beheerscht van op een bolle hoogte het goed, dat men de Veertig Bunders<sup>107</sup> noemt. 't Zijn al velden en meerschen<sup>108</sup>, plat en naakt. 't Uitzicht lijkt er misschien treurig, maar ongemeen<sup>109</sup> vruchtbaar is de grond. Hoe ver ge zien kunt, ge ziet onze paarden en onze koeien weiden! Zij blinken in den dag. Ge zult een ritje doen op Pervijse. Dat is de heerlijkste volbloed van het land.

Ik hoop dat Clarence U af en toe teeken van leven geeft, en U dan bekend maakt met den trant<sup>110</sup> van ons Landhuis. Ik vrees dat ik U alleen niet overtuigen kan. Ik verwacht van dien kant dus overredingshulp.

Weet gij dat Clarence ons sinds enkele dagen vertrouwd maakt met occulte wetenschappen? 's Avonds stelt hij ons in verbinding met de geesten van afgestorvenen. Wij zitten rond een tafeltje. Het licht is uit. Wij moeten de handen op het blad leggen, de vingers wijd uiteen. Het tafeltje begint te roeren. Het licht zich op. Het daalt weer. Het klopt willekeurig. Wij kwamen op die

---

<sup>99</sup> plattelandsjonker: landedelman, adellijk grondbezitter op het platteland

<sup>100</sup> monacale: kloosterlijke

<sup>101</sup> aarding: het groeien, het gedijen

<sup>102</sup> volstrekke: absolute, volledige

<sup>103</sup> ontstel: word beroerd, word verschrikt

<sup>104</sup> farmer: boer

<sup>105</sup> doening: woning met bijgebouwen, boerenhoeve, boerenbedrijf

<sup>106</sup> forsige: forse, robuuste

<sup>107</sup> bunder: landmaat, 1 hectare

<sup>108</sup> meerschen: weilanden

<sup>109</sup> ongemeen: ongewoon

<sup>110</sup> trant: levensstijl

manier reeds in betrekking met enkele doode vrienden. Onder andere met Basiel de Lamarache, mijn grootvader, die ons al niet veel meer dan goeden avond heeft gewenscht. Maar wanneer Sire Hardwin van Bierk, wijd bekend als de Roode Reuze, grootvader van Vrouw Coleta, aan de beurt kwam en een paar vrij onbegrijpelijke antwoorden gaf, stond mijne moeder recht en zei dat men licht moest maken, en dat het nu genoeg getooverd had. Zij was bleek, veel bleeker dan zij gewoonlijk is. Emilie zat haar met ronde oogen aan te staren. Men zweeg. Daar ging het linkeroog van den dokter aan het varen<sup>111</sup>. Ik schoot in een luiden lach.

A propos<sup>112</sup> van Emilie. Zij wil voor een tijdje weer naar huis. Zij betreft te Louise-Marie, nabij Ronse, in een prachtige bergstreek, het vaderlijk huis. 't Kasteel te Cocambre. Sinds den dood van mijne schoonouders heeft zij daar een oude tante bij zich geroepen, en ik geloof niet dat het verblijf er erg vroolijk is. Emilie, die ik wegens hare jeugd, zij is nauwelijks negentien, zoo voorzichtig mogelijk behandel, heeft me in het kleine spreeksalon ontboden. Zij heeft me resoluut gevraagd: "Ben ik mis, mijn zwager, wanneer ik uit de houding van Vrouw Coleta meen te moeten afleiden dat zij mij gaarne tot schoondochter zou hebben?" Ik heb geantwoord dat zij inderdaad niet mis was. "En is zulks ook uw wensch, Renier?" vraagt ze. "Het is mijn wensch", heb ik gezeid. Zij reikt mij daarop hare hand, en ik breng die geurige vingeren aan mijne lippen. Zij nadert mij en legt hare armen om mijn hals. Ik druk een langen, stillen kus op haren mond. Vervolgens leidt zij mij bij moeder. Die begrijpt onmiddellijk alles, en glimlacht gelukkig. Wij voelen ons alle drie diep ontroerd. Ik ben verloofd.

Wij zullen een feestje hebben den laatsten Dinsdag van April. Vermits gij mij toch een bezoek op Horlebecq hebt beloofd, kunt gij het niet schikken dat gij bij de plechtigheid aanwezig zijt? Zoo komt ge ineens met al de leden van mijne familie in kennis. Mijne moeder en Emilie zullen deze attentie zeer op prijs stellen.

Aldus is Emilie vertrokken. Met Ogier, mijn zoontje. Die hangt gewoon aan haar. Zij is hem zooveel als een echte mama. Wanneer zij in de auto stapt en ik haar tot afscheid sta toe te knikken, barst zij plots in tranen los. Ik omring haar liefderijk. Zij weert zich van mij af en bergt zich diep in het rijtuig weg. Zij drukt hartstochtelijk Ogier op haren boezem en ik hoor haar aldoor snikken. Ogier wuift met zijn handje. Het is toevallig zijn rechter, het gebrekkelijke. Hij is geboren met een stompe moet ge weten. Hij heeft eigenlijk aan den rechterpols heelemaal geen hand.

De auto snort heen. Heel ver hoor ik het kieselgekrijsch wegsterven. Ik denk aan niets. Ik ga mij bij Clarence en Ferguson vervoegen. In de bar.

Lamarache.

## VIII.

*Castel-Horlebecq,  
den 19<sup>en</sup> Maart 1921.*

Ik heb goed begrepen, Mevrouw. Gij "mijdt het vele volk" op de verloving: maar tevens mijdt ge mij. Gij zijt bovendien in die dagen niet vrij. Ik zal U zonder omwegen zeggen dat ik van al uwe redenen en beletsels geen half woord geloof. Maar ik berust in uw besluit, dat op zichzelf misschien redelijk is, al grieft het mij daarom des te dieper.

Sinds ik uw brief ontving, heb ik mij eens flink in den spiegel bekeken. Ik heb de macht zoo af en toe een nuchteren blik te kunnen werpen op mijn innerlijk leven. Het is een hygiënische uitwaaiing, die de motten verdrijft. Ik ben telkens nadien veel kalmer en stabiel.

---

<sup>111</sup> varen: bewegen, gaan, trekken

<sup>112</sup> A propos: wat ik zeggen wil

Wat ik in de allereerste plaats ondervonden heb, is de desperate<sup>113</sup> leegheid van mijn verlangen naar U. Ik heb de stoffelijke voorwaarden herzien, waarin deze neiging ontstond. Ik werd in 1917 van het front, na een hevigen gasaanval met verbrande oogen weggedragen. Ik kwam bij U in de kliniek terecht. Zooals honderden anderen heb ik de mildheid van uwe zorgen ondervonden. Gedurende tien maanden lag ik zoo goed als blind. Toen ik U eindelijk zien kon, heb ik vooral dáárom den weergevonden dag gezegend. De vrede ontploft. In bedwelmend tumult wordt de oorlog, de kliniek, alle kameraden, en ook gij, het wordt alles bij mekaar gedoeft en opgevouwen. Indien ik nu geen redenen meer vind om deze briefwisseling in eigen oogen te motiveeren, zeg mij tenminste waarom gij er telkens op antwoordt. Mij dunkt, gij kunt mij ook van deze ontstellende<sup>114</sup> krisis genezen. En waarom zoudt gij het dan niet doen? Weet bovendien dat na elke zulkdanige retrospectieve "bespiegelingen" een doodsche eenzaamheid mijne ziel bevangt. Mijn wereld wordt naakt en ellendig. Niets meer is mij waard dat ik het beleef. Waarom, Vrouw Coleta, hebt gij mij dees Huis bespaard, zoo zwaar van mijn verleden? Waarom hebt gij aan den schoot van mijn bezweken vrouw dat kind gered, dat maar één handje heeft? Waarom hebt gij 't zoo driftig<sup>115</sup> bebroeid<sup>116</sup> en betroeteld<sup>117</sup>? Waarom is uw liefde zoo vraatzuchtig dat zij er nu de jeugd van een onervaren meisje aan offeren gaat? Ha! Nooit zal ik moe zijn terug te denken aan Lutgardis, de aangebedene. Het licht waarmede zij mij is tegemoet gekomen, het is niet uitgedoofd, het is niet met haar adem verstorven. Het leeft in de duisternissen van mijn bloed. En ik mag het nooit meer vergeten dat, wanneer ik slaap, hare zachte hand op mijn voorhoofd komt rusten, en dat zij daar den duivel verjaagt. Adieu, Dame Rolande...

Renier J. de Lamarache.

IX.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 26<sup>en</sup> Maart 1921.*

Het was mij onmogelijk, Mevrouw, antwoord te geven op uw briefje, het eerste althans. Ik was gedurende een paar dagen te Bierk, bij mijn grootvader, en toen ik terugkwam vond ik de twee posten tegelijk. Ik haast mij nu U te berichten dat ik U heel zeker den dienst zal bewijzen dien gij zoo goed zijt mij te vragen. Bij uw eerste appel kom ik naar Parijs. Gij vergeet mij te melden of Clarence in dat geval mee afreizen moet. Let op dat punt, ik bid U.

Nu ik weer eens overhoop heb gelegen met den Grooten Weduwnaar, ben ik van alle gal gelicht en verkeer in een toestand van uitputting, van matheid. De Groote Weduwnaar, aldus tot op de kinnen van den Dender beroemd, is de vader van Vrouw Coleta. Hij stamt uit een aanzienlijke familie van paardenfokkers, een geslacht van giganten die de stoeterijen<sup>118</sup> van West-Brabant domineert. Hij is de zoon van Rooden Reuze, Messire Jan Hardwin, die door Leopold I werd uitverkoren om het ras van onze zware Brabanders op te drijven en te affineeren<sup>119</sup>. Hem is het te danken dat wij thans een wereldmarkt bestrijken, druk door Duitschers en Amerikanen bezocht. De koning heeft zijn blazen verhoogd<sup>120</sup>, maar hij schijnt deze gunst niet zoozeer op prijs te hebben gesteld, want hij heeft nooit een anderen titel gevoerd dan dien van zijn ouden

---

<sup>113</sup> desperate: hopeloze, radeloos makende

<sup>114</sup> ontstellende: verbijsterende, ontreddende

<sup>115</sup> driftig: hartstochtelijk

<sup>116</sup> bebroeid: (figuurlijk:) bebroed

<sup>117</sup> betroeteld: met grote zorg omringd, in de watten gelegd

<sup>118</sup> stoeterijen: paardenfokkerijen

<sup>119</sup> affineeren: zuiveren

<sup>120</sup> blazen verhoogd: adellijke titel in rang doen toenemen

solieden<sup>121</sup> boerenadel. De Hardwin's van Bierk misprijzen de perlen van een kroon. Zij houden zich aan hun naakten helm. Die staat op een zilveren schild met den paal van sabel. Schoon de heele familie door en door Vlaamsch is, toont het een Fransche leus: *Se droit tenir, c'est tout tenir*<sup>122</sup>. Ik schaam mij te moeten bekennen dat mijn temperament mij, in weerwil van mijn bloed, niet aanzet om naar zoo'n harde woorden mijn houding te bepalen, maar de Groote Weduwnaar gedraagt er zich in alle omstandigheden stiptelijk naar. Misschien ligt daar de diepere oorzaak van ons aanhoudend krakeelen<sup>123</sup>. Ik bewonder zijn wijze ervarenheid, eerbiedig zijn vast gedrag, doch kan zijn hooghartigheid moeilijk slikken. Vrouw Coleta, mijn moeder, helpt mij uit alle macht, het gaat niet. Zoo komt het dat wij de werkingen van het Hof ten Bloote en van de nochtans zoo aanverwante stoeterij<sup>124</sup> De Gaillarde tot nogtoe niet wisten te vervoegen. Wij scheiden vrijwillig onzen arbeid. Ik geef toe dat ik er schade bij lijd. Mijn grootvader noemt mij een koppigen rekel. Ik zwijg. Die toestand zal toch nooit veranderen. Nu alweer. Hij ontbiedt mij Maandag naar Bierk. Er kan geen sprake van zijn dat ik een uitnoodiging van hem zou afwijzen. Ik besluit er een rijtoertje van te maken. Een beetje om hem te pesten. Want dan neem ik Pervijse mee, en het paard is een wonderdier. Dat haalt den trots van mijn grootvader een beetje neer. De eerste dag is goed verlopen. We hebben het uitsluitend over zaken gehad. 's Avonds hebben wij krachtig gesoepeerd<sup>125</sup>. Het is een oude overlevering bij de Brabantsche fokkers: een overvloedige tafel, een rijke kelder en een stevige maag. Gij kunt aan de gevolgen van dezen drievoudigen opzet niet ontsnappen. Ik voeg er mij gewillig naar. Wij hebben een paar zware uren in de eetkamer gezeten. Het is een zeer ruime zaal, met eiken meubilering. Er hangen schilderijen van befaamde merries en hengsten. De grootste wand is geheel ingenomen door een ontzaglijk aanrechtbuffet, dat gelijk een outer<sup>126</sup> de gansche ruimte beheerscht. Het wemelt er van porselein en zilver en kristal. Merkwaardig is de dienst, welke de Groote Weduwnaar ook bij de gewone malen geregeld heeft. Twee meiden met zwarte schorten houden voortdurend bij het buffet de wacht. Zij wisselen er de borden en de spijsen. Wanneer de groote schotels bereid zijn, worden zij omgedragen door Zoeran, de Maleische dienstvrouw, die op de Gaillarde nu meer dan vijftien jaren huishoudt. Zij heeft een scharlaken batikdoek<sup>127</sup> om haar gitzwarte haarstrengen gebonden. Haar bronzen huid glanst<sup>128</sup>. Hare oogen zwemmen in een amberen bad. Zij zegt geen woord. Haar witte schort glijdt schitterend rond de tafel. Zij dient met bloote handen. Die zijn lang en nerveus, benageld met een koperen glans<sup>129</sup>. Messire van Bierk hoeft haar in niets te bevelen. Een minste blik volstaat. Wanneer hij al eens: "Zoeran!" zegt, schrikt de kamer, en de meiden aan de dessertbank slaan haast op de vlucht. De wijn wordt geschonken door Evarist, een Waalschen bottelier<sup>130</sup> die kennis heeft van druiven. De Gaillarde is om zijn Moezel en Bourgogne in de Europeesche stoeterij beroemd. Mijn verblijf zou zonder incidenten afgelopen zijn, als mijn grootvader 's anderendaags na het zwaar-bespoeld diner mij niet had verzocht hem in zijn werkkabinet te volgen. Zoeran brengt ons daar de koffie, de likeuren en de sigaren. Daarna verdwijnt ze schielijk<sup>131</sup>.

<sup>121</sup> solieden: degelijke, stevige, betrouwbare

<sup>122</sup> *Se droit tenir, c'est tout tenir*: Zich recht houden, is alles houden

<sup>123</sup> krakeelen: ruziën, twisten

<sup>124</sup> stoeterij: paardenfokkerij

<sup>125</sup> gesoepeerd: avondmaal gebruikt

<sup>126</sup> outer: altaar

<sup>127</sup> batikdoek: doek geveerd volgens Indische methode waarbij de stukken die niet geveerd worden met was worden bestreken

<sup>128</sup> glanst: glimt

<sup>129</sup> glans: schittering, schijn(sel)

<sup>130</sup> bottelier: bediende die de wijnkelder beheert en de wijn schenkt

<sup>131</sup> schielijk: plots, onverwacht



De Groote Weduwnaar, diep in zijn zetel getast, spreekt: "Ik heb vernomen dat ge verloofd zijt." Ik sla een kleur. Ik voel me alweer schuldig. Ik heb verzuimd hem het nieuws onmiddellijk te melden. Maar hij stilt mij met een wuiving van zijn hand, en steekt een havana aan. "Uwe moeder", vervolgt hij, "houdt mij wel op de hoogte. Ik vind de oplossing uit alle oogpunten voortreffelijk, en ik wensch U met dat huwelijk geluk."

Ik hoor wel, aan den vriendelijken toon, dat het slechts een aanhef is. En ik word al korzelig<sup>132</sup>.

Hij herneemt: "Uwe verloofde is onverwijld<sup>133</sup> vertrokken en zij heeft het kind meegenomen.

Waaraan is een zoo verrassende afreis toe te schrijven?"

Wel, ik weet het niet. Ik heb er niet over nagedacht. "Maar ik", zegt die oude dwingeland, "ik heb dat in uw plaats gedaan. Gij hebt in uw huis een zonderlingen commensaal<sup>134</sup> opgenomen. Het is haast niet mogelijk dat het U niet is opgevallen hoe zeer hij Emilie afschrikt."

Het kan best dat het mij is opgevallen maar een hoegenaamd belang heb ik daar niet aan gehecht. Trouwens, ik vind die snuffelingen van den Grooten Weduwnaar totaal misplaatst. Ik wil het hem direkt zeggen, en juist valt hij mij in de rede. "Windt U niet op", zegt hij rustig, "ik bemoei mij niet met de keus van uwe gasten. Ge zult echter dulden dat ik U waarschuw als ik bemerk dat gij onoplettend zijt. Moest gij thans, gelijk ge meermaals hebt gedaan, mijn raad in den wind slaan..." Hij is plots week geworden, mijn grootvader. Zooiets gebeurde nooit. Mij dunkt dat met den slag het leven op de Gaillarde wordt stilgelegd. Ik zwijg. Mijn grootvader spreekt verder, hij zoekt naar woorden die zacht zijn: "Gij kunt de kans, die gij hebt, de eenige wellicht, door een onachtzaamheid verspelen, Renier. Denk aan het arme kind, dat ons allen zoo lief is. Het zal nu weer een moeder hebben. Ik kan me niet voorstellen dat zoo'n geluk ooit nog eens op zijn weg liggen mag. Verbeur<sup>135</sup> het niet."

Wat zou ik in Godsnaam verbeuren<sup>136</sup>? Ik houd immers van Ogier zooveel als wie ook. Het is toch mijn zoon. En de opoffering van Emilie, wel, ik waardeer haar ten volle, zou ik denken. Alsof hij in mijn hersens leest, herhaalt mijn grootvader de eigen woorden, die ik denk zonder ze uit te spreken. Die opoffering, zegt hij, kunt gij niet genoeg waardeeren. Ik voel aan heel zijn optreden een aanval op til. Ik verzet mij te vroeg, hetgeen een zwakheid is. Ik vraag of ik ook naar Bierk om instructies moet komen eer ik mijn gedrag bepaal tegenover mijne aanstaande vrouw. "Neen", zegt hij stil, "ik hoop dat gij die niet noodig hebt, ofschoon..."

Dat ofschoon is mij te bar. Ik sta al recht. Ik ben in het geheel niet verwonderd dat hij ook overeind rijst<sup>137</sup>, en zijne zooveel hogere gestalte imponeert mij niet het minst. Ik verwacht mij aan een brieschenden uitval. Maar hij werpt zonder meer zijne sigaar tegen den vloer. Hij zwijgt. Hij staart mij aan. Eindelijk stoot hij het uit: "Zitten!" Het is een kort gesis door zijne tanden. Ik verdom het. "Zitten!" herhaalt hij, nog stiller, maar er zit zooveel stoom achter, dat ik besluit de scene toch te ontwijken. Ik nader het likeurtafeltje, een spel op rolletjes, en ik schenk mij een vollen roemer fine<sup>138</sup> in. Zijn grijnslach, hoe geluideloos ook, hoor ik duidelijk over mijne schouders. Ik drink. Hij gaat achter zijn bureau staan, en zijn twee vuisten drukken krachtig op het glazen blad. Zoo tenminste scheidt ons een veilige wal, en ik kan bedaard naar hem opkijken. "Renier, spreekt hij, weet gij dat die aanstaande vrouw van U, in uw eigen huis, Renier, werd aangerand?" Zijn stem is gedempt. Er zit niets in, dunkt mij thans, dan de schrikkelijke<sup>139</sup> beteekenis van zijn woorden. Ik kan den roemer niet behoorlijk wegzetten. Hij klinkt om. Ik doe een stap. Ik raak de schrijftafel. Mijn keel is weer zoo droog als een rasp. Maar ik hoef niets te vragen. De Groote Weduwnaar slaat nagels met koppen. En ik verneem...

---

<sup>132</sup> korzelig: humeurig, ontstemd

<sup>133</sup> onverwijld: zonder uitstel

<sup>134</sup> commensaal: persoon die met andere(n) aan één tafel eet, kostganger

<sup>135</sup> verbeur: verspeel

<sup>136</sup> verbeuren: verspelen

<sup>137</sup> overeind rijst: gaat rechtstaan

<sup>138</sup> fine: fine champagne

<sup>139</sup> schrikkelijke: schrikwekkende, zeer onaangename

Beste Mevrouw, als ik U niet kende, als ik niet wist hoe grenzenloos uw goedheid is, hoe rechtschapen uw inborst, hoe ongerept uwe deugden, er ware dien avond op de Gaillarde niets gebeurd.

Maar die razende man was schaamteloos genoeg om Clarence van een schandelijke laagheid te betichten. Clarence, uw raadsman, uw vertrouwde, mijn gast uit uw naam! Toen hij met koppigheid dien laster herhaalde, heb ik mijn hand zien door de ruimte slaan, te pletter op zijn aangezicht. Hij heeft niet gewankeld. Zijn hoofd is als graniet. Zijn blik trilt nauwelijks. Heere God! wat zal er nu gebeuren! Mijn hart bonst. De kamer vloeit heen. Een lichtbol zwelt aan den einder. Werktuiglijk rijzen mijne handen de hoogte in.

Ik word bij de polsen gegrepen. Een knelling die mijn gansche lichaam machteloos maakt. Vóór mij staat Zoeran, de Maleische. Zij dwingt mijn vuisten onweerstaanbaar neer. Hoe krachtig ik mij ook uit deze boeien wil weren: het helpt niet. Zoeran is louter staal. Ik voel dat mijn positie bespottelijk is. Ik zou gaan huilen. Ik kijk, ja smeekend, geloof ik, Zoeran, de Maleische, aan. Op haar gelaat geen zweem van aandoening. Alleen een spleetje tanden zie ik, de glinstering van een lemmer<sup>140</sup>. Ik stort letterlijk ineen, ik stort in hopelooze belachelijkheid ineen.

Weg. Ik moet weg. Ik durf mijn grootvader niet eens meer bezien. Ik durf niet luisteren, want zeker zal hij iets zeggen, dat snijdt als een vlijm<sup>141</sup>. Ik moet mij haasten, haasten. Ik ben overwonnen door een wijf.

Dame Rolande, nu moet gij mij geven goeden raad. Ik heb U met nauwgezetheid eene scene verhaald, die naar alle zijden voor mij uitermate onverkwikkelijk<sup>142</sup> is. Ik heb daartoe den moed gevonden in mijne onuitputtelijke vereering voor U. Van de heele historie blijft er voornamelijk de beschuldiging over die op Clarence weegt. Hij zal de wetten van de gastvrijheid niet hoeven in te roepen. Ik zal zijn naam wit wasschen van alle smet. Maar ik heb nog net geduld om naar een wenk van U te wachten. Spoed U. Opdat ik er mij tijdig naar gedragen mag. Uw steeds erkentelijke dienaar

Lamarache.

X.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 30<sup>en</sup> Maart 1921.*

Niet zonder verwondering, Mevrouw, verneem ik dat gij den heer Clarence telegrafisch tot U geroepen hebt. Hij heeft mij hiervan zonder meer op de hoogte gebracht en is dan zijne opwachting gaan maken bij mijne moeder. Hij is vanzins<sup>143</sup> nog heden, en dadelijk na deze vormelijke plichtplegingen, af te reizen. Dokter Ferguson brengt hem naar het spoor te Brussel. Ik onderstel dat ik morgen een schrijven van U ontvang. Het is ook het minste wat ik meen te mogen verwachten. Word ik hierin teleurgesteld, dan vertrek ikzelf, in den avond, naar Parijs. Ik zou geen dag langer in de onzekerheid kunnen blijven, waarin mij uwe houding stort. Ik betuig U mijne gevoelens van eerbiedige verkleefdheid<sup>144</sup>, Mevrouw, en teeken

uw steeds dw.

Renier J. de Lamarache.

XI.

---

<sup>140</sup> lemmer: lemmet

<sup>141</sup> vlijm: klein, heel scherp mes, gebruikt voor heelkundige bewerkingen

<sup>142</sup> onverkwikkelijk: onaangenaam

<sup>143</sup> vanzins (zijn): van plan zijn, het voornemen hebben

<sup>144</sup> verkleefdheid: gehechtheid, verknochtheid

*Castel-Horlebecq,*  
*den 15<sup>en</sup> April 1921.*

Rolande, Rolande, ik ben nauwelijks weer thuis, en ik sterf reeds van angst dat ik U mocht verliezen. Negen dagen heb ik met U geleefd. Terwijl ik er in baadde, meende ik dat het een eeuwigheid was. Helaas, Rolande, gij stuurt mij weg en ik houd op te leven. Ik kon niet gissen dat het zoo hopeloos, zoo doodelijk zou zijn, dat plots van U verwijderd worden, dat ademen in eenzaamheid, dat staan op de wereld en U niet weten aan mijn vingers, aan mijn borst, en aan mijn mond! Dat afscheid was een afschuwelijk bedrog. Het is niet scheiden, Rolande, het is sterven. Mijn God Rolande, vermits het waar is dat gij van mij houdt, vermits het waar is dat gij mij uw ziel en uw lichaam hebt gegeven, en ik U voor alle tijden tot in het bloed, tot op het merg, tot op den bodem van uw wezen bezit, Rolande, hoe is het mogelijk dat gij mij reeds niet achterna zijt geloopt? Helaas, hoe is het mogelijk dat ik zelf niet onmiddellijk ben teruggereisd? Ik voel me, uur aan uur, van alle lucht en licht en lusten ledig worden, en straks geheel van levensmoed beroofd. Ik haat mijne oogen, en ooren, en mijne handen, en de koorts van mijn leden, ik haat mijne lippen, ik haat dat nutteloos geweld, dat in een ijle ruimte tiert. Want U niet zien, en U niet hooren, en U niet raken, en niet tot 't einde van de wereld met U vereenigd zijn, ons vleesch vermengd, en ons gedacht, en onze donkere diepten, Rolande, dit draagt geen sterveling die ooit aan uw schoot heeft gerust.

Ik loop hier doelloos rond. 't Is mij al vreemd wat ik ontmoet. Het groote Huis is als opgeruimd voor een reis zonder wederkeer. Ik dank Ferguson dat hij niet onder mijn oogen komt. Ik weet niet waar de bosschen en de vijvers zijn. Ik weet niet of er ergens een hoeve is. Maar ik raad overal de aanwezigheid van mijne moeder. Er spookt op Horlebecq een hooge schaduw om. Geruischloos, zonder blik noch woorden. Zoekt zij mij te helpen? Zoekt zij niet eerder mij aan te klagen? Het is mijne moeder. Laat zij haar gang gaan. Waar zou ik den tijd halen dien ik haar kan besteden?

Naar den duivel met al wat ons bloedig getweeën niet is! Ik wil, van nu af aan, den ganschen boel vergeten...

Lieve hemel! Rolande, vergeet ik U reeds niet? Mijn wreedste oogenblikken zijn die, waarop mijn geest uw beeld niet duidelijk meer ontwaart. Dat komt doordat gij ook zoo wuft<sup>145</sup> en zwevend zijt.

Gij vloeit aan mijn herinnering voorbij. Soms zijt gij zwaar en blank. Gelijk een zwoele melk<sup>146</sup>, die op en neer rijst. Dan zijt gij, één moment, zoo schoon dat mij in 't lijf de kracht van man te zijn bezwijkt. Maar gij walmt verder uit... Soms voel ik U ebben<sup>147</sup> en glanzend worden. Uw wezen zwelt en wiegt. O, nacht, sekrete<sup>148</sup> nacht, met de warme klamheid van uwe haren... Een andermaal zijt gij van licht. Van 't licht dat de wereld blond maakt en goud in de tarwe ontsteekt. Ik voel U als de dag langsheen mijn voorhoofd stijgen. En ik staar U na, tot gij doorzichtig wordt, en niets meer zijt dan wat ik adem...

Rolande, ik kan niet anders dan U vergeten, en weer wekken, en telkens vergeten opnieuw. Ik put aan U mijn geheugen uit. Maar hoe gij ook mijn verbeelding verwoest, iets blijft van U aan mij onuitroeibaar. Dat is uw geur. Uw geur, Rolande, die langs mijne huid blijft walmen<sup>149</sup> en aan de poriën kleeft. Uw geur die aarde en hemel bedwelmt, en uw alzijdigheid verraadt tot op de toppen van mijne vingers.

Maar ziet ge niet dat ik verga?

Kus mij.

---

<sup>145</sup> wuft: licht van beweging

<sup>146</sup> een zwoele melk: (metaforisch voor:) wellustige borst (?)

<sup>147</sup> ebben: (dichterlijk:) afnemen, achteruitgaan

<sup>148</sup> sekrete: private, heimelijke, geheime

<sup>149</sup> walmen: geur (in wolkjes) verspreiden

Renier.

Indien ik dezen nacht kan slapen, en morgen wat minder overstuur ben, hoop ik rustig te kunnen overwegen wanneer het voor mij best is Horlebecq te verlaten. Want ik moet hier weg, Rolande. Ik moet bij U zijn. Bij U.

R.

XII.

*Castel-Horlebecq, den  
18<sup>en</sup> April 1921.*

Inderdaad, lieveling, gij hebt gelijk. Het is vanzelfsprekend dat ik in koelen bloede schikkingen nemen moet. Ik bedaar reeds, wat zou mij beter tot bedaren brengen dan uw rustig woord? Wanneer ik U lees, schaam ik mij over 't geweld van mijne letteren. Uw briefje is zakelijk en koel. Gij bestaat met heerlijk gezag, zonder de hulp van woorden. Hoe doet ge dat? Ik moet spreken. Ik moet het weifelend wezen, dat ik ben, stutten door welsprekendheid. Het is mij alsof ik wat ik niet goed kan zeggen ook niet goed kan zijn. Ik zie het wel, nu ik uw nuchter schriftje lees, ik ben onvatbaar stof dat in een wind van rhetoriek moet worden opgedreven. De les is goed. Ik zal mij voortaan hoeden voor die verbeuze<sup>150</sup> omslachtigheid. Ha! hoe benijd ik U, die machtig zijt in stilte!

Ik blijf dus hier, en regel mijn gedrag voorloopig naar de omstandigheden. Ik kijk eens kalmpjes rond. Op 't voorplan staat juffrouw van Warmont-Cocambre mijne kleine schoonzuster. Mijne verloofde. Mijne verloving wordt gevierd op 26 aanstaande. Misschien hebt gij ook deze op til zijnde gebeurtenis uit het oog verloren. Ik weet niet hoe ik den rommel zal likwideeren. Emilie is nog steeds op Cocambre-burcht met mijn zoontje Ogier. Waarschijnlijk zal ik niet anders kunnen dan heel spoedig naar Cocambre te gaan. Ik zie geen anderen uitweg. Ik kan over niemand beschikken die mij in deze zaak doelmatig helpen kan, zij het ook slechts als bemiddelaar. De dokter is geen knap gezant. Mijne moeder... neen, dat gaat niet. Vrouw Coleta ijvert in hoofdzaak voor haar kleinkind. Zij is, goed gezien, verantwoordelijk voor het monsterachtig plan. Zij heeft vooraf aanvaard dat Emilie en ik zouden opgeofferd worden. Ik heb voortaan geen macht meer op haar. Bovendien benader ik haar steeds met argwaan, want zij ontbindt rond zich een dreigende lucht, die mij tenslotte ontstelt<sup>151</sup>. Van den Grooten Weduwnaar, haar vader, zal zij wel het incident hebben vernomen, waartoe Clarence te Bierk aanleiding gaf. Zij vaart door het Huis, zwaar van een lading, die maar niet uitbarsten wil. Ik kan nochtans niet denken dat mijn grootvader haar zou hebben verteld hoe onwaardig ik hem te lijve ben gegaan. Mijn grootvader is een Hardwin van edelen steen. Kortom, te Cocambre zal ik mij alleen moeten behelpen. Maar het is waar, Emilie is geen gevaarlijke partij.

A propos<sup>152</sup> hiervan. Laat Clarence zijn verblijf in Parijs zoolang aanduren, tot ik klaar ben met de ontbinding van mijn engagement. Zijn tegenwoordigheid op Horlebecq, nu we toch weten hoe hij een moment voor de fantastische begoochelingen van een overspannen meisje heeft moeten inboeten, zal wel door niemand worden geweerd, maar voor Messire van Bierk kan men zich niet genoeg in acht nemen. Die bullebak wijkt voor niets en voor niemand, en ik heb geen redenen om hem in deze te trotseeren. Veeleer wensch ik hem uit den weg te gaan. Clarence houde zich dus zoolang rustig thuis.

---

<sup>150</sup> verbeuze: woordenrijke, met een teveel aan woorden

<sup>151</sup> ontstelt: beroert, verschrikt, ontreddert

<sup>152</sup> A propos: wat ik zeggen wil

Ik mag U toch wel een handkusje toewerpen? Ge ziet, ik bruis niet meer. Ik ben gevoeglijk<sup>153</sup> en mijn dasje zit keurig. Ik kan eindigen zonder uw heeten naam te noemen.

Renier.

XIII.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 4<sup>en</sup> Mei 1921.*

Verneem thans, dierbare Rolande, dat ik Emilie bezocht en van een kale reis ben weergekomen. Ik wou eerst met den trein gaan. Het is gemakkelijker. Men is verplicht zich naar het spoorboekje te regelen. Het gerij op de lijn naar Ronse is niet zeer druk. Ik ben dan vrij van uitvluchten gedwongen vroeg in den avond terug te keeren. Maar Vrouw Coleta, die aan alles denkt, heeft mij een hoop speelgoed voor Ogier opgedragen, en onder andere een kleine auto. Aldus geladen moet ik mijn toevlucht nemen tot den zwaren familiewagen, een onooglijke<sup>154</sup> limousine, die er als een autobus uitziet. Op het laatste moment bekruipt mij een onverkwikkelijk<sup>155</sup> gevoel, als mijne moeder zegt met een stem zoo effen als een vijvervlakte: "Mocht gij erin slagen Emilie onmiddellijk mee naar Horlebecq te voeren, dat zou veruit het beste zijn." Ik kijk haar verschrikt aan, maar haar blik is al weg. Ik verzoek daarop dokter Ferguson mij te willen vergezellen. De voorbereidsels duren niet lang, behalve dat Ferguson nauwgezet werk maakt van zijn reistoilet. Hij komt eindelijk te voorschijn, zoo net en keurig als uit een modeschrijn<sup>156</sup>. Wij zitten nevenseen<sup>157</sup>, diep in de ruime zetels. Ik word, juist bij 't vertrek, door Vrouw Coleta aangestaard. Zij wuift heel langzaam met hare hand, die even in de lucht blijft hangen. Hare oogen zijn rond en beladen met een wereld die mij angstig maakt. Ik schik mij wrevelig in de kussens. Wij rijden. Het is een mooie dag. Het land ligt nog in misten, maar de zon zal het gauw winnen, want nevel en licht zijn al dooreen gemengd. Groen en blond dansen de Brabantsche landouwen<sup>158</sup>. Ik zweef langs de lijnen van een meilied, fijnbesnaard. Ik laat mij gauw door het landschap in beslag nemen en af en toe denk ik aan U...

Wij bereiken Edingen. De baan loopt eigenlijk op de marken<sup>159</sup> van Henegouwen, maar de politieke grens heeft blijkbaar geen grond, want de Brabantsche eigenaard is geen oogenblik van de lucht. Ferguson, die mijn gedachten aanvoelt (ik heb al vaak opgemerkt dat hij zulks vermag) zegt: "Brabant reikt dieper in het Zuiden dan de kaart aangeeft, kijk, Edingen is toch geen Henegouwsch, evenmin als Horlebecq, en de Lamaraches zijn Brabanders van top tot teen". Ik glimlach, want wat ik ben is een soort chaos, en vandaag vooral zijn in mij het tumult en de verwarring groot. Ik word er eigenlijk niet goed wijs uit. Mijn zaak is ten slotte niets dan een doodgewone: afbreken met een verloving die aan geen kant voor normaal wordt gehouden. Ik beloer tersluiks mijn reisgezel. Hij monkelt<sup>160</sup>, en trommelt zachtjes op zijn stroohoed, die in zijn schoot ligt. Ik zie zijn linkeroog aan het zwemmen gaan en zich plots van ons verwijderen. Het wordt een heete dag.

Wij glijden de heuvels op, die de Dendervallei beheerschen. En onmiddellijk verandert van uitzicht het land aan weerskanten. Dit is Vlaanderen, een krachtiger, donkerder, geweldiger aarde, een koppiger gewas, een vastere geslotenheid van boomen, en 't is mij of de tarwe, die in

---

<sup>153</sup> gevoeglijk: fatsoenlijk

<sup>154</sup> onooglijke: afzichtelijke

<sup>155</sup> onverkwikkelijk: onaangenaam

<sup>156</sup> modeschrijn: (hier:) mode-etalage

<sup>157</sup> nevenseen: naast elkaar

<sup>158</sup> landouwen: velden, weilanden en akkers

<sup>159</sup> marken: grenzen

<sup>160</sup> monkelt: lacht fijntjes

den groei is, hier korstiger<sup>161</sup> brood geven zal. Voorbij Geeraardsbergen dringt zich allerzijds deze grondaard<sup>162</sup> aan mij op. Tegelijkertijd meen ik de hemelen te zien hooger rijzen. In de nabijheid van Ronse zwelt het hoogland aan. Wij stijgen langs de flanken van den Othonberg en voor ons ineens, en langs alle winden tegelijk, ontplooit zich het breede, juichende Scheldedal. Rolande, deze streek moet ge beslist eens met mij bezoeken. Zij is eenig, zoo heerlijk. Nu is het niet ver meer. Achter het kerkje van Louise-Marie, begint de olmenlaan, die naar het Cocambre-kasteel leidt. Het park is uitgebreid en het duurt een tijd eer we het perron<sup>163</sup> bereiken. Ik stap uit en een moedeloze zucht ontsnapt mij. De lucht van het oude donkere slot heeft mij bevangen. In het portaal staat Emilie, een tenger beeld, bijna doorzichtig, en het dunkt mij dat zij beeft. Beste Rolande, gij hebt mij opgelegd U geregeld te schrijven "wat ik denk en doe", maar het mogen geen liefdebrieven worden, zegt gij, want gij hebt "een onweerstaanbaren hekel aan pathos<sup>164</sup> en sentimentaliteit". Ik word nu gewaar dat de gewenschte zakelijke verslagen over wat ik denk en doe, een karwei zijn waarvan ik mij niet dan met groote moeite kwijt. Het moet zijn dat mij daartoe de nodige nuchterheid ontbreekt, anders begrijp ik de pijnlijke malaise niet die ik op zekere momenten ervaar.

En nu weer. Ik herzie Emilie, zooals ze daar, boven de monumentale rusting<sup>165</sup>, overeind staat. En mij dunkt dat zij beeft. Maar misschien beeft zij in het geheel niet. Ik zou er veel liever niet van spreken, want ik beheerscht niet eens met mijn bloote oogen wat ik te zien krijg. Ik loop gauw de trap op en lach haar vriendelijk toe. Ook zij lacht. Een grijns is het. Gelijk van een kind dat gaat huilen. "Ik ben heel blij dat gij komt", zegt zij. En onmiddellijk doet zij uitbundig en druk. Ik heb haar willen kussen. Heel behendig wendt zij zich af en loopt naar de hall. Ik volg haar. Zij keert met den kleinen Ogier, dien ik in mijne armen opneem. Mijn lief zoontje is een kind zonder vreugde. Zelden lacht of tiert het. Het is lusteloos, beleefd, voorbeeldig braaf. Het kijkt u smartelijk aan uit een mat, bleek aangezicht. De oogen zijn rond. De blik komt van ver, in stoorlooze<sup>166</sup> richting. De wimpers roeren niet. 't Zijn onbeweeglijke poppenoogen, de arme oogen van mijn zoontje. Zijn mond is dicht, droog, nauwelijks rozig. Maar hij heeft aardige, goudblonde haarkrullen en die verlevendigen zijn hoofd in hooge mate. Emilie zegt met een veel te jubelende stem: "Zie je wel, Ogier, dat papa U zou komen feesten<sup>167</sup>!" En zij kust den jongen, dien zij in haar geestdrift door elkaar schudt. Het broos ventje reikt mij zijne hand en ik hoor hem fluisteren: "Dank je zeer, papa." Uit den grond van mijn hart zegen ik mijne moeder, die mij al dat speelgoed heeft meegegeven, want ik had vergeten dat Ogier op 3 Mei jarig wordt. Zes jaar is hij nu. Ik schaam mij een beetje, en niemand merkt het, hetgeen mij troost. Ferguson komt aan met doozen. De chauffeur draagt de kleine auto. Iedereen viert om ter luidst. Mijn zoon kijkt alles rustig toe.

Plots ben ik met Emilie in de hall alleen. De stilte rondom ons groeit aan. Ik voel dat ik haar niet lang zal kunnen verdragen. Ik ga zitten, wel besloten onmiddellijk met mijn boodschap uit te pakken. Kalm steek ik een sigaret aan, en Emilie schuift aan met een aschbakje. Ik neem haar bij den pols en trek haar zacht bij. Zij gaat naast mij zitten. "Liefste Emilie", zeg ik, "behalve voor Ogier's jaardag, ben ik nog met een ander doel naar hier gekomen..." Zij kijkt verwonderd op, want zij had zich eraan verwacht dat ik haar nu zeker kussen zou. Ik doe het. Ik kus haar op haar voorhoofd. Zij blijft een oogenblik met haar kopje aanleunen tegen mijn schouder. En ik voel dadelijk dat ik in dergelijke houding onmogelijk spreken kan. Daarom neem ik voor een beetje te wachten. Dan merk ik dat zij zich langzaam omwendt, en haar arm komt om mijn hals liggen, haar oogen hangen ineens diep aan de mijne. Zij vraagt: "Renier, zijt gij gekomen om mij

<sup>161</sup> korstiger: met meer korst, (hier:) lekkerder, beter

<sup>162</sup> grondaard: het karakter, wezen van de grond

<sup>163</sup> perron: brede stoep, bordes

<sup>164</sup> pathos: hoogdravendheid, bezieling

<sup>165</sup> rusting: trapleuning

<sup>166</sup> stoorlooze: ongestoorde, onverstoerbare

<sup>167</sup> feesten: vieren, in de bloemetjes zetten

ongelukkig te maken?" Ik antwoord dat ik zelf ongelukkig ben, ik vind niets anders, en ik voel mijne onderneming hopeloos worden. Ik zie de tranen aan hare wimpers rijzen en haren blauwen blik daarin vergaan. Ik ben blij dat een luid krakeel<sup>168</sup> op de verdieping losbreekt, en in den toestand voorloopige afleiding brengt. Het is de oude juffrouw Galathea van Warmont-Cocambre, Emilie's tante. Ik heb meer gehoord van hare zonderlinge manieën. Zij waant zich namelijk gehuwd met een oud majoor, die ergens in een onzichtbaren zetel zit, waar hem een roemrijke lamheid bindt. En zij maakt, in oogenblikken van exaltatie<sup>169</sup>, ruzie met hem. Dan tiert zij als een bezetene, windt zich vreeselijk in het schelden op, en eindigt in aanslepend jammeren, dat zij tenslotte als uitgeput staakt.

"Luister niet", zucht Emilie, "spreek, zeg mij alles, ik weet immers dat ik misdaan heb." Zij houdt niet op mij aan te staren. Hare tranen rollen over haar mond. Ik ben bang dat ik nu onhandig of tenminste wreed ga zijn, wat niet zoo erg is maar nutteloos. Ik moet mij uit die minderwaardigheid verlossen. "Wij zullen straks spreken", stel ik voor, "na de lunch. We kunnen een wandeling doen. Hier gaat het niet. Maar gij vergist U, ik wil U niet ongelukkig maken. Integendeel, Emilie, geloof me." Ik stotter dan zoo nog wat en sta recht. Op afstand zie ik haar zitten, mijne bruid, ellendig, nietig, als van God en mensch verlaten. Ik walg van de situatie. Ik ben weer laf.

Juist van pas<sup>170</sup> verschijnt tante Galathea. Zij treedt de breede trap af. Hooghartig, stijf in haar beenderigheid, die haar satijnen rouwkleed doet kraken. Zij is altijd in den rouw, tante Galathea. Zij verliest telkens een of ander verren bloedverwant. Wij weten daar niets van. Wanneer zij mij in het oog krijgt, veinst zij een uitbundige verbazing. Dan lacht zij nuffig<sup>171</sup> en komt plots op mij af. Ik leen mij buigend aan de plechtigheid van een handkus, die zij op haar kanten mitaine<sup>172</sup> in ontvangst neemt. Zij vertelt dat zij het zeer druk heeft sinds eenigen tijd, vooral met... ge weet wel wie, en zij informeert terloops naar de gezondheid van Vrouw Coleta. Tante Galathea wacht nooit naar een antwoord op hare vragen. De klok gaat voor de lunch.

In de eetzaal verschijnt Ferguson aan de hand van Ogier. Zijn toilet is totaal gehavend. Hij is er van bewust want hij laat zich kwansuis<sup>173</sup> door het kind leiden. Zij hebben eenvoudig gespeeld. De dokter heeft ongelukken gehad met de auto. Wij gaan allemaal zwijgend aan tafel. Wij worden door de twee eeuwenoude kameniers van Cocambre bediend. Zij passen, met hun witte bakkebaarden en witte handschoenen, bij de ontzaglijke ruimte van de eetzaal. Wij zitten daarin als op den bodem van een voorhistorische steengroef. De oude juffrouw Galathea begint te praten. "Welhoe, mijn neef", roept zij uit aan mijn adres, "ik wist niet dat gij zoolang in Parijs waart, een volgende maal hoop ik dat gij mij en Emilie medeneemt, wij zijn dol op Parijs, is het niet, liefste?" Emilie hoort haar niet eens, en dat is ook heelemaal overbodig. Onze majestueuze tante is al met een ander onderwerp aan den gang. Zij heeft Ferguson aangepakt en raadt hem aan een einde te maken aan zijn carrière van vrijgezel. Al hoopt zij dat Ferguson geen losbandig leven leidt, toch raadt zij hem met groote beslistheid aan in den echt te treden. Jawel, ik hoor U al opwerpen dat er ongelukkige huwelijken genoeg zijn, en ik laat alle toespelingen varen<sup>174</sup> over... ge weet wel wie, maar een huishouden is een veilige toeverlaat in den Herfst van het leven. Daarom kan zij Ferguson niet genoeg aansporen zonder verwijl uit te zien naar eene degelijke huisvrouw. De dokter dankt voor de belangstelling, en zij luistert al niet meer naar hem. "Maar lieve Emilie, wat overkomt U toch?"

Emilie heeft zoo net naar mij een smeekenden blik gericht. Ik ben onmiddellijk rechtgestaan. Ik kom te laat. Zij stort ineen. Ferguson is er ook al bij. Galathea schelt voor de kamermeid. Wij

---

<sup>168</sup> krakeel: geruzie, getwist

<sup>169</sup> exaltatie: geestesvervoering

<sup>170</sup> van pas: van nut en welkom zijnde

<sup>171</sup> nuffig: fijn en pretentius

<sup>172</sup> mitaine: handschoen zonder vingers

<sup>173</sup> kwansuis: schijnbaar

<sup>174</sup> varen: bewegen, gaan, trekken

dragen het meisje in zwijm tot bij een open raam. Ferguson, ik merk het seffens<sup>175</sup>, is ongerust. De zieke Emilie moet in haar bed worden gebracht, gebiedt hij. Ik zie haar wegvoeren. Haar hoofdje hangt over den arm van eene der kamermeiden te bengelen.

Ik ben alleen in de eetzaal. Rondom spoken portretten van voorouders. Ik ben alleen met den kleinen Ogier, die geluideloos weent. Ik neem mijn zoontje op en kus hem. Dan gaan wij samen in den tuin. Wij loopen zonder praten. Wij bereiken de breede parklanen, die zoo kunstig zijn aangelegd. Alle leiden, na een geheimzinnige koers, tot aan het ronde rhododendronplein. Het staat juist in vollen bloei. Wij wandelen in die richting. Ik voel om mij de hooge boschluchten. De wind vaart er door. Een orgeling<sup>176</sup> zweeft in de looverkoepels aan, en sterft ver uit. Iets van mij reist mee naar die verten. Iets dat ik niet zeggen kan. Ik word oneindig droef. Ik druk het handje van Ogier, en ik zal hem zeker pijn hebben gedaan. Maar Ogier zwijgt, en loopt gewillig mee. Hij is rustig. Hij vertrouwt in mij. Hij is met zijn vader...

Ik span mij goed in, Rolande, om U niets te verbergen van wat ik "denk en doe". Ik onderzoek mijzelf zoo nauwkeurig mogelijk. Maar zekere omzettingen geschieden zoo onverwachts dat ik de oorzaken bezwaarlijk kan achterhalen. Kijk, ik wandel met mijn zoontje. De dood woont in mij. Ik hoop niet eens meer dat ik nog ooit kan getroost worden. Nochtans is deze inzinking geheel redeloos. Ik heb integendeel, nietwaar Rolande, redenen genoeg om juichend op te leven? Ik voel het handje van Ogier, en mijn gansche wezen klampt er zich aan vast. Aan dat heel kleine handje. Het eenige dat hij heeft...

Boven het ronde plein, waar de berg van rhododendrons zich heerlijk uitzet, valt een wijd licht uit den hemel. Ik blijf staan. Mijn zoontje kijkt vragend op naar mij. Wat zie ik in die strakke, roerlooze poppenoogen? Mijn God, wat Gij daarin hebt neergelegd, het stort zich uit met kracht in mij. Het is de ziel van mijn doode vrouw Lutgardis. Zij wordt mij met één slag geopenbaard. En met één slag, Rolande, wordt mijn gedachte stil. De vrede, die thans neerdaalt in mijn bloed, ik heb hem nooit geraden. Hij is een weerglans<sup>177</sup> van een andere wereld en ik staar verwonderd rond. Het woud is tallenkant<sup>178</sup> een ruischend fluweel geworden. Onder de diepe gewelven ademt een varende<sup>179</sup> lucht. Hier heb ik, aan de zijde van Lutgardis, uit al de macht van mijn jeugd geleefd. Hier is de droom geboren, waarin ik heb geloofd. Hier hebben wij elkander liefgehad. Ik vraag aan Ogier of hij niet moe is. Hij antwoordt braafjes: "Neen, papa." Maar ik kan niet weerstaan aan den drang om hem aan mijn hart te drukken. Ik neem hem driftig op in mijne armen en mijn mond beeft over zijn gelaat. Mijne oogen worden heet, en een langen tijd houd ik ze gesloten. Ik voel gelijk vingeren langs mijn voorhoofd glijden. Maar ik open mijne oogen niet. Wanneer wij weer aan huis komen, staat Ferguson op het perron<sup>180</sup>. Hij glimlacht. Dat heeft geen beteekenis, want hij glimlacht haast altijd, zoo een vaag, zwevend glimlachje waaraan ge niets hebt. Ik vraag hem hoe 't met Emilie gesteld is. "Goed", zegt hij, "er is niet het minste gevaar, maar zij moet enkele dagen rust nemen, en niemand ontvangen." Hoe komt dat nu? Ik geraak op staanden voet weer heelemaal uit mijn humeur. Mijn hart is rumoerig. Cocambre, met burcht en al, hangt mij de keel uit. "Goed", zeg ik, "dan trek ik er van onder." Had ik dan, in de kelders van mijn wezen, gehoopt dat Emilie erg ziek zou zijn? En wat moet er nu eindelijk met dat verdomd verlovingsfeest...

Ferguson raakt mijn schouder. Lichtelijk. 't Is mij echter of een electrische lading door mijn lichaam gaat. Hij zegt: "Gij kunt rustig naar Horlebecq keeren, maar ik zal niet meereizen. Het is goed dat ik hier blijf, en vóór gij heenrijdt moet ge afscheid nemen van Emilie, zij heeft het gevraagd. Wacht tot ik U kom verwittigen." Hij lijmt al die woorden zoo zachtjes aan elkaar. Het is onverdraaglijk bij het hooren. Hij geeft er zich blijkbaar geen rekenschap van, want hij stijgt

---

<sup>175</sup> seffens: meteen

<sup>176</sup> orgeling: muziek, (hier:) helder zingen van vogels

<sup>177</sup> weerglans: weerschijs, afspiegeling

<sup>178</sup> tallenkant: langs alle kanten

<sup>179</sup> varende: bewegende, stromende

<sup>180</sup> perron: brede stoep, bordes



onachtzaam de trap langs, op zijn geluideloze pony-hoeven. Ik verwaarloos nu teenemaal<sup>181</sup> Ogier, en neem mijn toevlucht naar de garage, waar mijn chauffeur zich aan een standje mag verwachten.

In den namiddag komt de dokter mij waarschuwen. Ik treed Emilie's kamer binnen. De stilte valt mij op de borst. De gordijnen zijn dicht. De lucht is rozig. Ik merk onmiddellijk op een tafeltje het portret van Lutgardis, een tuiltje violen ligt vooraan. In een veel te groot bed ligt Emilie, een kleine blanke klaarte, gelijk een manestraal. Zij staart mij aan uit een zeer bleek aangezicht, maar zij is uitermate mooi, doorzichtig mooi. Ik neem hare hand. Zij trekt mij zacht aan zich. Ik ga buigen over haar. Zij vraagt: "Wanneer ik dood ga, Renier, zult gij mij vergeven?" Wel, ik heb haar niets te vergeven, God beware mij. Ik doe luchtig. "En wat is dat voor zotte praat, dat doodgaan? Komaan, kindje, wees rustig." Ik druk mijne lippen op haar voorhoofd, een beetje te hoog, in het haar, dunkt me. Ze haast zich nog te zeggen dat ik het verlovingsfeest toch een paar weken moet uitstellen. Daarop bega ik de domheid voor te stellen dat Ogier met mij naar Horlebecq gaat, en zij vervalt in een nieuwe crisis van tranen. Ferguson komt tusschenbeide en redt den toestand. Ik verklaar plechtig dat ik het voorstel alleen deed om Emilie een tijdje te ontlasten. En ik kan eindelijk afscheid nemen.

De auto staat al vóór de stoep. Van verre wuift Galathea mij toe. Ik sla het rite<sup>182</sup> van het baisemain<sup>183</sup> hardnekkig over, en druk Ferguson bij de portière<sup>184</sup> de hand. Hij fluistert mij in het oor: "Stel het feestje niet uit, mijn vriend, er is heusch voor Emilie niets te vreezen." Misschien meent hij mij met deze geruststelling plezier te doen! 't En ware dat hij er mij mede wou pesten? Maar het feestje wordt vast en zeker uitgesteld.

Enfin, ge ziet, Rolande, mijn reis naar Cocambre is op een sisser afgeloopen. 't Is alles te herdoen<sup>185</sup>.

Renier.

XIV.

*Castel-Horlebecq,  
den 15<sup>en</sup> Mei 1921.*

Goeden morgen, Rolande. Ik kan U vandaag verslag geven over mijne bemoeiingen inzake het Schoonheidsinstituut. Mijne conclusies zijn niet zeer bemoedigend, maar niets doet voorzien dat de onderneming moet worden prijsgegeven. Brussel is zeker iets meer dan een provinciestad met een achterlijke mondaniteit<sup>186</sup>. Maar als het vóór al te gewaagde nieuwigheden komt te staan, slaat een eerste aarzeling gauw om in panischen schrik. Aan sommige denkbeelden moet men hier wennen eer men ze aanvaardt. In de bovenstad heeft een beroemde kapper, die onder Leopold II hofleverancier was, met hulp uit Weenen, geloof ik, een Schoonheidskabinet bij zijn gewone zaak gehecht. De bevoegdheid ervan is nog zeer beperkt en niet verder reikt zij dan tot de elementaire verzorging van handen en nagels en een enkele maal van het aangezicht. Een Engelsch huis (de befaamde E. A.. uit Londen) heeft het beproefd met Belgisch kapitaal en den steun van een paar aanzienlijke salons in de uitgaande wereld<sup>187</sup>, een privaat-gesticht aan te leggen op de Louizalaan. In den beginne en meer uit nieuwsgierigheid was de cliënteel druk opgekomen. Maar het beheer is wat te kras<sup>188</sup> te werk gegaan. Enkele dames, die nochtans niet

---

<sup>181</sup> teenemaal: in één keer, helemaal

<sup>182</sup> rite: ritueel, ceremoniële handeling

<sup>183</sup> baisemain: handkus

<sup>184</sup> portière: autoportier

<sup>185</sup> herdoen: over te doen

<sup>186</sup> mondaniteit: gerichtheid op luxe, mode en vertier

<sup>187</sup> uitgaande wereld: high society, wereld van de vermaaksoorden

<sup>188</sup> kras: op scherpe, krachtige wijze

beter hadden gewenscht, waren zóó onverkennelijk uit de studio gekomen, dat zij, dank zij vooral den naijver<sup>189</sup> der anderen, in 't belachelijke vervielen. Men staat hier nog op sterke conventionele onderscheiden. Een dame uit den adel, een rijke burgervrouw, een beroemde actrice of de mooiste onzer halfmaagden, 't zijn zooveel streng gecompartmenteerde modepoppen, die niet over denzelfden kam willen geschoren worden en zich zeker niet aan een zelfde schoonheidskanon zullen onderwerpen. Het gesticht op de Louizalaan is te niet gegaan omdat het de pretentie had van "iedereen" schoon te maken. Indien mevrouw Clarence in Brussel slagen wil, dan moet zij hare instelling, met inachtneming van deze psychologische factoren, behendig nuanceeren, en dat zal misschien een financiële inspanning vergen, die langen tijd niet zal worden beloond.

Hare Parijsche Académie de Beauté<sup>190</sup> was alleszins merkwaardig. Ik beken dat bij een eerste contact, het weerstandsvermogen en laat ik zeggen de zwelgkracht van den landjonker<sup>191</sup>, die ik ben, niet opgewassen waren tegen de ontstellende<sup>192</sup> innovaties, waarin ik daar werd ingewijd. Maar na een paar bezoeken aan de Academie heb ik mijn laatste zweem van contradictie<sup>193</sup> laten varen<sup>194</sup>. De Academie is een meesterlijke opzet. Ik zal er, als mijn overtuiging, bijvoegen dat het menschelijk vernuft op zichzelf niet volstaat om een zoo verbluffende volmaaktheid te verwezenlijken, en dat zij zeker in haar ontstaan door demonische krachten werd geraden en gesteund. Reeds bij de liminaire<sup>195</sup> verklaring, die de initiatie voorafgaat, wordt men in deze overtuiging gesterkt. Zeer terecht beweert mevrouw Diana dat de schoonheid der vrouw steeds het voorwerp van een allesoverschaduwende bezorgdheid onder de menschen is geweest. Dat zij de goddelijke weerglans<sup>196</sup> is, die ons met het leven verzoent. Maar, voegt zij er wijselijk aan toe: ook daar kunnen wij de wetten der eeuwig ijverende perfectibiliteit<sup>197</sup> niet ontduiken. De moderne wetenschap heeft de empiristische<sup>198</sup> schoonheidszorgen verdrongen. De natuurkunde, de chemie, de biologie, de hygiëne, de artseneij en tot de chirurgie toe, 't wil alles meehelpen om het esthetisch criterium van het eeuwig vrouwenbeeld op te drijven. En de vrouw heeft bevroed<sup>199</sup> dat zij deze geleerde hulp alleen ten koste van een vermindering harer bekoorlijkheid zou mogen afwijzen. Want hier als elders geldt de leus: blijven staan, is achteruit gaan. De schoonheid heeft nochtans de grens niet bereikt van hare evolutionaire mogelijkheden. En gaarne herhaal ik — al was het slechts om te getuigen dat ik het onderwerp niet par-dessous la jambe<sup>200</sup> heb onderzocht — de woorden zelf van madame Diana, die hare zending tot een gezalfd apostolaat<sup>201</sup> heeft verheven: "Het is in deze nieuwe richting, dat ik mijn methodes heb uitgewerkt; want de bekoring die van de vrouw uitgaat, als zij alleen aan het improviserend genie van de natuur is te danken, weerstaat niet krachtig genoeg aan den tand des tijds, en ik heb er mijn heele carrière aan gewijd de langlevendheid ervan te verzekeren; ik heb te dien einde de deskundige medewerking verworven van talrijke geleerden in de meest gezaghebbende kultuurcentra van de wereld; ik deed naar alle mogelijke zijden de menschelijke huid bestudeeren, en ik ben thans in staat de epidermische<sup>202</sup> nooden van eenieder op positieve wijze te voldoen; de vrouwen die mij dan zoeken, zullen, langs de meest natuurlijke wegen, hare stralende schoonheid

---

<sup>189</sup> naijver: afgunst

<sup>190</sup> Académie de Beauté: Schoonheidsinstituut

<sup>191</sup> jonker: landedelman, adellijk grondbezitter

<sup>192</sup> ontstellende: verbijsterende, ontredderend

<sup>193</sup> contradictie: tegenkanting, tegenspraak

<sup>194</sup> varen: bewegen, gaan, trekken

<sup>195</sup> liminaire: inleidende

<sup>196</sup> weerglans: weerschijn, afspiegeling

<sup>197</sup> perfectibiliteit: streven naar vervolmaking, verbetering

<sup>198</sup> empiristische: proefondervindelijke

<sup>199</sup> bevroed: ingezien

<sup>200</sup> par-dessous la jambe: vlug en snel

<sup>201</sup> apostolaat: zendelingschap

<sup>202</sup> epidermische: betrekking hebbend op de opperhuid

herwinnen, nog verhoogd in haar glans<sup>203</sup> door het delikate bijwerk van mijne onzichtbare blanketsels<sup>204</sup>. Gelet dient op iets zeer gewichtigs, dat door de meesten wordt over het hoofd gezien: het is voor vele mannen een niet altijd aangename verrassing, wanneer hij ervaart dat de vrouw, ontbloot van alle voolen<sup>205</sup>, plots een discordante<sup>206</sup> verhouding verraaft tusschen het bekende aangezicht en het voor het eerst veropenbaarde lichaam. Weinige vrouwen hebben in perfectie het lichaam van haar aangezicht. En omgekeerd. Het zal de blijvende roem van de Académie de Beauté<sup>207</sup> wezen dat zij het vrij uitgestalde deel in harmonisch evenwicht brengt met het overige dat zich niet buiten de sekrete<sup>208</sup> alkoof<sup>209</sup> mag vertoonen."

Ik had zelf al iets van dien aard opgesteld en nam mij voor daarmee onder mijne vrienden en kennissen proselieten<sup>210</sup> te maken, maar ik meen in gemoede dat de tijd er nog niet toe is. De Académie, zooals ik haar bezocht, is uit het klimaat, den geest en den levensstijl van Parijs zelf geboren. Men zal haar niet zonder gevaar overplaatsen. Ik denk aan de veelheid, de toerusting en de weelde van de salons en laboratoria: behandeling van de droge, vette en broze huiden, opfleuring van het teint, scheiding van sproeten, uitwassen, zwammen, wratten en rooden uitschot<sup>211</sup>, aanprikkeling van den bloedtoevoer, effening van rimpels en bobbel, verjonging van de halsspieren, smelting van kwabbels<sup>212</sup> en hangkaken, opslorping van oogzakken, verheffing van wankel<sup>213</sup> boezems, en resorptie<sup>214</sup> van alle kwade vochten en humeuren<sup>215</sup>. Ik denk aan de ontelbare remediën en apparaten, maskers, kin- en bakhuisriemen<sup>216</sup>, zalven, verven en aromaten. Ik denk aan die vernuftige diëten, die iemand den bollen buik wegtoveren en aan de leden de slanke lijn verzekeren, die naar de mode is. Overtollige haren worden tegelijk op alle mogelijke plaatsen van het lichaam verwijderd, zoodat het vel tot een glad en soepel satijn herschapen wordt.

Ik denk, Rolande, aan Marlene d'Aube, de fabelachtige Directrice van het bijhuis op faubourg St-Honoré. Zij is een levende advertentie voor de methodes en de producties die de Académie alom zoo vermaard<sup>217</sup> hebben gemaakt. Een zestigjarige. Zoo verzekert zij mij, al is het totaal ongelooflijk. Zij vertoont het uitzicht van een blondine nabij de dertig. Zij is mooi, van eene meer dan onberispelijke mooiheid. Hare oogen glanzen, hare trage wimpers glijden er over als zijige floers<sup>218</sup>. Haar gelaat is blank en blozend. De specie<sup>219</sup> ervan is donziger en dieper dan de dageraad die de perzik heeft gerijpt. Haar lippen bloeien... Maar lieve hemel, Rolande, zij kan niet glimlachen, zij kan niet roepen, zij kan niet weenen. Zij kan alleen in hare glazuren schoonheid pronken. Er is geen ziel, geen bloed, geen vleesch onder die huid...

De afdeeling voor heeren is bovenal merkwaardig, en ik heb terloops opgemerkt dat Clarence daar de geheimen van zijn grimeerkunst haalt. Maar ik kan niet zonder afgrijzen terugdenken aan de wrakken die men daar brengt om opgekalefaterd te worden. Wat doet zoo'n uitgeleefd man, als men er eindelijk in geslaagd is zijn vel als een trommelvlies over zijn schedel te spannen, wat

---

<sup>203</sup> glans: schittering, schijn(sel)

<sup>204</sup> blanketsels: witte of roze poeders om de huid een blanke kleur te geven

<sup>205</sup> voolen: sluiers

<sup>206</sup> discordante: niet-harmonische

<sup>207</sup> Académie de Beauté: Schoonheidsinstituut

<sup>208</sup> sekrete: private, heimelijke, geheime

<sup>209</sup> alkoof: klein (slaap)vertrek gescheiden van grotere kamer door dubbele deur of gordijn

<sup>210</sup> proselieten: bekeerlingen

<sup>211</sup> uitschot: uitslag

<sup>212</sup> kwabbels: weke massa's vlees of vet

<sup>213</sup> wankel: onvaste, schommelende

<sup>214</sup> resorptie: wederopname

<sup>215</sup> humeuren: de lichaamssappen (bloed, zwarte en gele gal, water) die volgens oude geneeskunde verantwoordelijk zijn voor iemands gemoedsgesteldheid

<sup>216</sup> kin- en bakhuisriemen: riemen waarmee men kin en gezicht vastgespt om de beenderstructuur te corrigeren

<sup>217</sup> vermaard: befaamd, geroemd

<sup>218</sup> floers: sluier uit dunne doorschijnende zijden of wollen stof

<sup>219</sup> specie: verschijningsvorm, verschijning, gedaante

doet zoo'n rimpelloos gedrocht in 's Hemels naam nog ergens met zijn lijf? Ik heb in een bar omtrent de Madeleine een gezelschap heeren en dames ontmoet waarop ik me een halven nacht lang zinneloos heb getuurd. Het waren wassen beelden als in smalt<sup>220</sup> verstrakt, hoog-uitgelengde gestalten zonder heup noch buik, boezem, rug en schouders als uit teer porselein gegoten, en lelie-blanke handen met nagels van diep-rood agaat<sup>221</sup>. Zoo afgewerkt zijn de verbijsterende poppen van het Musée Grévin niet, maar beiden leven zij in een hallucinante wereld die mijn bloed als gesuikerd doet aansluipen, duister en traag. Me dunkt, mijn hart wordt doodelijk stil, wanneer ik met mijn vingers de marmeren flank van Gaëtane d'Yseux moet aanraken. Ik doe het voor geen koninkrijk. Deze filmster met haar groene lokken kijkt mij uit wezenlooze meerminoogen aan. Een killig waterlicht vloeit langs haar leden gelijk over schalen van peerlemoer. Ik moet mijn eigen betasten, want zijn wij niet allen mummies geworden? Helaas, Rolande, laat ik U liever ronduit bekennen dat ik met hart en ziel Diana en haar onooglijke<sup>222</sup> pensmarkt<sup>223</sup> naar de weerlicht wensch!

Ik weet dat zulke uitlating U kwetst. Gij houdt immers van de lenige jageresse<sup>224</sup>. Maar in mijne nog niet verwende oogen is schoonheid een goddelijk tresoor<sup>225</sup>. Men mag er niet aan tornen. Niets is schoon buiten het leven. En schoonheid is de hoogst opgelouterde<sup>226</sup> staat van felle levenskracht. Daarom is jeugd de volstreckte<sup>227</sup> voorwaarde van de schoonheid. Alle andere schoonheidsaspecten zijn uit min of meer verwijderde afwijkingen ontstaan. Zelfs de zoogenaamde vergeestelijkte schoonheid is een decadente vorm. Maar de modieuze deformaties, die mevrouw Diana aanpredikt, en het ellendig reparatiewerk waartoe zich daar kregen en geraamten leenen, Rolande, nietwaar? het is een kaakslag op het Goddelijk Aangezicht. Ik zie U glimlachen. De hemel zij dank. Ik schaam mij allerminst dat mijn ode aan den oervorm uw glimlach heeft uitgelokt. Niets ter wereld, Rolande, is zoo verrukkelijk als uw glimlach, behalve misschien het licht van een rijzenden lentedag. Want gij zijt schoon. Aan uw schoonheid drink ik het heerlijke leven. Mijn bloed spoelt om<sup>228</sup> als ik uwe lippen op de mijne voel. Maar sapperloot<sup>229</sup>, aan Diana zelf, die zoo onberispelijk is van substantie<sup>230</sup> en gestalte, heb ik niet gemerkt dat zij die lichamelijke volmaaktheid had te danken aan de savante<sup>231</sup> verplegingen van haar instituut! Veeleer houdt zij die van den Duivel, want ik kan er niet langer aan twijfelen dat zij met de Hel den schandelijksten omgang heeft.

Zakelijk gesproken, ik geloof niet dat ik vooralsnog de man ben om de Academie alhier een waardige intronisatie<sup>232</sup> te bezorgen. Ik heb nochtans het stelletje luxeschrijven<sup>233</sup> met de zoo onweerstaanbare schminkmodellen aan de voornaamste adressen besteld. De markiezin van A... die met hoogwaardigheid de Brusselsche elegantie regeert, heeft mij ervan in vleiende bewoording ontvangst gemeld. Dat is voor de zaak een niet te onderschatten voordeel. Ik meen dat verdere bemoeiingen voortaan het best van Parijs uit kunnen gaan. Aan geldelijken steun zal het mevrouw Diana niet ontbreken, vermits gij zoo vriendelijk zijt mij op deze zijde van het probleem attent te maken. Aan notaris Moorjan, mijn gewoon zaakgelastigde, gaf ik opdracht enkele waarden om te zetten, zoodat ik hoop U einde van de komende week

---

<sup>220</sup> smalt: email

<sup>221</sup> agaat: zeer hard kiezel- of kwartsgesteente

<sup>222</sup> onooglijke: afzichtelijke

<sup>223</sup> pensmarkt: markt/plein van ingewanden, (hier figuurlijk:) buik

<sup>224</sup> jageresse: jagerin

<sup>225</sup> tresoor: schat, kostbaar iets

<sup>226</sup> opgelouterde: gezuiverde, gereinigde

<sup>227</sup> volstreckte: absolute, volledige

<sup>228</sup> spoelt om: klotst als baren van de zee

<sup>229</sup> sapperloot: bastaardvloek

<sup>230</sup> substantie: wezen, materie, stof waaruit iets bestaat

<sup>231</sup> savante: geleerde

<sup>232</sup> intronisatie: inhuldiging

<sup>233</sup> luxeschrijven: kisten, kasten in luxe-uitvoering

achthonderdduizend frank te kunnen afzenden. Geef mij bij gelegenheid het nummer van uwe bankrekening op.

Op dezen alleszins verwarden brief verwacht ik geen antwoord. Tenzij gij mij wilt verzekeren dat gij hem zonder wrevel hebt geslikt. Wees mij indachtig, want geen oogenblik gaat aan mij voorbij, of ik denk aan U.

R.

P. S. — Juffrouw van Warmont-Cocambre is nog steeds niet hersteld. Ferguson verzorgt haar ter plaatse. Vrouw Coleta, mijne moeder, heeft mij haar inzicht medegedeeld over enkele dagen af te reizen. Zij vraagt of ik haar niets heb toe te vertrouwen. Met het oog op Emilie natuurlijk. Neen, ik denk aan geen de minste opdracht. Ik hoop dat het gauw goed gaat met mijne verloofde. God! God! met mijne verloofde!...

XV.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 26<sup>en</sup> Mei 1921.*

Uw postblad, dat toch maar een oneigen<sup>234</sup> papier is en naar stempelinkt ruikt, heeft mij in een meer van zaligheid gestort. Rolande, aangebedene, ik ben nu precies zoo gelukkig als ik verliefd ben, en dat is grenzenloos. Gij schrijft letterlijk dat ge van mij houdt. Gij houdt van mij! Ik heb den heelen avond die woorden herhaald. Ik ben ermee naar bed gegaan. Zij zingen gedrieën om beurt en vleugelen aan mijn hart. Gij houdt van mij, Rolande. Ik ben als een die het tot nogtoe niet geloofde. Ik dank U. Ik zegen U. Een bede brandt op mijn mond, Rolande. Een bede. Maar ik mag niet. Ik wil U in alles gehoorzamen. Almachtige hemel! Wat zijt ge ver van mij...

Terwijl ik schrijf komt Mirko, mijn Siameesche kat, op den rand van de tafel zitten. Het is of zij weet dat gij van haar gesproken hebt. Zij zit met hoogen rug. Zij schijnt in te dommelen. Doch bij het minste gekras van mijn pen, worden groot en rond hare lazuren<sup>235</sup> oogen. Mirko, ik zie het wel, kent het vonnis dat gij hebt uitgesproken. Gij vraagt haar dood. Zij raadt het. Haar blik dringt tot op den bodem van mijn ziel.

In den staat van gratie<sup>236</sup>, dien ik U heb te danken, Rolande, kan ik aan geen wezen ter wereld de hulp weigeren, die het noodig heeft. Ik kom beroep doen op uwe genade. Niet omdat Mirko mij zoo gehecht is. Vooral niet omdat ikzelf, na een omgang van jaren, haar zoo bijzonder lief heb gekregen. Ik vraag U het leven van mijn kat, omdat zij de eenige is op aarde, met wie ik over U praten kan. Gij zegt dat gij "dat beest aanvoelt als een gevaar voor onze toekomst". Gij zegt dat ik haar eigenhandig verdrinken moet. Ik mocht reeds vroeger ervaren dat gij katten verafschuwt. Eigenlijk meen ik dat gij er bang voor zijt. Een kat kan tenslotte wel een wederstrevend<sup>237</sup> fetisj worden. Ik zal mij wel hoeden de gronden aan te roeren waarop uwe houding steunt. Maar niet alle katten hoeven aansprakelijk gemaakt te worden. En Mirko hebt ge nooit gezien. Gij kent haar alleen uit de paar keeren, dat ik er zelf over sprak. Uw afkeer is wellicht ongemotiveerd, en mag het dier dan niet uit twijfel een afwachtend voordeel trekken? Laat mij hopen dat gij uw vonnis wilt herzien.

Bij onze ontmoeting te Brussel heb ik uw demonisme<sup>238</sup> ondervonden. Het was aan tafel, in dat restaurant. Ik heb U een paar maal een couvert<sup>239</sup> zien verleggen dat men U in kruis had

---

<sup>234</sup> oneigen: vreemd, ongepast

<sup>235</sup> lazuren: hemelsblauwe

<sup>236</sup> gratie: genade

<sup>237</sup> wederstrevend: nadelige kracht uitoefenend

<sup>238</sup> demonisme: geloof dat demonen (bovennatuurlijke wezens, boze geesten, duivels) invloed kunnen uitoefenen op het bestaan van de mens

voorgezet. En toen Clarence met een zoutvatje onhandig te werk ging, hebt gij het hem afgenomen, blijkbaar uit schrik dat het om zou vallen. Op het moment dat we van tafel scheidden hebt gij op uw armband naar het uur gekeken. Bij het station hebt ge met ontsteltenis<sup>240</sup> vastgesteld dat uw horloge precies op dat uur was blijven stilstaan. Ge waart hierdoor zeer nerveus geworden. Ik moest dan zelf, verzocht ge, het werk opwinden, en ik voelde dat uw pols beefde. Gij hebt, terwijl ik bezig was, zoolang de opalen<sup>241</sup> tor<sup>242</sup>, die aan uw vinger zit, op uwe lippen gedrukt. Dat afzweringsmanège<sup>243</sup> is mij duidelijk opgevallen, maar ik heb om uw geloof in den Oosterschen talisman niet geglimlacht. Ik zou niet hebben gedurfd. Mijne moeder deelt met U in dergelijke belijdenissen. Eergisteren, op Pinksterdag, heb ik moeten toegeven aan een van hare mystische<sup>244</sup> bevliegingen. Hare bezorgdheid om de gezondheid van Emilie had haar op het idee gebracht van een bedevaart naar Halle. In de kathedraal aldaar wordt een mirakuleus beeld van Maria vereerd en de plechtige aanbidding op Pinksteren doet uit alle streken van het Vlaamsche en Waalsche land een talloze menigte toestroomen. Mijne moeder is zeer vroom. Maar ik zie wel dat hare mystiek<sup>245</sup>, die op kristelijken bodem bloeit, niet zeer verwijderd is van uw heidensch demonisme<sup>246</sup>. Vrouw Coleta draagt slechts één juweel: een ametisten<sup>247</sup> ring, dien zij lang geleden ontving van heer Godlief Rappaert de Merendree, haar oom, den abt<sup>248</sup> van Villers-de-Stad. De oude prelaat lag op zijn sterfbed en bezweek bijna onmiddellijk. Het goud was nog warm van de koorts zijner handen. Vrouw Coleta leent aan het gewijd juweel wondere deugden en vermogens. Toen ik kind was heeft zij er mij dikwijls mee genezen en voor haarzelf is het in heimelijke gevallen een krachtig middel van verweer. Hare devotie<sup>249</sup> wordt voornamelijk aangevoed door haar angst voor de toekomst. Deze angst verlaat haar geen moment. Zij voelt de ongelukken naderen. Gelijk wolkengevaarten. Zij houdt derhalve niet op zich met allerlei bijgeloovige voorzorgen toe te rusten. Hare kamer verraaft zulks niet zoo dadelijk — een ivoren kruis, een marmeren Lievevrouw, een bidbank met zwaar-lederen kerkboek, 't is al. Maar hare kasten en laden zijn vol met votieve<sup>250</sup> merkwaardigheden, heilige monsters, relikwieschrijnen<sup>251</sup>, beewegvaantjes<sup>252</sup>, rozekransen, wassen beelden, amuletten<sup>253</sup>, schriktooneelen uit de hel en het vagevuur, linten, stukjes zijde en borduurwerk afkomstig van mirakuleuze gewaden, een overvloedig materiaal tot bescherming van het huisgezin. Hare vrome bezwingingen zijn onvoorwaardelijk gericht op mij, haar zoon, en op Ogier, haar kleinzoon. Het komt mij soms voor dat zij op Ogier vooral haar moederlijke drift concentreert. Maar wellicht zorgt zij er alleen voor dat zij haar ijver jegens mij verbergt. Want in de bovennatuurlijke wereld mag geen overleg, zelfs geen mededeeling worden geduld. Geheimhouding is de voorwaarde van alle tooverpraktijken: wat veropenbaard wordt verliest zijn tooverkracht. Vrouw Coleta kent deze eigenschappen van de magische sferen, en zij onthoudt zich van elke onvoorzichtigheid die naar

---

<sup>239</sup> couvert: bestek

<sup>240</sup> ontsteltenis: verbijstering

<sup>241</sup> opalen: (stofnaam:) kwarts- of kiezelmineraal

<sup>242</sup> tor: kever

<sup>243</sup> afzweringsmanège: listige handelswijze om zijn doel (hier: afzweren van boze krachten) te bereiken

<sup>244</sup> mystische: behorende tot de leer volgens welke de menselijke ziel zich door contemplatie met God kan verenigen

<sup>245</sup> mystiek: de leer volgens welke de menselijke ziel zich door contemplatie met God kan verenigen

<sup>246</sup> demonisme: geloof dat demonen (bovennatuurlijke wezens, boze geesten, duivels) invloed kunnen uitoefenen op het bestaan van de mens

<sup>247</sup> ametisten: stofnaam voor violetkleurig kwarts

<sup>248</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>249</sup> devotie: vroomheid

<sup>250</sup> votieve: godsdienstige, beladen met een gelofte

<sup>251</sup> relikwieschrijnen: relikwiekasten, -kasten; relikwie: rooms-katholieke term voor stoffelijk overblijfsel van Christus of heilige

<sup>252</sup> beewegvaantjes: bedevaartvlaggetjes

<sup>253</sup> amuletten: voorwerpen ter bescherming rond de hals of bij zich te dragen uit bijgeloof

buiten haar sekrete<sup>254</sup> oogmerken mocht verraden. Zoo heeft zij de bedevaart naar Halle ondernomen zoogenaamd ter verlichting van Emilie. Maar in den grond bedoelt zij alleen den voorspoed van Ogier en van mij. Zij vreest ten onzen opzichte onraad. Zij vreest trouwens altijd onraad. Onze starren<sup>255</sup> weifelen steeds...

Vrouw Coleta heeft me opgelegd met haar naar Halle mee te gaan. Ik ben gewoon haar op dat gebied te gehoorzamen. Ik vind het wel een beetje belachelijk maar ik ben tevreden dat ik haar toegeef, en ik profiteer ondertusschen van hare pieuze<sup>256</sup> uitstralingen die alle tumult in mij stilleggen.

Daags te voren zijn wij te biechte geweest. En nu moeten wij vroeg op de been zijn, want de weg is lang, vijf uren gaans, en wij mogen niet ontbijten. Wij volgen de vallei, over Rebecq, Quenast, Tweebeek, Lembecq. Mijn moeder slaat geen kerk, geen kapelle over. Zij is heelemaal opgeslorpt door het ascetisch ritueel van onzen pelgrimstocht, en zegt geen woord. Alleen bidden doet zij, aldoor bidden. Haar paternoster<sup>257</sup> bengelt aan hare hand. Ik zie wel dat de lange vaart haar gaat uitputten. Op hare wangen bloost een lichte koorts. Zij verhaast haren stap. Op de heuvels van Rodehem die wij omtrent halfelf bereiken, breidt zich het dal plots komvormig open. Het aanzicht is heerlijk. De Zenne vlijt zich zilverig langs de diepten. Midden in het van alle hoogten neerglijdend landschap rijst de stad met den hoogen kathedraaltoren. Mijne moeder verrijst letterlijk. Wij slaan nu de groote kasseide<sup>258</sup> van Bergen in. Wij ontmoeten bedevaarders, die psalmzingend oprukken. Velen loopen barvoets. Pastoors leiden den boetegang. Wij schakelen ons tusschen twee groepen in, en ik verzoek mijne moeder nu eindelijk aan te leunen op mijn arm. Zij weigert. Zij bidt hardop. Wij worden door nauwe straatjes opgezogen, en onmiddellijk is het gedrang van menschen geweldig. Wij schuiven mee aan met den vloed. De drie zware Halleklokken bonzen boven de daken. Hier en daar rijst een koperen kruis over den duizendkoppigen stoet. Uit alle dorpen van Vlaanderen en 't Walenland is zoo'n kruis opgekomen. Zij wiegelen<sup>259</sup> nu tusschen de huisgevels. Zij naderen met ons de kerk. Stormachtig luidt op 't voorplein de bronzen roep van den toren. Ik kijk omhoog. De toren is een granieten geweld en meester van de ruimte. Onderaan wemelt het van kreupele bedelaars, wandrochtelijk saamgekoekt tot een korst van lijven. Men weet niet wat men ziet. Een etterzweet stijgt uit dat jammerlijk vleesch.

Wij geraten moeizaam in de kerk. Het is als een donker steenen woud vol met varende<sup>260</sup> orgelgeluiden. De outer<sup>261</sup> brandt. De bedevaarders gillen hun gebeden. Een priester, veel grooter dan al de anderen, rijst in gouden kazuifel<sup>262</sup> vóór het tabernakel<sup>263</sup> en zwiert over de menigte, kruisgewijs, het Heilig Sacrament<sup>264</sup>.

Wij gaan knielen vóór de communiebank. Het is er een vreeselijke drukte. Het lichaam van Kristus wordt van mond tot mond in haastige vaart bediend. Wanneer wij, in den algemeenen roes, den kruisweg<sup>265</sup> aanvangen, en er is een Vlaandersche pastoor die de staties met luide basstem voorlicht, geeft mijne moeder zichtbare teekenen van zwakte. Ik moet haar bij Jezus' Graflegging van den vloer optillen. Zij kan niet meer. Het is hier ook een ondraaglijke lucht

---

<sup>254</sup> sekrete: private, heimelijke, geheime

<sup>255</sup> starren: sterren

<sup>256</sup> pieuze: vrome

<sup>257</sup> paternoster: rooms-katholiek bidsnoer

<sup>258</sup> kasseide: steenweg

<sup>259</sup> wiegelen: licht, gestadig heen en weer bewegen

<sup>260</sup> varende: bewegende, stromende

<sup>261</sup> outer: altaar

<sup>262</sup> kazuifel: priesterlijk opperkleed

<sup>263</sup> tabernakel: plaats in het kerkkoor waar gewijde hosties bewaard worden

<sup>264</sup> Heilig Sacrament: hostie(s), verwijst naar het brood dat Jezus aan zijn leerlingen uitdeelde bij het Laatste Avondmaal, de avond voor zijn dood; rooms-katholiek symbool voor het lichaam van Christus

<sup>265</sup> kruisweg: (hier:) de twaalf taferelen die de verschillende etappes van Jezus' kruisweg voorstellen; bij de kruisweg wordt er een rondgang in de kerk gemaakt langs de verschillende taferelen, bij elk tafereel worden er gebeden opgezegd

geworden. Zure lijfreuken walmen<sup>266</sup> aan ons uit. Ik ga met haar in een zijgang van den middenbeuk, waar wij wat vrijer ademen. Vrouw Coleta ligt thoopgezakt<sup>267</sup> op een bidstoel, maar onvermoeid glijden de paternosterkralen<sup>268</sup> door hare vingers. Ik leun aan tegen den granietwand. Die is frisch, en de koelte vloeit langs mijn schouder. Daar merk ik voor de eerste maal, gehouwen in den grijzen steen, een kleine nis. Ik word door een vreemde ontroering bevangen. Die nis is eigenlijk een tombe<sup>269</sup>. Er ligt een kindje in. Men zou het er zoo uitnemen, dat kindje, zoo levendig is het uitgebeeld. Het slaapt achter een traliewerk in de schaduw. Ik kan nu bovenaan het opschrift lezen: *Hic jacet Joachimus Galliae Delphinus Ludovici XI filius qui obiit circa annum MCCCCLX*<sup>270</sup>. Hoe is een Fransch koningskind hier komen sterven, in deze verborgen Brabantsche stad? Ondertusschen geraakt mijne moeder weer duchtig<sup>271</sup> te been. Zij is een taaie dochter van Bierk, Vrouw Coleta. Zij treedt moedig aan, en dringt tot bij het koor. Boven het outer<sup>272</sup> rijst Onze Lieve Vrouw van Mirakelen, de wonderdoende moeder die de smarten der menschheid heelt. Plots hoor ik mijne moeder roepen: "Jezus! Jezus!" Uit haar boezem rukt zij een wassen popje en werpt het op de hoogste outertree. Zij staart woest naar de zwarte Maria. Haar blik is van deze aarde niet meer... Ik slaag er eindelijk in met haar buiten te geraken. Het is kermis op de markt. De kramen zijn losgebroken<sup>273</sup>. Fanfaren schetteren. Er loopen al beschonken boerenbenden rond. Ik heb veel moeite om mijne afgematte moeder naar het hotel te brengen. Zij kan eindelijk eten, en drinkt een glaasje wijn. Ik hoop dat zij de verdere ceremoniën prijs zal geven. Maar na een goed uur rustens, rijst zij overeind. Ik hoef niets te vragen. Zij heeft een manier van alles uit te leggen zonder spreken. Zij stapt flink voorop. Ik moet slechts volgen. Zoo ben ik opgebracht.

Op de markt is de voor stilgelegd. Men merkt het niet eens op want het rumoer en de toeloop van volk is nog drukker geworden. Politie en gendarmen<sup>274</sup> beproeven het die menschenzee te stuiten en een doorgang aan de processie te verzekeren. Die is reeds aan den gang. Wij zien aantreden den Heiligen Vincentius Maldger en de Heilige Waldetrudis, zijne echtgenoot, die de stad in de VII<sup>e</sup> eeuw hebben gesticht. De Heilige Elisabeth van Hongarije en hare vier kinderen. Aan elk heeft zij een Mariabeeld geschonken en het was Mechtildis, gravin van Holland en Zeeland die het hare aan Halle opdroeg. Daar rijden aan Jan III, hertog van Brabant, Willem II, graaf van Henegouwen, graaf Gillis van Trazegnies, Willem IV van Henegouwen en Margareta van Burgondië, zijne gemalin, Margareta van Parma, landvoogdes der Nederlanden, de aartshertogen Albrecht en Isabella, al stichters en begiftigers van de Kerk, omwemeld met standaarden en vanen. Nu ontvouwt zich het leven van Onze Lieve Vrouw, Joachim en Anna, de opdracht van de kleine maagd in den tempel, de verloving van Jozef en Maria, de Boodschap<sup>275</sup>, de geboorte van Jezus, de opdracht van het Heilige Kind in den tempel, de intrede van Jezus te Jerusalem, Jezus' afscheid van zijne moeder, de Kruisweg<sup>276</sup>, de Kalvarieberg<sup>277</sup>, de afdoening van het Kruis, de Verrijzenis Christi, de glorieuse Hemelvaart van Maria...

Er gebeurt iets dat niet te beschrijven is. De openbare orde die tot nogtoe bij benadering kon gehandhaafd worden, weerstaat niet langer aan het onstuimig volksgewoel. Bij duizenden rijzen

<sup>266</sup> walmen: geur (in wolkjes) verspreiden, stinken

<sup>267</sup> thoopgezakt: ineengezakt

<sup>268</sup> paternosterkralen: kralen van rooms-katholiek bidsnoer

<sup>269</sup> tombe: graf

<sup>270</sup> *Hic jacet .... circa annum MCCCCLX*: Hier rust Joachim, kroonprins van Frankrijk, zoon van Lodewijk XI die overleed rond het jaar 1460

<sup>271</sup> duchtig: serieus, (hier:) fiks

<sup>272</sup> outer: altaar

<sup>273</sup> losgebroken: in volle hevigheid geopend

<sup>274</sup> gendarmen: militairen met politietaken

<sup>275</sup> de Boodschap: aankondiging van de engel Gabriël aan Maria dat zij de zoon van God zou baren

<sup>276</sup> de Kruisweg: de weg die Jezus aflegde van de plaats van veroordeling naar de plaats van terechtstelling terwijl hij zijn eigen kruis droeg

<sup>277</sup> Kalvarieberg: (ook:) Schedelberg, Gogloth; de plaats waar Jezus gekruisigd werd



de armen in de hoogte. Dit is geen bidden meer. Het wordt een razend schreeuwen, een wild ontketende adoratie. Daar schommelt het Heilige Beeld aan over de menschenlijven. Iedereen vecht om het te dragen. Mijne moeder is ook dadelijk aan slag. Ik moet mij weren om haar te volgen. Zij is het beeld nabij gekomen. Gezichten grijzen, verstrakte oogen, vierkante monden, huilende tanden, het is als een kamp van drenkelingen tegen den dood, en het aanvoelen van deze panische vervoering, wreedaardiger dan de haat, maakt mijn bloed ijskoud en stil. Mijne moeder, in dien gruwelstrijd, weert zich met gespierde kaken. Nu rukt zij aan het kanten kleed van de berrie<sup>278</sup>. Een nieuwe vloed spoelt aan. Zij bezwijkt onder de massa. Ik span mij hopeloos in. Ik zie haar niet meer.

Ik heb Vrouw Coleta dan, een tijd nadien, als 't gevaarte al lang voorbij was gedonderd, in een zijstraatje weergevonden. Zij stond daar kalm en ongerept te wachten. Niets aan haar liet de minste zwaarigheid<sup>279</sup> vermoeden. Zij glimlachte zelfs. Zij nam mijn arm aan. En wij gingen verder, bekomen van de transfiguratie<sup>280</sup>, en weer geheel afzijdig van het plebs, zooals het adellijke landpatriciërs betaamt. Wij zullen ons nu naar de auto spoeden. Die hebben we tegen vier ure aan de buitenpoort van de stad, in de richting van Zinnik, besteld. Maar eerst moet mijne moeder nog een en ander aankopen voor Ogier. Dat is zoo de devote overlevering. Wij treden een van die ontelbare winkeltjes binnen, nabij de kathedraal. Zij kiest een halssnoer van droge mastellen<sup>281</sup>, een beevaartvaantje<sup>282</sup>, een houten hoorn, een minuscuul Lievevrouwtje dat in een zilveren buisje zit (men moet deze amulet<sup>283</sup> gedurende al de vastendagen en voornamelijk in de heilige week<sup>284</sup> op zak dragen), een schapulier<sup>285</sup> met de gewijde beeltenis, en voorts een korf met allerhande specifieke snuisterijen. Halsche rijstkoeken, Halsche mattetaartjes<sup>286</sup>, Halsche krotten<sup>287</sup> (die zijn in het meel gerold en dan met wit papier omwonden) en de vermaarde<sup>288</sup> Halsche lekstokken, die eigenlijk Brusselsche ovenbeesten<sup>289</sup> zijn, maar ze steken op een wit houtje en slijmen meer. We pakken alles in. Tersluiks merk ik op dat mijne moeder in haar handtasch een stuk linnen heeft geborgen, een flard van het berriekleed<sup>290</sup>, en mijne moeder alleen weet waartoe zij deze heilige relikwie<sup>291</sup> zal besteden.

De auto staat er. Sprakeloos rijden wij naar huis. En 's avonds denk ik over alles na. Ik heb een wrevel tegen mezelf. Ik zou moeten walgen van die ontaarde praktijken. Ik zou mij moeten houden aan een zuiver en innig geloof. Ik zou mij moeten dwingen tot een dagelijksche overgave aan de genade van den Zaligmaker. Ik zou door de werking van een eenvoudig en onverzwakt gebed mijne ziel moeten bevrijden uit den angst, die haar bestookt. Maar ik zoek andere wegen. Eigenlijk zwerf ik op de dwaalsporen van uw satanisme, Rolande, en van mijne moeders bijgeloof. Ik pegel<sup>292</sup> in de duisternissen van het bovenaardsche, maar ik geraak niet verder dan de troebele gebieden, waar zinnelijke tweeschijn zich vermengt met de groene glansen<sup>293</sup> van den

---

<sup>278</sup> berrie: draagbaar

<sup>279</sup> zwaarigheid: moeilijkheid

<sup>280</sup> transfiguratie: gedaanteverwisseling, vergeestelijking

<sup>281</sup> mastellen: ronde koeken met middellijn van ongeveer 1 decimeter en een kuiltje in het midden

<sup>282</sup> beevaartvaantje: bedevaartvlaggetje

<sup>283</sup> amulet: voorwerp ter bescherming rond de hals of bij zich te dragen uit bijgeloof

<sup>284</sup> heilige week: week aan het einde van de rooms-katholieke vastenperiode, vanaf Palmzondag tot aan Pasen

<sup>285</sup> schapulier: twee lapjes gewijde stof door linten verbonden, die sommige katholieken onder hun kledij over de schouders dragen

<sup>286</sup> mattetaartjes: ronde koeken gemaakt van mattemelk (wrongel), eieren en fijne bloem

<sup>287</sup> krotten: uitrekbaar gekarameliseerd snoepgoed

<sup>288</sup> vermaarde: befaamde, geroemde

<sup>289</sup> Brusselsche ovenbeesten: donkerbruin plat, rechthoekig snoepgoed van verbrande suiker

<sup>290</sup> berriekleed: kleed waarmee draagbaar bedekt is

<sup>291</sup> relikwie: rooms-katholieke term voor stoffelijk overblijfsel van Christus of heilige, (bij uitbreiding)

aandenken

<sup>292</sup> pegel: peil

<sup>293</sup> glansen: schitteringen, schijnsels

dood. Ik word door de atmosfeer van sinistere foorbarakken<sup>294</sup> aangetrokken, ik houd van klokkenhuizen, en uilennesten en verlaten kerkhoven. Ik houd van den nacht die mij bang maakt. Ik betreur de afschaffing van de guillotien. En ik wou zoo graag, op een valen<sup>295</sup> morgen, een mensch, liefst een vrouw, zien terechtstellen. Vaak slaat mijn verbeelding op hol, en droom ik van foltertuigen, bloedigen lijfswang, geraffineerde pijnigingen, radbraken, villen en vierendeelen, boren en branden, en bij voorkeur van vermorzelde teenen en van nagels waaronder spijkers worden gedreven, tot ik er bij hijgen ga, en dan bonkt mijn hart te barsten. Na zulke vizioenen stort ik telkens in een al-uitroeierende prostratie<sup>296</sup> neer. Ik word zoo week en mat en weerloos, dat ik aan het weenen moet. Want in al mijne ellende weigert God mij den troost der tranen niet. Ik sta dan op, of liever ik verrijs. Mijn wezen is als gewasschen. Mij dunkt dat ik blink. Ik adem in de frischheid van een morgen die na een langen regennacht ontwaakt. Het landschap is rein, effen, van teere verven<sup>297</sup> beroerd. Nergens een slordigheid. Alles ligt in kale klaarten ontnuchterd. Net een fijn binnenhuis van Vermeer.

Want, Rolande, eigenlijk heb ik behoefte aan het licht waarin de innerlijke waarheid baadt. Ik weer zoo goed als ik kan die zwoelten<sup>298</sup> die aan mijn zinnen kleven. Ik hunker naar een kristallen woonst, in hoogere regionen, alwaar ik bidden kan, ontdaan van aardsche drift. Maar telkens komen de schemeruren weer, en dan daal ik met bevenden wellust in de kelders van mijn bloed. In die duistere diepten schijnen mijne voorouders giften te hebben nagelaten die wezenlooze monsters voeden. Dan worden de sappen van mijn lichaam uitgezogen en niets is zoeter dan de bedwelming die gepaard gaat met dat langzaam leegloopen van alle leven. Zoet bovenal is zij sinds ik U ken. Sinds ik U ken zooals gij alleen weet dat ik U ken. Rolande, mijn noodlot. De avond valt in, een avond zonder geluiden. Het park is al in slaap. Over de grasperken zweeft een lichte nevel, met nog een weerglans<sup>299</sup> van de verzonken zon. Ik ga dezen brief sluiten. Mirko de kat zit nog steeds op den rand van het tafelblad. Zij dommelt in. 't Is dat zij nu zeker is van uw genadig hart. In dat hart hoop ikzelf tot op het uur van mijn dood te berusten.

Renier.

Terloops: de overschrijving op uw rekening-courant 43474 in *Crédit Lyonnais*, bijkantoor Montparnasse, geschiedde heden morgen telegraphisch.

R.

XVI.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 1<sup>er</sup> Juni 1921.*

Een ontstellend<sup>300</sup> nieuws, Rolande, Emilie is zwanger.

Mijne moeder vertrok verleden Donderdag naar Cocambre. Haar voor gevoel heeft haar dees maal met zekerheid geleid. Zaterdag is de Groote Weduwnaar, mijn grootvader, op Castel-Horlebecq verschenen. Hij heeft zich niet laten aanmelden. De deur van mijn werkkamer wordt ruw opengeduw. Daar staat hij, de Reus van Bierk. Hij zegt: "De kleine Warmont gaat groot<sup>301</sup>, is dat uw werk?" Ik heb een paar sekonden vandoen om te bekomen. Ik zeg: "Neen." Wij kijken

---

<sup>294</sup> foorbarakken: kermistinten

<sup>295</sup> valen: kleurloze

<sup>296</sup> prostratie: uitputting

<sup>297</sup> teere verven: delicate kleuren

<sup>298</sup> zwoelten: wellustige driften

<sup>299</sup> weerglans: weerschijn, afspiegeling

<sup>300</sup> ontstellend: verbijsterend, ontredderend

<sup>301</sup> gaat groot: is zwanger

elkander ruw aan. "Zoo, hoor ik hem grollen, dan moet Clarence aangesproken worden, ik meen dat gij daartoe besloten zijt." Dat ben ik in het geheel niet! Ik heb niet naar een vader te zoeken. Dat gaat uitsluitend Emilie aan. Wat mij betreft, een zaak is duidelijk: ik ben niet langer meer verloofd. Mijn grootvader buigt het hoofd en zwijgt. Hij wil nadenken. Hij sluit zijne oogen om, zijn toorn te bedwingen. Hij keert zich om en vertrekt. Vermoedelijk rijdt hij onmiddellijk naar Cocambre, want hij kan geen onzekere toestanden verdragen. Ik wacht rustig de verdere gebeurtenissen af...

Rustig! Rolande, herdenk de woorden die ik bij mijn afscheid heb uitgesproken. Ik zou naar Parijs weerkeeren, zoodra mijn verloving verbroken was. Zij is verbroken, dank zij God. Ik kom! En Mirko, Rolande, ik heb Mirko verdronken. Eigenhandig. Zoo was uw wensch. Ik ben bang voor cijfers en teekens. Ik ben bang voor den minsten onraad. Ik ga mijn geluk tegemoet, maar de weg moet van alle hinderlagen gezuiverd zijn. Ik heb Mirko met de groene oogen in een korf gestoken. Zij heeft zich willen vrijvechten, maar ik was haar voor. Ik heb het deksel krachtig ingedrukt. Toen ik haar bij de badkuip bracht, die ik gevuld had, heeft zij geblazen, wild, rauw. Ik heb den korf gauw onder water gestoken. Zij is daar aan het rukken gegaan. Een klauw kon eindelijk door de wijmen<sup>302</sup> dringen. Die heeft zich in mijn pols gehaakt. Het water is bij walmen<sup>303</sup> rood geworden. Maar ik heb niet gelost. Ik heb het gelaat naar de zoldering gericht en ik heb voortdurend uw naam uitgesproken. Er ging een zure reuk om. Na een eeuwigheid is alles stil geworden. Mirko is dood. Ik laat de kuip leegloopen. Ik durf den korf niet meer bezien. Ik verbind mijn wonde. Ik belast een stalknecht met het wegruimen van het krenge. Rolande, Rolande, de trein naar Parijs zingt heerlijk in mijne ooren. Schrijf mij gauw wanneer ik komen mag.

Uw R.

## XVII.

*Castel-Horlebecq,  
den 6<sup>en</sup> Juni 1921.*

Ik heb tienmaal uwen brief herlezen. Deze herhaalde aandacht (God weet, Rolande, hoe ik mij inspan om U nabij te komen!) werpt echter geen licht, en uwe inzichten blijven voor mij duister. Zulks wordt vooral door de aarzeling veroorzaakt, die uwe letteren dees maal verraden. Gij zijt steeds in uw schrijven zóó klaar, en precies, en zakelijk, dat het beste wat ik doen kan gehoorzamen is. Waarom verwacht gij thans willekeurig zou men zeggen, de rechte lijnen van uw plan? Het is billijk dat gij fair play jegens Clarence verwacht. De beschuldiging van den Grooten Weduwnaar is wel kras<sup>304</sup>, maar ik neem het niet zo kloek<sup>305</sup> voor de eer van Emilie op. En Clarence is mensch genoeg om zorg te dragen voor de zijne.

Maar het slot van uw schrijven werkt verbijsterend op mij. Let op uw woorden Rolande. Weet dat geen enkel door mij onoverwogen blijft. Alle zijn met staal gegrift in mijn geheugen. Ik smee U, vergeet het nooit. Op het laatste blad verneem ik "dat het beste wat ik voorloopig doen kan is, het verlovingsfeest te laten doorgaan". Gij voegt erbij: "het beste voor alle partijen". Er zijn vele partijen aanwezig, inderdaad. Daar is er vooral ééne, Rolande, die ik om niets ter wereld prijsgeef; de mijne, Rolande, *de onze*. Mijn lot hangt nu aan het woordje "voorloopig" en weliswaar, aan de verduidelijking die gij er verder van geeft: ik zal, beweert gij, de verloving later

---

<sup>302</sup> wijmen: wilgetwijgen, gebruikt voor vlechtwerk

<sup>303</sup> walmen: wolken van (hier:) bloed

<sup>304</sup> kras: sterk, streng, erg

<sup>305</sup> kloek: krachtig, flink, hier ook:) dapper

in betere omstandigheden kunnen breken dan nu. Jawel, jawel... Maar ik word ondertusschen in een verstrikten en geheel onverkwikkelijken<sup>306</sup> toestand gebracht.

De eenige lichtzijde ervan brengt mij uwe verklaring dat gij "aan een vroegere uitnodiging van mij wilt toegeven, en op het feest aanwezig zult zijn". Ik dank U. Ik meen te mogen hopen dat gij mij niet in den steek laat, en besloten zijt mij zoo noodig met positieve daden terzijde te staan.

Enfin, ik heb uwe regeling met vel en graat ingeslikt. Ik heb U echter niet willen antwoorden vooraleer ik haar ook had verteerd. Dat is nu, na enkele dagen, ook in orde gekomen.

Eens verzoend met U en met mijn eigen, ben ik onmiddellijk naar Cocambre gereisd. Zoolang ik er een duchtig<sup>307</sup> voorwendsel (inderdaad duchtig nietwaar?) in zag om mijn belofte te breken ging het geval van Emilie mij verder niet meer aan. Nu ik mij wensch naar uw wenk te gedragen, ben ik verplicht te laten blijken dat het mij zeer diep heeft geschokt. Och kom, ik zal nooit iets van mijn gemoedsaffectaties<sup>308</sup> verbergen. Ik wil wel laf doen, als ik in uwe oogen maar niet laf ben.

In Cocambre vind ik een toestand van hoogspanning. De sombere burcht is geladen met dreigende onzichtbaarheden. Er heerscht een onheilspellende stilte. Mijn hakken op den marmeren vloer van de vestibule klinken veel te hard. Zelfs de knechten die mij in de kleedkamer behulpzaam zijn, hebben een spookachtigen schijn. Ik voel iemand op een afstand, die mij met blikken in den rug aanvalt. Het is Vrouw Coleta, mijne moeder. Zij omhelst mij. Hare lippen blijven lang op mijn voorhoofd aangedrukt. Ik ruik den frisschen geur van haar linnen. Die linnengeur is eigen aan het wezen van mijne moeder. Hij doet mij telkens aan als een afweerlucht voor leugens. Zoo frisch en eerlijk. Ik voel dat mijne moeder tevreden is over mij. In haar oogen beeft een liefderijke glimlach, die zeggen wil: "Braaf, mijn jongen, maar laat het waarheid worden, wat ik hoop dat gij komt doen." Ik gebaar hierover een zelfvoldaanheid, die bestemd is om mijne moeder gerust te stellen. Eigenlijk doe ik schijnheilig alleen om mijne moeder gelukkig te maken. Ja zeker. Want kom ik haar op die manier niet werkelijk te gemoet? En ben ik niet voornemens te handelen naar haar wensch? Zoo zonder woorden, bejegenen wij elkander. Wij wisselen lichte toetsen van onze wederzijdsche voelhorens. Zij treedt mij vóór op de trap. Iemand kruist ons daar. Het is Zoeran de Maleische. Zij glijdt schaduwend voorbij. Ik hoop wrevelig dat het gansche huishouden van Bierk niet is overgekomen. Op het bel-étage<sup>309</sup> staat Ferguson mij toe te lachen. Ik druk hem de hand. Hij houdt die in de zijne en leidt mij van moeder weg, naar een klein salon, in de nabijheid van Emilie's kamer. Dadelijk begint hij te spreken, eentonig, gelijk iemand die aan een overste verslag uitbrengt. Zijn zwevend oog blijft nog aardig in de buurt hangen, zoodat ik aandachtig luisteren kan. De zaak komt hierop neer: Ferguson heeft spoedig de geheime oorzaak van Emilie's ongesteldheid ontdekt, hij heeft beproefd haar de biecht af te nemen, evenwel tevergeefs, en tenslotte heeft hij, geheel onder eigen verantwoordelijkheid gedaan wat ik als vriend van hem moest verwachten. En wat is dat? roep ik verbaasd. Zijne oogballen worden dubbel zoo groot en ondernemen elk op hun eentje een vervaarlijke<sup>310</sup> vlucht. Hij monkelt<sup>311</sup>. Hij vindt het vanzelfsprekend dat ik hem zonder meer heb verstaan. Ik bloos zoodanig, dat hij zich uit eerbied voor mijn schaamte met een kuchje van mij afwendt. Ik hoor hem nu kalm, omzeggens ver van mij, doorpraten. Juffrouw van Warmont zal over een paar weken op de been zijn, zij vernam onder hartroerend weenen de grootmoedigheid van haar zwager, die gelukkig was haar opoffering met een wederoffer te mogen vergoeden, zoodat zij nu beiden met eendere<sup>312</sup> zelfverloochening hun leven aan den kleinen Ogier kunnen wijden. Iedereen had zijne inneming<sup>313</sup> met een dergelijke oplossing betuigd, en Ferguson was

<sup>306</sup> onverkwikkelijken: onaangename

<sup>307</sup> duchtig: serieus

<sup>308</sup> gemoedsaffectaties: gemoedsaandoeningen

<sup>309</sup> bel-étage: eerste of hoofdverdieping

<sup>310</sup> vervaarlijke: angstaanjagende, schrikwekkende

<sup>311</sup> monkelt: lacht fijntjes

<sup>312</sup> eendere: gelijke

<sup>313</sup> inneming: instemming

persoonlijk van top tot teen verrukt dat hem een bescheiden deel in de regeling te beurt gevallen was. Hierop stapte hij weer op mij toe en drukte mij op zijne borst.

Wat ik het best kon doen, Rolande, heb ik gedaan: gezwegen. De gebeurtenissen voeren mij letterlijk mee. Ik vraag mij af of gij, van uit Parijs, uw feeënvingers hieraan niet hebt geleend! Ik laat begaan. En Ferguson troont mij nu mee naar Emilie's kamer.

Ik zit bij de sponde<sup>314</sup>. Mooi is Emilie in die witte, veel te ruime koets<sup>315</sup>. Zij weent zachtjes. Zij vergenoegt zich met mij haar kinderhandje toe te reiken. Ik neem het in de mijne. En zoo blijven wij een langen tijd. Eindelijk doet zij teeken dat ik nader moet komen. Ik buig dicht over haar. Zij fluistert in mijn hals: "Was het niet verkieslijker, lieve, dat ik dood was gegaan?" Ik zoek een afleiding. En om het kort te maken vraag ik haar: "Maar Emilie, houdt gij dan werkelijk van mij?" Zij staart mij aan. De onschuld zelf woont in hare oogen. "O ja!" zegt zij vurig, "van U, Renier, en van het kind." Zij hangt met naakte armen aan mijn schouders. Ik kan niet anders doen dan haar kussen. Zij kust mij weer. Haar kus is zooals zij er mij nooit een gaf, gerijpt, innig, en bijna kunstig gedoseerd.

Andere verrassing. Even voor het diner, dat men op Cocambre tamelijk vroeg in den avond opdient, en terwijl ik mij in mijn kamer wat opfrisch, wordt op de deur geklopt. Het is mijn grootvader. De Reus van Bierk loopt mij bijna omver, zoo onstuimig stormt hij over den drempel. Hij vat mij bij de polsen, en schudt mij ruw door elkaar. "Lamarache", roept hij, "thans zijt gij inderdaad iemand!" Luid lacht hij. Zijn machtig hoofd spreidt zich gloeiend open. Ik vrees dat hij mij wil omhelzen. Maar dat ligt niet in zijn stijl. Hij buldert: "Vandaag heeft ook in U het bloed der Hardwins gesproken, bravo!" Al ben ik overrompeld, ik wil zijn vreugd wat schaden. "Hoe", schreeuw ik tegen, "zou ik eer halen uit een zoo monsterachtige schikking? Gij schijnt te denken dat Emilie nu nog net goed genoeg is voor mij, uw kleinzoon?" Hij is niet zoo teerhuidig, mijn grootvader. Hij schokschoudert. "Komaan", zegt hij, "gij hebt uw plicht erkend, dat is het hoogste gebod." Hij voegt erbij: "Maar breng dien vuilaard van een Clarence nooit meer onder mijne oogen."

Zoo sterk is bij families als de onze de ijver voor standsbehoud aanwezig, dat het actueele<sup>316</sup> belang onmiddellijk voor het bestendige<sup>317</sup> moet wijken. In wat ons thans bezighoudt bekleedt mijn zoon Ogier, in 't midden, de belangrijkste plaats. Emilie en ik, het is onze plicht te wijken. En Hardwin van Bierk herhaalt: "De rest zal zich daarnaar wel schikken." Hij is er zoo zeker van dat hij geen verdere repliek verwacht en reeds de trap afdaalt.

Wij zijn dan met ons zessen in de vervaarlijke<sup>318</sup> eetzaal gaan aanzitten: juffrouw Galathea van Warmont-Cocambre is gastvrouw. Aan haar rechter de Groote Weduwnaar. Aan haar linker ikzelf. Daartegenover troont mijne moeder. Aan haar rechter, Ogier. Aan haar linker, Ferguson. Van uit de hooge schaduwen kijken de voorvaderen op ons neer. Wij eten zwijgend, een beetje statig zelfs. Behalve natuurlijk onze vriend de dokter.

Hij heeft een keurig zomerpakje aangetrokken, veel te bleek voor de omstandigheid. Zijn bisonkop begint onmiddellijk te gloeien en hangt ontredderd boven de schotels. Hij spant zich dapper in, de vetten glanzen aan zijn kin, zijn kravat<sup>319</sup>, een hel-roode, hangt op zijn nek ontsnoerd, en zijn servet is altijd zoek.

De twee gebakbaarde knechten zijn binstwijn<sup>320</sup> rond de tafel ongedwongen werkzaam. Zij beheerschen volkomen het veld. Bij de deur houdt zich Zoeran, een steenen beeld gelijk. De bottelier<sup>321</sup> wordt druk door mijn grootvader toegewenkt. Mijn grootvader heft zijn roemer al hooger en hooger op. Maar hij bedwingt zich voor Galathea en richt zijn spraaklooze toasten aan

---

<sup>314</sup> sponde: bed

<sup>315</sup> koets: bed

<sup>316</sup> actueele: reële, werkelijke

<sup>317</sup> bestendige: aanhoudende

<sup>318</sup> vervaarlijke: angstaanjagende, schrikwekkende

<sup>319</sup> kravat: stropdas

<sup>320</sup> binstwijn: ondertussen

<sup>321</sup> bottelier: bediende die de wijnkelder beheert en de wijn schenkt

het adres van Ferguson. Het eetmaal loopt zonder verder incidenten af. Nochtans, in de bibliotheek, waar wij de koffie gebruiken, krijgt de tante van Emilie een soort van zenuwaanval. Zij beweert dat wij allemaal indringers zijn, en dat wij het op de goederen van haar weerloos nichtje hebben gemunt. Zij waarschuwt ons dat deze aanval zooals 't behoort zal worden afgeweerd. En dat zich daarvoor van rechtswege reeds iemand heeft aangemeld, ge weet wel wie, zoo dat de toestand behoorlijk zal worden hersteld.

Zij verwijderd zich. Wij blijven nog wat praten. Mijne moeder heeft ons al een tijdje met Ogier verlaten. De Groote Weduwnaar drinkt alcohol met Ferguson. Ik word moe. Ik zou van schaamte en afkeer vergaan, als ik, in mijn hoekje, niet aan U kon denken...

Gij weet nu alles.

Maar wat gij niet weet, ik zeg het niet, Rolande, want ik ben bang voor mijne woorden. Zij snakken naar leven maar roepen den dood. Helaas, ik begrijp te goed dat mijn nood geen uitkomst heeft, dat alle vragen op vragen neerkomen, dat alle betrachting tot nieuwe betrachting herleidt, en dat elk verlangen naar God mede de ontkenning van God zelf betreft. Wanneer het geluid van mijn hart in mij wegsterft, zooals op dees oogenblik, wanneer ik mij eindeloos uitleng als een meer zonder oevers noch bodem, wanneer mijne ziel mij zoo goed als verlaten heeft, Rolande, waartoe dient dan dat wij leven? Lieve Hemel, de droom dien ik zoo driftig najaag, hoe licht en nietig dampst hij heen! Leven en dood zijn evenwaardig. Kijk, mijn wezen, alreeds voorbij de sferen, hangt aan een bevenden draad. Is het niet beter dat ik er een eind aan maak?

De verloving zal op 20 Juni worden gevierd. Niet op den burcht van Cocambre, Vrouw Coleta houdt eraan dat het gebeurt te Castel-Horlebecq, in het Huis van het Bloed.

Adieu, Rolande.

Lamarache.

## XVIII.

*Castel-Horlebecq,  
den 12<sup>m</sup> Juni 1921.*

Ik ga heelemaal akkoord met uwe schikkingen, lieve Rolande. Ik dank U dat gij een paar dagen voor het zoogenaamd feest naar Brussel wilt komen. En dat gij mij dan één nacht toestaat. Ik noteer ook dat mevrouw Clarence zich direkt bij ons op Horlebecq vervoegen komt, en het is eene voorzichtige regeling, die mogelijken argwaan zal verwijderen. Clarence blijft dan in Parijs, en gij moet best weten in hoeverre zulks raadzaam is. Ik heb U hier kamers voorbehouden, aan 't eind van den linkervleugel. Die zijn heel zelden bewoond en gij zult er rustig zijn. Het kan U verwonderen dat daar een deel van ons Huis onafgewerkt is gebleven. Het is een vreemde trek van mijn grootvader Basiel J. de Lamarache, die Castel-Horlebecq, gedeeltelijk door brand verwoest, terug in 1851 optrok. Het was een zonderling man, Messire Basiel. Hij heeft veel gebouwd, maar nooit wilde hij een huis voltooiën waarin hij zelf verblijven zou. Door zijn horoscoop, dat gij op het groote glasraam van de verandah<sup>322</sup> zult zien afgebeeld, was hem veropenbaard dat hij in een geheel afgewerkt gebouw niet zonder levensgevaar wonen mocht. De voorspelling is trouwens uitgevallen want hij overleed schielijk<sup>323</sup> te Bierk, bij zijn schoondochter Coleta, waar hij na den dood van zijn vrouw zich voor een tijd had teruggetrokken. Mijn vader, Ogier J. de Lamarache, die nochtans geen mystische<sup>324</sup> neigingen

---

<sup>322</sup> verandah: overdekte galerij

<sup>323</sup> schielijk: plots, onverwacht

<sup>324</sup> mystische: mystieke, behorende tot de leer volgens welke de menselijke ziel zich door contemplatie met God kan verenigen

had, heeft het prognosticon<sup>325</sup> niet willen tegenspreken. Hij kwam trouwens bij een paardenva-  
om. En ik zelf, de duivel weet waarom, ben er nooit toe besloten de ontbrekende muren op te  
richten. Zoodat ik nu vooruit weet dat ik buitenshuis sterven zal. Gij wordt dus naast dit  
bouwvallig gedeelte gelogeed. Maar ge ziet: het is er "veilig".

Gij verwijt mij mijne zwaarmoedigheid. Gij zegt dat ik verkeerd doe als ik naar de geheime  
roeringen van mijn levensdriften zoek. Gij zegt: het leven heeft geen anderen zin dan dat men  
het zou leven, onze tijd moet geheel aan het leven zelf en zijn onmiddellijke nooden worden  
besteed, en waarom zich dan al die moeizame inspanningen getroosten om schijnbaar hogere,  
doch in den grond ondergeschikte doeleinden te bereiken? Gij houdt het voor waanzin en een  
smaad aan Gods adres. Ik verbaas mij wanneer gij den naam van God inroept, maar gij overtuigt  
mij beter als gij dien achterwege laat. Ik herinner mij dat gij ook ergens hebt beweerd dat het  
leven maar waarde heeft door den droom, die het bekleedt en waardoor het zijn inhoud en  
beteekenis krijgt. Bijgevolg zou de leugen de doelmatigste voorwaarde zijn van het geluk — een  
leugen, vervolgt gij, die vooronderstelt dat men erin gelooft. Aldus, vermits in zulk systeem alles  
illuzie is, zoo moet het mogelijk zijn dat men het leven uit eigen beweging of schooner of  
leelijker maakt.

Helaas, Rolande, het is niet waar dat het geluk op een leugen kan worden gebouwd. Want er is  
een licht dat ons van uit de diepten der eeuwigheid bestraalt, en waarvan alleen onze ziel den  
weerschijn kan opvangen. Het heerscht in ons innerlijke wezen en wij zijn niet bij machte het uit  
te roeien. Alleen kunnen wij het, in onze donkerste uren, miskennen. In dat licht dat zich het  
felst veropenbaart aan 't eind van onze gebeden, Rolande, in die waarheid, de eenige, moeten wij  
ons leven richten. De tijd dien wij verzuimen eraan te besteden, is onherroepelijk verloren.

Ik kan U, vermits gij het vraagt, omtrent Emilie's gezondheid geruststellen. Het bloed dat zij  
verliezen moest, heeft zij op minder dan een week herwonnen. Ik hoor dat zij wandelt in het  
park en zelfs tochtjes onderneemt in de omgeving van Louise-Marie, waar het land zoo heerlijk  
is. Ik verneem dat zij zeer opgeruimd is en weer druk haar cello bespeelt. Iemand die den  
muzikalen aanleg van Emilie niet kent, zal nooit wijs worden uit de grillige beweeglijkheid van  
haar gemoed. Zij stort van het eene pathos<sup>326</sup> in het andere. Soms kijkt zij droomend de ruimte  
in. Haar blik is dan zoo effen en glad, dat men er niet de minste aandoening kan in lezen. Zonder  
overgang ontvlamt zij bij het minste geluid, dat over haar zenuwberd<sup>327</sup> verrassende  
harmonieken<sup>328</sup> komt wekken. Dan vlamt haar oog en gansch haar wezen is bezieling. Maar  
bijaldien<sup>329</sup> haar neusvleugels, die haast doorzichtig zijn, gaan beven, en haar mond aan beide  
hoeken trilt, dan zal zij gauw uitvaren<sup>330</sup>, en 't eindigt meestal in een vloed van tranen. Wanneer  
gij haar zult hooren spelen, en zij ontruikt aan haar cello vaak hartverscheurende kreten, zoo zult  
gij U nooit meer over haar gedrag verbazen. Ik onderstel dat Emilie de paar geschokte maanden  
die zij heeft beleefd, voorloopig heeft vergeten en nog alleen denkt aan de verloving die op  
handen is.

Vrouw Coleta is de machtige, kalme, serene regelaar van de wereld waarin Emilie leeft. Vrouw  
Coleta brengt daar maat en orde. Ikzelf ontsnap niet aan de discipline die zij heeft ingesteld. Hoe  
rustig die ook lijkt, zij is hard en dwingt ons allen tot gehoorzaamheid. Ik denk weleens dat alle  
liefdevormen, die uit levensbehoud geboren zijn, kinderliefde en moederliefde vooral, juist  
wegens die gebiedende reden van haar ontstaan, tenslotte tot de gebieding van het wreedste  
egoïsme behooren. En juist daarom zijn zij zoo rijk aan zaligheden. Wanneer mijne moeder zich  
voorstelt dat zij zich opoffert voor Ogier en voor mij, dan is zulks ijdele verbeelding want zij  
offert alles uitsluitend aan haar diepste genot.

---

<sup>325</sup> prognosticon: voorspelling

<sup>326</sup> pathos: hoogdravendheid, bezieling

<sup>327</sup> zenuwberd: zenuwplank, (bedoeld wordt:) zenuwstelsel, zenuwen

<sup>328</sup> harmonieken: harmonieën

<sup>329</sup> bijaldien: als, wanneer

<sup>330</sup> uitvaren: razen, te keer gaan

Er zijn daartegenover affecties, die zich in reiner regionen bewegen. De vriendschap bijvoorbeeld. Die kan krijgen, maar verlangt ook te geven. En wat zij geeft, geeft zij letterlijk weg. Eene zulke vriendschap bindt, geloof ik, Vrouw Coleta en dokter Ferguson. Zij is zeer zuiver. Gij zult deze twee samen zien. Mijne moeder is groot, rijzig, onwankelbaar. Haar voorhoofd draagt die vredige klaarte, welke alleen op de kimmen der hoogste bergen ontbloeit. Hare angsten zijn verborgen. Nevens<sup>331</sup> haar loopt Ferguson op zijn ponyhoeven, een blonden blos rond den machtigen kop, een poezelige slordigheid langs zijn te korte leden, maar in de oogen, die engelachtig zijn, een onverwachte diepte, uiteengescheurd en naar twee polen geslingerd, en een glimlach zoo zoet, zoo wezenloos zoet, dat hij naar den honing smaakt die in de voorkamers der helle koelen. Men ontstelt<sup>332</sup> soms van schrik bij de nadering van dees aanminnig, argeloos, dienstvaardig mannetje, waaraan men nooit ervaart dan verknochtheid en trouw. Alleen mijne moeder kent dokter Ferguson tot op den bodem. Hij loopt nevens<sup>333</sup> haar en voor hem ontbindt zij rondom het klimaat van haar wezen. Deze vriendschap is een vreemdsoortige van uitzicht, omdat haar soevereinste kracht zwijgen is.

Haast zou ik vergeten uw voornemen om de mooie Diana te doen vergezellen door Elie Soleure toe te juichen. Soleure is een schitterend schrijver maar een afschuwelijke ketter. Onze provincie leest hem weinig. Hoe dan ook, hij zal zeer welkom zijn.

Het is moeilijk in te gaan op uw verzoek een tableau<sup>334</sup> op te maken van onze genoodigden. Het zal een zeer heterogeen en los gezelschap zijn, zoodat er weinig kans is dat gij U zoudt vervelen. Vooreerst is daar onze familie, gauw opgesomd: Tante Galathea, twee verre ooms van Emilie, de Warmont-Villers en de Warmont-Maleizen, een nicht aan haar moederskant, Anne Robelus, uiterst fijne gestalte, die ik U warm aanbeveel, haar schatrijke peter vrijheer Kimkempoy en M<sup>me</sup> Hanecoeur, bij wie zij als klein weeskind werd opgebracht; van de Lamarache's niemand, Ogier is de laatste stamhouder, maar twee klein-neven van mijn grootmoeder zullen aanwezig zijn, Luc en Geerten Rappaert de Merendree, onbenullige jonkers<sup>335</sup>; van de Bierks de eenig-overgeblevene nicht, Livienne Hardwin, en Dom Aloysius, grootvaders petekind, thans abt<sup>336</sup> te Loppem. Dat is al. Op de receptie 's middags zal er vrij veel volk zijn, zoowat al wat Zuid-Vlaanderen, Brabant en Henegouwen aan hooge burgerij en lagen adel kan uitschudden: de Casimir's, de Malfliets, de Cartigny's, de Cantimpré's, e.a. al aanzienlijke grondbezitters, voorts de kasteelheeren, waarbij te uwer attentie vooral in aanmerking komen Peerdaen te Roye, de numismaat<sup>337</sup>, Alex de Grandgagnage, Petijn van Olegheem, Carvalhe, ridder van Waast en baron de Solre, allen met hunne glorieuze dames, en er zijn daartusschen onvergetelijke verschijningen. Doch uwe bijzondere aandacht moet gaan naar mijn zaakgelastigde, notaris Moorjan, die daar zijn zal met zijn voltallig huishouden, mevrouw Moorjan en de juffrouwen Moorjan, vijf verbazende sportmeiden. Ik ben benieuwd uw indruk te kennen. Ook over de drie voornaamste vrienden van den Grooten Weduwnaar: Goeminne en Viaene, de machtige Brabantsche paardenfokkers, en Cassagne, de geduchte forestier<sup>338</sup> van het Ardennenwoud. Het zijn typen, die men in Parijs niet treft. Mijn grootvader beweert dat Cassagne een bourgognekelder bezit, die zijn weerga niet heeft in geheel Frankrijk. Ik verzeker U dat op dit gebied mijn grootvader kennis van zaken heeft.

Ge ziet, Rolande, Castel-Horlebecq zal een Huis-vol-menschen zijn. In mijn oogen, God zij dank, zal het alleen vol zijn van U.

Lamarache.

---

<sup>331</sup> nevens: naast

<sup>332</sup> ontstelt: verschrikt, wordt verschrikt

<sup>333</sup> nevens: naast

<sup>334</sup> tableau: overzichtelijk gerangschikte lijst van personen

<sup>335</sup> jonkers: landedellieden, adellijke grondbezitters

<sup>336</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>337</sup> numismaat: penningkundige

<sup>338</sup> forestier: boswachter



## XIX.

*Castel-Horlebecq,  
den 28<sup>en</sup> juni 1921.*

Bij uw schielijk<sup>339</sup> vertrek, na het bespottelijk incident met mijn grootvader, hebt gij mij in het station beloofd dat gij me zoudt onmiddellijk schrijven. Het was uw laatste woord, de trein zette seffens<sup>340</sup> in. Ik heb het als een troost aanvaard, want ik snak naar uw indrukken. Vier dagen reeds is dat geleden. Gij moet toch onderstellen dat ik van streek geraak, Rolande. Hoe langer ge mij in onzekerheid laat omtrent uw bevindingen, uwe reacties, uwe inzichten, des te dieper stort gij mij in een afgrond van ellende. Die toestand is onuitstaanbaar. Ik heb het eindelijk gewaagd hierover mevrouw Clarence aan te spreken. Zij is zoo vriendelijk haar verblijf op Castel-Horlebecq, in weerwil van uw verrassende afreis, nog enkele dagen te verlengen. Soleure wil haar gaarne zoolang nog gezelschap houden. Ik gis dat Mevrouw Clarence voldoende ingelicht is over onze betrekkingen, tenminste denk ik het aan menige houding van haar te hebben opgemerkt. Ik heb me dan ook in volle vertrouwen beklaagd over uw stilzwijgen. Zij beweert dat ik niet ongerust hoef te zijn, dat zij U genoeg kent om te weten dat het een gewone trek is van uw geaardheid. "De gevoelens van Rolande", zegt zij, "zijn veel hechter en dieper dan men gewoonlijk uit haar optreden zou kunnen afleiden. Indien zij niet schrijft, dan is dat vermoedelijk te wijten aan een nog onvoldoende bezinking, want zij deelt nooit dan gerijpte impressies mee." Ik bid God dat zij waarheid spreekt. Ondertusschen heb ik een zoo dringende behoefte om mijn angst uit te storten en meewarigheid te lokken, dat ik Diana op de hoogte breng van het gebeurde. Ik merk trouwens dat het haar niet zoo zeer verbaast. Over onze geheime bijeenkomsten in het jachthuis schijnt zij meer te weten dan nodig. Misschien is het zoo best, want die confidentieele verstandhouding paait<sup>341</sup> mijne zenuwen. Ik vertel haar hoe wij werden betrapt door den Reuze van Bierk, hoe gij, bijna naakt, U hebt moeten schamen voor dezen ouderling, en hoe gij mij hebt belet aan mijn onbeschoften grootvader de schande te straffen, waarin hij U gedompeld had. Mevrouw Clarence keurt het alleszins goed dat op die manier het incident in den doofpot wordt gestoken. Maar zij kent den Grooten Weduwnaar niet. Die houdt nu tegen mij een gevaarlijk wapen. Wij moeten nog afwachten hoe hij het gebruiken zal. Rolande, hoe kan ik nu raden, wat ge denkt, en wat ge doen wilt? Ik heb gezien hoe de vernedering U gepijnigd heeft, en ik ben wel vanzins<sup>342</sup> haar duchtig<sup>343</sup> te wreken. Maar ik mag niet overgeleverd worden aan den minsten twijfel te uwen opzichte. Mevrouw Clarence is overtuigd dat ik bij U die verzekering zal vinden. Als ik mij maar kan sterk houden, zegt zij, en geduldig zijn. Dan komt uw bevel wel tijdig, en klaart de toestand op. Ik hoop dat, behalve de Bierksche beer, allen op Horlebecq U het verblijf beproefden aangenaam te maken. Over Emilie hebt gij U seffens<sup>344</sup> geestdriftig uitgelaten. Mijne moeder hebt gij prachtig gevonden. Ik herinner mij goed dat gij tot tweemaal toe van hare oogen hebt gesproken, "die diep en warm zijn als een zomernacht" en dat gij telkens met eerbied en ontroering de "stilte en klaarheid hebt benaderd, die uitvloeien van haar wezen". Inderdaad, Rolande, mijne moeder is wonderbaar. Het is waarschijnlijk dat zij van onze verhouding het innigste heeft geraden, maar dat zij het, hoe diep het haar ook ontstelt<sup>345</sup>, als een heilig sekreet<sup>346</sup> bewaart. Ik kan met U in mijn hart, Rolande, aan de zijde van mijne moeder leven.

---

<sup>339</sup> schielijk: plots, onverwacht

<sup>340</sup> seffens: meteen

<sup>341</sup> paait: brengt tot rust

<sup>342</sup> vanzins (zijn): van plan zijn, het voornemen hebben

<sup>343</sup> duchtig: serieus

<sup>344</sup> seffens: meteen

<sup>345</sup> ontstelt: in beroering brengt, verschrikt, ontreddert

<sup>346</sup> sekreet: geheim

Gij hebt ons Goed op Horlebecq verrukkelijk genoemd. Niets kon mij aangenamer zijn want ik houd van het Huis, de hoeve, de stallen, de weiden en de bosschen. Meer dan ooit houd ik ervan, nu gij daar hebt geademd, en ik op alle plaatsen, van uw voorbije aanwezigheid de sporen ontdek. Het dierbaarst is mij het jachthuis geworden. Het is van daar, dat ik U schrijf. Ik kom er mij elken dag aan de geuren bedwelmen, die uw lichaam nagelaten heeft. Helaas, helaas, waarom schrijft ge niet?...

Iets heb ik vooral onthouden. Dat is uw argwaan voor Ogier, mijn zoontje. Wees niet langer bang. Ik beraam doelmatige schikkingen. Al deel ik niet in uw achterdocht, ik geef toe dat het kind, zoo sterk omringd en betrooteld<sup>347</sup>, voor U drager kan zijn van een storende macht, met gevaar dat die lading eens tegen U, tegen ons ontploft. Daarom heb ik reeds besloten hem uit de omgeving te verwijderen. Ik schreef aan den bestuurder van het Sint-Borromaeus-college. Bij dat gesticht is een zeer geprezen internaat gevoegd, met afdeeling voor kinderen vanaf zeven jaar. Vermeld bestuurder is een kameraad uit mijn eigen schooljeugd. Hij zal het wel in orde brengen dat Ogier, die pas zes jaar is geworden, toegelaten wordt. Ik heb hem ontboden.

Weet gij dat Soleure bij Ferguson de intieme plaats heeft ingenomen, die vroeger Clarence bekleedde? Ik wed dat uwe Diana, wanneer zij weer naar Parijs wil gaan, (ik hoop niet zoo vroeg) hem vreeselijk zal moeten pramen<sup>348</sup> wil zij hem mee krijgen. Soleure en Ferguson zijn de meest uitgesproken antinomiën<sup>349</sup>, maar zij passen als polen bij elkaar. Deze verhouding wordt versterkt door de wederzijdsche zegepraal<sup>350</sup> die zij op elkaar behaalden: Soleure heeft den dokter overhaald tot zijn plat atheïsme, en Ferguson heeft den dichter gedwongen tot de visscherij. Dagelijks wordt het compromis in de bar wat nauwer toegehaald. Deze toestand geeft mij veel gelegenheid om met Mevrouw Clarence over U te praten. Maar ik bezweer U mij spoedig van al zulke toevluchten te verlossen. Ik leef niet langer buiten U.

Renier.

Wellicht zult gij met belangstelling den indruk vernemen, dien gij bij Emilie nagelaten hebt. Ik zend U het briefje dat zij mij na haar vertrek heeft gezonden. Het kan nuttig zijn dat gij hare gevoelens kent:

Mijn lieve Renier, ik kom U en uwe genadige moeder, die zoo liefderijk is voor mij, danken voor het schitterend onthaal op Horlebecq. Onze verloving kon niet heerlijker worden gevierd. Ik heb wel zeven keeren moeten huilen. Hier op Cocambre, bij het terugdenken eraan, heb ik het nog tweemaal gedaan. Ik meen, lieve Renier, dat gij met mij instemt, wanneer ik onze talrijke genoodigden prijs, die allen zoo bijzonder vriendelijk waren. Ik ben nog heelemaal duizelig van al hunne complimenten. Ook van de ontzaglijke bloemenzee, die mij werd vereerd, bewaar ik een kostbare herinnering. Uwe eigen bloemen, lieve Renier, heb ik meegenomen. Ik heb ze op het mahonietafeltje in mijn slaapkamer geplaatst, naast het portret van Lutgardis. Ik ben dezen morgen ontwaakt in hunnen fijnen geur. Kus voor mij, ik bid U, Ogier, ons jongetje. Uwe Parijsche vrienden heb ik zeer aardig gevonden. Wat spreken die menschen een sierlijk Fransch. Vooral Soleure, de schrijver. Ik hang gewoon aan zijne lippen, wanneer hij spreekt. Mevrouw Clarence is mij een klein beetje tegengevallen, omdat zij te schoon is en te koud. Maar Dame Rolande, die nochtans veel schooner is, heb ik onmiddellijk lief gekregen. Ho! hoe benijd ik U, dat gij haar uw vriendin moogt noemen! En hoe kan ik het me voorstellen dat zij U, in het hospitaal te Parijs, uit den dood heeft gered. Zij ziet er zoo heelemaal naar uit, de goedheid, de liefde, de trouw en de bevalligheid zelve! Wanneer zij aantreedt kan men niet aan iets menschelijks, noch aan iets van deze aarde denken. Er zweeft om haar een charme, die

---

<sup>347</sup> betrooteld: met grote zorg omringd, in de watten gelegd

<sup>348</sup> pramen: aandringen, met argumenten in het nauw brengen

<sup>349</sup> antinomiën: tegenstrijdigheden

<sup>350</sup> zegepraal: overwinning

betooverend is. Ik wou graag, lieve Renier, dat zij dikwijls bij ons aan huis zou komen, wanneer wij getrouwd zijn. Weet gij dat zij op de receptie een zakdoekje heeft verloren? Ik heb het opgeraapt. Ik houd het. Het ligt daar juist vóór mij. Er walmt een vreemd parfum aan, vreemder dan de droomen, die men 's nachts heeft als men plots begint te hijgen. Ik ril wanneer ik het aanraak. Maar ik zal het haar toch niet weergeven. Dat blijft een geheim tusschen ons. Ons huwelijk, lieve Renier, is nu al een zichtbare gebeurtenis in de toekomst. Den 5<sup>en</sup> Augustus. Ik ben er zeer gelukkig om, geloof me, en ik kus altijd ons jongetje Ogier. Misschien hebt gij nog geen plannen voor onze speelreis<sup>351</sup>. Zorg er voor dat wij in elk geval over Parijs gaan. Ik kus U, lieve Renier. Maar ik vind dat gij niet kunt kussen zoals het behoort. Ik zal het U eens leren doen. Ik houd heel veel van U, en ik wil mijn leven lang van U houden.

Emilie.

Met wat een effenheid van gemoed kan dat meisje den naam van Clarence neerschrijven, niet? Het is verbluffend!

R.

XX.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 14<sup>en</sup> Juli 1921.*

Hoe bondig uw schrijven van gisteren ook is, Rolande, hoe koud, ging ik haast zeggen, het heeft me uit mijn duisternis getrokken. Ik begin dag te zien. Eén ding is zeker, den hemel zij dank: ik heb U niet gansch verloren. Een ander daarentegen staat even vast: ik zal een boel werk hebben, eer ik U van uw beproevingen op Castel-Horlebecq wil genezen. Maar wat zou mij ooit kunnen afschrikken of ontmoedigen, als ik er U geheel mee winnen kan? Opzettelijk, dunkt me, gewaagt gij met geen woord van Hardwin, mijn grootvader. Het is duidelijk dat gij de bestraffing geheel aan mij overlaat. Ik dank U om uw vertrouwen op dat punt. Ik zal U niet teleurstellen. Gij noemt met een al te zwaar woord, onzen toestand "tragisch" en wijdt de tragiek ervan aan kwaadaardige uitstralingen, die zich buiten onze eigen macht of verweer doen gelden. Ik onderstel dat gij hier zinspeelt op de onzalige aanwezigheid van mijn zoontje. Laat ik U onmiddellijk geruststellen. Ik heb maatregelen genomen met den directeur van het Sint-Borromaeus-college, den eerwaarden Vader Fabritiaan, die zich uiterst behulpzaam heeft getoond. Ik ontving hem verleden Maandag, een klein, mager, droog heerschap, dat U in alles vooruit is, en al sinds eergisteren weet wat gij hem vandaag komt vragen. Wij vielen dadelijk akkoord. Een extra-behandeling zou Ogier op het college te beurt vallen. Maar dan moest ik ervoor waken dat de opleiding, die de *school* bezorgt, niet telkens aan *huis* wordt te keer gegaan<sup>352</sup>. Vader Fabritiaan heeft mij in scherpe bewoordingen zijn zienswijze omtrent deze pedagogische heresie<sup>353</sup> medegedeeld. Het was de moeite waard om te hooren. Naar zijn oordeel is de kultureele ontredde van ons landje, (een der meest verachte van het continent) de rechtstreeksche uitslag van onze hopelooze schoolmethodes. Wanneer men een doorsnee-Belg aan den gang ziet en ons zijn moreele standing wordt veropenbaard vraagt men zich af wat men hem op school heeft geleerd, of liever: hoe men hem heeft geleerd van de wereldmensen die in hoog klimaat de Europeesche persoonlijkheid hebben opgebouwd. Wat van een Dante, een Shakespeare, een Goethe? Wat van een Horatius vooral en van een La Fontaine? Zoo onbeholpen staat hij tegenover deze klare kinnen, dat wanneer hij zich in een goed moment van een beetje menschelijke waardigheid bewust gaat

---

<sup>351</sup> speelreis: huwelijksreis

<sup>352</sup> te keer gegaan: ongedaan gemaakt

<sup>353</sup> heresie: ketterij, dwaalleer

worden, hij onwillekeurig zijn toevlucht zoekt in een Zondagspak of een staat van stoffelijke properheid, die naar de zeep ruikt. Het schooldeeg is blijkbaar niet gestegen. Het zal dan ook ongegist, als een lompe kluit, mede door het leven worden omgedragen. En waar ligt de schuld? Bij den huishaard, inderdaad bij vader en moeder. De familie met hare dagelijksche, brutaal-utilitaire leeringen, haar uitgestald goudbejag, hare amorele negeering van beginselen en idealen, de familie ontbindt de les en 't voorbeeld, in de school onderwezen. En wat de familie, op zeldzame stonden van schaamte, voor het kind verborgen houdt, onthult ras de straat. Haard en straat, die de school moesten voltrekken<sup>354</sup> en volmaken<sup>355</sup>, bekampen haar in haar geest en doen haar werk te niet. Wat zou het kind aan een Idee gaan hechten, wanneer smokkelen en bedrog zoo aardig winstgevend zijn? "Maar, Eerwaarde", opper ik even, "zijt gij niet al te zwartgallig gestemd? Er zijn toch huisgezinnen..." Ik hoef niet uit te spreken. Hij springt mij in de rede. Hij bewondert huisgezinnen, als de Hardwin's, als de Rappaert's, als de Lamarache's. Hij is gelukkig een rekrut uit deze uitgelezen middens te mogen opnemen. Hij zal met bijzondere aandacht zijne zorgen wijden aan Ogier. Hij hoopt in vertrouwen dat wij met alle macht zijn apostolaat<sup>356</sup> zullen steunen. Deze verzoenende woorden sluiten het onderhoud. Ogier zal nog vóór de zomervacantie naar het Waversche college gaan. De eerwaarde wil er rekening mee houden dat een verandering van atmosfeer voor het jongetje dringend noodig is, dat bovendien mijn huwelijk in Augustus beslommeringen en voorbereidingen allerhande meebrengt, waarbij een kind niet hoeft betrokken te worden, en tenslotte mag het een sekure<sup>357</sup> voorzorg heeten een zóó piepjong ventje niet dan na een paar maanden proeftijd in het normaal collegeleven op te nemen. Deze zaak is dus voorloopig naar uw wensch geregeld. Ik moet mij nu in acht nemen voor Vrouw Coleta. Ik gis inderdaad dat zij in het vertrek van Ogier niet onmiddellijk zal toegeven. Wij zullen zien. Vrees echter geen zwakheid van mijn kant.

Ondertusschen hang ik letterlijk aan het gezelschap van mevrouw Clarence. Ik heb op vele uren van den dag last met mijn zenuwen. Ik kan deze opgewondenheid alleen stillen door een afleiding van mijn verbeelding. Wanneer ik U met mijne brieven overval en verveel, denk toch dat gij mij geen andere kans gunt om met U te praten, en dat ik op die manier tenminste de spanning van mijn gemoed gedeeltelijk verlicht. Wanneer ik niet schrijf, rest mij alleen de troost om over U te spreken. Mevrouw Clarence begrijpt dat ik het slechts met haar kan doen en ik ben haar oneindig dankbaar. Zij beweert bovendien dat de verduldigheidskuur<sup>358</sup> die gij mij oplegt, alleszins heilzaam is voor mijn gestel. Zij wil niet begrijpen dat ik lijd, dat uw afwezigheid en vooral uw stilzwijgen mij folteren. Zij noemt het een aanval van romantische dweepzucht, en Rolande heeft wel gelijk wanneer zij mij dwingt tot berusting. Het kan niet anders of mijn liefde wordt er serener door. Laat ze maar zaniken. Maar om geen goed ter wereld wil ik haar gesprekken missen. Wanneer wij zoo samen kibbelen, voel ik U leven in de nabijheid van mijn hart.

Soms beleef ik aan Soleure uren van mildering en bedaren. Hij is een volbloed denker die zijne beschouwingen tot elementairen eenvoud herleidt, en haar dan met kracht weet uit te vaardigen. Al deel ik slechts matig in zijn zienswijze, ik kan niet nalaten zijn geestdrift te bewonderen. Het liefst hoor ik hem als hij de samenleving kastijdt. Maar gisteren heeft hij mij erg teleurgesteld. Wij gingen Ferguson's werkstede bezoeken. Het is een rustiek gebouw in het beukenwoud. Soleure had er mij heengetroond zoogenaamd om mijn "galdampen" te pureeren<sup>359</sup>. Het zicht van het ronde plein, waar de zes groote lanen van het park samenloopen, bracht hem op een beeld dat hij dadelijk met breeden sier ontwikkelde. De maatschappelijke orde, zei hij, kan niet worden ingericht naar plannen van Lenôtre. Terecht looft men de tuinen van Versailles, maar zij zijn een

---

<sup>354</sup> voltrekken: zijn volle werking geven

<sup>355</sup> volmaken: voltooiën, afmaken

<sup>356</sup> apostolaat: zendelingschap

<sup>357</sup> sekure: veilige, zekere, zorgvuldige

<sup>358</sup> verduldigheidskuur: lijdzaamheidskuur

<sup>359</sup> pureeren: te zuiveren van

artistieke oasis, een toeverlaat voor kapitaalkrachtige bourgeois en verwende edellieden. De goddelijke orde heerscht in het oerwoud. Daar wordt het leven in dynamischen stand gehouden, en zijn ontzaglijk uitzicht draagt de sporen van een bloedig tumult, een wreedaardigen strijd, een roepen en gillen van wonden, de tochten van den dood. De maatschappelijke orde, die in statischen vredestand wordt geregeld, de orde althans die de kronische golving der oorlogen niet voorziet, zou zich gedragen naar een soort ingesluimerden God, dewelke met loome<sup>360</sup> hand de wereld zou bestieren<sup>361</sup> zonder voorkennis van stormen, zondvloeden, aardbevingen en meer andere cataclysmen<sup>362</sup>, waarmede de wakende en staande God zijn onstuimige orde kruidt. Soleure, op den drempel van Ferguson's hut, besluit: onze samenleving is een bedorven allegaartje en vermits wij bang zijn voor den strijd, is het leven een vervelende zondagswandeling geworden, waartenden<sup>363</sup> de nacht ons aangaapt met het schrikbeeld van den slaap. Ik kan niet nalaten een kluppel<sup>364</sup> door zijn rhetorische ballistiek<sup>365</sup> te werpen. Hij is tenslotte een onverdraaglijke egoïst, die zich met woorden boven tijd en wereld werkt om van daar uit het leven in oogenschouw te nemen. Ik walg van zoo stinkende pretentie. Ik barst letterlijk los. Ik roep dat hij maar liever probeeren zou voor zichzelf een concreet voorbeeld van orde, hoe bescheiden ook, te betrachten, want, zeg ik, zulke opstandige uitlatingen zijn door duivelachtigen hoogmoed ingegeven. De dappere zegt wat hij meent, wedervaaert Soleure. Ik voeg er onmiddellijk bij dat hij dan ook moet doen wat hij zegt. Soleure geeft het op. Blijkbaar uit hoffelijkheid. Hij gaat Ferguson de hand drukken die daar in zijn blanken overall te glariën<sup>366</sup> staat. Maar ik wil volstrekt<sup>367</sup> nog iets zeggen. Ik wil zeggen dat het leven op deze aarde van ons eenvoudig eischt beleefd te worden in deemoed en gelatenheid. Ik voel me van binnen bewogen worden van een zachte warmte. Er staan plots tranen in mijne oogen. Mijn God! Mijn God! ik geloof in U, ik geloof in éénen God, den Almachtigen Vader, Schepper van hemel en aarde, van alle zichtbare en onzichtbare dingen. En in eenen heer Jezus-Christus, den eeniggeboren Zoon Gods, en uit den Vader voor alle eeuwen geboren, God van God, Licht van Licht, waarachtigen God van waarachtigen God, geboren en niet gemaakt, eenwezig met den Vader, door wien<sup>368</sup> alle dingen gemaakt zijn. Die om ons is nedergedaald uit den Hemel, het vleesch heeft aangenomen door den Heiligen Geest uit de Maagd Maria, en mensch geworden is... En mensch geworden is...

't Gebed op mijne lippen is nog warm van 't nest waar ik het als kind ontvangen heb. Mijn oog, verbrande woestijn, kent weer het zout dat mijne ziel kan vruchtbaar maken. Want ja, Rolande, ik ween bijna. Wanneer ik de groote kamer binnentreed, doe ik dat, dunkt me, voor de eerste maal. Vooral de wijde klaarte treft mij. In dat licht rijst Ferguson, een titanische verschijning. Hij vult de ruimte. Zijn witte overall werpt glansen<sup>369</sup> uit<sup>370</sup>. Wat ben ik hier in 's hemels naam komen doen? Ik denk aan U, ik denk aan U, Rolande, ik denk altoos<sup>371</sup> aan U...

Langs de wanden, in glazen kisten, zijn opgesteld figuren van was, wandrochtelijke complexen van vormen, zwellingen van blozend vleesch, met lange haren bezaaid, en plots een oogappel in de schaduw, vingeren en teenen, dan een zoete golving als met melk gevuld en daar te midden een bloei van puisten, vlakten aan een zwoelen<sup>372</sup> buik, rondom den navel, ontleend, en glooien

---

<sup>360</sup> loome: traag-zware

<sup>361</sup> bestieren: besturen, leiden

<sup>362</sup> cataclysmen: rampen

<sup>363</sup> waartenden: waarvan aan het einde

<sup>364</sup> kluppel: knuppel

<sup>365</sup> ballistiek: leer van de beweging van ongeleide voorwerpen

<sup>366</sup> glariën: met wijdopen ogen staren

<sup>367</sup> volstrekt: absoluut

<sup>368</sup> wien: wie

<sup>369</sup> glansen: schitteringen, schijnsels

<sup>370</sup> werpt uit: straalt uit

<sup>371</sup> altoos: heel de tijd

<sup>372</sup> zwoelen: wellustige, zinnelijke

van heupen waar zilveren darmen barsten, een schoot als de nacht, en een dood boorlingsken... Soleure neemt mij onder den arm en leidt mij vóór een kleine vitrien<sup>373</sup> die met een zwart gewaad is bedekt. Hij verwijdt langzaam het voel<sup>374</sup>. Daar ligt een kinderhandje. Het is zoo levendig dat ik het herkennen kan. Het ongeboren handje van mijn zoon. Dat mijne ontroering zich onder de oogen van Soleure bloot geeft maakt mij wrevelig. Ik ben altijd beschaamd over emoties die ik niet beheersch. Ik kan nooit anders reageeren dan in gramschap. Nu vooral dat ik, opziende, het superieure glimlachje van Soleure aanschouw. Ik zoek razend Ferguson op. Ik heb geweld van doen<sup>375</sup> om mij van den Franschen cynieker te verlossen. Ik vind den dokter in het achterkamertje, waar hij met Ocula, het hooge riet, zijn vreemd boetseerwerk uitvoert. Beiden kijken verschrikt op. Ik roep als een bezetene: Wat is dat voor een flauwe mop, met dat wassen handje? Ik voel Soleure achter mij staan. Ik voel hem parmentig<sup>376</sup> lachen in mijn rug, geluideloos. Ferguson gaat stil overeind staan. Hij legt vóór zich op het bankje het werk waaraan hij zoo bezig was. Hij lost op mij de ongelijke drift van zijn oogen. Ik stoot letterlijk aan tegen zijn buffelhoofd, dat plots grooten weerstand biedt. Ik weet niet naar welk van de twee blikken ik mij te voegen heb. Deze twijfel verzwakt mijne positie en ik ben al gereed om te schipperen en te onderhandelen. Want als hij mij zoo van uit het einde der wereld aanziet, is Ferguson de gevaarlijkste vijand dien ik hebben kan. Dat ik zulks voor het eerste ervaar, moet U niet verwonderen, Rolande. Ik ben alles behalve een voorzienig mensch, ik haat de voorzienigheid, die het leven met vervelende zorgen vult. Ik kan mij steeds over alles verwonderen, zulks maakt mijne dagen aan verrassingen rijk. Maar hoe zich thans Ferguson opeens voordoet is van aard om mij tot in mijn ingewanden te ontstellen<sup>377</sup>.

Zijn laag voorhoofd wordt zacht als van een lam. Zijn oogen zwemmen naar stille oevers. Hij zegt: "Het is een handje voor Ogier, Vrouw Coleta meent dat hij niet met een bloot stompje naar het college mag gaan." Soleure komt er, van achter mij, ook tusschen. Hij verklaart dat Ferguson meer dan een artist is. Een toovenaar is hij, en het jongetje mag inderdaad niet naar het college gaan met een afschuwelijk stompje. Laat Ferguson begaan.

Hoe weten al die menschen dat ik besloten ben het kind van huis te verwijderen? En hoe stemmen zij overeen om te beletten dat het teken van de rasontaarding naar buiten zichtbaar wordt? Maar een levenlooze hand aanzetten, ik schreeuw dat het een schand is. Mijn merg, mijn bloed, het edelste in mij is bespot...

Ik ga bij Ocula, het riet. Hij zit overeen gekromd<sup>378</sup> en peutert aan een beeldje. Waar heb ik zoo iets nog gezien? Ik wil Ferguson's gelaat ondervragen. Niemand kruist mijn blik. Wij kijken allen naar het wassen figuurtje. Het is een naakt kind. Het schiet mij te binnen dat in een steenen nis, nevens<sup>379</sup> den middenbeuk van Onze Lieve Vrouwe-kerk te Halle, een dergelijk kind te rusten ligt. De zoon van Koning Lodewijk XI. *Hic jacet delphinus Galliae...*<sup>380</sup> Maar dees is de dolfijn<sup>381</sup> niet. Het is Ogier Joskin de Lamarache, herkenbaar aan zijn afgeknotte linkervuist. Ik neem het figuurtje op. Ik draai het om en om in mijn hand. Ik span mij in om heel gewoon te doen. Maar het was zindert<sup>382</sup>, en mijn vingeren beven. Ik raak iets aan dat leeft, dat van een wonder leven leeft. Het is nutteloos dat ik mij tot iemand richt. Ik heb geen kans op hulp. En alle oogen om mij zijn naar het beeld gericht.

Ik leg het neer. Ik vlucht onmiddellijk. Ik stoor mij aan geenerlei gissingen. Ik loop door de bosschen. Ik bedaar onderweg. Het is laat op den noen geworden. De zon hangt al in de

---

<sup>373</sup> vitrien: glazen uitstalkast

<sup>374</sup> voel: sluier

<sup>375</sup> van doen: nodig

<sup>376</sup> parmentig: zelfbewust, trots, deftig

<sup>377</sup> ontstellen: beroeren, verschrikken, ontreddeeren

<sup>378</sup> overeen gekromd: in sterk gebogen houding

<sup>379</sup> nevens: naast

<sup>380</sup> *Hic jacet delphinus Galliae*: Hier rust de Franse kroonprins

<sup>381</sup> dolfijn: Franse kroonprins

<sup>382</sup> zindert: gloeit, beeft, trilt

boomen. De wind vaart door het loover, beladen met zachte watergeluiden. Ik hoor de klokken van Steenkerque. Zij zijn ijdel en kortademig. Gelijk snaren die gaan breken. Dieper in de ruimte zingt de zee. Dat is het lied van de dennenaalden. Ik bereik het jachthuis. Ik ga zitten. Ik denk na. Lang. Een heele lange tijd. Maar denken doe ik eigenlijk niet. Ik wacht tot de lucht die hier leeft en die uwen adem draagt, mij van mijn zenuwen komt genezen. Ik sluit de oogen. Ik zie hoe gij hier, na onze eerste paring, die wild was als de woudreuk, mijn pols aan uwe lippen hebt gedrukt, en daar de wonde gezoend... En over al wat God geschapen heeft spreidt zich, als een melkbaan, uw blanke lichaam uit...

Het is Emilie, die op de ruiten tikt. Zij lacht door 't raam. Zij is even langs Horlebecq overgewipt, op weg naar Brussel. En mijne moeder heeft het aardig gevonden dat zij haar bezocht. En gij? vraagt zij. Wel, ik vind het ook aardig en ik dank mijne verloofde voor de lieve attentie. Zij ziet er goed uit, Emilie. Fleurig, heelemaal en beauté<sup>383</sup>. Zij draagt een lentekleedje, dat in een bloei<sup>384</sup> aan hare heupen zwiert. Haar breeden stroohoed draagt zij aan de hand en laat aldus haar lokken vrij uit golven over hare ooren, twee schelpjes van rood koraal. Zij hangt seffens<sup>385</sup> aan mijnen arm. En zoo gaan wij. En waar de weg, bij hazelaarsboschjes, nauwer wordt, heft zij haar hoofdje naar mij op, en blik mij diep in de oogen. Er is een glinsterend water tusschen ons. Haar mond wordt gulzig. Zij slaat haar armen om mijn hals en kust mij...

Hoe potsierlijk het ook zij, Emilie, mijne verloofde, heeft mij het beloofde lesje in het kussen gegeven. Zij heeft zich eerst kronkelend tegen mij aangedrukt en het was mij niet moeilijk om door haar licht japonnetje haar rijzend lichaam aan te voelen. Dan heeft zij zich ingespannen om met haar lippen tot op mijn tanden door te dringen, om in dat nattere gebied dan meer gewaagde manoeuvres aan te vangen. Daar ik bij dezen aanval koud bleef verhoogde zulks de hitte van haar lust. Kreunend hing zij aan mij. Ik moest tenslotte een einde stellen aan deze pijnlijke bespotting, en ik heb het zonder zachtheul<sup>386</sup> gedaan. Eerst keek zij mij verwonderd aan. Dan schoot zij in een lach en zei: "Ik weet niet wat ik met U moet aanvangen, lieve Renier, gij toont geen bijzonderen aanleg, maar ik zal U toch niet in den steek laten." En op een nieuwe belofte, dat zij andermaal haar leergang zou voortzetten, sloegen wij den weg in naar huis.

Het diner is zeer zwijgzaam geweest. Ik heb den indruk (maar ik kan mis zijn) dat alle aanzittenden zich voor mij met overdreven nauwgezetheid in acht nemen. Mijne moeder vooral is op zichzelf een huis vol spoken. Ik merk meermaals dat zij beeft. De kleine Ogier zit tusschen haar en Emilie. Ferguson droomt. Hij vangt moedeloos den strijd met de schotels aan. Soleure, met wien<sup>387</sup> ik een minzame conversatie wil inzetten, stuit mij met een afschuwelijken flux de bouche<sup>388</sup>, die pijnlijk klinkt in ons midden. Alleen mevrouw Clarence slaagt erin de zware atmosfeer een beetje te ontladen. Zij praat over koetjes en kalfjes, richt zich met een beminnelijke losheid tot eenieder, en ontrimpelt<sup>389</sup> tenslotte het gansche gezelschap. Ogier gaat bij het dessert op haar schoot zitten. Er heerscht een betrekkelijke gezelligheid die ons allen toelaat het eind van het onzalig samenzijn te halen.

Na het diner, heeft Emilie voor mij de andante<sup>390</sup> van de sonate voor cello van Brahms gespeeld. Nooit hoorde ik krachtiger en leniger uiting geven aan een gevoel van hartstocht en van smart. Zij rees vervoerd van de aarde op, een blozend licht wasemde<sup>391</sup> om haar voorhoofd, haar blik verstierf, en ik herkende haar niet meer. Zij liet aan 't slot hare handen, als uitgeput, langs de cello glijden en tranen rolden over haar gelaat.

Maar ook ik zat te weenen, Rolande. Nu voluit.

---

<sup>383</sup> en beauté: (letterlijk) in schoonheid

<sup>384</sup> bloei: (dichterlijk:) zoals een bloem bloeit

<sup>385</sup> seffens: meteen

<sup>386</sup> zachtheul: verzachting

<sup>387</sup> wien: wie

<sup>388</sup> flux de bouche: woordenvloed

<sup>389</sup> ontrimpelt: ontspant

<sup>390</sup> andante: deel van een muziekstuk in het tempo "andante", d.i. gelijkmatig

<sup>391</sup> wasemde: wolkte

Helaas, ik weende om een vaarwel dat ik niet uitspreken kan. Over mij, als een wijde uitlenging<sup>392</sup> van de geluiden, die aan de snaren ontvloeden, kwam het breede lied van mijn Brabantsche landouwen. Een hoog-opgaande orgeling<sup>393</sup>, die boven de sonore<sup>394</sup> lijnen van mijn moedergrond aanzwol, dansend op de heuvels, glijdend over den beemd<sup>395</sup>, flodderend<sup>396</sup> door het zijge loof, schilferend langs het zilveren water, — o groene muziek met zon omgloord, met dauw bepereld! Het ruischte om mij, van uit de tijden en de diepten, beladen met wiegewijzen<sup>397</sup> en kinderliederen, 't gehinnik van onze hengsten, het loeien van ons vee, de djakken<sup>398</sup> van onze koeiers<sup>399</sup>, en sterk doordreund met den stap van mijn volk. Want dit ja, is het leven van mijn ruimte, de adem van mijn land, de galm die op miljoenen harten wedergalmt, en stijgt hemelwaarts, in 't eindeloos gebied, om in torens van stilte aan Gods voet uit te sterven. Ik weende om een vaarwel, Rolande. Want gij hebt dezen grond betreden, deze lucht aan uw mond getoetst, dezen luister met uw blik bekoeld. De toover is voortaan uitgeroeid. Mijn wereld, die gij doortrekt, laat gij vernederd achter. Een te geweldig schip voer door een te schamel water. Een te gevaarlijk vuur kwam mij te zeer nabij. Ik zie de klei waaruit ik ben geboren. En gij zijt ver...

Rolande, luister goed. Meet de waarheid van mijn woorden aan de smart die mij op dees moment verscheurt. Wat ik thans duidelijk weet, weet gij het dan Rolande. Weet dat ik alles verloren heb, als ik U moet winnen. En dat ik U toch winnen zal, al ware het op den drempel van den dood. Ik schrijf U zonder koorts. Mijn bloed is koud. Bloot zijn de wanden. Van staal is de pen. Kom nu bij mij. Tenzij gij moedig genoeg zijt om het allerergste uit te tarten.

Renier J. de Lamarache.

XXI.

*Castel-Horlebecq,  
den 16<sup>en</sup> Juli 1921.*

Ik heb eergisteren mijn brief gepost zonder hem te herlezen. Ik zou ook niet hebben gekund. Ik ben nu in zulk een toestand geraakt, dat ik niet meer durf naar achteren zien. Ik heb een walg aan wat voorbij is. Ik kijk vooruit, hoog-op, naar de kim. In de toekomst ligt het raadsel, het eenige dat nog zin heeft voor mij. Wat zult gij doen? Wat zult gij doen?

Maar misschien is de proef waarop gij mij stelt, U door Gods voorzienigheid ingegeven.

Misschien gunt God mij dees laatste respijt, opdat ik tot inkeer zou komen. Want zoo God besloten heeft mij een kans op redding te geven, dan is het billijk dat ik gelegenheid krijg haar doelmatig aan te wenden. Ligt nu die kans in mijn verlatenheid?

Voor ieder mensch slaat eens het uur dat hij met zichzelf heeft af te rekenen. Dan zoekt hij den weg naar God. Het is vanzelfsprekend dat men dien weg gemakkelijk ontdekt aan het eind van zijn leven. Maar wat heeft God aan een zoo late bekeering, in nood en bangheid opgedrongen? Merk dat de duivel zelf den stervende verlaat. Wat scheelt hem een zieltogend wezen, wiens<sup>400</sup> rekening toch al afgesloten is? Dien levert hij gewillig aan het Alziend Oog, want 't laatste Oordeel kan hem niet meer redden. De kristene moet in volle levenskracht gelooven. Hij moet gelooven, die nog zondigen kan. En die in strijd met zichzelf zijn zonden wil vergelden. Te recht

---

<sup>392</sup> uitlenging: het langer, dieper, groter worden

<sup>393</sup> orgeling: helder zingen van vogels

<sup>394</sup> sonore: welluidende

<sup>395</sup> beemd: grasland naast water

<sup>396</sup> flodderend: fladderend

<sup>397</sup> wiegewijzen: slaapliedjes

<sup>398</sup> djakken: zweepklappen

<sup>399</sup> koeiers: jonge knechten belast met weiden der koeien

<sup>400</sup> wiens: van wie



verwaarloost God het overschotje waarin de uiterste<sup>401</sup> levensadem reutelt. En wij beledigen zijn barmhartigheid als wij haar niet eerder dan op ons doodsbed afsmeeken.

Wanneer uw stille afkeer mijne ziel zoo eenzaam maakt, schept God daar de voorwaarde van mijn verlossing niet?

We zullen zien. Ik wacht naar teekenen die beslissen zullen.

Maar zie hier waarom ik U weer schrijf: gisterenavond heeft Vrouw Coleta mij op mijn kamer bezocht. Het uur waarop zijzelf te ruste gaat is langen tijd voorbij. Vrouw Coleta gaat rechtover mij zitten. Zij legt een langwerpige kistje in haar schoot. Ik voel dat zij beraden is<sup>402</sup> en vast. Niets aan haar dat aarzelt. Zij zit rechtop, donker, en hard. En zij zegt (met die fluweelen stem die mij steeds zoo diep aangrijpt): "Wat zijt gij zinnens met het jongetje, Renier?" Ik zie onmiddellijk in dat zij in haar recht is. Zij is in haar recht wanneer zij medezeggenschap voor zich opeischt.

Daarom besluit ik haar met groote hartelijkheid te woord te staan. Ik pak uit met een omvangrijken uitleg. Het kind mag niet langer in de stikkende<sup>403</sup> omgeving blijven, waar wij het zonder erg in opsluiten. Een kind moet met kinderen zijn. En vooral een kind als Ogier. Zijne lichamelijke tekortkomingen zijn inderdaad ruimschoots vergoed door gaven van schrandereheid en geestelijken aanleg. Hierdoor is hij op zijn ouderdom vooruit. Wij mogen er geen droomer van maken, los van alle maatschappelijke tucht. Mijne moeder laat me rustig uitspreken. Zij oppert dan de meening dat wij beter zouden doen tot Oktober te wachten. Jawel, maar ik heb juist den vacantietyd willen aanwenden om het jongetje door een aparte voorbereiding bij de schoolgestrengheid<sup>404</sup> aan te passen. Mijne moeder staat recht. Zij buigt over mij. Zij kust mij op het voorhoofd. Zij geeft mij het kistje. Zij fluistert: "Ons Heer geve U de kracht om uw zoon te helpen, want het kind, Renier, is aan allen kant bedreigd." Ik kijk op en zij legt haar vinger aan mijn mond. Ik verneem nu dat ik volstrekt<sup>405</sup> 's anderendaags naar Brussel moet gaan, en in de Oude Kapellekerk vijf kaarsen aansteken. Wanneer ik dan den kruisweg<sup>406</sup> heb gelezen, moet ik het wassen beeldje dat in de doos zit blootleggen op het outer<sup>407</sup> van Onze Lieve Vrouw van Verlatenheid. En driemaal moet ik de mirakuleuze Madonna<sup>408</sup> aanroepen, zeggende luidkeels: Maria, red mijn ras!

Bij de deur wendt Vrouw Coleta zich om en vraagt of ik het doen zal. Ik knik. Zij glijdt geluidloos heen.

Ik heb het kistje geopend, en het beeld zonder handje, dat Ferguson geboetseerd heeft, ik heb het in mijn brandkast gestopt. Dan is de nacht gekomen. Ik heb mij op mijn bed uitgestrekt, de oogen wijdopen, beladen met duisternis. En in een spookachtigen draaikolk heb ik mijn gedachten aldoor maar om en om gedreven...

Ik vertrok dezen middag naar Brussel met de ledige doos.

Vaarwel, Rolande. Zoo gij het beslist, is dees mijn laatste brief.

Lamarache.

#### *Bijlage:*

Lees ingesloten biljet dat ik dezen morgen ontving. Ik had mevrouw Clarence reeds opdracht gegeven zich rechtstreeks in betrekking te stellen met notaris Moorjan. Over zaken ben ik vooralsnog niet aan te spreken. Ik heb er het hoofd niet naar. Ik hoop dat de kwestie een voor de

---

<sup>401</sup> uiterste: laatste

<sup>402</sup> beraden is: overwogen heeft, overlegd heeft

<sup>403</sup> stikkende: verstikkende

<sup>404</sup> schoolgestrengheid: strengheid, systeem van de school

<sup>405</sup> volstrekt: absoluut

<sup>406</sup> kruisweg: (hier:) de twaalf taferelen die de verschillende etappes van Jezus' kruisweg voorstellen; bij de kruisweg wordt er een rondgang in de kerk gemaakt langs de verschillende taferelen, bij elk tafereel worden er gebeden opgezegd

<sup>407</sup> outer: altaar

<sup>408</sup> Madonna: Onze-Lieve-Vrouw met het kind op de arm

Academie gunstig verloop krijgt buiten mijn persoonlijke bemiddeling. Moorjan is daartoe gemachtigd.

*Memorandum* van Meester A. J. Moorjan, notaris te Edingen. Aan den Hoogedelgeboren Heer Messire Renier Joskin de Lamarache, tot Castel-Horlebecq.

Uitbreiding van de Académie de Beauté<sup>409</sup>, Parijs<sup>410</sup>.

Op de tweede belofte van 400.000 Fr. werden tot heden drie voorschotten van 75.000 Fr. gestort in de handen van mevrouw Diana Clarence thans vertoevende ten huize van voormelden Heer.

Om betaling van het saldo wordt thans van bevoegde zijde aangedrongen. Maar dan moet baargeld worden gemaakt, en ik zie geen onmiddellijke oplossing dan in den verkoop van meerschen<sup>411</sup> te Bierk. Deze meerschen gebruikt echter, zij het ook zonder pachtbrief, Messire Hardwin aldaar, bij wien<sup>412</sup> diligent<sup>413</sup> oorlof<sup>414</sup> moet worden bekomen. Hiervoor wordt Messire de Lamarache om ijverige tusschenkomst beleefd verzocht.

A. J. Moorjan.

XXII.

*Parijs, Childe Harold Hotel,  
den 22<sup>e</sup> Juli 1921.*

Gij hebt, Rolande, mijne reactie juist geraden, en gij wist dat ik het ginder niet uithouden zou. Eigenlijk wist gij het beter dan ik, want ik heb niet met voorbedachten rade gehandeld. Het was een coup de tête<sup>415</sup>. Ik ben heel vroeg opgestaan. Ik heb gezegd: indien de post geen brief brengt dezen morgen, vertrek ik onmiddellijk. Ik ben vertrokken. Ik was vóór vijf ure in Parijs. Een taxi bracht mij drie kwart uurs later aan uw huis. De portier, toen hij mijn naam hoorde, heeft mij in hoogst-beleefde termen de hem opgedragen boodschap medegedeeld, en mij uw briefje afgegeven. Gij waart al een heelen tijd op reis. In het spreekkamertje, waar hij mij alleen heeft gelaten, heb ik U eindelijk "gelezen". Gij verwijt mij dat ik gekomen ben, en gij noemt mij onbetrouwbaar. Natuurlijk heb ik uw verbod overschreden, en nu ik zie dat gij er U eigenlijk hebt aan verwacht, bekruipt mij een pijnlijk gevoel van schaamte. Hoe peilt gij, tot op den bodem, Rolande, de zwakheid van mijn hart! Maar dan is het ook zeker dat gij de grondelooze diepten van mijn liefde kent... Gij zijt op reis. Gij vlucht — hier griffen zich uw woorden als met staal in mijn geheugen — gij vlucht "de vreeslijke gestalten, die sinds Horlebecq, uwe nachten bewonen, sombere dragers van een noodlot dat ons met angst vervult". Mijn God! hoe kon ik gissen dat ons klare huis zoo vol met spoken was, en waarom weigert gij mij de kans ze uit te roeien? Het kan dat de menschen op Castel-Horlebecq uw fantastische gevoeligheid overrompeld en uwe ziel hebben ziek gemaakt. Verdiende ik dan niet dat gij uw afschrik in mij zoudt uitstorten? Of vreest gij dat ik den wil of de kracht niet heb U weer tot rust te brengen? De flinkgeschoolde knecht verschijnt met zilveren schrijfgerief. Want mocht ik zoo goed willen zijn hem een boodschap voor mevrouw toe te vertrouwen, hij is gerechtigd haar door te zenden. Ik zal voorloopig van deze gediensstigheid geen gebruik maken. Het aanbod alleen vernedert mij. Is dan bij uw lakei een adres in sekuurder<sup>416</sup> handen, dan bij mij? Wees onbevreesd, ik zal U niet opspeuren<sup>417</sup>, U niet naloopen, U ongestoord overlaten aan uw kalmeeringskuur.

---

<sup>409</sup> Académie de Beauté: Schoonheidsinstituut

<sup>410</sup> Parijs: hoofdstad van Frankrijk

<sup>411</sup> meerschen: weilanden

<sup>412</sup> wien: wie

<sup>413</sup> diligent: partij diligente, (juridisch:) betrokken partij

<sup>414</sup> oorlof: toestemming, vergunning

<sup>415</sup> coup de tête: plotse inval

<sup>416</sup> sekuurder: veiliger, zekerder, zorgvuldiger

<sup>417</sup> opspeuren: door speuren vinden

In mijn hotel, waar ik drie sterk opwekkende kamers betrek, ben ik spoedig bekomen van het verrassend stortbad dat gij mij hebt toegediend. Dan heb ik de Académie de Beauté<sup>418</sup> opgebeld en tot mijn vreugd vernomen dat ik er Clarence ontmoeten kon.

Clarence lijkt thans eenigszins verouderd, al gaf de verbazing mij in Parijs te zien hem, door zijn grime<sup>419</sup> heen, een aardig kleurtje. Hij reikt mij de zoo mooi verzorgde hand, beladen met ringen. Uit de poelen van zijn oogen kijkt hij mij aan en ik geloof dat hij glimlacht, schoon de schmink zulke uitdrukkingen voor een groot deel onder de verf houdt. Om verder van alle vragen verschoond te blijven, zeg ik hem dat ik voor een paar weken weggeloopt ben, met het inzicht ergens waar dat vrijlijk kan, mijn leven van vrijgezel behoorlijk te begraven. Hij stemt hiermee hartelijk in en houdt zich geheel, met raad en daad, eventueel beschikbaar. Ik kijk benieuwd rond, want de nieuwe lokalen van de Académie betreed ik voor het eerst. Dadelijk troont hij mij mee. Niet zonder een geblazeerd<sup>420</sup> zelfgenoegen leidt hij mij in alle zalen rond. Ik verneem dat er nu twee geheel afzonderlijk opgebouwde afdelingen zijn, het Instituut voor Dames, het Instituut voor Heeren. Die twee behooren oogenschijnlijk niet tot dezelfde directie. Ik ben langs het groot vestibule binnengekomen. En dat is eigenlijk de uitsluitende ingang voor dames. De heeren worden heel sekretelijk<sup>421</sup>, in het nabije dwarsstraatje, langs een geheimzinnige deur toegelaten. De twee inrichtingen loopen, ver in de diepte van het groote gebouw, ineen, maar dat laat zich niet aanzien, en ik ben ook niet onmiddellijk hiermede vertrouwd geraakt. Clarence brengt mij bij de onderscheiden vrouwelijke dienstoversten, die allen van groote schoonheid zijn. Op zich zelf doen zij den dienst van mannequins en supporters, levende getuigenissen voor de degelijkheid der praktijken en producten. Zoo maak ik kennis met madame Solveig, van de sectie maquillage, juffrouw de Haut-Plessis, van de inrichting baden en massage, juffrouw Marie-Rose, van de afdeling huidverzorging, madame de Chartres, van het salon de coiffure, de beroemde visagiste<sup>422</sup> miss Helen Dorian, van de masker-studio, madame Achilles, hoofd van manu- en pedicure-dienst, le docteur Silvia du Roy, die met hare twee chirurgen, het laboratorium voor reformatie van lichamelijke wantoestanden, keurig genaamd "de kliniek van de Lijn" beheert, juffrouw Adeline Morgenthau, die het heerlijk solarium onder haar beleid heeft, en de allersnoezigste miss Sky-Pink, die de sekreten<sup>423</sup> van een mooien boezem veropenbaart. Miss Sky-Pink was zoo bereidwillig mij uiteen te doen wat eigenlijk een klassiek mooie boezem is. Zoo heb ik geleerd dat er drie schoonheidscanonnen in aanmerking komen: de appelvormige, de peervormige, en de kegelvormige. Alle drie kunnen aanspraak maken op wat dan een boezem-in-perfectie is te noemen. Bij de verdere zifting wordt rekening gehouden met de vastheid der weefsels, de soepelheid van de huid die zacht, haast broos moet aandoen<sup>424</sup>, de hoedanigheden van den tepel, die verscheiden zijn en moeilijk om kritisch te bepalen, want een zelfde onderzoek kan op tegenstrijdige oordeelen uitloopen. Zoo zijn er harde en malsche tepels, roombleeke, roze en bronskleurige, heel teere<sup>425</sup> als knoppen, of geweldige die sterk opschieten uit het donkere pigment. Maar hoofdzaak is dat zij zich waar het past uiterst gevoelig toonen.

Ik vraag aan miss Sky-Pink of deze perfectie door de methodes van de Académie worden in de hand gewerkt. Zij beweert wonderbare uitslagen te mogen boeken. Ik krijg ondertusschen hare eigen borsten in het oog, die zichtbaar onder het lichte keurslijf<sup>426</sup> mede op en neer gaan met haar adem. Aan de volmaakte vormzuiverheid ervan kan niet getwijfeld worden. Ik neem afscheid van deze zeer onderlegde sectie-overste en zet met Clarence den rondgang voort. Ik moest natuurlijk met groote bescheidenheid bij deze anders streng verboden inwijding te werk

---

<sup>418</sup> Académie de Beauté: Schoonheidsinstituut

<sup>419</sup> grime: make-up

<sup>420</sup> geblaseerd: blasé, ongevoelig geworden

<sup>421</sup> sekretelijk: heimelijk, geheim

<sup>422</sup> visagiste: gelaatsdeskundige

<sup>423</sup> sekreten: geheimen

<sup>424</sup> aandoen: voorkomen

<sup>425</sup> teere: delicate, gevoelige

<sup>426</sup> keurslijf: bovenkledingstuk van vrouwen

gaan, want het gebeurt weleens dat patiënten in behandeling zulke indiscrete strooptochten voor beschamend, zelfs beleedigend houden. Maar dat zijn dan zeker de bekoorlijksten niet.

Er bleef ten slotte geen tijd over om het Instituut voor Heeren te bezichtigen en het speelt me zeer, want mijne bewondering was stijgende gegaan. Clarence beloofde zich 's anderendaags weer te mijner beschikking te houden en, zei hij, met een moedeloos gebaar alsof hij een zware karwei tegemoet ging, het is nu het uur van de apero<sup>427</sup>.

Wij hebben in een bar waar hij met opvallend ontzag werd bejegend, vermouthe-cassis<sup>428</sup> en picon<sup>429</sup> gebruikt. Nog al duchtig<sup>430</sup>. Ik heb Clarence, die er niet naar vroeg, de verzekering gegeven dat ik orders zou seinen om mijn geldelijk aandeel in de zaak te verdubbelen. Hij keurt het alleszins goed dat ik de Academie mijn vertrouwen schenk. Terwijl we verder optrekken naar het restaurant, hij kent er een kleine, dat onder de drie beste in Parijs is te noemen, vraagt hij mij terloops hoe zijn vrouw het op Horlebecq stelt. Ik kan hem geruststellen. Ik heb de schoone Diana in uitstekende gezondheid verlaten. Ik heb geen afscheid van haar genomen. Ik ben er à l'anglaise<sup>431</sup> van onder getrokken. Ik loop met een heeten kop naast hem en gewaag vagelijk van Soleure. Hij reageert niet het minst. Het gaat hem niet aan. Maar over Ferguson kan ik niet genoeg praten. Hij haalt er mij telkens weer bij. Het laboratorium interesseert hem vooral. Hij beweert dat de dokter een groot kunstenaar is, en ik moet hem in het bijzonder inlichten over een wassen beeld, een groenglazigen vischvorm, in wier doorzichtigheid men vluchtige ledematen ziet wegvloeien als van een overspoelde undine<sup>432</sup>. Twee wonderbare oogen schieten aan den kop in ongelijke richting uit en zaaien gulden sterren in de ruimte. Clarence vraagt of ik het beeld bij nacht heb kunnen zien. Neen, ik zag het op een middag. Het rust in een kristallen schrijn<sup>433</sup>. Clarence weet dat in het donker de glansen<sup>434</sup> aan het golven gaan, en dat men dan heelemaal iets anders ziet, een zingende meermin in phosphorischen nevel. Uw buik wordt erbij koud. Ik geloof al wat hij wil, want wij hebben al een paar flesschen Vouvray aangesproken, en er zwemmen langs de witte tafel kellners in walmen<sup>435</sup> van look. Nu drinken wij Pomerol. Ik vertel aan Clarence dat ik ook een beeldje bezit. Ik sloot het in een brandkist. Hij luistert nauwelijks. Met een zwevende beweging van zijn hand, ringen schitteren, drijft hij mijn woorden uit zijn nabijheid weg. Ge moet altijd oppassen met die wangedrochten van Ferguson. Zij hebben een ziel. Sluit ze maar op in de brandkist. Maar een ziel kunt ge niet opsluiten. Clarence zou voor geen geld ter wereld een kunstwerk van Ferguson in huis willen. Miss Sky-Pink bij voorbeeld heeft eens van een Egyptischen professor een opalen<sup>436</sup> tor<sup>437</sup> gekregen. Zij droeg hem als broche, en na twee maanden lag zij te bed, met een koorts waar geen dokter uit wijs is geraakt. En weet ge waarom zij, als vanzelf, is genezen? Omdat de kamermeid de broche heeft gestolen. De diefstal werd ontdekt nadat het meisje nu ook door die koorts werd overvallen. Zij was bijgeloovig genoeg om haar ziekte aan haar misdrijf toe te schrijven. Maar dat was verkeerd. Enfin, zoo iets behoeft geen verderen uitleg. Ik kan niet anders dan Clarence in het gelijk stellen. Ik heb dan kreeft gegeten, wat ik niet mag doen zoo laat in den avond. In Horlebecq gaat iedereen om tien uur slapen, en dan soepeert<sup>438</sup> men hier pas. En Clos-Vougeot drinken, is ook

---

<sup>427</sup> apero: aperitief

<sup>428</sup> vermouthe-cassis: aromatische aperitiefwijn met het vermouthekruid en bijgevoegde aalbessensiroop als belangrijkste smaakmakers

<sup>429</sup> picon: amer picon; Franse likeur gemaakt uit sinaasappelschillen, kina en gentiaan; samengesteld door G. Picon in 1837

<sup>430</sup> duchtig: op flinke, sterke, krachtdadige wijze

<sup>431</sup> à l'anglaise: stiekem

<sup>432</sup> undine: vrouwelijke watergeest

<sup>433</sup> schrijn: kist, kast

<sup>434</sup> glansen: schitteringen, schijnsels

<sup>435</sup> walmen: wolken van

<sup>436</sup> opalen: (stofnaam:) kwarts- of kiezelmineraal

<sup>437</sup> tor: kever

<sup>438</sup> soepeert: gebruikt avondmaal

verkeerd geweest. Te meer daar Clarence daarna champagne heeft besteld. Al keurt hij het tegelijk zelf af. Champagne smaakt beter, wanneer men hem niet met andere dranken mengt. Die juffrouw Sky-Pink vaart mij ondertusschen voor den geest. Dat doet zij herhaaldelijk, en ik wensch eindelijk meer over deze dame te vernemen. Clarence licht me in. Uit de doode poelen van zijn oogen, kijkt hij me even bezorgd aan. "Laat haar met rust, meent hij, zij is onhandelbaar en kuisch." Wel, om de waarheid te zeggen, het verwondert mij niet eens. De gestalte van de miss is zoo flink geëkilibreerd<sup>439</sup>, zoo zuiver en onberispelijk van lijn, zoo musculair volmaakt, zoo rein van huid en bloed, zoo klaar en onbevangen van geest en van blik, dat ik de ongereptheid van deze maagdebloem zonder meer aanvaard. Hare theorieën over de schoonheid liggen mij nochtans dwars en ik doe zulks Clarence opmerken. Hij monkelt wat<sup>440</sup>. Het heeft blijkbaar geen belang dat zoo iets mij dwars zou zitten. Miss Sky-Pink denkt en handelt geheel in het belang van de Academie. Deze staat, met al hare vakken, op de geleide of kunstmatige opdrijving van de *sex-appeal*. En dat is alleszins een onaanvechtbare voorstelling. De reden tevens waarom ik haar in volle vertrouwen met versch kapitaal mag voorzien. Ik schiet op dat punt, wegens de Ayala-brut<sup>441</sup>, plots driftig los. Ik kan het niet slikken dat schoonheid iets te maken heeft met "de lijn" zooals die, desnoods met geweld, in de "kliniek" derzelve wordt tot stand gebracht. Er bestaat geen geijkte lijn. Wel bestaat er een levensbeweging van het geheele lichaam, die gericht is naar het geslacht. Men kan deze formeel strekking lijn noemen. Maar eenieder, die het geslacht aanvoelt, kan de lijn verkrijgen, vermits eenieder dan zijn eigen lijn verkrijgt. Tenslotte is schoonheid verliefde jeugd. Clarence oordeelt dat ik het verschijnsel tot verdierlijkte elementen herleid. En dat ik geen rekening houd met de erotische kultuur, die de verfijning van ons geslachtsleven betracht. Daarom is er een lijn, niet volgens de individuen, maar volgens den tijdgeest. Zij behoort tot den stijl van een tijd. Noem haar modieus, zegt Clarence met minachting, maar gij kunt haar imperatief karakter niet ontzenuwen. Zij dringt zich aan U op, en gij gehoorzaamt aan haar erotisch gebod. Onze Academie, die volop in den tijdgeest bloeit, helpt mede de lijn bepalen en maakt haar daarna aan onze lieve zusteren deelachtig. En, roep ik uit, heeft de natuur geen medezeggenschap? En jeugd? En kracht? Welke rol laat zij hen spelen? Voluit hun heerlijke rol zegt Clarence. Maar bij verzwakking van die gunsten (en wie beleeft haar niet?) is de natuur ons dankbaar dat wij dan jeugd en kracht met ons vernuft wat opbeuren. Ik kijk hem aan: de roze schmink, die zijn rimpels dekt, is een doodsche laag, te schoon van verve. En ik denk dan aan ingebalsemde koningen...

Ik word meteen, zonder overgang, aan een groote, gitzwarte dame voorgesteld. Haar gesloten gelaat, mat als uitgestorven ivoor, wendt zich naar mij. Om het sterksbelijnd karmijn<sup>442</sup> van haar lippen zweeft een glimlach, die echter den kouden blik niet mildert. Zij zegt dat zij meer van mij heeft hooren spreken en zij verheugt zich over onze ontmoeting. Haar mond, die zacht zingt, ontbloot lui een dubbele rij van schitterende tanden. Zij gaat aan 't andere eind van de eetzaal zitten, eenzaam. De hotelier en een paar knechts spoeden zich om haar. Clarence die mijn sigaret aansteekt fluistert: "M<sup>me</sup> Rocoir houdt een der allermerkwaardigste huizen van Parijs, wij zullen haar straks weerzien." De fine<sup>443</sup> die men ons aanbrengt, is niet naar mijn smaak, zij geurt te zoet. Ik zal liever niets meer gebruiken, en verkies wat buiten te loopen. Wij kuieren rookend langs de boulevards. Die zijn al geheel nachtelijk geworden. De laatste autobussen zijn lang heen. De terrassen zijn weggeborgen, alle stoelen in hoeken opeengestapeld. Over de trottoirs varen<sup>444</sup> de lichte meiden, met oogen zonder omwegen, een geprevel op den mond. Geen enkel haakt zich aan ons. Wij zijn geen prooi. Zij schuiven voorbij. Druk is het verkeer van taxiwagens. Zij rijden snel en snorrend. De asfalt glimt. De nachtlucht is met olie en benzine beladen. Maar ik vind ze

<sup>439</sup> geëkilibreerd: uitgelijnd, uitgebalanceerd

<sup>440</sup> monkelt wat: doet wat meesmuilend

<sup>441</sup> Ayala-brut: champagne brut, merk Ayala

<sup>442</sup> karmijn: rood

<sup>443</sup> fine: fine champagne

<sup>444</sup> varen: bewegen, gaan, trekken

heerlijk, zij is koel en haar geur is nergens ter wereld zoo bedwelmend. Met dat al word ik al loopend dorstig. En wanneer wij in een kroegje zijn gezeten, heb ik genot van de limonade met ijswater. Ik drink er twee achtereen, en het beste wat wij nu doen kunnen is, dunkt mij, gaan slapen. Helaas waarom deden wij het niet?

Rolande, ik heb nu het gevoel een drijvend hout te zijn. Ik zwalp over allerhande hobbelige werkelijkheden heen, zonder houvast, zonder richting, zonder geestelijk beheer. Ik hang loom<sup>445</sup> aan den tijd. Ik verkeer in een voorloopigen staat, even dicht bij opstanding als bij ontbinding. Indien ik dezen schandelijken nacht niet had doorgemaakt, ik hadde U wellicht met scherpere bitterheid, maar zonder schaamte aangesproken. Nu heb ik mezelf in het gezicht gespuwd. Niet tegenover U, Rolande, maar in mijn eigen oogen ben ik vernederd. Hopeloos dobbert mijn geweten. Maar onrustig ben ik niet en wat er ook gebeuren mag, het schrikt mij niet meer af. Ik heb den bodem van den afgrond geraakt. Ik kan nu nog alleen het meest nuttelooze wagen, in den waan dat ik ermee het onmogelijke zou bereiken...

Clarence neemt mij op straat onder den arm en zegt: "We gaan bij M<sup>me</sup> Rocoir." Ik weet niet waarom mij het voorstel zoo onweerstaanbaar lokt. Al ben ik doodmoe. Ik volg Clarence. Wij stijgen in een taxi en stappen af rue Barnabé. Het is een eenzaam straatje. Aan het eind is er een steeg die doodloopt op een blinden muur. In den muur een poortje. Men zou zeggen den achterkant van een kloosterhof. Clarence duwt op een electrisch knopje. Een oude heer ontsluit de deur. We staan op een geplaveid pleintje. Verder rijst een met loover begroeide gevel. Ik zie hem even, terwijl de oude heer een zaklampje heeft aangestoken en ons voorgaat. Clarence heeft geen woord gerept. De oude heer leidt ons in een voorhal met zachte belichting. Onder onze voeten dooft een dik tapijt elk gerucht<sup>446</sup>. Wij worden zwijgend aan een voornaam<sup>447</sup>, zeer streng aangekleed dienstmeisje overgeleverd, en moeten nu een breede trap op. Het komt mij voor dat het huis zeer ruim is en grootscheeps aangelegd. Wij ontlasten ons van hoed en mantel in de kleedkamer van de entresol<sup>448</sup>, en het meisje schijnt met bescheiden gebaren, doch sprakeloos, aan te dringen bij de lavabo's, waar zij dadelijk de waterkraan heeft opengezet. De lavabo's, ik merk het terloops, zijn ongemeen<sup>449</sup> rijkelijk toegerust. Clarence misbruikt dien overvloed, drukt voor de zooveelste maal de roode stift op zijn lippen, zet daarna zijn hoofd in poudre de riz<sup>450</sup>, en besprenkelt zijn heele body met eau de Cologne. Daar hapt het dienstmeisje ons bij den uitgang weer op, en brengt ons in een stemmig spreekkabinet, dat wel van een notaris of een rechtsgeleerde zou kunnen zijn. Op een rek ontzagwekkende boeken in zwarten band. Nauwelijks verlaat zij ons na een beleefde buiging, of daar verschijnt M<sup>me</sup> Rocoir. Zij is in een paarsfluweelen avondtoilet gedrapeerd. Zij draagt geen juweelen. Haar buste in breed décolleté rijst schitterend op, de blanke hals wiegt lenig bovenaan, het prachtig gelaat met de donkere oogen kijkt mij aan, roerloos; alleen, heel teer<sup>451</sup>, glimlacht het dubbel incarnaat<sup>452</sup> in de hoeken van haar mond. Langs haar blauw-blinkend haar, glad als een ravenvlucht, strijkt langzaam hare hand, die zij mij dan toereikt en die de mijne raakt, een lichte adem gelijk, zacht maar te koud voor een adem. Ik schrik wanneer ik die geurige vingers aan mijne lippen breng. Clarence breekt het ijs.

Lamarache, beweert hij, behoeft geen verdere entrée<sup>453</sup>. Hij is voor het Huis gekomen, en heeft geen tijd te verliezen.

M<sup>me</sup> Rocoir waardeert zichtbaar dezen zin voor werkelijkheid. Haar geheele wezen verafschuwt bagatellen<sup>454</sup>. Zij leidt ons heen. Haar rug is naakt tot in haar middel, een roommatte klaarte. Wij

---

<sup>445</sup> loom: traag-zwaar

<sup>446</sup> gerucht: geluid

<sup>447</sup> voornaam: waardig

<sup>448</sup> entresol: tussenverdieping gelegen tussen gelijkvloerse en eerste verdieping

<sup>449</sup> ongemeen: ongewoon

<sup>450</sup> poudre de riz: talkpoeder

<sup>451</sup> teer: delicaat, gevoelig

<sup>452</sup> incarnaat: (rode) vleeskleur, (hier:) de lippen

<sup>453</sup> entrée: introductie, (hier: entrée en matière:) tot het onderwerp

treten aan langs talrijke vestibulen, altijd op een smorend<sup>455</sup> tapijtendons. Links en rechts zijn deuren. De indruk van het klooster komt bij mij weer op. Wanneer een hoge portière<sup>456</sup> vóór ons opgelicht wordt, komen wij in een groenachtig licht, dat zich breed openspreidt als water. Er is hier volk. Groepjes zitten aan tafels. Niemand kijkt op. Ook wij gaan zitten. Een gezellige kroegatmosfeer omdoezelt ons, en het is zonderling: dat groene licht vloeit overal uit en komt van nergens. Wij zitten als in een fijnen, helderen vijver. Van boven hangen slingerplanten, en heel rondom, zoowat op alle hoogten, zijn machtige kaktussen opgesteld. De dienst, geruischloos, wordt ook hier waargenomen door dat wonder soort nonnen-in-politiek<sup>457</sup>, lieve, zwijgende meiden met zwarte kleedij, en het hoge, blanke seminaristenkraagje. Een ervan komt in haar servet een flesch champagne snuiten<sup>458</sup>, en schenkt voor ons uit. M<sup>me</sup> Rocoir biedt Egyptische sigaretten. Zij brengt de schaal even aan haar mond. De wijn bibbert. Mij valt tegelijk op de fraaiheid van hare vingers. Zij excuseert zich voor een oogenblik. Wanneer zij in de groene diepten verdwijnt, vraag ik aan Clarence wat wij hier nu eigenlijk doen. Want ik ben niet zinnens op den morgen smoordronken te zijn. "Laat M<sup>me</sup> Rocoir begaan", zegt Clarence. Ik neem de aanzittenden in oogenschouw. Het gezelschap is zeer gemengd. De Engelsche bezoekers en de Oostersche zijn al dadelijk herkenbaar. De dames, niet zeer talrijk, zijn over het algemeen innemend en zij doen zeer gemütlich<sup>459</sup>. Zij zijn hier blijkbaar thuis. Er wordt veel gerookt. Een enkel groepje is luidruchtig. 't Zijn heeren uit het stille Noorden. Een paar onder hen zijn aangestoken<sup>460</sup> en er vallen roemers om.

M<sup>me</sup> Rocoir is gauw terug en verzoekt ons mee te gaan. Wij verlaten het cactus-aquarium en onze gastvrouw wordt spraakzaam. Zij heeft een gonzende altstem. Het geluid alleen ontroert, want wat zij zegt is nuchter, vlak, volstrekt<sup>461</sup> beeldloos. Ik meende dat Clarence haar van mij zou gesproken hebben. Maar dat was mis. Zij is bevriend met Soleure. En die heeft net vandaag nog uit België geschreven. Hij heeft meer dan eens mijn lof gezongen. Het moet, besluit zij, op Horlebecq een heerlijk verblijf zijn. Zij fixeert mij een moment. Haar blik wordt indringend en scherp. Ik houd er niet van. Ik heb zelfs lust om op staanden voet afscheid te nemen. Ik wend mij toornig naar Clarence. Die loopt op een afstand met verstorven oogen. Het is duidelijk dat hij mij reeds verlaten heeft. M<sup>me</sup> Rocoir ontvouwt mij nu rustig het plan en de bedrijvigheid van hare inrichting. Zij doet het op die saaie, aangeleerde wijze, die museumgidsen aanwenden. "Ons Huis", zegt zij, "staat in Parijs en het buitenland bekend als La Grande Maison<sup>462</sup>". Het is een commerciële onderneming zonder de minste bijbedoeling van welken aard ook. Zij wil den vleezigen nood der liefde lenigen, hoe duizendvormig die moge zijn. Alleen zuiver-pathologische gevallen worden onverlet<sup>463</sup> gelaten. Natuurlijk is het onderscheid niet altijd te bepalen, want (en M<sup>me</sup> Rocoir komt mij weer dichterbij in het gelaat kijken) vele erotische behoeften, van schijnbaar ziekelijken aanleg, zijn in den grond kerngezond. Beschouwingen van moreelen aard komen hier niet bij te pas. De voornaamste zorg van La Grande Maison is aan de ontluiking van een zinnelijke drift haar suggestief klimaat te geven, zoodat haar hoogste intensiteit kan worden bereikt. Een dergelijke tegemoetkoming eischt een psychologische onderlegdheid van niet geringe diepte, en bovendien een poëtisch aanpassingsvermogen, dat den cliënt in zijn onderbewustzijn verrassen kan. Technisch moet de behandeling teenemaal<sup>464</sup> feilloos zijn. Want op geen moment mag de illusie belemmerd worden." M<sup>me</sup> Rocoir leest haar lesje aardig voor. Ik

---

<sup>454</sup> bagatellen: kleinigheden

<sup>455</sup> smorend: (geluid)dempend

<sup>456</sup> portière: zwaar deurgordijn

<sup>457</sup> nonnen-in-politiek: (figuurlijk:) door hun uitzicht en strenge kledij lijken deze meisjes hier misplaatst

<sup>458</sup> snuiten: ontkurken

<sup>459</sup> gemütlich: gemoedelijk

<sup>460</sup> aangestoken: aangeschoten, (licht) dronken

<sup>461</sup> volstrekt: absoluut, volledig

<sup>462</sup> La Grande Maison: Het Grote Huis

<sup>463</sup> onverlet: achterwege

<sup>464</sup> teenemaal: in één keer, helemaal

begrijp er niet veel van maar geef bescheiden lucht aan mijn belangstelling. Nu komt zich opnieuw een van die calvinistische dienstmeiden bij ons vervoegen. Zij doet een deur open en treedt in de donkere gaping. Een electrisch contact klikt. Vóór ons spreidt zich een landelijk schouwspel open, dat mij of ik het wil of niet ontstelt<sup>465</sup>. Het is een wei met nevelige zon. Hoog rijst de hemel. Het hooi, bij hoopen gegaard, geurt fel, een beetje bitter. Maar toch krijg ik gauw den specifieke honingsmaak in den mond. Ik doe een stap. Ik sta in het gras. Ik hoor wijd over 't veld den leeuwerik tierelieren<sup>466</sup>. Bijen gonzen. Vanachter den versten opper<sup>467</sup>, komt nu een jeugdige boerin te voorschijn, de hooivork op den schouder. Maar haar kleedje valt weg aan haar lijf, dat krachtig gloort in den dag. Haar naakte heupen wiegen. Het laatste wat ik zie is den rooden doek, die om haar hoofd is gesnoerd. En misschien hoor ik nog den doffen klompenslag. Het licht gaat uit. De dienstmeid sluit de deur. M<sup>me</sup> Rocoir is mij al voor en doet een andere kamer openen. Hier hangt een zwoele<sup>468</sup> zomernacht in vloeiend manelicht. Ik ruik de tarwe, en populieren ruischen. Hoe ik mij ook inspan om de afmetingen van dees landschap in haar werkelijkheid vast te leggen, het is onbegonnen werk. Ik ben buiten. De lucht is bij lichte vlagen koel. Twee vrouwen liggen daar, met losgebroken<sup>469</sup> keurs<sup>470</sup>, aaneengestrengeld<sup>471</sup>. Ik zeg hardop: "Wel, Clarence, ik bid U, kom eens hier." Mijn stem klinkt wijd uit. De weergalm is waarlijk indrukwekkend. Clarence is niet bij de hand. Jammer. Ik wou hem eens gaarne door elkaar schudden. Ik word naar een andere deur getroond, en ik erger mij omdat niemand op mijn indruk reageert. Ik treed nu gelijkvloers in een Turksche badinrichting, zichtbaar als tête-à-tête<sup>472</sup> bedoeld. Het is er zoo stikheet dat ik aan het hoesten ga. De bedwelmende rozengeur maakt me week. Op een dampend water dobbert een koets<sup>473</sup> met glimmende kussens. De onmiddellijke bruikbaarheid van dees milieu<sup>474</sup> doet me letterlijk walgen. In de vestibule terug, merk ik dat Clarence bij ons gezelschap niet meer hoort. M<sup>me</sup> Rocoir maakt een ontwijkend gebaar, en ik besluit dan maar liefst het verdere betoog lijdzaam bij te wonen. Ik meen nochtans voldoende de gegevens te doorgronden waarop La Grande Maison hare faam vestigt. Mijn vriendelijke gids raadt deze bedenking, want, terwijl ze mij op een nachtelijk kerkhof brengt zegt ze onachtzaam: "Ge ziet, het is alles niet zoo ingewikkeld, het is alleen doelmatig, zooals wij nu al jarenlang ervaren; er zijn vuren die dreigen uit te dooven, het zijn veruit de gevaarlijkste, en het is een verdienstelijk werk hen weer aan te steken, waar en hoe men het ook kan." Zij voegt er nonchalant bij (en ik voel dat de spreuk in haar memento is onderlijnd): "Talloos zijn de outers<sup>475</sup> der liefde." Jawel. Zooiets kan in alle talen beweerd worden, een smakelooze alledaagschheid. Ik kijk rond. Enkele grafstenen in uitgestorven gras. Een paar houten kruisen. Een verschedolven put. De geur van rinsche<sup>476</sup> aarde. En verder een kapel. 't Is van uit de kleurglazen van de ramen dat het lugubere licht valt, waarin ik sta. M<sup>me</sup> Rocoir neemt mij bij de hand en leidt me. Het is inderdaad moeilijk den put te vermijden. Ik werp een vluchtigen blik in de holte. Het glanst<sup>477</sup> daar beneden, ik onderscheid niet goed. M<sup>me</sup> Rocoir heeft het portaal geopend. Zij verschuift eenige bidstoelen. De vloer krijscht<sup>478</sup>. Er walmt een wierookwolk. Wijd, bijna onhoorbaar, ruischt het orgel. In de verte zie ik kaarsen flikkeren, maar ik kan het koor niet geheel

<sup>465</sup> ontstelt: beroert, verschrikt, ontreddert

<sup>466</sup> tierelieren: een eenvoudig en opgewekt muzikaal geluid laten horen

<sup>467</sup> opper: hooi-opper, hoop bijeengeworpen hooi

<sup>468</sup> zwoele: vochtig-warme

<sup>469</sup> losgebroken: losgemaakte

<sup>470</sup> keurs: keurslijf, korset

<sup>471</sup> aaneengestrengeld: ineengestrengeld

<sup>472</sup> tête-à-tête: plaats voor twee personen

<sup>473</sup> koets: bed

<sup>474</sup> milieu: (hier:) (kunstmatige) leefomgeving

<sup>475</sup> outers: altaren, offerplaatsen

<sup>476</sup> rinsche: lichtelijk zure

<sup>477</sup> glanst: glimt

<sup>478</sup> krijscht: geeft een doordringend geluid (door krassen van stoelen op de vloer)



waarnemen. De ruimte opent zich voor mij. Op een paar marmeren treden liggen rijke kazuifels<sup>479</sup> en dalmatieken<sup>480</sup>, iets lager een purperen koorkap<sup>481</sup>. Mijne oogen schemeren van de vreemde belichting, en plots, in de diepte, rijst, geknield en de armen in kruis, een gestalte... Mijn hart slaat op in mijn keel. M<sup>me</sup> Rocoir, die mij nog steeds bij de hand houdt, voelt dat ze beeft, en zij spoedt zich met mij naar buiten. Ik struikel haar na. Ik sluit de oogen om niet bij het open graf getempteerd<sup>482</sup> te worden. Het onberispelijk dienstmeisje sluit koeltjes de deur op het monsterachtig visioen. In het kalme licht van de vestibule, zegt M<sup>me</sup> Rocoir zonder een zweem van belangstelling in mijne emotie: "Soleure heeft me eens verteld dat er in Parijs meer geheime lokalen zijn, door internationale demonisten<sup>483</sup> bezocht, en waar de ongelooflijkste eerediensten worden ingericht. Ik moet U waarschuwen. Hier doet men geenszins aan satanische practijken. Maar zekere mystische<sup>484</sup> spanningen moeten langs geslachtelijke ventielen ontladen worden, en wij zorgen voor een gunstige ensceneering." Ik zwijg en bekom langzaam. Ik wil haar vragen wat daar in den verschen put... Ik hoef het niet te doen. Zij vertelt, al verder loopende: "De nabijheid van den dood verscherpt de mystische vervoering, en wij rekenen zeer op de geschiktheid van zekere rekwisieten; het gebeurt zelfs dat de dood op zichzelf de exciteerende<sup>485</sup> factor wordt... Loopt U hier even binnen, mijnheer." Zij leidt mij in een killigen kelder. Het vocht druipt van de naakte muren. De vloer is een groot arduinen blad. Twee armzalige doodkisten staan aan weerszijden. Te midden is de vloer bloot. Een wit gewaad ligt er vierkant overheen gespreid. Alleen een bevend gaspitje verlicht het akelig verblijf. Ik ben allerminst ontroerd. Zoo'n theatraal lijkhuysje, neen... Maar wanneer de dienstmeid over de lijkwade stapt en zich buigt om een der kistdeksels op te heffen, breekt mijn verbeelding los. Ik kan het niet langer aanzien, ik kan het mogelijke niet voor waar houden, en ik ijs bij de gedachte dat een levende omhelzing ooit op dat doek werd gewaagd. Op den drempel fluistert M<sup>me</sup> Rocoir mij over den schouder. "Ik hoop dat ik U geen nachtmerries bereid?" Zij blikt mij in het gelaat, voor de eerste maal vriendelijk dunkt me. Haar glimlach is tot in haar oogen gestegen, die er dubbel zoo mooi bij worden. En ik dank haar met een bedremmeld knikje. Ik ben tevreden dat zij nu verder aan den praat gaat en mij tijd gunt om den toestand te beheerschen. Mijn God! wat hebben de menschen met het lichaam gedaan, dat Gij hebt geschapen naar Uw Goddelijk evenbeeld? M<sup>me</sup> Rocoir merkt op: "Vroeger hadden wij enkele kabinetten voor sadisten; wegens den te grooten toeloop van de cliënteel, en de gevaren aan deze specialiteit verbonden, hebben wij die afgeschaft. Als uiterste<sup>486</sup> toegeving op het gebied van verregaande afwijkingen, hebben wij aan een uitzonderingsgeval toch nog een kansje willen leenen." Zij slaat een zijgang in en wij dalen eenige trappen af. Twee opeenvolgende poortjes worden ontsloten en ik sta in volle licht voor een mesthoop. De stank reeds doet mij deinzen. Maar wanneer ik de al te realistische details van het tafereel onderscheid, werpt mijn maag zich brakend op. En ik vlucht letterlijk. M<sup>me</sup> Rocoir, die zelf een sterk geparfumeerd zakdoekje aan haar mond brengt, is zoo minzaam de Grande Maison te excuseeren in haar persoon. Neen, roep ik verontwaardigd uit, zoo iets kan niet bestaan, zoo diep bedorven en verbeest kan ik mij den laagste onder de menschen niet voorstellen! Ik krijg geen antwoord. Wat zou ik? Het is maar al te duidelijk dat wat ik zag, te gruwelijk om onder woorden te brengen, helaas! de gruwelijke waarheid is. "Waar blijft Clarence?" vraag ik, "ik trek er van onder." M<sup>me</sup> Rocoir aanschouwt mij zwijgend. Weer ijzig is haar blik. Zij wil mij voortreden, en wanneer, in het nauwe gangetje, haar lenden tegen mij aanglijden, is er een halve second aarzeling in haar gang. Genoeg om mij een vreemde duizeling door het merg te jagen.

<sup>479</sup> kazuifel: priesterlijk opperkleed

<sup>480</sup> dalmatiek: liturgische gewaad, gedragen onder kazuifel

<sup>481</sup> koorkap: (zijden) priestermantel met borstgesp

<sup>482</sup> getempteerd: op de proef gesteld

<sup>483</sup> demonisten: aanhangers van het geloof dat demonen (bovennatuurlijke wezens, boze geesten, duivels) invloed kunnen uitoefenen op het bestaan van de mens

<sup>484</sup> mystische: mystieke

<sup>485</sup> exciteerende: opwindende

<sup>486</sup> uiterste: laatste, definitieve

Wanneer zij voorbij is, heb ik moeite om mij op de been te houden. Ik ben zoo goed als uitgeput. Dat de muur, waartegen ik blijf rusten, koud is, verkwikt mij eenigermate. Die koelte vloeit langs mijn rug. Ver aan mij, in de vestibule, hoor ik de stille stem van M<sup>me</sup> Rocoir. "Monsieur de Lamarache, neem U in acht voor het trapje." Ik geraak eindelijk bij haar. Zij rijst in de rozige klaarte van een ruime slaapkamer. Peerlemoeren pompadoerstijl<sup>487</sup>. Hier is alles geurig en welriekend. Onder een bebloemd baldakijn spreidt zich een zeer breede bedstee open. In kanten en satijn. De kussens en dekens schijnen te ademen, zoo licht zijn zij van pluim en wol. Lage kristallen tafeltjes staan links en rechts van de sponde<sup>488</sup>, beladen met een weelderig toiletgerief. Met bloemen en met vruchten. De glanzende psyche<sup>489</sup> aan de overzijde biedt tevens zooveel comfort en gediensigheden, als het meest geraffineerde paar verliefden ooit wenschen kan. Terwijl ik me in dees bekoorlijk milieu vermei, ontvang ik van de gestyleerde meid, die mijn dorst heeft geraden, een whisky-soda. Mme Rocoir deelt mij ondertusschen mede dat er een twaalfstal van deze slaapgelegenheden in het huis aanwezig zijn.

Al wandelend doet zij mij hier en daar een kamer bezichtigen. Er is er een in Egyptischen stijl. Overal spiegels. Ook aan het plafond. Men zit als in een spiegelend meer gevangen, dat elke beweging naar alle richtingen vermenigvuldigt. Ik herstel mij allengerhand<sup>490</sup>, en ik vind alles keurig en netjes. Maar wat is dit? Ik kom in eene cel, met stroo bevloerd. Er hangen kettingen, ringen en ijzeren stangen aan de ruwe wanden. Deze cel geeft uit op een soort zolder, door bonkige balken geschoord<sup>491</sup>. Spinnewebben hangen aan de sombere dekking<sup>492</sup>. Een flauwe dag weifelt aan kleine luchtgaten, die eerder schietgaten zijn. Want het komt me voor dat ik in een ouden burchttoren ben verdwaald. De meid steekt een toorts aan, die een zuren pekdamp verspreidt. De illusie is gauw in de perfectie voltooid.

Middeleeuwsche foltertuigen bezetten zoowat overal de plaats. Bespijkerde banken. Ontwrichtingstafels. Kruisen en raderen. Eiken jukken. Voetkluisters. Blokken. En ik bemerk vooral een koperen gordel, met pinnen beslagen en met een schandelijk slot voorzien. In alle hoeken zijn zweepen, roeden en geesels. Het geheel doet eigenlijk een beetje onnoozel aan. "Het is ook het onnoozelste van alle prikkelklimaten", zegt M<sup>me</sup> Rocoir. "Men moet voor dergelijke aphrodisiaken zeer romantisch aangelegd zijn. Maar hier wordt voornamelijk aan flagellatie<sup>493</sup> gedaan, en dat is een drukkbeproefde praktijk, die talrijke aanhangers telt." Ik hoor op 't zelfde oogenblik in de buurt een vreeselijk getier losbreken, gevolgd door languitgerokken gillen van een vrouw. "Er is een partij aan den gang hiernevens<sup>494</sup>", zegt mijn gids, "en het is best dat de schuttingen niet opgevuld worden, zoo profiteert ook de gebuur van het lekkere gekerm." Ik keer mij langzaam om. Sinds een paar minuten is mijn geest niet af te wenden van het idee bloed. Ik zie bloed bij striemen, ik ruik bloed dat warm is, ik hoor een reutelend gutsen van bloed, ik proef, en dat is het ergste en het obstinaatste<sup>495</sup> ook, ik proef aan mijn gehemelte een laffen smaak<sup>496</sup> van bloed, dat op mijn tong blijft kleven. Met afkeer vervuld en door afkeer haast willoos geworden, leg ik mijn hand op den marmeren arm van mijn leidster. Ik geef er niets om dat zij mijn momentane inzinking bemerkt. Zij gaat langzaam voor en laat mij dieper aanleunen. De monastieke<sup>497</sup> kamenier heeft weer een deur geopend. Maar ik ben de initiatie beu, ik zou

<sup>487</sup> pompadoerstijl: in de stijl van Madame de Pompadour (minnares van Lodewijk XV (1710-1774); met bloemenpatroon

<sup>488</sup> sponde: bed

<sup>489</sup> psyche: (psychè:) grote staande spiegel draaibaar om horizontale as, meubel in gebruik vanaf Lodewijk XVI (1754-1793) en populair in de Empire-tijd (1804-1815)

<sup>490</sup> allengerhand: langzamerhand

<sup>491</sup> geschoord: schuin gestut

<sup>492</sup> dekking: beschuttende laag

<sup>493</sup> flagellatie: zelfkastijding

<sup>494</sup> hiernevens: hiernaast

<sup>495</sup> obstinaatste: hardnekkigste

<sup>496</sup> laffen smaak: flauwe, ongezoeten smaak

<sup>497</sup> monastieke: kloosterlijke

liever gaan zitten, het liefst van al zou ik thuis zijn, en slapen. M<sup>me</sup> Rocoir, die mijn weerstand voelt, geeft in uiterst hoffelijke termen uiting aan hare verlegenheid. Het spijt haar vreeselijk dat zij zoo aandringender is geweest. Wij gaan nu onmiddellijk Clarence opzoeken, zegt zij. In een donkere kamer, die we langs moeten, is een soort theaterscene opgesteld, schel verlicht. Alles in rococo, met schelpen en engeltjes overladen. Ik wil volstrekt<sup>498</sup> op mijne aanmatigende gids mijn zelfstandigheid heroveren. Ik los haar arm en vraag of hier ook tooneel wordt gespeeld. Zij knikt. "Tooneel is het eigenlijk niet. Eerder een proefbank of inwijdingstafel. Er zijn zooveel lui die heelemaal onbekend zijn met de mogelijkheden waarover zij beschikken. Iemands vicieuse<sup>499</sup> aanleg is doorgaans veel weelderiger dan hijzelf vermoedt, en kan door een aanschouwelijk onderricht ingediept worden. Er zijn in iemands wezen wonderbaarlijke verborgenheden. Men moet die voor men sterft beproeven op te breken, is het niet?" Haar blik die nachtelijk is, stort ongenadig in mijn oogen. Ik wend mij af en vraag of deze stichtelijke methode berust op een geveinsde voorstelling van zaken, door behendige nabootsers uitgevoerd. Maar zij herhaalt het gevleugelde woord van Sarah Bernhardt: "*Pour faire pleurer, il faut pleurer soi-même.*"<sup>500</sup> "En dan is het nog comediekunst", voegt zij erbij. Het dienstmeisje verlaat ons na een lichte reverence<sup>501</sup>. Ik dank (met een gevoel van verlichting) M<sup>me</sup> Rocoir voor den zoo leerrijken rondgang. Ik denk ondertusschen bij mezelf dat de Grande Maison, hoe verschillend ook in haar bedrijf, mij toch als een natuurlijke aanhang of een voltooiing voorkomt van de Académie de Beauté<sup>502</sup>. Ik weet wel, het is een onrechtvaardig oordeel, want op dergelijke connexie stuurt geen van beide inrichtingen aan. Lieve hemel! Hoe ver, hoe ver ben ik thans van de zoetluidende Zennevallei, hoe ver van het groen dat zoo aardig langs de heuvelkimmen danst, hoe ver van mijn lucht en mijn licht in Brabant...

Ik druk den wensch uit om zoo gauw mogelijk Clarence op te zoeken. Ik verneem dat hij in de onyxzaal<sup>503</sup> op mij wacht. Na al wat ik zag, treft mij thans het meest ontstellende<sup>504</sup> schouwspel. De onyxzaal is ruim, hoog, statig bezet met gouddooraderde zuilen. Zij vloeit in klaarten uit. Daarboven koepelt een wijd azuur. De aanblik, bij 't inkomen, is betooverend. Ik weet aanvankelijk niet heel goed wat ik zie. Er vaart een fijnblauwe neveling om. Stille rustige vrouwengroepen zijn bij marmeren tafels, op banken en basementen<sup>505</sup> geschaard, het meerendeel rondom een zeshoekige waterkom. Een fontein spat in het midden. Boven het kalme geruisch van stemmen, die eer gonzen dan spreken, hoor ik, op drie voorname tonen, den neerval van de droppels. Merkwaardig is de geur van de lucht, een bloei van allerhande zeem<sup>506</sup> in eene nieuwhed, die mijn hart tot vrede stemt. Ik word aan eene eerbiedwaardige dame op leeftijd voorgesteld. Zij troont in een Louis-Philippe-zetel<sup>507</sup>, die bij de decoratieve weidschheid van het milieu afsteekt. Zij is de beminnelijkste verschijning die men droomen kan, een rond, rozig aangezicht met ouderwetsche krullen, een lachend oogenpaar, dat in argeloosheid baadt, een iets te kleinen mond, te kinderlijk ook, die aldoor vriendelijk aan het prevelen is. Men moet niet eens hooren wat ze zegt, men is al bereid haar te danken. Om haar breken de satijnen plooiën van haar kled, couleur puce<sup>508</sup>, en omhangen met zwarte kant. Wanneer ik buig voor haar legt zij haar wollen haakwerk in haar schoot. Ik vind het vanzelfsprekend dat zij blijft zitten

---

<sup>498</sup> volstrekt: absoluut, volledig

<sup>499</sup> vicieuse: zedeloze, verdorven

<sup>500</sup> Pour faire pleurer, il faut pleurer soi-même: Om te doen schreien, moet je zelf schreien

<sup>501</sup> reverence: formele buiging

<sup>502</sup> Académie de Beauté: Schoonheidsinstituut

<sup>503</sup> onyxzaal: zaal ingericht met gestreept agaat (steen)

<sup>504</sup> onstellende: verbijsterende, ontreddende

<sup>505</sup> basementen: voetstukken

<sup>506</sup> zeem: honing

<sup>507</sup> Louis Philippe-zetel: verwijst naar de meubelkunst uit de tijd van de Franse koning Louis-Philippe, die regeerde van 1830 tot 1840; elegante houten fauteuil met stoffen bekleding.

<sup>508</sup> couleur puce: vlo-kleurig (donkerbruin)

en mij eenvoudig hare hand toereikt, die poezelig is en onbedorven. "C'est Maman<sup>509</sup>", zegt M<sup>me</sup> Rocoir. Ik kus hare vingeren, en het treft mij dat zij niet geparfumeerd zijn. Trouwens haar gansche voorkomen is van een soliede<sup>510</sup>, gezonde burgerlijkheid. Een beetje zondags aangekleed. Maar dat hindert niet. Integendeel. Zij draagt gouden oorbellen met gitsteen<sup>511</sup> mozaïekwerk versierd. Een daarbij gesorteerde broche sluit haar wit-linnen kraagje. Aan de gouden chatelaine<sup>512</sup>, die rijkelijk om hare schouders slingert, is een ovaal medaljon gehecht, insgelijks met gepolijst git bestoken. Een te zware armband trekt de aandacht op de Valenciennes<sup>513</sup> mouwlobben<sup>514</sup>, die zij af en toe met een tikje over haar arm openwerpt. Zij lijkt wel, indien zij hooghartiger was, eene ontzaglijke douairière<sup>515</sup>. Maar haar glimlach deugt er niet voor. Die is als afwezig van de wereld. Hij komt aan haar lippen gezweven, en vestigt er zich om, en schijnt niet meer naar ons te willen omzien. Maman vergeet hem daar. Ik waan mij in het salon van een Fransch burgerhuis, een kamer vol oude meubels, en souvenirs, en familieportretten. Terwijl ik bij haar aanzit, laat zij mij het open medaljon bewonderen. Een blauwe miniatuur, het jeugdige gelaat van een spahi-officier<sup>516</sup>, ligt in mijne hand. Gelijk de bliksem breekt gij door mijn geest, Rolande. Het is goed dat Maman mij terug bij haar brengt: "Het is mijn zoon, ik had er maar een", zegt ze. Ik vrees dat zij weemoedig gaat worden, maar zij is veel te beleefd, veel te groote dame. Zij kijkt zelf eens naar het medaljon, en sluit het dan. "Moeders hebben geen benul van oorlog", fluistert ze, "en het is zoo best ook." Het wemelt rondom haar van blonde<sup>517</sup> en blozende lichamen. Er zijn zeer mooie meisjes onder. Melkachtige, theerozige, fijnbedonsde en bronskleurige, sterkgekorrelde en glanzend van haar. Er zijn ook kinderen bij, zoo jongens als maagdekens. Ook oudere vrouwen, de normale rijpheid voorbij, en hare fletse naaktheid ergert vreeselijk. Het meest van al verbaast mij echter de aanwezigheid van een paar wandrochtelijke schepsels, kreupel en gebult. Men kan hen geen geslacht aanrekenen. Ik herinner me, Rolande, dat ik juist bij die opeenstapeling van vleesch aan het prakkezeeren<sup>518</sup> ging en mij niet zonder een prikkeling van de milt afvroeg op welken partner toch het sex-appeal van deze onwezens zich oefenen mocht, wanneer ik Clarence op mij af zie komen. Hij leunt op twee lachende negerinnetjes en is dronken. Madame Rocoir zegt langs over mijn rug, en haar adem glijdt mij in den hals: "Stoor U niet aan hem, ik heb een taxi besteld." Clarence reikt mij een glas whisky, en om alle gezeur te vermijden, drink ik het uit. Het heeft denzelfden bitteren smaak, die mij bij de vorige gelegenheid onder het pompadoeren<sup>519</sup> baldakijn reeds trof. Maar het doet koel aan, en ik aanvaard een tweede glaasje. Wat is er nu gebeurd? Maman slaakt een scherpen gil. Zij springt recht. Zij lengt zich uit<sup>520</sup>. Zij stijgt ten hemel. Even zie ik haar nog aan de zoldering zweven. Tegelijkertijd zwalkt Clarence over het heele vrouwengewemel<sup>521</sup> heen en weer. Het water zwelt aan, en vloeit door de ruimte. Ik word duizelig van het vreemde tumult, al heb ik op geen moment het minste gevoel van malaise. Ook niet van gemelijkheid<sup>522</sup>. Veeleer tenslotte een van verlichting en welbehagen. Nochtans, dit weet ik goed, Rolande, besluit ik om van de verwarring gebruik te maken en er uit te trekken. Ik baan

---

<sup>509</sup> C'est Maman: Dit is Mama

<sup>510</sup> soliede: degelijke, stevige, betrouwbare

<sup>511</sup> gitsteen: (stofnaam:) zwart hard gesteente, verwant aan steenkool

<sup>512</sup> chatelaine: ketting waaraan dames allerlei kleine voorwerpen dragen

<sup>513</sup> Valenciennes: kloskant ontwikkeld in Noord-Frankrijk vanaf het einde van de 17e eeuw op basis van Antwerpse kant, typisch is het vele maaswerk

<sup>514</sup> mouwlobben: pofmouwen

<sup>515</sup> douairière: weduwe van aanzienlijke stand

<sup>516</sup> spahi-officier: officier in de cavalerie

<sup>517</sup> blonde: jeugdige

<sup>518</sup> prakkezeeren: nadenken, piekeren

<sup>519</sup> pompadoeren: stoffen, met bloemenpatroon bedrukte

<sup>520</sup> lengt zich uit: strekt zich uit

<sup>521</sup> vrouwengewemel: talrijke, bewegende vrouwen

<sup>522</sup> gemelijkheid: ontevredenheid, knorrigheid

mij een moeilijken weg door het verschrikt gezelschap. Ik open de deur. Ik struikel. Maar ik val niet. Ik raak eigenlijk geen grond meer. Ik glijd op de lucht heen. Dan wordt alles donkerrood. Een roode gloed. Diep-rood. Ik voel weer bloed op mijn mond, en drink gulzig het zoeterige, lauwe bloed. Meteen liggen de donkere oogen van madame Rocoir in mijne eigen oogen, haar lichaam klampt mij aan. Hare borsten gutsen bij heete stooten op tegen mijn strot, met tepels als sporen. Haar buik is een afgrond waar het licht zelf van mijn wezen verzinkt.

Ik ben in de rue de Rivoli, in het appartement van Clarence, op een sofa ontwaakt. Met klamme leden, raspige tong, brakende maag, het hoofd omkneld met schroeven. Clarence zit aan een tafeltje, bij 't raam, rustig te schrijven. Hij draagt een Japanschen kamerrok<sup>523</sup>, blauwe en vermiljoenen<sup>524</sup> bloemen. Bij alles wat ik zie worden mijn hersens als met priemen doorboord. Hij heeft me dan verzorgd, zoo goed dat kon. Hij heeft me in den middag naar mijn hotel gebracht. De dokter heeft me een drankje gegeven, en ik heb tot dezen avond kunnen slapen. Ik walg van mezelf, Rolande. Het is nu diep in den nacht. Ik kan niet ophouden U te schrijven. Wanneer ik den brief sluit, zal mij de eenzaamheid met doode vingers bekruipt. Uit mijn grenzelooze verlatenheid, uit de diepten van mijn schaamte zal ik U niet aanroepen, Rolande. Gij hebt U, mede met God van mij afgewend. Er is geen vonnis, hoe hard ook, dat ik niet zou hebben verdiend. Het beste thans is dat ik terug naar Horlebecq ga. Ik ben, hoop en al, een huiszittend provinciaal. Parijs maakt mij niet alleen duizelig. Het verschroeit me, het verteert me, het verwoest me met lijf en ziel. Ik moet die doodelijke draaikolken vluchten. Ik moet in de kalmte van mijn begrensde wereld, helaas zoo hopeloos begrensd, mijn evenwicht herwinnen. Brabant roept me, en door zijn kreet is mijn gedarmte omwoeld. Het is nu het mooiste seizoen van het jaar. Het Zennedal zingt in de zon. De tarwe geurt. Het volk is galmend aan het werk. Mijn hart, mijn hart, ach! rijden nu zonder zadel op Pervijse, de vuisten in de harde manen gehaakt, het voorhoofd in den wind, en vuur aan de spetterende kloeven<sup>525</sup>! God, God, ik vraag U maar één druppel frisschen dauw...

Morgen verlaat ik deze stad. Ik wil Clarence, ik wil niemand wederzien. Ik zal in 't heldere Huis, waar ik geboren ben, Rolande, al stervende op U wachten.

R.

XXIII.

*Parijs, Childe Harold Hotel,  
den 27<sup>en</sup> Juli 1921.*

Verwonder U over niets meer. Doe als ik. Drink tijd en eet wolken. Ik geloof niet dat ik ooit Castel-Horlebecq wil terugzien. Ik krijg al aardig perspectief op die achterlijke streek. Men ziet de werkelijkheid het best op afstand. Ook Clarence wint bij nadere kennismaking ontzaglijk aan. Hij is er nu gansch in geslaagd mijn verlatenheid te stoffieren. Morphine is daarbij een doelmatig hulpmiddel. Ik droom. Ik kan U haast bezitten, Rolande, zoo dichtbij naderen U mijne droomen. Maman Rocoir heeft mij onder hare bescherming genomen. Zij is bedreven in het damspel. Wij spelen harde partijen. Ik sta bij hare dochter in vrij koele betrekking. Ik hoop dat zij volhardt in deze houding want ik ben bang voor haar. Een deugdelijke afleiding voor mij zijn de wedrennen van Longchamps en Vincennes. Ik ga er dikwijls heen. Zoo'n reisje neemt een heelen dag in beslag, en 's avonds voel ik me moe zijn van de lucht en de wandeling. Ik slaap dan gerust. Maar waarom slapen? Slapen, wat is dat?

---

<sup>523</sup> kamerrok: kamerjas

<sup>524</sup> vermiljoenen: helderrode

<sup>525</sup> kloeven: hoeven

Soleure en Diana zijn uit België terug. Het nieuws dat zij van ginder brachten, is onbeduidend. Een briefje van Ferguson bericht dat mijn grootvader de stallingen van Horlebecq onder zijn voorloopige voogdijschap heeft gesteld, dat mijne moeder stilaan zeer onder den indruk geraakt van mijne zoogezegde onbegrijpelijke afwezigheid, en dat het, naar Ferguson's meening althans, dringend tijd wordt dat ik van mij iets laat hooren. Soleure die mij het briefje stiekem overhandigt, waarschuwt dat zijn boodschap op de loutere veronderstelling vanwege Ferguson berust, dat hij mij toevallig in Parijs zou ontmoeten. Hijzelf heeft den dokter voor oogen gehouden dat een dergelijk toeval hem zeer onwaarschijnlijk leek. Maar Ferguson deelde zichtbaar niet in deze meening.

Ik ben voornemens elk antwoord op bescheiden<sup>526</sup> van dien aard schuldig te blijven. Hoe minder woorden men aan mijn toestand besteedt, hoe rustiger zal hij zich ontwikkelen. Het is overigens van uit elk standpunt wenschelijk, dat mijn verblijf geheim wordt gehouden. Ik stel me voor dat ik nu heel gauw een euphorischen staat bereik, die zich aanpast bij mijne onderdanige positie jegens U.

Van waar ik nu ben mag ik niet worden verdreven, tenzij gij, Rolande, zulks uitdrukkelijk wenscht.

Diana is in schitterende conditie aangekomen. Zij is onmiddellijk in de Academie aan het werk gegaan, en ik had met haar een paar zakelijke besprekingen die, voor de thesaurie<sup>527</sup> der instelling bevorderend kunnen zijn. Zij reist over enkele dagen af naar Vichy en beweert dat zij U zal ontmoeten, hoe dan ook. Zij wil zich belasten met mijne brieven...

Een betrouwbare bode, die naar Cherbourg moest, heeft aldaar een schrijven van mij gepost, aan het adres van juffrouw van Warmont-Cocambre. Ik heb Emilie gemeld dat ik om dwingende gewetensbezwaren het onherroepelijk besluit genomen heb met haar af te breken. Ik was gelukkig, voegde ik eraan toe haar te bevrijden van een verbintenis die het dubbele offer eischte van hare jeugd en haar geluk. Ik hoop, Rolande, dat gij het goed vindt. Er moest een einde worden gesteld aan die akelige komedie.

Denk er dus om, dat gij op 5 Augustus geen bloemen bestelt...

Renier.

XXIV.

*Parijs, Childe Harold Hotel,  
den 30<sup>en</sup> Juli 1921.*

Laat mij U, beste Rolande, gelukwensen. Van Clarence, die zich ineens weer als uw "zakenman" ontpopt, verneem ik dat uwe echtscheiding nakende is. Hij vertrekt naar Amsterdam en keert met het kostbare vonnis terug. Zoo hebt gij dan weldra hierin uw zin gekregen. Ik word er een beetje weemoedig bij. Wanneer ik aan alpinisme deed (het was in mijn jeugd mijn meest geliefde sport) heeft mij dat slag<sup>528</sup> van melancolie telkens vervuld, als ik, na een moeizame klimming, plots op de kim geraakte, waar mij het beloofde bergland werd veropenbaard. Ik heb altijd gedacht dat op die hoogten God af en toe nog eens dalen wil, en dat hem in de vlekkelooze ruimte een adem navloeit, die mijn hart bevangt en mij van kleinheid beven doet. Zoo, Rolande, sta ik tegenover den nieuwen dag, die U bevrijdt. En mijn bloed wordt ijl, want wat zult gij nu doen, en zijt gij niet voor immer heengevaren? Diana, die, naast Maman, mijn sterkste toeverlaat is geworden, raadt dezen toestand wellicht. Zij laat mij niet alleen en overrompelt mij met vriendelijke zorgen. Ik dejeuneerde<sup>529</sup> dezen middag met haar (wij

---

<sup>526</sup> bescheiden: uitspraken, inlichtingen, verslagen

<sup>527</sup> thesaurie: schatkist

<sup>528</sup> slag: soort

<sup>529</sup> dejeuneerde: nam (tweede) ontbijt

hadden haar man naar den trein gebracht) en zij heeft me aldoor met haar plannen en vooruitzichten omtrent de Academie vermaakt. Zij heeft mij nadien de heerenafdeeling laten bezichtigen, en ik moet zeggen dat ik meer dan eens in een schaterlach ben uitgeproest. Ik heb haar gevraagd of gij, Rolande, ooit deze philanthropische instelling hebt bezocht. Want let wel, het is in de eerste plaats een philanthropische. Zij heeft mij verzekerd dat gij er nooit een voet hebt willen zetten. Gij hadt ongelijk. Stel U voor: ge zijt, met de jaren, tot den rang van vieux marcheur<sup>530</sup> gezakt. Uw vel hangt wijd aan uw geraamte. Uw wervelgraat<sup>531</sup> begeeft. Uw buik is een gerimpeld zakje-met-beulingen<sup>532</sup> geworden. Uw hals reikt starrig<sup>533</sup> uit, en het lijkt wel of ge gaat uw adamsappel naar buiten spuwen, zoo los rolt hij daar. Uw wangen bibberen flets. Uw mond is een hol waar vieze tochten blazen. En in uwe oogen, als met najaarswebben bevoold<sup>534</sup>, weifelt een stervend licht. Welnu, ge komt op de Academie in behandeling. Ge wordt van het eene laboratorium in het andere geslingerd. Ge wordt met vuur en vorst bestookt, met electriciteit en water, met allerlei zuren en ultra-violet. Uw huid wordt weer aangespannen, uw vleesch gepaleerd<sup>535</sup> met de kleur van het leven, uw rimpels weggeplaasterd, uw blik ontstoken aan de koorts der jeugd. Een uitgelezen haar is op uw schedelvlak verzezen. De dauw is op uw mond. Ge riekt en stuift gelijk een boomgaard in de Lente. Het wonderbaarlijkste van al is dat de gekalfaterde<sup>536</sup> patiënten ook moreel opgemonterd schijnen, en zich geestdriftig aan hun eigen leugen vergapen. Dan ziet men versch gerepareerde heeren aan het bloeien gaan met authentieke meisjes, en dames-op-leeftijd allergrappigst coquetteeren met geronselde<sup>537</sup> verliefden. Hoe zoo'n koppelingen uiteindelijk ineensstorten is het geheim der alkoven.

Omdat mijn bezoek mij in het allervrolijkst humeur heeft gebracht beweert nu Diana dat ik van "al te ingewikkelde nature" ben. Ik schijn mij die wereld van de Academie inderdaad als een gekkenwinkel voor te stellen en zij verwijt mij dat ik geen zin heb voor gezonde werkelijkheden. Zij noemt mij een maniak van de ironie en ik zou beter doen deze vraagstukken met ernstige aandacht te benaderen, de nooden te peilen waaraan hier met succes verzachting zoo niet genezing wordt geboden. Ik moet maar even nadenken, beweert zij, hoe zulke noodpositie onder de menschen woedt, en mij ervan overtuigen dat de laatste levensvuren steeds met wanhopige felheid uitbreken. Onafgezien van het feit dat de natuur meermaals de jeugd zelf door leelijkheid komt stuiten, en hiervoor insgelijks hulp en troost moet worden gezocht. Ik geef alles mevrouw Clarence grif toe en beken mijn kortzichtigheid. Maar zij wil mij eens voor al, en tot het bittere eind, mijn zaligheid zeggen. "Wat hangt gij nog slaafs", roept zij uit, "aan die morbiede<sup>538</sup> leeringen, die alles compliceeren, en het leven in de war sturen! Wat is het leven anders dan Gods scheppend gebaar, gedurende één moment, in den tijd te verlengen? En hoe eenvoudig is dat niet! Men komt, men eet, men groeit, men eet, men paart, men eet, men kweekt, men gaat. De rest is eigenbedrog en ijle spelerei<sup>539</sup>. Wel! men moet al die dingen doen met de meest intense levenskracht, en uwe geestelijke behoeften (voor zoover die buiten uw godvergeten hoogmoed bestaan) erbij aanpassen." Ja, Rolande, deze maanzilveren vriendin van U puurt de zaken aardig uit. Eigenlijk vilt zij die. Ik kijk haar aan. Zij rijst in hare pezige kuische lichaamslijn. Haar nauwelijks zwellende amazoneborst en haar schoot, spierig uitgerokken, komaan, zij zijn allerminst beloften van moederschap.

---

<sup>530</sup> vieux marcheur: oude snoeper

<sup>531</sup> wervelgraat: ruggegraat

<sup>532</sup> beulingen: darmen, ingewanden

<sup>533</sup> starrig: star, strak, stijf

<sup>534</sup> bevoold: besluierd

<sup>535</sup> gepaleerd: opgetooid

<sup>536</sup> gekalfaterde: opgelapte

<sup>537</sup> geronselde: aangeworven (om te dienen)

<sup>538</sup> morbiede: ziekelijke, abnormale

<sup>539</sup> spelerei: niet ernstig te nemen bezigheid

Hier schiet mij een tafereel te binnen dat mij op een van de ledige uren (dat is omtrent 4 à 5 in den middag) in de Grande Maison werd gegund. Het damespersoneel begon in de onyxzaal<sup>540</sup> toe te stroomen. Het is een der kostelijkste oogenblikken, want er is een losheid, een vrije gang in al dat zachtstralend incarnaat<sup>541</sup> van lijven, dat nog niet vermoeid, nog niet bezoedeld is. Het doet me denken aan dat sonore<sup>542</sup> gewemel<sup>543</sup> der instrumenten in de opera, vooraleer de orkestmeester opdaagt. Daar verschijnt een van die gestrenges<sup>544</sup> dienstmeiden in uniform. Het gekweel stort dadelijk in. Alle lichamen spoeden zich om haar, omstoeien<sup>545</sup> haar zwijgend, dringen zich met blijde verbazing. Drie maanden geleden was een der rijkst beklante pensionnaires<sup>546</sup> van het Huis in het kraambd gekomen. Ja, dat gebeurt. Onderhavig geval zelfs in zeer kurieuze<sup>547</sup> omstandigheden. De moeder was een paar dagen geleden weer aan het werk gegaan en men bracht haar nu het kind. Zij neemt het uit de luiers. Het is een rozig spartelend ding. Nu ligt het in moeders naakten schoot. Allen scharen zich in bewondering om haar, een wonderbaar nest gelijk. De moeder spreidt haar gloriedronken boezem en het kindje ligt in het eigen, blozend vleesch te leven. Het wuift met armen en beenen. En grijnt<sup>548</sup>. En zoekt met den natten, gulzigen mond. Maar ol de oogen, de oogen van die zatte vrouw, zat van haar meegedeelde bloed, oogen waarin de Hemel en Ons Heer zijn weerspiegeld! Met handjes die in de leegte grijpen, grijpt het boorlingsken naar het licht, dat moeder is. Het hunkert naar zijn eersten droom... Dat is het gebaar, Rolande, dat wij ons leven lang zullen herhalen. Naar een droom. En elke droom zal werkelijkheid worden. En elke beschaamde werkelijkheid schreeuwt om een nieuwen droom. Ach! indien ons geheugen niet iedermaal een werkelijkheid weer tot een droom herschiep, indien wij niet met dat jammerlijke vermogen waren begaafd om een herinnering gelijk een ondergaande zon, des te heerlijker om te tooveren naarmate zij in het verleden wegglijdt, indien wij leven konden zonder dien schrikkelijken<sup>549</sup> terugblik, hoe vredig zouden wij op elk uur den dood aanvaarden! Hoe vredig, Rolande, zonder smart als zonder berouw, zou ik in mijn eendelijkheid<sup>550</sup> gaan sterven... Gevloekt zij mijn geheugen dat U, helaas! met zoo weergalooze schoonheid bedeeft!

Renier.

XXV.

*Parijs, Childe Harold Hotel,  
den 3<sup>en</sup> Oogst 1921.*

Mevrouw Clarence is nu al een paar dagen bij U, vermoed ik. Clarence zelf is nog steeds uit Amsterdam niet terug. Ik draai mij in mijn hol. En het alleenzijn weegt op den duur niet meer zoo drukkend. Ik ben al een boel dingen gewoon. Ik heb het gevoel dat het rondom mij warmer wordt. Ik beproef mijn afwachtingspositie te stabiliseeren en ik slaag in een soort van compromis, dat eenige kans op duurzaamheid biedt. Het verblijf te Parijs is in het zomerseizoen alles behalve aantrekkelijk. De stad loopt over van vreemde toeristen. De boulevards, met hunne theaters, bioscopen en music-halls, hebben zich bij den cosmopolitischen aard van dezen

<sup>540</sup> onyxzaal: zaal ingericht met gestreept agaat (steen)

<sup>541</sup> incarnaat: (rode) vleeskleur, (hier:) vlees

<sup>542</sup> sonore: welluidende

<sup>543</sup> gewemel: het door elkaar krioelen (hier:) ook van de geluiden

<sup>544</sup> gestrenges: strenge

<sup>545</sup> omstoeien: dartelend omgeven

<sup>546</sup> pensionnaires: kostgangsters, (hier:) hoeren

<sup>547</sup> kurieuze: merkwaardige

<sup>548</sup> grijnt: vertrekt zijn gezicht

<sup>549</sup> schrikkelijken: schrikwekkende, zeer onaangename

<sup>550</sup> eendelijkheid: verlatenheid, eenzaamheid



toeloop aangepast. Ook het nachtleven is vreeselijk conventionneel en vulgair geworden. De musea, en het Louvre in het bijzonder, worden aangerand door Beotiërs<sup>551</sup> van alle slag<sup>552</sup>. Ik vlucht 't zij eender<sup>553</sup> welke punten van toeristische concentratie. Maar dan zijn goddank de stille wijken een bekoorlijke toeverlaat, en heel gaarne ook kuier ik langs de kaaïen en in het verlaten Quartier Latin. Iemand dien ik met zorg vermijd is Soleure. Hij is een cynische haarkliever, die allerhande standpunten inneemt, ook de meest strijdige. Hij fascineert zijn tegenstanders, verdooft hun hersens, doodt zoowaar elke kiemende gedachte en gaat dan kalmpjes over tot de lijkschouwing. In den laatsten tijd doet hij hartstochtelijk aan homosexueel proselitisme<sup>554</sup>. Hij predikt dat deze walglijke passie, die tenminste voor ééne helpt de onwaardigste passiviteit onderstelt, waartoe een mannenaard zich leenen kan, eigenlijk een extatisch loflied is, een van alle beestheid bevrijd gebed ter eere van de initiale volmaaktheid der schepping: het lichaam van den Mensch, den eenigen Adam. Hij professeert<sup>555</sup> in de drie Lido's van den rechteroever, en ik hoop dat hij gauw vertrekt naar de modderbaden van St-Raphaël zooals hij trouwens heeft aangekondigd.

Neen, Rolande, liever vermei ik mijn ledigen tijd onder de stille hoede en het wollen haakwerk van Maman. Er wordt veel moeite gedaan om de vreemde resquilleurs<sup>556</sup> (door de reisagentschappen voorgelicht) uit de Grande Maison te weren. Zulks vergt een waakzame oplettendheid. Het ware inderdaad de ondergang van het Huis, wanneer het aan doortrekkers als een verboden merkwaardigheid werd voorgesteld en overgeleverd. Maman meent dat de Zomermaanden eene gesloten morte-saison<sup>557</sup> moeten blijven. Indien de deuren niet gegrendeld worden, is zulks als een overmaat van gedienschtigheid jegens zekere klanten te aanzien, die de verpleging niet zoo langen tijd zouden kunnen missen: Maman is zich bewust van wat zij noemt: "Ma charge d'âmes"<sup>558</sup>. De Grande Maison krijgt dus geen jaarlijksche vacantie, evenmin als een hospitaal of een kerk.

Er werd door M<sup>me</sup> Rocoir, om alle vervelingskrisissen te keer te gaan<sup>559</sup>, een Lesbische inwijding op touw gezet. Ik meen dat het aardig zal zijn. Dergelijke opzet wordt zoo niet met een handomzwaai uitgevoerd. Het is een zeer delikate onderneming, eerstens wegens haren collectieven aard, en verder ook omdat de poëtische inhoud ervan met beoefende gevoeligheid moet worden aan het licht gebracht. Ik houd mij instinctmatig en zoo nauwkeurig als ik kan, van elke practijken verwijderd, die uit zinnelijke afwijkingen ontstaan. Maar van deze vrouwelijke feesten gaat een niet te ontkennen bekoring uit. De bloei van het ontroerde lichaam, de gratie<sup>560</sup> van zijn dansende beweeglijkheid, de broze fijnheid van toets en aanroering, de jeugdige blozendheid<sup>561</sup> die het verraste bloed doet fleuren, kortom die gansche zwierige liefdechoreografie, die nog geen liefde is, zooals het morgenrood nog niet de dag. Ik ken niets zoo innig, zoo onuitsprekelijk expressief als het samenkomen van vingeren, die zich bevend proeven aan elkaar, en verder in de ruimte voortzweven, den weg der paring op. Die aanraking, nog rakelings uiteen, is met de huivering van het bedwelmd geslacht geladen, en draagt ten volle reeds de rijzende belofte, waar alles in een ander vloeit. Zoo gaan de zinnen, nog in de bot, vanzelf ontwaken. Het vuur verhaast den pols. De bloem weet haren dag. Zij leent zich tot het leven... Daartegenover is

---

<sup>551</sup> Beotiërs: domoren, lomperds

<sup>552</sup> slag: soort

<sup>553</sup> eender: gelijk

<sup>554</sup> proselitisme: bekeringsijver

<sup>555</sup> professeert: belijdt openlijk (homoseksualiteit)

<sup>556</sup> resquilleurs: clandestiene toeschouwers

<sup>557</sup> morte-saison: slappe tijd

<sup>558</sup> Ma charge d'âmes: Mijn zielenzorg

<sup>559</sup> te keer te gaan: ongedaan te maken

<sup>560</sup> gratie: elegantie

<sup>561</sup> blozendheid: bloei

het losbarsten van een man in den vrouwelijken schoot iets zoo brutaal en dierlijk, dat de geestelijke getuigenis, te teer<sup>562</sup> hiervoor, er meteen wordt door verwoest.

Wanneer ik mij echter nog eens bedenk, geloof ik niet dat ik de initiatie, hoe bevallig ook, zal bijwonen. Alles goed overwogen, heb ik geen redenen om naar verzet uit te zien. Immers, ik beschik over de meest soevereine middelen, om mijne eenzaamheid behoorlijk te bekleeden, en zoo noodig te animeeren. Ha! Ha! Ik neem waar ik ook ben mijn eigen wereld mee. Niets kan haar van mij afzonderen of vervreemden. Zij is mijn onaantastbaar bezit en ik mag daarin als een dwingeland leven. Aan mezelf alleen ben ik verantwoording schuldig. Geen wetten, geen plichten regelen er mijn gedrag. Geen geweten houdt er toezicht over. Ik luister er naar God, of naar den duivel. Geen oog dat mij bespiedt. Geen mond die mij verwijt. Geen rechter die mij straft. 'k Wil elken dag, gelijk een vorst, mijn blijde intree doen in deze eigen wereld.

Ik haat, ik zweer het U, Rocoir, dat wijf. Ik braak haar dagelijks uit. Haar naam is in mijn mond met gal vermengd. Maar zij bewaart de sleutels van mijn geheime kamers. Zij leidt mij in. Zij spreidt de purperen gewaden. Zij steekt de aromaten aan en brouwt den tooverdrank. Zij schrijft de teekens in de ruimte. Zij leest het introit<sup>563</sup> van de gewijde leer. Dan komt de nacht. Mijn bloed wordt heet. De floeren<sup>564</sup> klaarten stijgen. Rolande, ik kom U na. Ik nader U. Ik dwing U tot mijn macht. Gij kunt geen weerstand bieden. Kom hier. Gij glijdt. Ik lig aan uwe borst, mijn mond barst op uwe tanden, ik zwelg met dronken zinnen den vloed van uw aanbiddelijk vleesch. Dan stort in afgronden het licht om nooit meer op te dagen. Rocoir, de teef, is heen.

Begrijp nu goed: na zulke wondertochten in het onzichtbare, dat geen afstanden kent, ontwaak ik voortaan zonder de minste physische ongesteldheid. Het is vreemd dat ik steeds in een mansardezoldertje ontwaak, ver van alle bewoonde kamers. Ik lig dan op een ijzeren bed uitgestrekt. Geen dekens. Geen kussens. Een stroozak. Daar lig ik op. Ik wil omtrent deze eigenaardigheid niet ingelicht worden, want ik verdom het om M<sup>me</sup> Rocoir te ondervragen. Ik blijf gewoonlijk een paar uren nog zoo liggen. En ik staar het zolderraampje uit, en zie een paar schoorsteenstenen donker opgaan in den groenen nachthemel. Ik sta op. Ik span de zware japon om mijn lenden. Ik tast naar de deur. In de gang is er licht, en ik ben nauwelijks op het zoldertrapje of een paar dienstknechten snellen op mij toe.

Zoo gaat het iedermaal. Wanneer ik overdag M<sup>me</sup> Rocoir ontmoet, is zij zoo vriendelijk te gebaren van krommenaas<sup>565</sup>. Ik ook.

Deze practijken, of reeds de mogelijkheid dat ik haar willekeurig kan aanwenden, stichten naar lichaam en naar geest, een euphorie<sup>566</sup>, die mij het leven te Parijs kostbaar maakt. Zij is niet volstrekt<sup>567</sup> duurzaam. Zij slijt eerder. Het is waarschijnlijk dat zij wegsterft, moest ik haar bijtijds niet weer aanvoeden. Iets echter houd ik voor zeker: dit gevoel van welbehagen, van statisch evenwicht, verrijkt mij niet, het put mij uit. Ik ben tenslotte bang dat ik mij vastklamp aan een doodelijke leugen.

De lichamelijke euphorie immers kan nooit een bestendige<sup>568</sup> staat wezen, hoogstens een betrekkelijke. Zij belooft het geluk, maar kan aan 't eind haar belofte niet houden. Men moet strijden en lijden om het geluk te winnen. Nooit is de verovering voltooid. En van het geluk kan men alleen al voortstrijdende genieten, dewijl men het door strijd onderhoudt.

Welnu, Rolande, indien het in smart en leed is, dat men U winnen kan, heb ik niet lang genoeg gevochten en gebloed? Gij hebt mijne liefde met geweld gestuit. Dat teruggedrijven tot in de diepten van mijn wezen, het heeft mijn moed gefnuikt zonder mijn vuur te stillen. Ik ben bedorven. Ik zoek naar giftige euphoriën<sup>569</sup>. Zij zijn gelijk roerloze watervlakten die men nooit

---

<sup>562</sup> teer: delicaat, gevoelig

<sup>563</sup> introit: intredegebed, intredelied

<sup>564</sup> floeren: fluwelen

<sup>565</sup> gebaren van krommenaas: doen alsof men van niets weet

<sup>566</sup> euphorie: toestand van welbehagen en zorgeloosheid

<sup>567</sup> volstrekt: absoluut, volledig

<sup>568</sup> bestendige: aanhoudende

<sup>569</sup> euphoriën: (manieren om tot) toestand van welbehagen (te komen)

ademen ziet. In die diepte, waar zacht de stilte zingt, waakt het oog van den vijand. Bodemloos en groen is de duisternis. Maar de weg die zijn blik, men weet niet waar als een schicht bestrijkt, wie zal hem tijdig raden? Hoe kan ik beschutten mijn merg, dat hij van verre leegzuigen kan?

Ha! leeuwerik, lieve leeuwerik, die uit ons Brabantsch koren rijst, verliefde leeuwerik die uw bloed aan uw frissche liefde ontsteekt, en rijst, licht en sterk van uw liefde, een straal uit de klei, een juichende kreet verlost van de aarde, mijn leeuwerik, hoe spat gij ten hemel, en valt, en rijst alweer, en vaart wel honderdmaal naar het eeuwige begin, naar den oorsprong van alle werelden, naar de bron waar de starrenvloed<sup>570</sup> ontschiet!

En gij, mijn droeve cactus, in deze bar als ik gekluisterd, als ik van uw natuurlijk klimaat weggerukt, gij spreidt uw strakke leden uit, en zoekt als ik naar God, en zijt als ik ten ondergang gedoemd. Maar jubel, moedige cactus, want niet als ik, die de nederlaag aanvaard, gij cactus, als dappere worstelaar, stoot aan de kneukels van uw dor geraamte, een droppel bloed, een bloeiend sap, ja bloemen, verliefde cactus, bloemen die zwellend van hoop en onbeteugeld, gelijk de vliegende leeuwerik, ten hemel gaan.

Lieve Rolande, ik hoop dat het U in Vichy of waar het ook mag zijn, goed meewil, en dat het bezoek van Diana, die de maan jaagt, U welgevallig is. Ik zal mijn geduld spijzigen met wat ik hier vinden kan. Het gaat iemand altijd minder goed dan hij verwacht, maar ook beter dan hij vreest. Morgen wordt de Grand Prix te Vincennes gereden. M<sup>me</sup> Rocoir heeft mij gevraagd haar daarheen te leiden. Ik zal het doen. Al haat ik haar uit den grond van mijn hart. Het weer is schrikkelijk<sup>571</sup> heet geworden. Wanneer ik de oogen sluit, hoor ik, in Brabant, de tarwe op de velden tikken.

Lamarache.

XXVI.

*Parijs, Childe Harold Hotel,  
den 8<sup>en</sup> Oogst 1921.*

Mijn arme lieveling, hoe zal ik U nu noemen? Hoe zal ik voortaan over eigen leed durven spreken? Gij lijdt. Het denkbeeld alleen foltert mij. Gij lijdt. Gij lijdt. Al heeft Diana met nog zoo groote voorzichtigheid de zaken blootgelegd, ik zie maar al te goed dat ik alleen de schuld draag van dat lijden. Ik heb dan ook mijn nacht besteed aan een koelbloedig overzicht van den toestand. Ik ben nu bereid tot definitieve besluiten.

De maatregelen, die ik mij voorneem te treffen, zijn echter van zoo ver strekkende beteekenis, dat ik er niet wil toe overgaan, zonder vooraf het verslag, dat mij mevrouw Clarence bracht door U te zien bevestigd.

Ziehier wat ik aan vaste gegevens uit haar mond bezit. Gij ziet er bleek uit en vermagerd. Gij zijt tot den draad overspannen, en gij leeft op uwe zenuwen, die meer dan eens begeven. Wanneer Diana U verschenen is, zijt gij in tranen losgebroken<sup>572</sup>. Gij hebt een uur lang verder geweigerd haar te zien. Zij heeft U al dien tijd in de kamer daarnevens<sup>573</sup> hooren huilen. Gij waart nadien wat rustiger, en gij hebt haar lang over mij ondervraagd. Zij heeft haar best gedaan om U te stillen, maar uw angst overweldigt U op elk moment.

Gij zijt in hoofdzaak bang omtrent drie punten: eerstens had ik het huwelijk met juffrouw van Warmont-Cocambre niet mogen opzeggen, want daaruit zullen nu vreeselijke gebeurtenissen voortvloeien. Tweedens moest ik toch nauwkeuriger letten op mijn zoon Ogier, die naar uw

---

<sup>570</sup> starrenvloed: sterrenvloed

<sup>571</sup> schrikkelijk: schrikwekkend, zeer onaangenaam

<sup>572</sup> losgebroken: uitgebarsten

<sup>573</sup> daarnevens: daarnaast

overtuiging drager is van doodelijke maleficiën<sup>574</sup>, en door mij onverhoeds en al te onvoorzichtig werd achtergelaten. Derdens heb ik door mijn lichtvaardige afreis, in een vlaag van heethoofdigheid besloten, den toestand geheel in de handen gelegd van mijn grootvader, die mijn vijand is, en van mijne moeder, die U, Rolande, zou haten.

Ik zal nu niet de gronden onderzoeken, waarop dat alles rusten mag. Het is zeker dat bij alle drie verwijten het voornaamste te onthouden is, al is er een minder deel op af te wijzen. Het eerste punt nochtans moet als een voldongen feit worden beschouwd. Daar mag niet aan getornd worden. Ik trouw niet, dat spreekt. Ik kan echter ook niet weer beloven dat ik het doe. Veel liever span ik mij in, om het onheil dat er mogelijk uit ontstaat, af te weren. Wat mijn grootvader, mijn moeder en mijn zoon betreft, ik kan niet anders dan erkennen, dat zij de voornaamste oorzaak van uw angst zijn en mijnerzijds een dringend optreden wettigen.

Dat ben ik besloten met vastberadenheid te doen. Sein mij nu omgaande, Rolande, of ik U klaar begrepen heb. Ik versta te goed dat gij U niet leenen kunt tot omvangrijken uitleg. Ik vraag U alleen een ja of een neen. Daar Diana U dees biljet per express verzendt, kan ik reeds morgenavond uw telegrafisch antwoord ontvangen. Dan vertrek ik 's anderendaags met den eersten trein naar Castel-Horlebecq.

Gij zult onder omslag tegelijk den brief vinden, dien ik enkele dagen tevoren schreef. Ik was eerst zinnens hem te scheuren. Ik ben immers plots zoo ver verwijderd van de gedachtensfeer, waarin hij ontstond. Ik zou hem zelf niet eens meer kunnen herlezen. Ik scheur hem toch niet. Hij is waar geweest. Thans, Rolande, ben ik een andere man. Ik kus uwe beide handen.

Renier J. de Lamarache.

Maak U geen zorgen omtrent mevrouw Clarence. Ik laat haar niet in den steek. Vermits de beloften, die ik haar deed, door U werden bezegeld, lijdt het geen twijfel of ik houd haar, door dik en dun. Notaris Moorjan zal ten voordeele van de Academie nu heel gauw in actie komen.

L.

XXVII.

*Parijs, Childe Harold Hotel,  
den 10<sup>en</sup> Oogst 1921.*

Ik heb, duurzame<sup>575</sup> Rolande, uw brief, daags tevoren door uw telegram aangekondigd, in innigen dank ontvangen. Ik heb thans voor de eerste maal de zekerheid dat gij van mij houdt. Voor de eerste maal ook heb ik vertrouwen in wat meer is dan uw lichaam, in het wezen van uw gedachten, het wezen van uwe ziel. Mijn God, ik heb voortaan een heilig levensdoel. In volle licht is de weg daarheen afgebakend.

Omdat ik me zoo ontdaan van alle onzuivere vezeling<sup>576</sup> voel, van alle spog<sup>577</sup> en schuim, omdat ik zoo net en fit sta tegenover de taak die ik mezelf heb opgedragen. omdat geen twijfel mij meer bestookt, geen aarzeling mij verlamt, zoo moet ik, eer ik van hier vertrek, de schimmige dampen stikken<sup>578</sup>, die smeulen tusschen ons. En ik beken U, Rolande, dat ik U nooit ten volle bezeten heb, dat ik het wist, en dat het mij tot in het bloed beschaamd heeft en vernederd. Wanneer gij in mijn armen laagt en ik met heeten mond uw adem dronk, Rolande, uw vlees is telkens hard en

---

<sup>574</sup> maleficiën: hekserijen

<sup>575</sup> duurzame: dierbare

<sup>576</sup> vezeling: stofje

<sup>577</sup> spog: speeksel

<sup>578</sup> stikken: verstikken

weigerig geworden. Dien keer zelfs, in het hotel te Brussel, hebt gij met koude borst mijn drift geweerd. Later, terwijl me nochtans docht<sup>579</sup> (herinner U die zwoele<sup>580</sup> uren in het jachthuis?) dat gij U smachtend overgaaft, Rolande, het was alleen wat zinnelijk stof, dat gij mij steelsgewijze leendet. Zoo weinig was het toen bezielde dat iedermaal, na de hoogste vluchten, ik neerstortte in een poel van jammer<sup>581</sup> en van klei.

Dat laag verdrag, gesmeed in laagheid, is nu vervallen: uw brief, de drie woorden waarmede die brief begint, heeft mij, op afstand, met U vereenigd. Inniger was nooit een liefdeband. Ik zorg ervoor dat hij door niets of niemand wordt verbroken.

Eens komt dan de dag...

Eens rijst<sup>582</sup> in de nevelen waar de dag ontwaakt, op de blinkende verte van wateren, eens rijst<sup>583</sup> de boeg. De zeilen zwellen aan. Gij rijst<sup>584</sup> gelijk een ster. Ik vang U juichend op.

R.

Clarence is uit Amsterdam terug. Uw proces is gewonnen.

XXVIII.

*Castel-Horlebecq,  
den 13<sup>en</sup> Oogst 1921.*

Ik had, lieve Rolande, Ferguson telegrafisch gevraagd te Brussel aan het station te zijn. Van uit mijn coupé reeds zie ik hem op het perron<sup>585</sup> staan. Als naar gewoonte dooreengezakt, en het machtige hoofd ontbloot in de felle middagzon gerezen. Ik stap vlug op hem af, maar hij had mij reeds met ik weet niet welk van zijn zwevende oogen, opgemerkt. Zijn gelaat was zonder uitdrukking. Zijn mond gesloten. Hij gaf een kort bevel aan den voetknecht, die achter hem stond en seffens<sup>586</sup> voor mijn bagage zorgde. Hij reikte mij toen de hand, heel gewoon, en een kleine monkeling<sup>587</sup> speelde om zijne lippen. Ik wilde hartelijk doen en nam hem, heengaande, vertrouwelijk onder den arm. "Hoe gaat het ginder?" vroeg ik. Hij zweeg. Wij stegen in de auto. We waren al buiten de stad als ik hem aan den praat kreeg. Hij ving aan met een smakeloos verwijt, dat mij dadelijk ontstemde. "Gij hebt een boel zaken in de war gestuurd", zei hij. Natuurlijk heb ik dat. En het was noodig ook dat ik er een begin mee maakte. Maar ik hield verdere beschouwingen in petto<sup>588</sup>, en hoorde lijdzaam dat juffrouw van Warmont-Cocambre zich mijn huwelijksbreuk zoo had aangetrokken dat haar zinnen erbij in elkaar waren gestort. Zij is van Cocambre weggevlucht en is gaan dolen in de bosschen van de Kluis. Men heeft haar, pas na dagen, nabij Rijsel weergevonden. Zij was blootsvoets, half naakt, en over hare leden deerlijk gehavend. Zij lag uitgeput aan den rand van een sloot. Mijn brief hield zij in beide handen geklemd. Ferguson, terwijl hij vertelt, verwacht zich aan teekens van aandoening want hij kijkt mij af en toe meewarig aan. Ik vraag koel: "En nu?" Wel, nu was Emilie, door de zorgen van mijn grootvader, naar een oord overgebracht, waar zij in het geheim zou verpleegd worden. Ferguson meende: ergens in de Fransche Ardennen. Dat daar alweer de Reuze van Bierk

---

<sup>579</sup> me docht: het scheen me toe

<sup>580</sup> zwoele: wellustige, zinnelijke

<sup>581</sup> jammer: leed, spijt

<sup>582</sup> rijst: verheft zich

<sup>583</sup> rijst: verheft zich

<sup>584</sup> rijst: verheft zich

<sup>585</sup> perron: brede stoep, bordes

<sup>586</sup> seffens: meteen

<sup>587</sup> monkeling: spottende glimlach

<sup>588</sup> in petto (houden): voor zich houden, niet openbaar maken

onmiddellijk was opgetreden ergert mij vinnig<sup>589</sup>. Mijn toorn ontsteekt echter wanneer ik de verdere regelingen van Messire Hardwin verneem: hij heeft het huwelijk eenvoudig uitgesteld en openbaarlijk bepaald dat de inzegening zou plaats grijpen zoodra de verloofde, die wegens lichte troebelen<sup>590</sup> aan de maag in geneeskundige behandeling was, geheel hersteld zou wezen. Ik roep dat ik vandaag nog dat monsterachtig geknoei te niet zal doen. Ferguson bloost een tijdje zwijgend. Hij verhaalt dan rustig dat mijne moeder een zeer smartelijke crisis heeft doorgemaakt, dat zij er zich nog niet geheel te boven kon werken. Een soort van opsluiting in zichzelf, van zielsverstikking, die haar aangezicht tot een wit, tranenloos schild verstarde. Indien zij niet spoedig weenen kan, meent Ferguson, kan zoo'n overspannen toestand op den duur gevaarlijk worden. Alleen Ogier, mijn zoontje, brengt door zijn aanwezigheid en de zorgen die hij van mijne moeder vergt, eenige verlichting. Wat is er dan aan de hand met Ogier? Niets bijzonders, een beetje downheid<sup>591</sup>, vanwege het afmattend seizoen, en het ziekelijk jongetje is bij groote hitte dadelijk onder de voeten. Ferguson drukt de hoop uit dat ik in staat zal zijn, hoe dan ook, Vrouw Coleta uit hare prostratie<sup>592</sup> op te beuren. Want hijzelf heeft alles aangewend wat een dokter vermag, zonder daarin te slagen.

Wanneer wij nu elk van onzen kant aan het zwijgen zijn gegaan, en aan weerszijden glijdt het Brabantsch zomerlandschap voorbij, beraam ik zorgvuldig de slagorde van mijn ingrijpen. Ik moet in de eerste plaats de vermetele schikkingen van mijn grootvader uitroeien en verdere bemoeiingen onmogelijk maken, althans op het gebied van mijn persoonlijk gezag. Want hij kan wel een taaie Hardwin zijn, ik wil daartegenover een taaieren Lamarache stellen. We zullen zien. Ik ben in elk geval bereid tot definitieve daden. Uit de vuisten van Bierk moet ik de teugels slaan, en zelf met stalen hand den toestand beheerschen.

Het schouwspel van den oogst ontroert mij plots. Wij zijn op de kim van Stehoux gekomen. Het Zennedal ontvouwt zich eindeloos in een gouden licht. Blauwig sterven in het Westen de zinderende<sup>593</sup> horizonten uit. Hier en daar een vlek van bosschen, een hoopken huizen, een uit daken oprijzende kerktoeren. Maar zegevierend, langs duizenden kouters<sup>594</sup>, vloeit het korenveld over de wereld open. De hemel staat er rechtop, wolkenloos, en niet te peilen. En dan zie ik de menschen tusschen de struiken krioelen. De wagens met hoogen garvenlast<sup>595</sup> wiegelen<sup>596</sup> langs de lijnen van ons land. Ik raad den drogen dradenzang<sup>597</sup>, die ritselt in de populieren. Zij staan in rijen, maar zóó doorstraald van zon, dat zij nog slechts een groenig schijnsel zijn. Het hart van God is over Brabant uitgebroken en vult de lucht met zoeten tarwegeur...

Wat is dat nu? Mijn adem stukt. Ik kan een snik niet onderdrukken. Ik voel met spijt dat Ferguson mij bespiedt. Nijdig<sup>598</sup> vat ik de micro en geef bevel om over Edingen te rijden. Want ik wil het kort maken. Ik wil eerst van al Moorjan zien. De chauffeur knikt. En Ferguson zegt stil: "Denk aan uwe moeder."

Helaas! Rolande, ik doe niet anders dan aan mijne moeder denken. Ferguson is een brute. En ik haat zijn ongevoeligheid, zijn sluipende aanvallen, zijn schoftige<sup>599</sup> indringerigheid. Ik denk aan mijne moeder. Hoe zou ik anders? Daar ligt het heerlijke land, het leem van mijn wezen, de slag van mijn bloed, de gloed van mijn ziel. En het is moeders melk die het al van leven doet zwellen. Hoe ik mij ook weer, ik ween, van kleinheid, van lafheid, van onwaardigheid. En Ferguson...

---

<sup>589</sup> vinnig: heftig, sterk, fel

<sup>590</sup> troebelen: hinder, zwarigheden

<sup>591</sup> downheid: neerslachtigheid

<sup>592</sup> prostratie: uitputting

<sup>593</sup> zinderende: bevende, trillende

<sup>594</sup> kouters: ploegvoren

<sup>595</sup> garvenlast: lading bestaande uit bossen afgemaaid en samengebonden graanhalmen

<sup>596</sup> wiegelen: licht, gestadig heen en weer bewegen

<sup>597</sup> dradenzang: (muzikaal) geritsel van populierenzaden

<sup>598</sup> nijdig: driftig, fel

<sup>599</sup> schoftige: lompe, ongemanierde

Ferguson heeft de micro overgenomen. Hij herleidt<sup>600</sup> de koers op Horlebecq. Wij komen aan. Vrouw Coleta staat op het perron<sup>601</sup>. Hoog. Donker. Vreemd maanlicht over haar gelaat. Ik neem langzaam hare hand. Die is koud. En beeft. Ik breng haar aan mijne lippen. Ik voel dat zij hare andere op mijn hoofd legt. En zoo houdt zij mij lang. Maar ik zal niet meer bezwijken. Mijne aandoening is voorbij. Ik wacht. Ik hoop dat zij iets zegt, en dat ik gauw den toestand kan oplossen in woorden. Ze duren vreeselijk lang, die paar seconden. Ik ben verplicht zelf met een initiatief uit te pakken. Het kan me niet schelen wat het mag zijn. Zwaar is moeders hand. Toch richt ik mij op. Onze oogen gaan in elkander vloeien. Die van moeder zijn mild, oplettend, bereid tot alle goedheid. Ik weet niet hoe de mijne zijn. Mijn mond gaat daarop aan den gang. Hoffelijke geruchten<sup>602</sup>. Ik excuseer mijn afwezigheid, die ik beleefder had gewenscht. Ik had afleiding van doen<sup>603</sup>, om orde in vele zaken te kunnen brengen. Ik bracht nu, zoo hoopte ik althans, noodzakelijke orde. Mijne moeder gaat mij vóór in de hall. Zij leidt mij in het saletje<sup>604</sup>, waar zij zich gewoonlijk ophoudt. Ik verwacht er mij aan daar Ogier te ontmoeten. "Waar is Ogier?" vraag ik seffens<sup>605</sup>. Te Bierk. Grootvader is hem dezen morgen komen halen. Ik meen te mogen opmerken dat grootvader mijne eigen rechten en verwachtingen al te lichtvaardig over het hoofd ziet, en zulks verwondert mijne moeder niet. Maar zij voegt er aan toe (en hare stem zinkt bijna onhoorbaar weg) dat Hardwin en zijzelf alleen nog leven voor het jongetje. Dat de zorgen die zij beiden er aan besteden, bij niemand in veiliger handen kunnen zijn. Dat zij ervan bewust zijn daarbij een hooge verantwoordelijkheid te dragen jegens de beide Huizen, wier laatste erfgenaam Ogier, mijn zoontje, is. Hare stem keert uit de verte weer, wordt steviger van klank, wanneer zij mij dienaangaande waarschuwt voor een mogelijke ramp. Want — haar voorhoofd rijst<sup>606</sup>, een granieten wal, blank en ijzig — want de kleine is uitermate kwetsbaar, zoo van hart als van geest, en met ons drieën zullen wij niet te veel zijn, willen wij hem voor het Bloed bewaren.

Voor het Bloed. Ha! in dat woord ligt de tooverkracht, die mij wellicht te sterk zal zijn. Het Bloed. Mijn moeder staat vóór mij, nu rustig, maar pal gelijk een zwaard, in bloedeigen grond geplant. Waarschijnlijk voelt zij dat mijn wezen, van binnen, wegdruipt. Zij spaart mij een nuttelooze vernedering en beschouwt dit punt van ons onderhoud als afgehandeld. Ik wend mij derhalve om. Zij weerhoudt mij met de vraag of ik het wassen beeldje, dat zij mij eens toevertrouwde, dien dag wel op het outer<sup>607</sup> van de Spaansche Madona<sup>608</sup> heb neergelegd, zooals ik haar beloofde. Zij ziet het rood uitslaan op mijne wangen. Ik antwoord veel te rap — eigenlijk veel te oneerbiedig ten overstaan van een dergelijk onderwerp — dat, vermits ik het beloofd heb, ik het dan ook heb gedaan. Zij laat mij heengaan zonder meer.

In de vestibule staat Ferguson op de loer. Hij vraagt of Vrouw Coleta geweend heeft. Neen, zij heeft niet geweend. En het laat mij tenslotte ook onverschillig, daar zij al even vijandig tegenover mij staat als alle anderen. Ferguson mummelt<sup>609</sup> dat het jammer is. Ik hoef goed uit mijne oogen te kijken, vermaant hij, en vooral moet ik, waar het mijne moeder geldt, niet zoo roekeloos zijn raadgevingen voor den wind slaan. Ik dank hem. Hij is wel goed.

Ik heb den avond in eenzaamheid doorgebracht. Ik oordeel dat mijne eerste aanrakingen met Horlebecq van aard zijn om mij in de toekomst te stalen. Tegen den Reuze van Bierk vermoed ik inderdaad dat ik een sterk pantser zal van doen<sup>610</sup> hebben.

---

<sup>600</sup> herleidt (op): leidt terug naar

<sup>601</sup> perron: brede stoep, bordes

<sup>602</sup> geruchten: geluiden, (hier:) praatjes

<sup>603</sup> van doen: nodig

<sup>604</sup> saletje: ontvangkamer, salon

<sup>605</sup> seffens: meteen

<sup>606</sup> rijst: verheft zich

<sup>607</sup> outer: altaar

<sup>608</sup> Madonna: Onze-Lieve-Vrouw met het kind op de arm

<sup>609</sup> mummelt: mompelt

<sup>610</sup> van doen: nodig

's Anderendaags, in den middag, heb ik Pervijse doen zadelen. Reeds bij den inzet van den eersten galop, word ik gewaar dat het dier in vreemde handen is geweest. In brutale handen, meen ik. Dat zal wel mijn lieven grootvader te wijten zijn, die waarlijk niets zal hebben onverlet<sup>611</sup> gelaten, dat mij ergeren kon.

Ik rijd langs binnenwegen, over de Boerloke en de Drie-Linden het heerlijke Brabant door. Ik zwelg<sup>612</sup> in den wind, in de hitte, in de allerhande zomerweelde. Het koren, gouden kristal, kraakt tegen het hoog azuur. De zonnezuilen<sup>613</sup> rijzen. Pervijse heeft deugd van den rit. Hij danst en zwenkt, en walmt van een zoet zweet. Ik laat hem begaan. Hij onderhoudt mij met zijn grillen. Het landgoed van notaris Moorjan ligt aan den westkant van Edingen, een paar mijlen voorbij de stadspoort. Het is, te midden van een veel te groot park, een pompeuze burcht, in Louis-Philippetrant<sup>614</sup> opgetrokken door Moorjan's vader, die zich in suikerrijzen op korten tijd schatrijk heeft gemest. Ik rijd het goed stoutmoedig binnen. Ik ken den weg. Wanneer ik den grooten vijver nader, dien ik reeds door de beukestammen glinsteren zie, hoor ik een blij geschater en gillen van meisjes. Dat zijn de vijf dochters van den kasteelheer. Ik mijd mij van de baan en vorder voorzichtig, binnen de looverschaduw. In het volle licht spreiden zich de zijige grasperken uit. De wijde waterkom, daar te midden, is een weerspiegeld hemeldiep, nog blauwer, en van een zilveren rilling doorhuiverd. Aan den overkant laten zich de naakte juffrouwen Moorjan door de zon netjes bruinkoesteren. Ik tel er vier. Om haar hoofd hebben zij kleurige doeken gebonden. Amberdonzig glanst<sup>615</sup> hare huid. Het is een keurig schouwspel, en ik ben niet voornemens door te rijden. Straks zal ik haar in wilden galop verrassen, en dan moeten zij in den vijver springen, willen zij hare schande verbergen. Ik weet dat zij trouwens kloeke<sup>616</sup> zwemsters zijn. Ondertusschen kijk ik toe. Daar verschijnt niet ver van mij, op den nabijgen oever, de vijfde dochter. Ik herken haar dadelijk. Zij is de jongste, zoowat achttien, geloof ik. Zij is ook de mooiste. En zooals zij daar nu, dansend over het gras, zich in het licht dat haar doorzichtig maakt, vermeit<sup>617</sup>, heb ik alle gelegenheid om haar te bewonderen. Ik ben haar dankbaar dat het dansnummertje, waarop zij mij onwetens vergast, hare talrijke deugden en hoedanigheden zoo schitterend veropenbaart. Juffrouw Simone Moorjan danst. De andere vier, van over 't water, juichen haar toe en klappen in de handen. Zij danst verrukkelijk. Hare zusters zijn overeind gerezen. Zij tieren het uit, en woest wordt het gejubel dat den dans verhaast. Eindelijk stort Simone met een heerlijken lachkreet in het gras.

Ik heb onwillens Pervijse's flank met de spoor geraakt. Het beest steigert. Simone kijkt om. Haar ronde oogen jammeren. De dag, over haar, ontsteekt het satijn van haar lichaam. Ik heb het gevoel dat haar ontsteltenis<sup>618</sup> haar aan den grond heeft genageld. Maar kijk, een veer springt los in al haar leden. Zij duikt in het water. Haar zusters, daarginds, duiken op hetzelfde moment. Ik kan de plonsen tellen. Nu een zacht geklots, en vijf kleurige doeken die dobberen in den vijverglans<sup>619</sup>. Ik spoed mij dat ik buiten zicht geraak.

Notaris Moorjan is verrast mij te zien. Ik tref hem in zijn donkere studeerkamer, die als een soort kapel is ingericht. Zijn monumentale schrijftafel lijkt wel een outer<sup>620</sup>. En dezen indruk verhoogen de twee kandelabers<sup>621</sup> die aan weerszijden staan. De bronzen inktpot doet aan een

---

<sup>611</sup> onverlet: achterwege

<sup>612</sup> zwelg in: baad in

<sup>613</sup> zonnezuilen: (natuurk.): verticale lichtstreep door reflectie van zonlicht op vallende ijkristallen, doet zich voor bij koude lucht en bij zonsopgang of -ondergang; (hier:) figuurlijk, beeldend gebruikt

<sup>614</sup> Louis-Philippetrant: stijl uit de periode van Louis-Philippe, koning van Frankrijk (1830-1848), neoclassicisme

<sup>615</sup> glanst: glimt

<sup>616</sup> kloeke: krachtig-gezonde, flinke

<sup>617</sup> vermeit: zich vermaakt

<sup>618</sup> ontsteltenis: verbijstering

<sup>619</sup> vijverglans: schittering, schijn(sel) van het wateroppervlak van de vijver

<sup>620</sup> outer: altaar

<sup>621</sup> kandelabers: kandelaars



remonstrans<sup>622</sup> denken, ware 't niet dat de vergulde engeltjes die het kristallen vat omvlerken<sup>623</sup> zoo minziek en dartel aandoen<sup>624</sup>. Maar wat den oningewijde in dees milieu geheel van streek brengt is de aanwezigheid van een orgel. Op een statigen schoorsteenmantel prijkt een borstbeeld van Haydn, met de breed-uitgezette krulpruik en den rijkbelobden<sup>625</sup> halskraag. Rechts en links zwaar-eiken bibliotheken. De lijvige registers zijn in fraaie schikking zichtbaar achter het glas. En tegen den wand, rechtover, ontvouwt het orgel zijn tinnen pijpen, in symmetrische ordonnantie<sup>626</sup>. Twee eiken serafijnen<sup>627</sup> bekronen het middenstuk, heel hoog. Herinner U even, Rolande. Ik heb U Moorjan op mijn verlovingsreceptie voorgesteld. Maar heb ik U ook verteld dat deze perkamentrat<sup>628</sup>, steeds zoo schraapzuchtig<sup>629</sup> in zijn rekeningen en zoo geijkt in zijn vormelijkheid, au fond<sup>630</sup> een sentimenteele dweper is, die in de muziek een uitweg zoekt voor zijn spleenzieke<sup>631</sup> ziel? Hij heeft, toen hij op de Brusselsche hoogeschool studeerde, tevens de colleges van harmonie en contrapunt geloopt op het koninklijk conservatorium. Zijn composities getuigen van een zeer genuanceerde gevoeligheid. Vooral merkwaardig, tenminste voor mij, zijn de zwevende, haast luchthartige improvisaties die hij, voor zichzelf, op het orgel voordraagt. Het is me gebeurd dat ik in de voorkamer urenlang zat te luisteren naar de sonore<sup>632</sup> beeldingen die zich eindeloos uit elkaar ontwikkelden en mij schier ademloos in ijle sferen ophieven, waar ik, van alle aardschheid gescheiden, slechts aan de draden van mijn ziel nog hing. Ik heb dezen zelfden man nochtans in de notariszaal te Brussel, toen hij bij een uiterst zwaren koop (het gold miljoenen) na lang debat tenslotte een ja of neen moest uitbrengen, zien rechtstaan aan de groene tafel, en nadenken. Hij sloot de oogen. Langzaam vulden de tegenstrijdige krachten zijn bollig<sup>633</sup> lijf, tot het onder de lading zou barsten. Zijn nek ging zwellen. Een purperen bloedaandrang steeg glimmend naar zijn voorhoofd. Het zweet brak hem langs alle poriën uit, tot eindelijk zijn mond, na een smartelijken grijns in 't baren van 't besluit, een doffen, woesten ja uitstiet. Na een dergelijke bevalling, stort hij neer in zijn stoel, tot op de vezels uitgeput, de handen loom<sup>634</sup>, de kin op de borst, en schrikkelijk<sup>635</sup> hijgend. Wie wordt ooit wijs uit de psychische compositie van zulk menschexemplaar, dat schijnbaar in één kroes alle levenspolen versmelt?

Nu komt hij gul op mij af. Hij drukt mijne hand. De zijne is steeds klam en koel, als verdampt. Ik verneem al dadelijk dat Messire Hardwin van Bierk zich zonder het minste wettelijk gezag verzet tegen mijne financieele plannen. Ik verneem dat eene storting van 250.000 frank onlangs door mij bevolen op rekening-courant van de Académie de Beauté<sup>636</sup>, door hem werd afgelast, onder afschuwelijke dreigementen. Ik verneem dat hij den verkoop van mijne bosschen te Overnay heeft verhinderd, onder beding dat zij behoorden tot een onverdeelbaar familiegoed. Ik verneem eindelijk dat hij meester Moorjan zijn inzicht heeft aangekondigd om mij onder gerechtelijke voogdij te doen stellen. Hij had er aan toegevoegd dat mijne aangroeiende verkwestingsrazernij aan een morbieden<sup>637</sup> toestand moest worden toegeschreven, en dat de belangen van mijn zoon niet langer mochten onbeschermd blijven. Ja, Rolande, mijn grootvader heeft gedurende mijn

<sup>622</sup> remonstrans: rooms-katholiek kerkattribuut waarin de Heilige Hostie ten toon wordt gesteld

<sup>623</sup> omvlerken: omgeven met vleugels

<sup>624</sup> aandoen: voorkomen

<sup>625</sup> rijkbelobden: met veel plooien

<sup>626</sup> ordonnantie: organisatie, opstelling

<sup>627</sup> serafijnen: engelen

<sup>628</sup> perkamentrat: (figuurlijk:) rat van het perkament

<sup>629</sup> schraapzuchtig: gierig

<sup>630</sup> au fond: in wezen, in de grond

<sup>631</sup> spleenzieke: depressieve, melancholische

<sup>632</sup> sonore: welluidende

<sup>633</sup> bollig: bolvormig, rond

<sup>634</sup> loom: traag-zwaar

<sup>635</sup> schrikkelijk: schrikwekkend, zeer hevig

<sup>636</sup> Académie de Beauté: Schoonheidsinstituut

<sup>637</sup> morbieden: ziekelijke, abnormale

afwezigheid, een grootscheepsch offensief ingesteld, en zich voorgenomen het woord dat ik U en mevrouw Clarence gaf, met geweld te breken. Het spreekt dat ik niet van zin ben hem te laten begaan.

Mijnheer Moorjan wil van mij geen afscheid nemen of ik moet mevrouw en hare dochters de eer aandoen van een bezoek. Wij moeten, met het oog op deze plichtpleging, de reis aanvaarden naar een anderen vleugel van den burcht. Wij loopen langs tallooze gangen en vestibulen, alle met goud versierd, en bereiken een ruim salon, een roomkleurige ruimte met schilderijen à la Watteau<sup>638</sup> en eene weelderige Louis XV meubilerie<sup>639</sup>, in rozig en bleek-groen verlakt. Daar troont de majestatische mevrouw Moorjan in haar mollig blozend vleesch. En het verwondert mij niet hare dochters om haar heen te zien bloeien, in keurig zomertoilet. Want ik weet dat het volstaat een licht kleedje over hare spierige slankheid te trekken, zoo athletisch en vormvast zijn hare leden. Maar juffrouw Simone ontbreekt. Wij praten en gebruiken een kopje thee. Op een teeken van Moorjan, die mij kent, wordt een stel likeuren aangebracht. Mevrouw Moorjan beeldt zich in dat zij, naar haar eigen aard en stijl, er volkomen Vieille France<sup>640</sup> uitziet. Daarom wendt zij een geaffecteerde argeloosheid aan, en gebruikt geen schmink, alleen een veegje poeder. Hare kinderen ook trouwens, doch die gehoorzamen zonder de minste bijbedoeling aan hare heftige gezondheid. Moorjan zelf gaat, na een beleefd tijdje, nevens<sup>641</sup> zijne breed uitgestalde echtgenote zitten, in een soort verlegen amoureuusheid. Zoo leven zij daar die huiselijke momenten hand in hand. De heele streek heeft den mond vol van hunne eeuwige vrijagie<sup>642</sup>. Of ze echt is of niet, laat ik in het midden. Maar zij is als Vieille France bedoeld. Iedereen doet zich te mijnen opzichte aardig en beminnelijk voor, en het halfuurtje gaat voorbij zonder de minste verveling. Ik verlaat in de beste stemming dees onooglijk<sup>643</sup> parvenu-milieu<sup>644</sup>.

Pervijse, uitgerust, zet bloedig<sup>645</sup> aan. In de beukenlaan ben ik verplicht te stoppen. Juffrouw Simone verspert, blijkbaar willekeurig, den weg. Ik stijg af en kom haar groeten. Zij werpt een toornigen blik op mij. Hare lippen, opeengeperst, beven. Ik vind haar in haar gramschap nog schooner dan in haar bad. Wanneer ik van de verrassing gewaag, waarin ik mij in weerwil van mezelf dezen middag plichtig heb gemaakt, valt zij mij driftig in de rede. Geen verrassing was het, maar een onbeschoftheid. Zoo snauwt zij mij toe. Haar heel wezen breekt uit in een heerlijken gloed. Zij lijkt een bloem, in de heftigste jeugd. Zij wil mij nog zeggen dat zij mij goed kent, al kan ik meenen dat zij daartoe onbekwaam is. Zij heeft van Annie Robelus gehoord dat ik een vies leven leid, en dat ik de meisjes krankzinnig maak, en dat die arme Emilie van Warmont nu in het zothuis zit, tot zij er sterft. Zij meent dat zij het recht heeft mij te waarschuwen, vermits Moorjan haar vader, die niet kieskeurig genoeg is, in het geheim het monsterachtig plan heeft opgevat haarzelf, zijn kind, aan mij omzeggens te versjacheren. Maar zij walgt van mij, dat moet ik vooral goed weten. En haar diepste schande zal zijn, en onuitwischaar blijven, dat het noodlot mij haar bloot lichaam heeft ontdekt. Nu zij mij dat alles onbewimpeld<sup>646</sup> heeft gezegd, hoopt zij dat ik genadig genoeg zal wezen om haar in de toekomst elke ontmoeting met mij te sparen. Laat ik maar gerust mijn gang gaan, te Parijs en elders, waar ik mij, zooals Annie Robelus wel weet, in loensche<sup>647</sup> huizen aan lijf en ziel oenteer.

---

<sup>638</sup> à la Watteau: in de stijl van Jean Antoine Watteau (1684-1721), Frans rococoschilder

<sup>639</sup> Louis XV-meubilerie: rococo-meubels; deze meubels zijn lichter en eleganter dan die uit de barok

<sup>640</sup> Vieille France: de stijl van oude, traditionele, aristocratische, Franse families

<sup>641</sup> nevens: naast

<sup>642</sup> vrijagie: hofmakerij

<sup>643</sup> onooglijk: afzichtelijk

<sup>644</sup> parvenu-milieu: milieu van mensen die (financieel) naar hogere stand zijn opgeklommen, maar zich daar niet weten naar te gedragen

<sup>645</sup> bloedig: vinnig

<sup>646</sup> onbewimpeld: zonder er doekjes om te winden

<sup>647</sup> loensche: onoprechte, niet-zuivere

Ik bekom niet op staanden voet van mijn verbazing. Simone beeft zoo dat ik haar adem hoor stooten. Haar blik wankelt en smoort in tranen. Zij schreit het uit en vlucht. Ik stijg te paard en laat Pervijse aan losse teugels zijn wegen kiezen, in de richting van Bierk.

Wat kan die Robelus wel hebben verteld? Het schiet mij nu te binnen dat zij dezen zomer in de Fransche badsteden een recital moet geven. Indien zij te Vichy optreedt en gij daar nog vertoeft, ga eens hooren, ik bid U. Ik begin te vreezen dat mijn grootvader langs Robelus om zeer gevaarlijke wapenen tegen mij mocht smeden.

Wat Moorjan en zijn plan betreft, het is te bespottelijk. De oude geldhond is gek, maar toch heb ik nu redenen om ook aan dien kant een oog in 't zeil te houden.

Ik verschijn op het ruime binnenhof van De Gaillarde en het plein ligt als verlaten in de zon. De kloef<sup>648</sup> van mijn paard weergalmt. Een paar stalknechten komen aangelopen. Ik vraag mij af of hun haast aan mij wel is besteed, want op mijne hielen is ook Zoeran te paard binnengereden. Ik spring uit den zadel en kijk haar aan. Zij is een fiere ruiter, Zoeran, en mannelijk. Daartoe leent zich haar pezige gestalte. Zij zit gebroekt en gelaarsd als een onberispelijke pikeur<sup>649</sup>. In den lederen gordel steekt de Maleische ponjaard<sup>650</sup> die haar nooit verlaat. Haar plat haar glimt gitzwart, met blauwigen weerglans<sup>651</sup>. Zij buigt eerbiedig, vooraleer af te stijgen.

Heeft Zoeran mij in den rug gereden, al dien tijd? Het lijkt ernaar. Zij verwittigt mij dat een achterijzer bijna los is geraakt aan Pervijse's kloef<sup>652</sup>. Ik vraag onmiddellijk naar den Meester. Zij is mij vóór in huis, en zal hem verwittigen. De Groote Weduwnaar laat mij een half uur in het spreekkabinet mijn opwachting maken. Eindelijk sta ik vóór hem.

Ik sta vóór den Reuze, mijn grootvader.

Hij vertoont over gansch zijn wezen een rustige, zware kracht. Ik reik hem niet de hand. Hij evenmin. Ik leg mijn vilthoedje en mijn handschoenen op de wijde werktafel, die ons scheidt. Zijn blik wordt scherp, een stalen schittering. "Welnu?", zoo zegt hij, zoo bromt hij eerder. Daar ik zwijg, verheft hij de stem. "Vanwaar komt gij?" Ik zal mij wel houden hem in te lichten. Het gaat hem niet aan. "Wel Lamarache?" herhaalt hij norsch. Ik word heet in de holten van mijn oogen. Mijn bloed klopt hoorbaar op mijn strot. Ik vaar uit, recht op het doel af. Ik stoot het eruit, zonder beleefdheidsvormen. Dat spel moet een einde nemen. Ik sta nog niet onder curateel<sup>653</sup>. God zij dank. Ik ben besloten elke bemoeiingszucht van vreemden te verstikken. En Hardwin van Bierk, die mijn vrijheid fnuiken wil, is niet langer een grootvader. Een vreemde is hij, door zijn eigen willekeur. Erger nog, een vijand. Ik ben gekomen om alle verwantschap op te zeggen, en mijn zelfstandigheid hoe dan ook te heroveren. Ik ben gekomen om zijne handen met vastberadenheid en, zoo het moet, met geweld te verwijderen van zaken die mij en mij alleen aangaan, zoo geldelijke als zedelijke. Ik ben de meester op Horlebecq. Ik ben de meester van mijn erf. Dat moet de Sire van Bierk zich eens voor al in de ooren knopen. En ik kom metterdaad mijn zoontje halen, Ogier.

Terwijl ik mezelf opwind, en hoop dat hij eenderlijk<sup>654</sup> aan het blaken<sup>655</sup> gaat, bemerk ik nochtans dat hij wel bleek, maar uiterst kalm blijft. Een korte stilte valt in. Ik hoor de hooge kasthorlogie<sup>656</sup> tikken. De Reuze zegt: "Ik heb U goed verstaan, en ziehier wat ik heb besloten. De goederen van het Huis, dat door den schoot van uwe moeder de erven van Hardwin en Lamarache heeft vermengd, behooren uiteindelijk aan Ogier, het laatste zaad. Ik wil wel scheiden van U, want het strekt niet tot eer met U in verbond te leven. Maar het Huis is tot onverbreekbare eenheid in uw zoon geklonken, en, ben ik uw vijand, zoo gij tiert, ik zal U beletten den vijand van uw zoon te

---

<sup>648</sup> kloef: hoefslag

<sup>649</sup> pikeur: africhter van paarden, rijmeester

<sup>650</sup> ponjaard: dolk

<sup>651</sup> weerglans: weerschijn, afspiegeling

<sup>652</sup> kloef: hoef

<sup>653</sup> curateel: financiële voogdij

<sup>654</sup> eenderlijk: op gelijke wijze

<sup>655</sup> blaken: branden, gloeien

<sup>656</sup> kasthorlogie: kastuurwerk

worden. Al wat ik doe en ooit doen wil is op het ééne doel gericht: het Huis, het Bloed, te zamen in Ogier."

Ik smeek U om geduld, lieve Rolande. Gij zult nooit wijs worden uit mijne ellendige positie, wanneer gij niet vooraf weet hoe achterlijk en huiszittend de zeden van onzen kleinen adel zijn. Hier wordt vanouds een dorre routine met levende traditie verward. Een ritueele sleur beklemmt en vernedert elke poging tot vernieuwing. Wij zijn tenslotte meer opgesloten in de benauwdheid van een zielloozen gedachtengang, dan in de vermolmde symboliek van onze blazoenen<sup>657</sup>.

Moderne beschouwingen, moderne levenshoudingen, het aanvoelen van een aan frissche levensbronnen ontbloede actualiteit, wij zijn er niet vatbaar voor, we zijn er niet gaaf, niet vrij genoeg voor. Natuurlijk zullen de woorden van mijn grootvader U met medelijden vervullen, en ik schaam mij dat ik ze moet neerschrijven. Maar zij ontleenen aan versteende toestanden een kracht, waarmede wij voorzichtigheidshalve rekening moeten houden.

Ik laat, al doe ik mij geweld aan, den Grooten Weduwnaar uitspreken. Hij zegt: "Ik heb besloten U in den weg te staan overal waar gij Ogier's stand en gezag mocht bedreigen. Ik heb ondertusschen maatregelen genomen waarover het volstrekt<sup>658</sup> nutteloos is dat gij U ergert. Zij strekken tot voorloopige behoudenis van zekere door U reeds bedreigde posten. Zoo werd juffrouw van Warmont, die gij op lage wijze hebt aangerand, in veiligheid gebracht, zoodat zij met de hoop van God, ten behoeve van Ogier, het offer kan volvoeren, waartoe zij zich bereid had verklaard. Ik heb mijn juridischen raad gelast dilatoir<sup>659</sup> verzet aan te teekenen tegen de verkwisting van erfgoederen, door U tot dekking van onnoemelijk brasverteer aangewezen. Ik ben ondertusschen in staat U de spoedige financieele ineenstorting te voorspellen van de schurfte<sup>660</sup> zaak, die gij hebt uitverkoren om het fortuin van ons Huis te verslinden. Gij wordt niet eens gewaar dat notaris Moorjan, met oogmerken waarover ik vooralsnog wil zwijgen, U daarin bijstaat. Maar het voornaamste deel van mijn besluit heeft rechtstreeks betrekking op Ogier. Gij komt dat kind opeischen. En ik moet mij eens voor al in de ooren knopen dat gij er meester over zijt. Lamarache, ik zal het zoontje dat uw naam draagt, dat uiteraard ziekelijk is en dat gij lafmoedig genoeg zijt om aan de zorgen te onttrekken van zijne grootmoeder, het eenig wezen waarop het buiten mij kan rekenen, ik zal uw zoontje, hoe dan ook aan uw ontaard vaderrecht onttrekken. Meester over hem zijt gij niet alleen, meester zijn al de vaderen die vooral op dees uur overeind komen staan in den tijd, de vaderen van het ras, dat hijzelf moet vereeuwigen. Ga nu. Overdenk wat ik U heb gezegd. De stellingen zijn aan beider kant genomen. Laat ons niet verder twisten vandaag. Laten wij in stilte vaneen gaan. Ik wacht U hier over een week terug. Wij moeten als mannen handelen, in de volheid van ons verstand."

Hij staart mij aan, hard. Er brandt een vreemde ontroering in die oogen. En nog iets, heel diep, en ver, en nachtelijk. De oogen die ons in het jachthuis hebben verrast, Rolande...

Ik voel plots Zoeran dicht bij mij staan, in mijn rug. Ik bedwing mijn opstandig gemoed. Maar ik weet dat de dood alleen het helsche pleit kan beslechten.

Ik beslis dadelijk de zaak in beraad te houden. Al wat ik nu mag doen, is voorbarig. Ik heb dagen van doen<sup>661</sup>. Voorzichtige dagen. Ik moet slaan. Maar raak.

Lamarache.

*Geleinsnota aan het adres van mevrouw Clarence, rue Rivoli te Parijs.*

Beste Mevrouw,

---

<sup>657</sup> blazoenen: wapenschilden

<sup>658</sup> volstrekt: absoluut, volledig

<sup>659</sup> dilatoir: vertragend

<sup>660</sup> schurfte: smerige

<sup>661</sup> van doen: nodig

Zooals mij werd aanbevolen en door U zoo welwillend toegestaan, vertrouw ik U bijgaande post, bestemd voor Rolande. Indien, naar ik zoo vrij ben te hopen, het uw inzicht is deze letteren eigenhandig te bezorgen, verzoek ik U dringend mij mededeeling te doen van den indruk dien zij na lezing hebben gemaakt. Ik weet dat onze duurzame<sup>662</sup> vriendin nog niet bekomen is van de gevaarlijke angsten die haar verblijf te Horlebecq heeft aangekweekt. Ik vrees, helaas! dat de tijdingen die ik haar breng niet van aard zijn om dezen zenuwachtigen toestand te milderen. Ik bid U, die de beste bode zijt, help mij haar ervan te overtuigen dat ik den toestand in afzienbaren tijd en voor goed herstellen zal.

Ook tegenover U, beste Mevrouw, heb ik iets te vergelden. Ik vernam hier dat zekere betalingsorders, die ik gaf, niet werden uitgevoerd. Ik heb schikkingen genomen opdat zulks in de 48 uren zou geschieden. Volgende week zal dan de vierde storting, gelijk voorzien, worden gedaan. Dat ongeregeldeheden gedurende mijne afwezigheid en geheel buiten mijn wil konden ontstaan, zult gij gelieven te begrijpen en te verontschuldigen.

Ik hoop dat het U en den Heer Clarence goed gaat. Ik groet U beiden, en kus, Mevrouw, eerbiedig uwe hand.

Renier J. de Lamarache.

XXIX.

*Castel-Horlebecq,  
den 18<sup>en</sup> Oogst 1921.*

Lieve, lieve Rolande, ik zegen U, en dank U om het nieuws dat mij Diana overseint. Uw gezondheid vordert snel, en gij bekomt zonder te veel schade, van de schokkende aandoeningen die ik U, God zij mij getuige! niet sparen kon. Gij zijt bereid om met moed, en in volstrekte<sup>663</sup> belijdenis van mijn goed streven de verdere ontwikkeling der gebeurtenissen af te wachten, en gij helpt mij, in gedachten, uit alle kracht, het noodlot naar onze zijde te dwingen! Gij kunt U nauwelijks verbeelden, lieveling, hoe mijn hart hierdoor wordt gesterkt. Gij zult nu spoedig ervaren dat ik uw vertrouwen verdien.

Mijn hemel! wat is het leven schoon, dat ik heb te veroveren! Hoe blinkt het staal, dat gij gedrukt hebt aan uw boezem, en gezoend hebt aan uw mond!

Er loopt een zwijgende man over de wereld. Hij is groot, houderig, traag. Nooit was bij hem een stap iets vlugger of iets korter dan de andere. Zijn beenen zijn als slingers van een hangklok. Zij treden eenmatig<sup>664</sup> aan, in den tijd.

Die man loopt diependkend rond. De schouders hoog. De oogen ten gronde. Als beladen met den oorsprong en het einde van de wereld.

Maar hij denkt heelemaal niet. Hij loopt maar. Hij vegeeteert. Hij lijkt de koe in de wei. Zij ook staart droomend de eeuwigheid in, en treedt aan met lomen, gelijken tred... Waarheen? Waartoe? Voorbij...

Het is Ocula, het riet. Jeroom Ocula. Geen bepaalden ouderdom. Zestig? Zeventig? In zijn aangezicht schijnen al de gewone composieten<sup>665</sup> weggemijmerd. Geen mond, geen neus, geen oogen, een gelaat in nevelsluier en vleesch als watte<sup>666</sup>.

Jerome Ocula is de assistent van dokter Ferguson. Ik ga hem opzoeken. Hij zit in de studio, vóór zijn bank aan een der groote ramen. Ik zie zijn kalen schedel in het vensterlicht, een vreemd-aandoende fluweelen blozendheid. Hij is over zijn arbeid gebogen. Ik nader en zie, onder de

---

<sup>662</sup> duurzame: dierbare

<sup>663</sup> volstrekte: volledige

<sup>664</sup> eenmatig: in één maat

<sup>665</sup> composieten: componenten

<sup>666</sup> watte: watten

flikkering van zijn bril, zijne handen naarstig bezig zijn. Hij heeft mij al opgemerkt, maar gebaart van niets. Hij wijdt zijne aandacht aan een wassen beeldje, dat hij met een glanzend incarnaat<sup>667</sup> verheft. Ik denk alweer aan het nisje waar Joachim van Frankrijk, begraven ligt. "Goeden dag, mijnheer Ocula." Hij kijkt even op, de moeite niet waard. Er gonst wat, als van bijen, aan zijne lippen. Ik onderstel dat hij wedergroet. Zijne vingers hernemen het broze penseelwerk. Indien ik nu niets zeg, zal hier volkomen stilte heerschen. Want op dat gebied is van Ocula geen initiatief te verwachten. Ik vraag waar de dokter is. Hij doet een vaag gebaar. Ik raad op goed valle 't uit dat de dokter aan het visschen is. Best. Ik neem het wassen beeldje in oogenschouw. Het is een bezweerpap, ongeveer dezelfde als die, welke Vrouw Coleta mij eens toevertrouwde. Ik moest die op het outer<sup>668</sup> neerleggen van de Spaansche Madona<sup>669</sup> te Brussel. Maar ik heb haar in mijn brandkist gesloten...

Ook bij deze pap ontbreekt het linkerhandje.

Ik merk hoe nauwgezet en fijn Ocula het gezichtje behandelt. Echt miniatuurwerk. De oogen vooral zijn met schrijnend realisme uitgevoerd. Die oogen liggen wijd-opengesperd, met verschrikte glansen<sup>670</sup>. Zoo is inderdaad, wanneer hij droomt, Ogier's gewone angstigheid. Ik denk aan mijn beeldje, dat effen is en gesloten, zonder de minste levensaanzwelling<sup>671</sup> van binnenuit. Het ergert mij. Want ik onderstel natuurlijk dat een bezweringsfactor des te doelmatiger werkt naargelang hij geladen is met een vinnig<sup>672</sup> meegedeeld animisme. Ik ben trouwens langs hier gekomen om op dat punt ingelicht te zijn. Ik krijg Ocula eindelijk aan den praet. Ik kom te weten dat een beeld, wil het werkkkrachtig wezen, zoodanig de aandacht van den beeldenaar opeischt dat het ervan ten volle verzadigd is. Deze saturatie is een der belangrijkste bezweringsvoorwaarden. Wanneer zij niet is bereikt zal de bezweerder tot moeizame uitputting worden genoopt. Ik vraag of Ocula zich nog het ander papje herinnert. Ge weet wel, het werd in de Kapellekerk geofferd. Ocula schudt het hoofd. Hij weet wel van het beeld, maar het zal zeker niet den weg naar de Kapellekerk gevonden hebben, vermits dit tweede moest vervaardigd worden. Ik zeg hem dat ik het er nochtans zelf droeg. Hij antwoordt niet. Ik meen te hebben opgemerkt dat het veel grover was geboetseerd, en bijna niet beschilderd. Ik vergis mij, beweert Ocula. Het beeld was met groote zorg voltooid maar na de vele belezingen van Vrouw Coleta, had Ferguson de beschildering met lichte sapverven oversluierd, zoodat het daaronder als in slaap werd gedekt. Een zeer tooverkrachtige behandeling. Ik ben zoo vrij te beweren dat het heele demonisme<sup>673</sup> louter kwakzalverij is. Ocula blikt naar buiten. Hij staart de wolken na, ginder hooge. Hij fluistert: "Gij kent de macht van Ferguson niet."

Ik wou gaarne het wassen handje zien, waar Ferguson zoo vlijtig aan werkte, weken geleden. Ocula leidt mij naar het duistere vertrek, waar zooveel boetseerwerk is uitgestald. Jammer dat gij daar nooit zijt binnengegaan. Hij brengt mij bij een vierkante vitrien<sup>674</sup>. Daar staat een ebbenhouten koffertje, kapelvormig. De voorkant is met een ankerkruis<sup>675</sup> beslagen. Ocula legt uit dat in het hart van het kruis de relikwie<sup>676</sup> van den Heiligen Macharius opgesloten is. In het koffertje zelf rust de wassen hand. Hij legt mij uit dat zij daar, in volkomen duisternis, tusschen de sterkgevoederde<sup>677</sup> wanden, letterlijk aan het "rijpen" is. Hij bedoelt dat zij zich laadt met

---

<sup>667</sup> incarnaat: (rode) vleeskleur, (hier:) verf

<sup>668</sup> outer: altaar

<sup>669</sup> Madonna: Onze-Lieve-Vrouw met het kind op de arm

<sup>670</sup> glansen: schitteringen, schijnsels

<sup>671</sup> levensaanzwelling: levensaangroei

<sup>672</sup> vinnig: heftig, sterk, fel

<sup>673</sup> demonisme: geloof dat demonen (bovennatuurlijke wezens, boze geesten, duivels) invloed kunnen uitoefenen op het bestaan van de mens

<sup>674</sup> vitrien: glazen uitstalkast

<sup>675</sup> ankerkruis: kruis waarbij de armen aan de uiteinden gespleten zijn en omgebogen in de vorm van een anker

<sup>676</sup> relikwie: rooms-katholieke term voor stoffelijk overblijfsel van Christus of heilige

<sup>677</sup> sterkgevoederde: sterk beklede

geheimzinnige stralingen, waardoor hare stof een uitzonderlijken graad van sublimiteit<sup>678</sup> bereikt. Het is een occulte vondst van den dokter, die er zeer hoge verwachtingen aan verbindt, met het oog op de bevrijding van den jongen heer Ogier.

Ik schrik bij het woord bevrijding, dat ik werktuiglijk herhaal. Ocula, het riet, verlaat in allerhaast het kabinet, en wanneer hij in het helle studiolicht staat, grijpt hij mij bij de schouders, en stottert wat, terwijl hij beeft over al zijne leden. Ik maan hem tot bedaren aan. Het is duidelijk dat hij zijn mond voorbij heeft gepraat. Hij dankt mij, zeer opgewonden. Maar ik wil algelijk<sup>679</sup> weten van wat mijn zoontje bevrijd moet worden. Ocula vertelt eindelijk dat de dokter redenen heeft om te veronderstellen dat het eerste beeldje in vijandelijke handen is gekomen en dat met geweld satanische pogingen tot kluistering<sup>680</sup> van het kind dienen afgeweerd. Verder is de dokter overtuigd, dat ik, Lamarache, omgang heb met machten die deze actie bezielen. Ocula stort aan mijne voeten neer, en omknelt mijne knieën. Hij smeekt dat ik hem buiten kwestie<sup>681</sup> zou laten, want Ferguson is een wraakgierig en bloeddorstig mensch, wien<sup>682</sup> niemand ooit uitdagen zal, of 't kost hem het leven.

Ik beloof hem in deze een graf te zijn. Ik doe er een eed op. Hij wordt rustig. Hij neemt zijn plaats in aan het raam, en doopt zijn penseelen in de verf. Ik beproef over deze zonderlinge zaak verder ingelicht te worden. Ik kan niets meer halen uit Jeroom Ocula, die als voorheen geluideloos en ondoorgrondelijk geworden is, een schimmige mist gelijk.

Ik verlaat hem, na nogmaals verzekerd te hebben dat hij in mij als in een volstrekt<sup>683</sup>-betrouwbaren kameraad berusten kon, en ik wandel op, naar de vijvers. Ferguson zit inderdaad te visschen. Ik verzoek hem mij na den middag te willen vergezellen bij dokter H..., den oculist<sup>684</sup>, en hij stemt er vriendelijk in toe.

Ik moet U terloops, Rolande, mededeelen dat ik reeds te Parijs last had met mijne oogen, en dat die toestand op Horlebecq niet verbeterd is. Ik vrees dat ik een ophthalmische crisis<sup>685</sup> tegemoet ga, die eenige gelijkenis met mijne blindheid onder den oorlog laat vermoeden. Misschien herinnert gij U mijne ziekte nog, want de Hemel heeft mij toegestaan door U verzorgd en genezen te worden. Het was toen een dwaling de kwaal aan gassen of oorlogskwetsuren toe te schrijven. Ferguson is dichter de waarheid nabij, als hij de oorzaak van mijn wankel oogen in erfelijke tekortkomingen zoekt. Wat er ook van zij, ik word in behandeling genomen door dokter H... van de Brusselsche Faculteit, en ik wil met de meeste nauwgezetheid verzorgd worden. Het ware een ramp, moest ik, na zooveel hinderpalen, die ons scheiden, te hebben uit mijn levensweg geslagen, door een nieuwe zwaarigheid<sup>686</sup> worden gestuit.

Wij rijden per auto naar Brussel.

Ik breng het gesprek op mijne moeder. Ik ben niet tevreden over hare gezondheid, die mij uiterst bezorgd maakt. Nochtans denk ik niet dat zij ziek is. Maar, beweer ik, zij verteert met ongenadige drift haar ziel. Ferguson zegt rustig: "Ja, ik geloof ook dat zij dat doet." Ik vraag onmiddellijk, bijna toornig, waaraan hij meent dat zulks te wijten is. Zijn blikken beginnen te weifelen. Het lijkt wel of zij zich om en om wentelen in de diepe oogholten, zooals in wateren van licht. Dan schieten zij uit in uiteenlopende richting. Machinaal volg ik er een, die langs de portière<sup>687</sup> wegvliedt over de velden. Heerlijk is aliginds de zomerdag...

Dokter Ferguson vertelt dat hij mijne moeder kent van vóór haar huwelijk met Messire Ogier Joskin de Lamarache, mijn vader. Hij noemde zich, van jongs, een vriend van mijn vader. Ogier

---

<sup>678</sup> sublimiteit: schoonheid in haar hoogste vorm

<sup>679</sup> algelijk: niettemin

<sup>680</sup> kluistering: belemmering van (bewegings)vrijheid

<sup>681</sup> buiten kwestie: buiten (elke) vraag, (hier:) buiten schot

<sup>682</sup> wien: wie

<sup>683</sup> volstrekt: absoluut, volledig

<sup>684</sup> oculist: oogarts

<sup>685</sup> ophthalmische crisis: opstoot van oogontsteking

<sup>686</sup> zwaarigheid: moeilijkheid

<sup>687</sup> portière: autoportier

was een onstandvastig wezen, de martelaar van zijn verbeelding, die vurig en ongebreideld was. Nadat hij lange jaren op alle zeeën had rondgezwalpt en de verste landen had bezocht, keerde hij, ziek, afgemat, geledigd van levenssap en droomen, naar Horlebecq terug. "Ik was toen (aldus Ferguson) een jong geneesheer. Ik werd geroepen om zijn uitgeroeid lichaam te verzorgen. En ik deed het met ijver, gelijk het een vriend betaamt. Het duurde niet lang of ik moest zoo goed als mijn vollen tijd aan hem besteden. Hij was vreesachtig en korzelig<sup>688</sup>. De eenzaamheid deed hem gruwen. Hij beefde voor den dood."

Hier kijkt Ferguson mij plots in het aangezicht, met een lieven glimlach om den mond. En met een stem zoo zoet als ooit een mensch ter wereld mee zingen kan, vraagt hij of hij mij met die verre herinneringen niet verveelt. Neen, waarlijk dat doet hij niet. Integendeel, Ferguson, ik bid U, ga uw gang.

Hij herneemt, als gewiegd door de vloeiing<sup>689</sup> van den motor: "Ik aanvaardde eindelijk, dat was in 79, om definitief mijn intrek op het kasteel te nemen. Ik deed het des te gewilliger, daar ik van een verren oom een solied<sup>690</sup> fortuin te erven kwam. Hetgeen mij voortaan toelaten zou naar mijn vrijen zin te leven. Uw vader trouwde in 80 met jonkvrouw Coleta, de eenige dochter van Heer Hardwin van Bierk. Die was veel jonger dan hij. Amper twintig jaren. En schoon. In 83 werd Ghisleen geboren, in 85 Isabella, in 87 Ghislina, in 89, Renier, gij. Ghisleen stierf op driejarigen leeftijd. De twee meisjes haalden, geen van elk, den ouderdom van achttien maanden. Die kinderen waren uiterst zwak van gestel. Rachitis<sup>691</sup> en beenderentuberculose. Gij waart beter gebouwd en schoon ik de lastigste zorgen aan U moest besteden en meer dan eens de hoop opgaf, hebt gij er U flink doorheen kunnen werken. Dank hierbij vooral uwe moeder, Mijnheer, die U honderdmaal aan den dood heeft ontrukkt. Zij heeft U kunnen bewaren en gij zijt de troost van haar leven geweest. Tot Ogier werd geboren, uw zoontje. Ook dit kind vertoonde de erfelijke teekenen. Nooit zal ik den smartelijken blik vergeten, dien zij op het armstompje richtte. Het was alsof de nacht voor immer in hare oogen drong, en hare ziel bedolf. Zij heeft zich dan met onverwoestbaren moed aan het wichtje gewijd. Zij heeft het groot gebracht. Zij heeft het eindelijk als gered kunnen beschouwen. En nu..."

Hij zwijgt. Ik durf hem niet storen. Ik kijk voor mij uit. Wijd is de hemel...

"Nu ervaart uwe moeder aan vele schijnsels, die niet elk oog ziet, dat het kindje van binnen aan het kwijnen gaat. En wat meer is: zij voelt een ontastbaren invloed in het Huis bedrijvig worden, den vijand, dien men niet ziet en die daardoor met kracht zijn ongenadig werk volvoert. Dat aanvoelen van een moeder is gewoonlijk door God zelf ingeblazen, en ik zal me wel wachten haar hierin tegen te werken: veeleer wil ik haar helpen. En zoo noodig ik U insgelijks uit. Voor het te laat is. Want haar bloed is de doodelijke uitputting nabij."

Ik ben blij dat we de stad binnenrijden. Het rumoer neemt ons op. Het praten gaat niet meer. Wij stoppen ondertusschen vóór het huis van den oogmeester. Maar wanneer wij daar hebben gedaan en dan weer instijgen, oordeel ik dat het voorzichtig is het onderhoud voort te zetten. Ik kan niet zonder gevaar den indruk geven dat ik het onderwerp ontwijk. Ik dank Ferguson dat hij mij nog tijdig de gelegenheid biedt hulp te brengen, en ik vertrouw hartelijk dat hij van zijn kant niets zal verzuimen dat hoe dan ook nuttig zijn mocht. Doch, merk ik op, mijne moeder is bijgeloovig... Hij valt mij dadelijk in de rede en zegt dat het soort bijgeloof, waaraan zij gehecht schijnt, niet lichtvaardig mag worden beoordeeld, en vooral niet afgewezen. Want het is voor haar te vurige liefde een gunstige uitweg, die de inwendige verschroeiing ten deele ontlast. Ik aanvaard deze toelichting, en ten bewijze dat ik ook uit eigen beweging hierin mijne moeder steeds tegemoet ben gekomen, gewaag ik van het wassen popje, dat ik, op haar verzoek op het outer<sup>692</sup> in de Kapellekerk heb neergelegd! Hij reageert plots levendig. "Waar hebt gij het

---

<sup>688</sup> korzelig: humeurig, ontstemd

<sup>689</sup> vloeiing: (hier:) het gelijkmatige van een draaiende motor (geluid en trilling)

<sup>690</sup> solied: degelijk, stevig, betrouwbaar

<sup>691</sup> rachitis: ziekte waarbij beenderen onvoldoende verkalkt worden

<sup>692</sup> outer: altaar



neergelegd?" vraagt hij. Ik gelast den chauffeur ons naar de kerk te voeren. Het is zoowat vijf ure in den nanoen<sup>693</sup>. Wij gaan binnen langs den rechterbeuk. De kerk baadt in een rozig licht, vanwege de hooge kleurramen, die de zon in brokkelende verven zijgt<sup>694</sup>. Er is groote bedrijvigheid in den dwarsbeuk, waar een praaltroon is opgesteld voor de Mirakuleuze Onze Lieve Vrouw van Barmhartigheid. Aan alle kanten zijn houten stellingen aangebracht en 't is er een wemeling van witte bloemen, voornamelijk gladiolen, hortensia's, floksen<sup>695</sup>, jasmijnen en rozen. Het is morgen hoogdag, Maria's Hemelvaart. Het beeld dat groot is, rijst<sup>696</sup> onder een gouden baldakijn. De Madona<sup>697</sup> is hooggekroond alsmede haar kind. Beiden zijn gespannen in brokaten driehoekige kleederen, zwaar geborduurd. Een wijde purperen mantel omhangt hen. Vrouwen en meisjes zijn rond de bidplaats die vooraan is aangebracht, ijverig aan het werk. En 't gaat er, zij het onder bevelen van een jongen priester, die de handen blijkbaar overvol heeft, nogal roemerig toe. Een blijde dag is in aantocht. De Moeder Gods bereidt zich tot haar azuren paradijsvlucht.

Wij verwijderen ons van dien gonzenden opschik en dringen dieper in de schaduwen van den linkerbeuk, waar het stil is. In de voorlaatste kapel, die wel de somberste is, en van heel hoog daalt langs de grijze muren en pijlers een onwezenlijk licht, daar staat het altaar van de rouwende Spaansche Maagd. Ik zag nooit iets van een zoo pakkende tragiek. Zacht glooit het verstorven goud van de kandelabers<sup>698</sup>. En aan den voet van het kruis, waar hoog in de klaarte de naakte Krist<sup>699</sup> te sterven hangt, rijst<sup>700</sup> de smartelijke moeder in rouwgewaad, het zwart floersen<sup>701</sup> kleed, het doorschijnend krip<sup>702</sup>, en neerdalend van haar gebogen hoofd de donkere falie<sup>703</sup>. Zoo is zij, de menscheijkste van allen, in eeuwig nacht gehuld. Een enkele traan, sieraad der moeders, beeft, traag-glijdend, aan haar gelaat en raakt geen aarde nimmermeer. Maar door de voelen<sup>704</sup> merk ik de saamgeklemden handen, tien bleeke vingers tot een pijnlijke kramp gebald over haar rozenkrans<sup>705</sup>, levende gebedenring die nooit ten einde wordt gelezen. Van uit deze gruwelijke eenzaamheid, die zij alleen voor alle tijden stoffeert, heerscht de zielige Moeder Gods over den weedom<sup>706</sup> van de wereld. Een gouden band ligt om hare slapen. Van daar schiet naar alle harten uit een glorie met zeven stralen. Er is een opschrift onderaan: *Nuestra Senora de la Soledad...*

Hier, zeg ik, heb ik het beeldje neergelegd.

Ik toon de middenplaats op de gewijde dwaal<sup>707</sup>. Ik voel den blik van Ferguson mij letterlijk door de hersens dringen. Gelijk spijkers. Hij nadert de tombe<sup>708</sup> en onderzoekt aandachtig het tafelblad. Hij vraagt dat ik mijne hand zou leggen precies op de beweerde plaats. Ik leg daar mijne hand. Maar ik moet haar onmiddellijk terugtrekken, want zij begint daar plots te beven. Het is onhoudbaar. Het doet me pijn. Ik hoor Ferguson mompelen dat hij er niets meer van begrijpt. Hij verwijdert zich met hoogen rug. Op straat gekomen komt hij moedeloos vóór mij staan, en zegt: "Als gij 't nu niet waart die 't beweert, zou ik er een eed op doen dat het gelogen is, tenzij..." En hij zwaait vagelijk met zijne armen.

<sup>693</sup> nanoen: namiddag

<sup>694</sup> zijgt: doet dalen

<sup>695</sup> floksen: tuinbloemen, herfstseringen

<sup>696</sup> rijst: verheft zich

<sup>697</sup> Madonna: Onze-Lieve-Vrouw met het kind op de arm

<sup>698</sup> kandelabers: kandelaars

<sup>699</sup> Krist: Christusbeeld, gekruisigde Jezus

<sup>700</sup> rijst: verheft zich

<sup>701</sup> floersen: bestaande uit dunne, doorschijnende zijden of wollen stof

<sup>702</sup> krip: (zwarte) wollen of zijden stof, teken van rouw

<sup>703</sup> falie: zwarte doek over hoofd en schouders gedragen

<sup>704</sup> voelen: sluiers

<sup>705</sup> rozenkrans: rooms-katholiek bidsnoer, (synoniem:) paternoster

<sup>706</sup> weedom: lijden, ellende

<sup>707</sup> dwaal: altaarkleed

<sup>708</sup> tombe: graf

Wij rijden naar Castel-Horlebecq. Wij reppen geen woord. Tenzij... Wat mag er achter dat woordje steken?

Ik vind mijne moeder in diepe devotie<sup>709</sup> gedompeld. Ook zij bereidt zich tot de wijding van den komenden hoogdag. Na het diner sluit zij zich in hare kamers op.

Onze Lieve Vrouw Hemelvaart wordt met een heerlijken dageraad ingezet. Ik heb zeer slecht geslapen. Ik ben tevreden op te staan. Nog sliert de nacht aan in uiterste<sup>710</sup> voolen<sup>711</sup>. Licht en donker lossen zich in nevelen op. Ik loop door het park. Het is frisch. Een overdadige dauw is neergedaald. Wanneer de zon rijst<sup>712</sup>, schittert zij in miljoenen parelen. De koelte slaat mij om de enkels. Maar aan mijn mond drink ik den nieuwen dag. De ruimte rondom mij wordt blond<sup>713</sup> en lillig<sup>714</sup>. De mist trekt op. En wanneer de hoge woudgewelven in de klaarte staan, breekt door het druppelend groen de vogelenzang los. De lucht zwelt aan, bezwangerd met den adem van de aarde.

O, schoone dag! O schoonste aller tijdingen, sinds moeders schoot zoo menigmaal hernieuwd. Uw nieuwhed doet alweer mijn wezen bloeien. Een fijne belofte van zuiverheid bekoort mijn bloed. En mijn verraste ziel gaat vanzelf aan het bidden. Heilig is de naam van den oppersten Heer! Hij is de Schepper, die den tijd en de ruimte vervult met zijne eeuwigdurende scheppingskracht. Hij heeft geschapen wat is, en scheidt wat wordt, en houdt in beraad van schepping de talloze werelden van morgen. Zijn voeten baden in de bronnen van het licht, in het niet vloeien langs zijne handen de ethers en melkbanen voorbij, en zijn machtig hoofd, gerezen in de muziek van de sterren, beraamt de maat en het evenwicht van het aan zichzelf steeds weder gewekt heelal.

Ik loof U, mijn God, in beschaming en gehoorzaamheid. Gun mij den straal van uwe dagen, God, opdat ik de duisternissen were, waar de vijand mijne lafheid en mijn hoogmoed voedt. Rolande, wanneer ik zulke oogenblikken beleef, voel ik mij als in een bad van genade smelten. Straks verrijs ik dan in gelouterde stof. De moedergrond, in diepe huivering, ontbindt den geest van mijne vaderen. Hij vloeit omhoog in mij, en mijne aderen zijn van een wonderbare dronkenschap bedwemd. Helaas! ik ben niet rein genoeg om dezen staat van gratie<sup>715</sup> bij te houden. Daar sterft hij uit en laat na zich een zuren geur van vleesch...

Nu weer. De toover stort ineen. Rolande, hoe ben ik arm en eenzaam, als voor de laatste reis met het harde gewaad omsloten!

Me docht wel dat ik een eersten gil had gehoord. Daar breekt een tweede uit, schriller. Ik haast mij naar die richting. Een derde nu, rauw en uitgelengd, haast dierlijk. Ik zet het op een lopen, want het is duidelijk dat er wat aan den gang is in de studio van Ferguson.

Ik klop. Alles is stil. De deur is gesloten. Ik beuk haar zonder aarzelen in. In de voorplaats, aan een der houten staanders van den haard ligt Jeroom Ocula gebonden. Hij kreunt nog licht. Ik merk volstrekt<sup>716</sup> niets aan hem. Geen wonden. Zijn handen over den rug gekruist, liggen vast. Tenminste, zoo meen ik. En ik spoed mij om hem van zijn boeien te bevrijden. Er zijn geen boeien. Hij hangt aan den houten staander, maar hij is niet geboeid. Ik wil hem opbeuren. Ik kan niet. Ik kan hem niet van den staander loskrijgen. Ik neem hem onder de oksels en zal hem verder sleuren. Het gaat heelemaal niet. Hij is als gekluisterd. Met wat dan? Ik zie niets. Ik vraag wat er scheelt. Hij kreunt slechts. Ik sla met geweld mijn armen om zijn lijf, en ruk zonder genade. Iets scheurt en breekt. Ik struikel achterwaarts en val, met Ocula over mij. Hij kust weenend mijne hand. Zijne polsen bloeden.

---

<sup>709</sup> devotie: vroomheid

<sup>710</sup> uiterste: laatste

<sup>711</sup> voolen: sluiers

<sup>712</sup> rijst: verheft zich

<sup>713</sup> blond: blank, lichtkleurig

<sup>714</sup> lillig: trillend

<sup>715</sup> gratie: genade

<sup>716</sup> volstrekt: absoluut, volledig

Voor de eerste maal zie ik zijn blik. Die is onuitsprekelijk wild en angstig. Eens schoot ik op de jacht een sperwer neer. Hij spartelde aan mijn voet met verbrijzelden vleugel. En toen ik hem opdraapte heb ik den gouden blik gezien, straks<sup>717</sup> nog badend in 't licht van ongerepte regionen, en nu met woesten angst vervuld, den aardschen dood nabij. Zoo staart de blik mij aan van Ocula, het riet. Het nevelige gelaat ontbloot de nooit geziene gouden oogen.

Stil nu gaat hij bij het raam zitten. Hij beproeft waarachtig om rustig aan het werk te gaan, alsof hier niets was gebeurd. Maar zoo laat ik mij niet om den tuin leiden. Ik wil er het fijne van weten, en Ocula moet nu, kwaadschiks of anders, uitleg geven over de hekserijen van dit gekkenhuis. Ik verneem zonderlinge dingen. Ferguson is een satanisch wezen. Hij kan, zoo hij wil, de demonen ontbinden van de tweede en zelfs van de derde sfeer. Hij is derwijze toegerust dat hij iemands noodlot naar willekeur kan drijven<sup>718</sup> en wenden, en het is niet goed met hem in onmin te leven. Hij heeft connexies in de kolken van de onderwereld. Daar broeien de giftluchten uit, en hij vermag die te wekken en te richten naar zijn beliefte. En niemand kan zich weren tegen hem want hij strijdt met het wapen dat men niet ziet.

De onthullingen van Ocula hebben benevens<sup>719</sup> een potsierlijk, ook een ernstig uitzicht. Aan het zoogenaamd demonisch meersterschap van den dokter en aan zijn medezeggensrecht bij de duistere labeuren<sup>720</sup> van den dood, hecht ik noch geloof, noch belang. Het is duidelijk dat de arme man tot onafgebroken terreur is gedoemd. Maar omtrent de tweede en derde sfeer, waarvan hij gewaagd heeft wensch ik nauwkeuriger ingelicht te worden. Jammer dat Ocula mij op dat stuk nauwelijks kan voldoen. Ik meen te verstaan dat deze sferen te beschouwen zijn als trappen van invloeden waar aanzienlijke uitstralingen kunnen ontbonden worden. En dat zij immaterieele gebieden zijn, ver boven ons verheven, en met een uitgepuurde gevoeligheid onze levenstragiek kunnen aanwenden. Het gelukt Ferguson af en toe, na moeizame inwijdingspraktijken, deze hoogere zone te benaderen, en dan is hij telkens met zoo krachtig licht verzadigd dat hij de duistere schiksels<sup>721</sup> van het Ongeziene doordringt. Zoo zijn dan de oogenblikken van zijn gevaarlijke macht. En niemand mag hem hier in den weg staan. Want hij is meester van de stof.

"Mijnheer Ocula", vraag ik plots, "vertel mij eens waar het bloed dat aan uw polsen kleeft vandaan komt." Dat sukkelachtig wezen begint alweer te beven. Hij smeekt dat ik niet aandringen zou. Laat ik niet aandringen, in mijn eigen belang, want de dokter zwicht niet dan voor één enkel wezen ter wereld, en hij zou zich bloedig wreken op al wie de kluisters mocht kennen, waarin hij Ocula houdt geboeid.

Het eenig wezen dat de dokter ontziet, wie is het? Ik praam hem zoolang tot hij spreekt. Het is de Hooge Dame, Vrouw Coleta, mijne moeder.

Ik weet nu veel meer dan Jeroom Ocula ooit vermoedt. Ik verlaat hem na gezworen te hebben dat ik hem nooit, te welken prijze ook, verraden zal. Hij staart mij aan. Een laatste maal ontdek ik het goud van Ocula, het riet. Het verdwijnt voor goed in den mist. Hij kust mijne hand, lang. Met wezenlooze lippen, als kurk.

Ik zet mijne wandeling voort. De dag is al vol. De zon in zomerschen overvloed. Lauwe luchten varen<sup>722</sup>. Het woud lost een rauwen geur van balsemien<sup>723</sup> en varens. Ik wek groot misbaar<sup>724</sup> in de hoeve, omdat ik daar wensch te ontbijten en men zich aan een zoo zeldzame eer niet verwacht. De vrouw van boer Tastenoy, een bloed<sup>725</sup> wezen, dat, wanneer men haar verrast, in

---

<sup>717</sup> straks: daarstraks, zo-even

<sup>718</sup> drijven: dwingen een bepaalde richting uit te gaan

<sup>719</sup> benevens: naast

<sup>720</sup> labeuren: inspanningen

<sup>721</sup> schiksels: regelingen, beschikkingen

<sup>722</sup> varen: voortbewegen, voorbijgaan

<sup>723</sup> balsemien: plantengeslacht, springzaad

<sup>724</sup> misbaar: omhaal, drama

<sup>725</sup> bloed: schuchter, vreesachtig

hare beenen met lamheid wordt geslagen, sukkelt, zoo goed het gaat, naar de schotelhuizen<sup>726</sup>. Maar hare dochters, twee struische deerns, vurig van huid, loopen elkaar door de voeten en weten geen raad met de koffie, 't brood, den room, de boter. Ze werken het al dooreen door overdaad van gediensigheid. Maar ik zit toch gezapig in den appetijtelijken keukendamp, en ik snijd zelf van de hesp, die ruikt naar den schoorsteen, de sparrenasch<sup>727</sup> en de jeneverbeien. Tastenoy spreekt mij van de stallingen en hoe het daar vordert, sinds de Groote Weduwnaar er nu zijne hand van afgetrokken heeft. Ik moet volstrekt<sup>728</sup> naar de twee jongste veulens gaan zien. Het zijn prachtbeesten. Ik blijf op de doening<sup>729</sup> tot den middag. Ik betreed het perron<sup>730</sup> van Castel-Horlebecq juist als men er het klokje luidt voor het dejeuner<sup>731</sup>. Mijne moeder zit reeds aan tafel. De heele eetzaal is voor haar alleen, zoo statig is haar dagelijksch gezag. Ik kom bij aanzitten gelijk een vreemde, die men te later uur een plaatsje gunt. Wij spreken weinig. Aan 't eind verwondert zich mijne moeder dat ik op Hemelvaartdag<sup>732</sup> den hoogdienst heb gemist. Het spijt mij. Ik heb er niet aan gedacht. Het is de schuld van den boer. Vrouw Coleta zegt met rustige, effen stem, dat het mijne schuld is. En daarmee is het gesprek afgelopen. Ik vraag oorlof<sup>733</sup> om er uit te trekken, ik heb zaken.

Is het U al gebeurd, Rolande, dat ge iemand ziet oud worden op het moment zelf dat gij hem bekijkt? Dat gebeurt mij nu. Het is een vreemd en naar gevoel. Ik bekijk mijne moeder terwijl wij beiden opstaan en afscheid nemen. Ik zie haar bleek gezicht nog even, al rijzend, de volle ruimte van de kamer meten. Dan nadert mij dat gelaat heel snel, en het wordt tegelijkertijd groter, net als in de bioscoop wanneer men een close-up projecteert. De rimpels worden grover, dieper, de oogen vallen in, de blik weifelt als ging hij in het licht versterven, en er komt aan den mond een smartelijke trek, die daar nu altijd blijven zal. Nochtans glimlacht mijne moeder goedig, en alle verwijt is van haar aangezicht weggevaagd. Het verwijt heeft zich afgescheiden en het leeft op zichzelf, buiten haar om. Daarom is het zooveel harder, zooveel onverbiddelijker, en ik ben alleen om er tegen op te komen, om het uit te dagen, om het te niet te doen.

Ik sluit mij heel den middag op in mijn bibliotheek, maar lezen doe ik niet. Ik zit in de lederen club<sup>734</sup> en tuur door de hooge ramen naar de kleine, varende<sup>735</sup> wolken. Zoo blijf ik uren. Ik weet wel aan wat ik denk. Altijd hetzelfde. Mijn gansche wereld is herleid tot drie hoofdzakelijke elementen. Er zijn drie hoofdzakelijke elementen waarmede ik nu mijn geluk opbouwen moet. En er staan drie zuilen in den weg van het licht dat zich daarheen een stralenden weg moet banen. Drie zuilen sterker dan de nacht.

Ik snuif een flinke hoeveelheid van het witte poeder op...

Het begint te schemeren. De ruiten blozen. In de schaduwen van de hooggewelfde alkoof<sup>736</sup> rechts van mij (ge weet dat daar die mooie byzantijsche Krist<sup>737</sup> aan den wand hangt) glanzen nu de gechromeerde<sup>738</sup> handvesten van de brandkist. Straks zijn zij de eenige schijnsels in de donkerende kamer. Neen, ginder, hoog aan den hemel, in een soort vlakke, als van een peerlemoeren meer, schittert de ster die het uur der herders meldt.

---

<sup>726</sup> schotelhuizen: bijkeukens

<sup>727</sup> sparrenasch: asse van verbrand sparrenhout, -naalden

<sup>728</sup> volstrekt: absoluut

<sup>729</sup> doening: woning met bijgebouwen, boerenhoeve

<sup>730</sup> perron: brede stoep, bordes

<sup>731</sup> dejeuner: (tweede) ontbijt

<sup>732</sup> Hemelvaartdag: 15 augustus, rooms-katholieke viering van de tenhemelopneming van Maria

<sup>733</sup> oorlof: toestemming, vergunning

<sup>734</sup> club: diepe, comfortabele fauteuil

<sup>735</sup> varende: bewegende, stromende

<sup>736</sup> alkoof: klein (slaap)vertrek gescheiden van grotere kamer door dubbele deur of gordijn

<sup>737</sup> Krist: Christusbeeld, gekruisigde Jezus

<sup>738</sup> gechromeed: bedekt met laagje chroom

Ik schuif de trek gordijnen dicht. Ik ga naar de brandkist. Wanneer ik er vóór kniel, is zij precies zoo groot dat mijn hoofd onder het nokdek<sup>739</sup> reikt. Ik maak de zware deur open. Van binnen is de kist automatisch verlicht. Twee kleine gloeilampen hangen in de bovenste hoeken. In de klaarte, achter een ijzeren traliewerk, dat ik zelf heb aangebracht, in een nis, naar het dolfijngraf<sup>740</sup> uitgewerkt, op een matje van zwart fluweel ligt het wassen beeld, dat mij Vrouw Coleta heeft toevertrouwd. Het ligt rustig uitgestrekt. Het hoofd, een beetje te streng achterovergebogen, verdunt het zielig halsje, dat wel van een dooden vogel kan zijn, zoo teer<sup>741</sup>. Het gelaat smelt troebele vormen ondereen, die daardoor aan sluiers schijnen te ontwaken. Het gansche popje is trouwens van een innerlijke bewogenheid beroerd. Als ik het lang blijf aanstaren dunkt mij dat het ademen wil.

Ik blijf het aanstaren lang, lang. Ik heb de handen saamgebracht. Zoo staar ik het aan. En ik bid. Zulk gebed, dat nooit met vuriger drift werd uitgestort, is er een dat uit het bloed oprijst<sup>742</sup> en weerkeert tot het bloed. Het is een pijnlijk inspannen van alle vezels, het spannen van een onverschrokken wil, en zoo moet het uitgespannen zijn tot het mijn uiterste<sup>743</sup> levensgeesten in spanning uitput. Ik mag mijn blik niet afwenden van het beeld met het afgeknot handje, ik moet bang zijn van mijne oogen te sluiten, al was 't een paar seconden slechts, want dan zie 'k het kindje gestorven zijn. Dan is het een lijk. En het is niet waar. En alles is weer te herbeginnen. Lang is de weg van tijd, de weg van bidden en bezweren, de weg van al die leeggezogen droppels bloed, de weg naar de tombe<sup>744</sup>, waar het waarachtige lijk zal begraven zijn. Ik weet wel dat er een deel van mijn eigen ziel zal bij verdampen, vermits de verdooving van den goddelijken weerglans<sup>745</sup> in mij de prijs is dien ik bij dees zwoegen betalen moet. God! die mij hoort, ik zal betalen.

Ha! nu nadert de verrukking, die de werkelijkheid vervoert, uiteenrukt en herschept... Het licht in de nis zet eerst aan met beven, dan golft het op, alsof het uitlaaien<sup>746</sup> ging ver buiten de kamer, over de wereld. In die vreemde heilichten<sup>747</sup> ontstaan geuren die zich al scherper opdringen en mij draaierig maken. Ik ruik gloeiend ijzer en mijn hart wordt woest. Ik bid. Ik ruik de slaapkamer waar mijn vrouw is gestorven. Mijn moeder heeft die netjes geschikt, met lavendel langs de lakens, en een warme wollereuk<sup>748</sup>, die fijn aandoet<sup>749</sup> wanneer men van den oorlog terugkomt. Ik ruik de bittere krysanten die ik op het graf van mijne vrouw, geboren Lutgardis van Warmont-Cocambre, heb neergelegd. Ik ruik den veel te kostbaren bloemtuil, dien mijn zoontje Ogier mij op mijn verjaardag vereert. Ik ruik, terwijl ik hem in mijn armen druk en zoen, een slag<sup>750</sup> van heraldisch parfum, dat om zijn hoofdje walmt, en dat Vrouw Coleta, toen ik klein was, mij ook toediende, ik meen patchoeli-olie<sup>751</sup> vanouds bij de Hardwins op hoogen prijs gesteld. Alles vermengt zich tot een zurigheid, die mij dringt in de keel. Maar ik mag niet hoesten. Ik klamp mij vast aan het onverbiddelijk gebed. De klaarte in de brandkist zwenkt om in schittering van groene zee. Het borstje van de wassen pop zwelt traag op. En zwelt opnieuw. Nu hijgt het. 't Is of het leven daarbinnen stikken<sup>752</sup> zou, overzwoegen, geplet onder het

<sup>739</sup> nokdek: beslag van de bovenkant

<sup>740</sup> dolfijngraf: graf van Franse kroonprins

<sup>741</sup> teer: delicaat, gevoelig

<sup>742</sup> oprijst: zich verheft

<sup>743</sup> uiterste: laatste

<sup>744</sup> tombe: graf

<sup>745</sup> weerglans: weerschijn, afspiegeling

<sup>746</sup> uitlaaien: in vlammen naar buiten slaan

<sup>747</sup> heilichten: weerlichten, flikkeringen

<sup>748</sup> wollereuk: geur van wol

<sup>749</sup> aandoet: voorkomt

<sup>750</sup> slag: soort

<sup>751</sup> patchoeli-olie: olie via stoomdestillatie gewonnen uit de bladeren van geurig kruid

<sup>752</sup> stikken: verstikken

onzichtbare water. Maar het weert zich. Het wil overeind geraken. Het werkt zich los, het rukt aan den grond, het rijst<sup>753</sup>, genadige hemel! het rijst<sup>754</sup>...

Ik bijt op mijn aaneengesloten vuisten. Ik bid. Ik bid snikkend. Mijn gedacht is een geesel die wonden slaat in het gebeente van mijn hoofd. Mijn tanden knarsen, een geluid van de scheurende aarde. Ik zie het beeld aldoor zijn geweld hernieuwen. Het reikt zijne armen uit, naar een steun, naar een redding, in de reddeloze ijle. Het armpje met de stomp is een gruwel. Het tast door de ruimte, gelijk dor hout vóór den wind. Het haakt ontredderd links en rechts.

Hoelang, hoelang?

Ik ontbind, in mijn angst, het woord. Ik ken de bovennatuurlijke macht van den wil, die uit het stille gepeins wordt bevrijd en losbreekt in eigen geweld, gescheiden van den geest, die hem kweekte. Dat is het woord, de sonore<sup>755</sup> gestalte van den wil. Het schiet uit en beheerscht gebieden die het nevelig gedacht niet vermag aan te doen. Zoo zijn er woorden, die onoverwinnelijk zijn, veel sterker dan daden. Het sterkst van al in eenzame vaart.

Die woorden, Rolande, ik heb ze gezegd. Geknield vóór de nis waar het wassen kindje zich achter traliën radeloos weert, heb ik de woorden gezegd, die men niet herhalen mag, die men niet terug mag vastleggen in de geschreven teekens. Want zij moeten tienduizend maal den omloop van de wereld doen op een sonoren<sup>756</sup> golvenring. En dan treffen zij het doel, onverzoenlijk, en raak.

Ik hoor de woorden wegvliegen van mijn lippen, heet springberd<sup>757</sup>. Zij vliegen. Zij overrompelen den vijand. Ik voel om mij onzichtbare gedaanten. Zij schampen<sup>758</sup> voorbij en ik huiver bij hare ruischende aanraking. Al zijn zij vleugelen van den dood, ik zal niet falen. Ik bid luidop.

Een doffe smak. Het beeld stort neer. Uitgestrekt, verwonnen. Omhangen met een rooden gloed. En tegelijk hoor ik, gelijk hamerslagen op een aambeeld, mijn uurwerk in mijn vestzak tikken. Nu moet ik de deur van de brandkist sluiten. Het gaat niet gemakkelijk. Ik sta recht en leun tegen de deur. Ze weerstaat. Nochtans moet er nu nacht komen in de nis. De bezwering moet rijpen. Ik vat de zware handgreep. Ik vecht tegen die deur. Ik span al mijn krachten in. Ik stoot en stamp. Het zweet staat op mijn voorhoofd. Ik rond mijn rug, en schouder aan<sup>759</sup>. De grendel kraakt. De deur ploft dicht. Ik val ten gronde...

O! het zoete bloed dat ik heb uitgezogen en dat aan mijn gehemelte kleeft, en smelt op mijn tong, en heel mijn wezen nu vervult met dampen van honing. Ik baad in een nooit gekende zaligheid. Een koele hand, de avond, glijdt vriendelijk over mijn voorhoofd. Ik struikel door de vestibule. Ik kan een lichten glimlach, die aan mijn mond krult, niet wegstrijken. Zoo glimlachend bereik ik de eetzaal. Ik lijk een lodderige<sup>760</sup> dronkelap. Hoe afgemat ik ook ben, me dunkt dat mijne moeder en dokter Ferguson, die reeds aanzitten nog meer vermoeid zijn dan ik. De tafeldienst verloopt in volslagen stilte. We schijnen hoegenaamd niets gemeens te hebben met elkaar. Niet de minste voeling. Wanneer wij opstaan, zegt Ferguson iets, dat mij van zóó verre toeklinkt, dat ik het niet eens begrijp. In het aanpalend salon, blijf ik nog wat zitten. Uit beleefdheid. Na de koffie vangen Vrouw Coleta en de dokter een partijtje damspel aan. Men brengt whisky. Ik aanschouw de spelers, teenemaal<sup>761</sup> verstompt<sup>762</sup>. Zij doezelen weg in het blond licht. De buffelkop van Ferguson is nog zwaarder dan ik dacht. In zijn nek stapelt zich zijn haar als manen op. Ik geloof dat ik hem haat. Maar hem vreezen doe ik niet.

---

<sup>753</sup> rijst: verheft zich

<sup>754</sup> rijst: verheft zich

<sup>755</sup> sonore: welluidende

<sup>756</sup> sonoren: welluidende

<sup>757</sup> springberd: springplank

<sup>758</sup> schampen voorbij: (hier:) strijken in het voorbijgaan dicht langs hem heen

<sup>759</sup> schouder aan: met de schouder aan stoten, (hier:) tegen de deur

<sup>760</sup> lodderige: liederlijke, ontuchtige

<sup>761</sup> teenemaal: in één keer, helemaal

<sup>762</sup> verstompt: afgestompt

Stil muis ik er van onder. Bij de deur moet zich de knecht ijlings mijden, want ik loop hem dwars door het lijf. Ik zweef nu eerder dan ik ga. In mijn kamer gekomen doe ik vergeefs moeite om den electrischen knop te vinden. Ik ken dat verschijnsel. Ik heb dat telkens met dien oolijken<sup>763</sup> knop voor. Maar boven het bed hangt de schelkwast<sup>764</sup>, daar ruk ik aan, en men komt mij uit de duisternis verlossen. Ik laat mij uitkleeden als een kind. Ik stijg te bed. Ik stort in de kussens. Ik slaap onmiddellijk. Neergeveld.

Ik word in 't midden van den nacht door wilde kreten gewekt. Ik word koud, en ril. Is Ocula weer aan het gillen? Ik trek een kamerrok<sup>765</sup> over mijn pyjama, en ren door het huis. Maar de kreten, die ik nu duidelijk hoor in de richting van de bibliotheek, houden op. Ik loop langs daar. Ik sta vóór de brandkist. Mijn zoontje kreunt zacht. Iets zoo heiligs ontroert mijne ziel dat ik erdoor als van gedaante verander en verheerlijkt word. Ik ruk aan de handvatsels<sup>766</sup>. Helaas! mijn sleutels zijn in mijn slaapkamer. Ik ren alweer door het huis. Ik haal de sleutels. Het duurt eer ik het sleutelgat vind. En dan moet ik mij weer de vier geheime letters herinneren. En die vier toppen draaien nu zot tusschen mijn vingeren. Het gekreun daarbinnen zet weer aan, verdronken in tranen. Ik zet de letters. Ik draai den sleutel. Het slot springt los.

Oog van den Hemelschen Schepper, gij ziet in de afgronden van mijn wezen. Gij ziet wat ik wil doen, en dat ik, met één omzwaai van mijn levend bloed, het lot wil keeren, waar mij de vijand dwingt. Gij ziet hoe ik de deur open, hoe ik mijn zaad ga redden, hoe ik weer edel word, en rein!...

Maar ik open de deur niet.

Ik houd het slot.

Ik wacht.

Dat kleine gekerm sterft uit. Of verwijdert het zich alleen maar? Ik houd de stalen deur gesloten. Ik richt mijn gelaat naar de zoldering. En sluit mijne oogen. En voortdurend spreek ik uw naam uit, Rolande. Zoo heb ik eens Mirko, mijn kat, onder het water... heugt het U nog? Er klaagt nergens iets meer. Ik ga weer liggen op mijn bed.

De nacht. De stilte.

Wat moet het zalig zijn, te slapen. Te slapen en nooit meer op te staan. Maar ik heb mij schoon uit te strekken. Ik ben al te ellendig. En te laf. Ik heb last met mijn ongedurig<sup>767</sup> lichaam. Last met mijn beenen, die geen plaats vinden. Met mijn armen die seffens<sup>768</sup> loom worden en pijn doen. Met mijn hoofd dat woelt in de kussens. Met mijn hart dat bonst en breekt.

Rolande, help mij nu. Help mij leven.

Renier.

XXX.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 20<sup>en</sup> Oogst 1921.*

De hand die U van avond schrijft, mijn liefste, is rustig en vast. Nochtans heb ik haar een gruwelijke taak opgedragen. Die zal morgen worden uitgevoerd. Ik dank den Hemel dat het nu uit is met dubben en beramen. De knoop is doorgehakt. De beslissing geveld. In mijn hart daalt de vrede...

---

<sup>763</sup> oolijken: listige, valse

<sup>764</sup> schelkwast: kwast om te bellen

<sup>765</sup> kamerrok: kamerjas

<sup>766</sup> handvatsels: handgrepen

<sup>767</sup> ongedurig: onrustig

<sup>768</sup> seffens: meteen

Ziehier den gang van zaken.

Gisterenmorgen heeft men mijn zoontje Ogier ten prooi aan hevige koorts en ijlend in zijn bed gevonden. Mijn grootvader heeft onmiddellijk naar alle richtingen de telefoon in actie gebracht. Castel-Horlebecq staat onverhoeds in rep en roer. Ferguson, die aan de ontbijttafel een onooglijken<sup>769</sup> strijd met spiegeleieren heeft aangebonden, laat alles in den steek en rent naar de garage. Hij komt te Bierk aan en vindt reeds de twee dokters van Sinternelle bij de sponde<sup>770</sup>. Even daarna vertrek ik ook met mijne moeder. Vrouw Coleta spreekt geen woord. Wat ik zelf voel is schrijnend. Als van lemmers<sup>771</sup> die men overeen schuurt en die door de lucht snijden, fijn gillend, en hoog. Het is eigenlijk niet onder woorden te brengen. Ik voel dat ik bleek ben. Misschien zoo bleek als mijne moeder, die doodelijk bleek is. Wij vinden al dat druk volk in de kinderkamer. De nurse<sup>772</sup> en de twee meiden aan de deur weenen. Wij vinden Ogier in de witte kussens uitgestrekt. Ik merk hoe zijn hoofd, door te streng achterover te liggen, zijn zielig halsje verdunt. Zijn gelaat gloeit. Zijne oogen, in fel vuur ontstoken, en nattig, staren rechtuit, gevoelloos, naar een ver punt. Mijne moeder neemt het handje van Ogier. Ook het stompje neemt ze. Zij blijft zoo een moment, in vertwijfelde aanschouwing. Dan wendt zij zich om en zoekt mijn aangezicht. Onze blikken liggen lang aan elkander. Wat ik in hare oogen zie, o Rolande, de diepten van den nacht zijn niet zoo nachtelijk en diep. Maar ik verdraag met moed deze verschrikkelijke botsing. Ik hoop alleen dat ik haar nooit meer, nooit meer trotseeren moet...

Ferguson beweert dat het kind niet zoo dringend omringd mag worden. Hij verzoekt alleen te blijven met de andere dokters. Wij gaan in de plaats daarnevens<sup>773</sup>. Het is de speelkamer. Die is zeer ruim. Overal speelgoed van allerlei slag<sup>774</sup>. Het zicht van die dingen maakt mij week. Na een uur komt de jonge geneesheer van Sinternelle ons berichten dat de kleine patiënt de crisis bijna te boven is, en dat hij nu waarschijnlijk gaat slapen, wat een zeer voordeelig verloop zal hebben. Wij hoeven ons in afwachting niet ongerust te maken. En het beste is dat wij gedurende enkele uren zoo dapper zijn te willen afzien van elk bezoek. Dokter Ferguson en dokter Hollants (dat is de andere arts uit de buurt) blijven zoolang in de bres.

Wij worden in de living geleid en vinden er den zoo pas aankomenden Dom Aloysius, mijn grootvaders petekind, den abt<sup>775</sup> van Loppem. Toen gij dezen stillen prelaat op mijn verlovingsreceptie hebt ontmoet, hebt gij zijn ranke gestalte en uiterst fijn wezen zeer geprezen. Mijne moeder treedt dadelijk op hem toe en drukt hem de handen. Het is zichtbaar dat zij op hem rekent om onzen nood met het sereen licht der Kerk te beschijnen, en onze zielen te laven. Doordat de abt<sup>776</sup>, naar hij gewoon is, weinig notitie van mij neemt, en na een korte, weliswaar hartelijke woordenwisseling, zich geheel aan Vrouw Coleta wijdt, blijf ik en tête-à-tête<sup>777</sup> met mijn grootvader. Wij hebben elkaar tegenover den ingetreden toestand niets te zeggen, en komen zwijgend overeen de gebeurtenissen haren gang te laten gaan. Ik wijk naar een tafeltje bij het raam, en lees de krant.

Van Ferguson vernemen wij omtrent den middag dat er besliste beterschap aan de hand is. Het kind is in slaap gevallen. De koorts wijkt.

Ik besluit geen deel te nemen aan de familiale lunch. Ik keer naar Horlebecq, waar ik zaken heb, en zal in den nanoen<sup>778</sup> weerkeeren. Ik hoop echter dat het niet noodig zal zijn, en ik dank Ferguson zoo levendig als de omstandigheden het toelaten.

---

<sup>769</sup> onooglijken: afzichtelijke

<sup>770</sup> sponde: bed

<sup>771</sup> lemmers: lemmeten

<sup>772</sup> nurse: kinderverzorgster

<sup>773</sup> daarnevens: daarnaast

<sup>774</sup> slag: soort

<sup>775</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>776</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>777</sup> en tête-à-tête: vertrouwelijk, zonder derden

<sup>778</sup> nanoen: namiddag



Ik rijd regelrecht naar het laboratorium in Horlebecq-warande<sup>779</sup>. Ik verzoek mijnheer Ocula naast mij in de auto plaats te nemen. Ik nodig hem uit om saam te dejeuneeren<sup>780</sup>. Wanneer wij rechtovereen aanzitten, en de tafeldienst nu spoedig van kant wordt geholpen, neem ik mijn commensaal<sup>781</sup> in oogenschouw. Men ziet het niet aan hem dat hij op Lieve-Vrouw-Hemelvaartdag<sup>782</sup> een zoo buitenissig avontuur heeft beleefd. Hij is alweer de stille gesloten mensch, die onder onbestaande gepeinzen gebukt op mistige stelten overendweer langs de wereld loopt, Ocula, het riet. Ik vraag hem, al is het slechts uit beleefdheid, hoe hij 't nu stelt, en of hij van zijn angsten bekomen is. In zijn oogholten vaart een wasem<sup>783</sup>. Of is dat een glimlach? Hij weet niet wat ik bedoel. Hij weet eigenlijk volstrekt<sup>784</sup> niets. Het is koddig<sup>785</sup>. Ik moet hem recht laten wedervaren, zegt hij, ook waar zijn geheugen hem in den steek mocht laten. Ik vraag hem of hij in elk geval van plan is zijn belofte te houden, want hij beloofde mij toen in alles van dienst te zijn, weet hij nog wel? Al is het mogelijk dat hij het vergeten heeft, het heeft geen belang, vermits hij uit alle macht aan mij verknocht is, wanneer en hoe ik ook op hem beroep doen wil. Wel, ik wil het doen op staanden voet. Ik beweer dat ons Huis is overgeleverd aan onduldbare hekserijen, en dat hij daaraan maar al te vlijtig meehelpt. Ik beweer dat deze praktijken een onveilig klimaat ontbinden, en dat mijn zoon Ogier, wegens zijn hyperesthetischen<sup>786</sup> aanleg, het slachtoffer dreigt te worden van verderfelijke invloeden. Ik ben besloten bedoelde invloeden in den wortel uit te roeien. En ik reken op Ocula om mij hierin bij te staan.

Ik schenk hem met eigen hand een glas wijn in. Dat verstrooit het gevoel van afstanden en zet iemand op zijn gemak. Jeroom Ocula beproeft zich nog een wjl terug te trekken achter drijvende wolken. Waarna hij zich kordaat aan den praat zet.

Ik weet thans precies hoe de vork in den steel zit. Er is groote onrust ontstaan door het feit dat mijne moeder, nadat zij mij een wassen offerbeeldje had toevertrouwd om aan Onze Lieve Vrouw van Verlatenheid, bijgenaamd de Spaansche Madona<sup>787</sup>, in de Kapellekerk op te dragen, door Ferguson vernam dat het er een half uur later niet meer was. Ferguson had Ocula op mijne hielen naar Brussel gestuurd, en Ocula wist ook met zekerheid te verklaren dat op het outer<sup>788</sup> dien dag zeker niets gelegen had. Mijne moeder heeft daarop een nieuwe bezweringspop laten maken, en de dokter heeft ze vervaardigd en dan Ocula belast met een zeer nauwkeurig voltooiingswerk. Maar het is achteraf gebleken dat de uitstralingskracht van het beeldje voelbaar werd gestoord door een geheime tegenactie. Dokter Ferguson heeft nu Ocula opdracht gegeven met alle middelen de eerste pop op te sporen...

Mijnheer Jeroom Ocula zet een monkelmondje<sup>789</sup>, maar het ligt achter een rozig vool<sup>790</sup>. Hij wacht. Ik ben verplicht hem weer ter zake te brengen. Ik vraag langs welke wegen deze demonische inwijdingen ons Huis zijn binnengesmokkeld. Want, zeg ik, mijne arme moeder is wel zeer bijgeloovig, en Ferguson is een zeer hermetische zonderling, doch geen van beiden hebben zich vroeger ooit met dergelijke tooverijen opgehouden. Alles, meent Ocula, is door den heer Soleure aan den gang gekomen. En wel naar aanleiding van de anatomische stukken die in het laboratorium geproduceerd worden, en die Soleure, door hunne zeer vergedreven kundigheid, met bewondering hebben vervuld. Elie Soleure heeft Ferguson ervan overtuigd dat

---

<sup>779</sup> warande: lusthof

<sup>780</sup> dejeuneeren: (tweede) ontbijt nemen

<sup>781</sup> commensaal: persoon die met andere(n) aan één tafel eet, kostganger

<sup>782</sup> Hemelvaartdag: 15 augustus, rooms-katholieke viering van de tenhemelopneming van Maria

<sup>783</sup> wasem: sluier, wolk

<sup>784</sup> volstrekt: absoluut, volledig

<sup>785</sup> koddig: wonderlijk, vreemd

<sup>786</sup> hyperesthetischen: overgevoelige

<sup>787</sup> Madonna: Onze-Lieve-Vrouw met het kind op de arm

<sup>788</sup> outer: altaar

<sup>789</sup> monkelmondje: licht spottend trekje om de mond

<sup>790</sup> vool: sluier

een zoo volmaakte herschepping van natuurlijke vormen allicht "bezielt" konden worden. Men hoeft die gedaanten slechts op een hooger plan af te werken. Ocula vertelt hoe de experimenten werden ingezet. Het lange verblijf van Soleure op Castel-Horlebecq is aan de moezaamheid van de occulte proefnemingen toe te schrijven. Eindelijk werd toch een tastbare uitslag bereikt. Op een laten avond is Soleure erin geslaagd, dank zij een uiterst perfect glazen oog, sterk met bezweringfluïden<sup>791</sup> geladen, de vrouw van boer Tastenoy, door een zoo verschrikkelijke nachtmerrie te doen berijden, dat zij 's morgens is opgestaan met lamme beenen. Zij zal bezwaarlijk nooit genezen. De dokter heeft verder de studie voortgezet. En zooals hij altijd doet tegenover Vrouw Coleta, die hij ten hoogste vereert en ontziet, heeft hij haar over het bezweringsarsenaal laten beschikken. Vrouw Coleta kent de gevaren niet waaraan zij zich zodoende blootstelt. Ocula weet dat de machtige dame uitermate vroom is en dat hare devotie<sup>792</sup>, die op een krachtig geloof berust, door niet den minsten zweem van satanisme is aangetast. Maar zij is zoo aan het Huis verknocht en zoo bezorgd om de gezondheid van den laatsten erfgenaam dat zij ook heil uit onzuivere handen aanvaardt. De dokter heeft dezen morgen Ocula telefonisch bevolen het ebbenhouten kistje met de relikwieën<sup>793</sup> en de gerijpte hand naar Bierk te voeren. Ook heeft hij gelast dat de heer Soleure telegrafisch ontboden worde. Deze laatste maatregel wekt bij mij een begrijpelijken wrevel. Het is ongehoord, vanwege Ferguson, op zoo schaamteloze wijze zijn gezag ten mijnent<sup>794</sup> uit te breiden. Ik verwittig Ocula dat ik deze boodschap voor eigen rekening neem en hij dankt mij. Ik denk er niet aan dezen verlitterariseerden Jezuiet ooit nog uit te nodigen. Ik heb gelijk hem te verachten, want zijn zeden en praktijken zijn uit elk oogpunt walglijk. Men moet hem zwichten als die verderfelijke giftluchten, die men zonder weten aan eigen lichaam lost en die daardoor zoo gevaarlijk zijn. Het is jammer dat die kerel zoo goed schrijft. Maar ik herinner mij dat God aan Belial<sup>795</sup>, de slang, de welsprekendheid heeft gegeven. Elie Soleure is een gemeene sceptieker<sup>796</sup>, tot alles in staat en voor wien<sup>797</sup> niets edel is ter wereld. Hij is bovendien een jeugdschender, en ik ken tal van jongelui, ook uit hooge geslachten, die door dezen meedoogenloozen pederast besmet zijn en bedorven. Ik schaam mij dood, wanneer ik denk dat gij hem met uwe vriendschap vereert. Jeroom Ocula verlaat mij in den namiddag.

Ik sluit mij een paar uren, zonder een oogenblik op te houden aan U te denken, op in de bibliotheek. Ik doe de tilbury<sup>798</sup> inspannen tegen den avond en rijd naar Bierk. Vredig is de heerlijke Zennevallei. Een dans van ruischende horizontalen<sup>799</sup>. Groene en blonde, en dan, verder uit, heel broze en blauwig van kleur. Daarin rijen de populieren. Zij zijn er om de diepten van de lucht te meten. Malsch en glimmend liggen de koeien uit te rusten, en kauwen. Wanneer dan, aan een bocht, plots het water van den stillen stroom zichtbaar wordt, scheurt daar de aarde en zwelgt het azuur van den hemel op.

De wind, van den westhoek aangeblazen, slaat mij van voren in het gezicht. En Pervijse strekt vinnig zijne hoeven. De grond weerklopt<sup>800</sup> zijnen draf. Ik ervaar alweer hoe het bloed van ons Huis in de sappen van het Brabantsch landschap vloeit. Er welt aan mijn hart een gevoel van heiligheid en trots.

---

<sup>791</sup> bezweringsfluïden: onzichtbare krachten beschouwd als uitvloeiende stof ter bezwering

<sup>792</sup> devotie: vroomheid

<sup>793</sup> relikwieën: rooms-katholieke term voor stoffelijke overblijfselen van Christus of heilige, (bij uitbreiding) aandenkens

<sup>794</sup> ten mijnent: in mijn huis, bij mij

<sup>795</sup> Belial: Hebreeuws woord, vaak gebruikt als synoniem voor Satan; de eerste engel verdreven uit de hemel; (hier:) ook de slang die Eva aanzette tot het eten van de vrucht waardoor zij en Adam uit het paradijs verdreven werden.

<sup>796</sup> sceptieker: sceptisch persoon, heeft bij alles zijn twijfels

<sup>797</sup> wien: wie

<sup>798</sup> tilbury: licht, tweewielig rijtuig getrokken door één paard

<sup>799</sup> horizontalen: horizontale lijnen, (hier:) welvingen van de weiden en akkers in de riviervallei

<sup>800</sup> weerklopt: doet weergalmen, echoën

Op het perron<sup>801</sup> van De Gaillarde ontmoet ik Dom Aloysius. Hij knikt mij toe. Hij is opgetogen. Mijn zoon is natuurlijk aan de beterhand. Inderdaad. Daar komt ook mijne moeder. Ik hoor Bierk in de living met zware stem orders geven voor het diner. Ik spoed mij naar de kinderkamer. Ferguson drukt mij de hand. Het heeft zelfs den schijn dat hij mij gelukwenscht. Ogier, het kind, is gered. Het is waarschijnlijk dat, na een rustigen nacht, er niets meer zal te bespeuren zijn van de krisis. "Maar", fluistert hij, "laat ons opletten, het geval was ernstig." Mijn zoontje ligt, nu veel bleeker, in het bed dat heelemaal is ververscht, en er staat een rozentuil op het ronde tafeltje. De nurse<sup>802</sup> en een kindermeid zijn nog bezig met den opschik. Ogier kijkt mij aan. Hoe lieve glimlach straalt over zijn vermoeid gezichtje! Hij reikt zijne armen naar mij uit. Ik buig mij over hem, en kus hem op het voorhoofd. Men heeft hem overdadig met eau de cologne besproeid. Het steekt tegen.

Er was besloten dat men even vóór het diner een dankgebed zou storten in de kerk van Bierk. Reeds staat de enorme limousien op het voorhof. Ik ga mee, het is vanzelfsprekend. Wij zitten met ons zessen in de auto, en dat kan best, zoo wijd is die: mijn grootvader, mijne moeder, de abt<sup>803</sup>, Ferguson, ikzelf en de chauffeur. De Groote Weduwnaar is de eenige die spreekt. Hij heeft het over plannen die de totale herstelling van Ogier zouden bevorderen. Hij vraagt niemands advies. Hij denkt luidop, overweegt de voor- en nadeelen, beslist. En er is blijkbaar maar één meester die in ons Huis over leven en dood beschikt, en dat is hij, Hardwin de Reuze. Wij gaan vóór het outer<sup>804</sup> knielen. De abt<sup>805</sup> vooraan. Hij leest hardop, wij mompelen de onze-vaders en weesgegroeten na. Hij eindigt met een geïmproviseerd gebed, smeekt om verderen zegen over het kind, en looft statig den Heer, die hemel en aarde bestiert<sup>806</sup>.

Bij het terugkeeren naar het kasteel ontstaat er iets vreemds in mij. Het is moeilijk om te ontleden. Ik word bang. Een bangheid die al mijn zenuwen rekt, en mij het gezelschap zoo aanstootelijk maakt, dat ik besluit onmiddellijk naar Horlebecq weer te keeren. Ik laat, ik word het aan al die gezichten gewaar, een ontstellenden<sup>807</sup> indruk na. Maar ik huiver bij het idee alleen dat ik nu aan tafel moet zitten en deelnemen aan een soort erkentelijkheidsbanket. Hoe men er ook over denken mag, ik vlucht.

Wild door het dal is de rit met Pervijse. Rood om mij rijzen de ontzaglijke zuilen van den avond. Vervaarlijk<sup>808</sup> ruischt mij tegemoet het holle huilen van den nacht.

Ik werp de teugels aan den knecht. Ik ren de trap op. Ik stort neer in een zetel van de bibliotheek. Ik drink een slok whisky. Ik schenk terug in. Honger heb ik niet. Maar ik drink. Het moet in mijn borst koel worden. En die brand, daar, hij moet gebluscht. Maar bedaren kan ik niet. Ik neem dan maar weer morphine.

De duisternis is ingevallen. In de groote ramen hangen sterren. Fluweelen schaduwen omdoezelen<sup>809</sup> mij. Mij en de wereld. Ginder, in een hoek, beginnen de handgrepen van de brandkist te lichten. Daar ben ik dan bij gaan knielen. Het voorhoofd tegen de stalen deur. En ik heb eindelijk koelte gevonden. Zoo zit ik tot den morgen. Vast aan mijn droom geklemd. Ik ben dan naar bed gegaan.

Ik heb netjes tot den noen geslapen.

In den namiddag zijn Vrouw Coleta, Dom Aloysius en dokter Ferguson aangekomen. Mijne moeder is vol zoete zorgen voor mij. Zij oordeelt dat ik er uitzie als iemand, die voor een schielijke<sup>810</sup> griep heeft te vreezen. Zoo afgemat ben ik, zegt zij. Maar met mijn zoontje Ogier

---

<sup>801</sup> perron: brede stoep, bordes

<sup>802</sup> nurse: kinderverzorgster

<sup>803</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>804</sup> outer: altaar

<sup>805</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>806</sup> bestiert: bestuurt, leidt

<sup>807</sup> ontstellende: verbijsterende, ontreddende

<sup>808</sup> vervaarlijk: angstaanjagend, schrikwekkend

<sup>809</sup> omdoezelen: (dichterlijk:) omringen en doen vervagen

<sup>810</sup> schielijke: plotse, onverwachte

gaat het opperbest. "En weet ge wat er besloten is, mijn jongen?" Ik weet het natuurlijk niet, vermits men ook alles besluit buiten mij om. "Wel dan (en zij is fier op de tijding, mijne goede moeder, zoo straalt haar gelaat) er is besloten dat Ogier naar het Tyroolsch Hoogland wordt gebracht, de dokters zijn overtuigd dat de berglucht onzen lieveling spoedig geheel opknapt, en mijn grootvader zal de reis geleiden."

Als de bliksem zie ik klaar in het complot. Messire van Bierk wil mij nog meer van mijn kind verwijderen. De opzet is in het oog springend. Ik zeg geen woord. Ik knik alleen een paar keer. De abt<sup>811</sup> die zalvend zijn handen heeft gevouwen, tuurt op zijn ring. Ferguson, de lafaard, wendt zich van het gesprek af en zijn blik is mijlen ver op zweeftocht. Zijn buffelnek, dien hij daarbij heeft naar mij gekeerd, is wel het verfoeilijkste spektakel dat een beschaafd mensch kan opgedrongen worden.

Maar mijne oogen randen die van mijne moeder aan. Bloot is de botsing. Geweldig de weerslag. Wij scheiden. Hoort gij wat ik zeg, Rolande? Ik scheid van mijne moeder. Vereenigen kan ons nog ooit de dood alleen.

Deze brief, dien ik nu sluit, mocht de laatste zijn, mijn liefste. Moest het zoo wezen, herdenk dat ik U met bovenmenselijke krachten heb vereerd en bemind, en dat uw naam mijn lippen voor eeuwig heeft gesloten.

Ik beef niet, Rolande. Alle maatregelen zijn genomen. Morgen sterft Hardwin van Bierk.

Renier J. de Lamarache.

P. S. — Hier ingesloten, voor alle zekerheid, een nota en een memorandum. Zij hebben betrekking op financieele regelingen, die ik, ingevolge uw wensch, nog tijdig kon treffen. (*Deze documenten zijn verdwenen. H.T.*) —

XXXI.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 21<sup>en</sup> Oogst 1921.*

Rolande, mijn grootvader is dood.

Dezen morgen was ik al heel vroeg op de been. Ik heb nog wat papieren geschikt. Ik heb alles nog eens goed overdacht. Ik heb uit de lade van mijn bureau den browning<sup>812</sup> genomen, die daar sinds mijn terugkeer van het leger is geborgen. Het is het militair formaat, klein kaliber. Ik steek het ding in den rechterzak van mijn veston<sup>813</sup>. Ik heb met opzet een wijd golfkostuum aangetrokken, want ik ga te voet naar Bierk. Bovendien zit het wapen los en gemakkelijk in de breede opgenaaide tasschen. Ik gebruik een stevig ontbijt. Ik voel me buitengewoon lekker. Ik heb trouwens heerlijk geslapen.

De wandeling is zeer mooi. Hoe zou ik haar niet kennen? Van kindsbeen af was ik haar gewoon. Maar vandaag is zij nieuw. Ik maak onderweg een hoop verrassende ontdekkingen. Het land is, dunkt me, gezonder, actueeler<sup>814</sup>. Het is van aarde en loover en lucht en hemel. Het ruikt naar den grond, zonder meer. Ik voel het niet langer zoo mystisch<sup>815</sup> aan. Het is zonder verborgenheden noch geheimen. De tijd, ontdaan van gisteren en morgen, is bij elken polsslag mijn sterk bezit. Ik ben mij zoo totaal van mijn wezenheid bewust, dat ik er in een vrij verwaande

---

<sup>811</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>812</sup> browning: pistool ontworpen door J.M. Browning (1855-1926), door de Belgische Fabrique Nationale geproduceerd vanaf 1899 voor de markt buiten de V.S.A.

<sup>813</sup> veston: colbertjasje

<sup>814</sup> actueeler: meer reëel, werkelijk

<sup>815</sup> mystisch: behorend tot de leer volgens welke de menselijke ziel zich door contemplatie met God kan verenigen

stemming door geraak. Maar ik ben zeer in mijn schik met die ijdele voldaanheid. Ik meen zelf dat ik er voortaan meer van zal profiteeren. Wij prakkezeeren<sup>816</sup> te veel. Eenvoudig ademen is vaak meer dan genoeg.

Ademen doe ik nu gulzig. Het is frisch weer. Een beetje mistig, vanwege de boschjes die ik door of voorbij loop. De koers gaat over de hoogvlakten van de Boerlotte naar Stocquois, waar ik het Zennedal verlaat om in de gebrokkelde kouters<sup>817</sup> van Wisbecq en Sartiau te storten.

Op de Boerlotte weersta ik aan een lichten aanval van gevoelerigheid. Van hieruit spreidt het land zich in een dubbelen ring open. De heerlijkheden wiegen in elkaar, Bierk, de gedrongene, de donkere, de sterkere, Horlebecq, de weidsche, voorname, met een gratie<sup>818</sup> van groen omhangen. Van hieruit zullen de Heeren, in diepten van tijd, zich hebben uitgedaagd ten kamp, of het schelle hoornsaluut gewisseld. Ook ik, in dees levend heden, overschouw den duurbaren<sup>819</sup> moedergrond. Ik prent het beeld in mijn geheugen. Wanneer ik straks sneuvelen moet, houd ik U aan mijn hart gedrukt, mijn Brabant.

Drie oude linden zijn er geplant. Gewond en geknot door de stormen. Zij rijzen, ruige gestalten, onbuigzame veroveraars van de ruimte. Aan den middentronk, vergroeid in de schors, is een houten kapelleken gehecht. Daarbinnen, achter een ijzeren net, de blauwe glansen<sup>820</sup> van een Lieve Vrouwken. Ave, ave, aanvoerders van het oude blazen<sup>821</sup>...

Deze ontroering is gauw onderdrukt. Daar stap ik alweer aan. Flink in de waarheid. Fit voor de daad. De velden zijn eenzaam. Er is een oponthoud in 't verloop van den landarbeid. De rapen zijn pas gezaaid. De aardappeloogst is nog niet ingezet. De boer wijdt zijn zorg aan de beesten. Ik vind alles zoo natuurlijk en gemoedelijk in zijn gang. Mijn hemel! Het geluk is een zoo gemakkelijk goed. 't Ligt overal te plukken. 't Heeft maar één viezen kant: 't bevredigt nooit ten volle.

Het is tien uur, wanneer ik het machtig domein van De Gaillarde bereik. Ik trek niet dadelijk de hooge poort binnen. Ik heb een plan. Ik wil mij aan vele lui laten zien. Ik trek derhalve langs een omweg over de fokkerij, en die is een paar mijlen van het Heerenhuis verwijderd. Ik bezoek de stalmeesters en laat me gewillig rondleiden. Ik vereer de fokkers met mijn belangstelling en ik spaar hun mijn gelukwenschen niet. Die zijn trouwens verdiend. Even zie ik, op het oogenblik dat ik de stoeterij verlaat, Zoeran op haar vurigen ruï<sup>822</sup> voorbijschieten. Ik merk dat zij zonder zadel rijdt, hetgeen niet weinig den indruk van woestheid, die zij nalaat, verhoogt. Ik zou ongelijk hebben te denken dat zij mij niet heeft herkend. Het ligt in hare manieren steeds te gebaren van niet.

Op De Gaillarde is zij het die mij ontvangt. Ik vertel alles nauwkeurig. Ik zie de feiten, ook de minste, met akute precisie aan mijn geheugen voorbijgaan. Zoo scherp zelfs dat ik geen onderscheid van belang meer zie tusschen de dingen die dezen wonderen dag hebben gevuld. Terwijl ik het perron<sup>823</sup> opstijg, voel ik mijn revolver tegen een stijl van de heining aanstooten. Het is jammer want hierdoor springt mij het bloed naar het hoofd. Ik vrees de gevolgen van deze verschrikking. Ik moet kalm blijven.

Met de Maleische beproef ik nu vriendelijk te zijn. En zij, van haar kant, is het ook kwanswijs<sup>824</sup>. Hare stem zingt. Maleische natuur, vermoed ik. Ik informeer naar mijn zoontje. Die is al te been. De nurse<sup>825</sup> wandelt met hem in den tuin. De Maleische kan mij onmiddellijk bij den jongen heer brengen, maar ik hoef niet in het minst onrustig te zijn, zoo flink ziet hij er nu uit. En hij is in de

---

<sup>816</sup> prakkezeeren: nadenken, piekeren

<sup>817</sup> kouters: velden

<sup>818</sup> gratie: elegantie

<sup>819</sup> duurbaren: dierbare

<sup>820</sup> glansen: schitteringen, schijnsels

<sup>821</sup> blazen: wapenschild

<sup>822</sup> ruï: gesneden hengst

<sup>823</sup> perron: brede stoep, bordes

<sup>824</sup> kwanswijs: schijnbaar

<sup>825</sup> nurse: kinderverzorgster

wolken dat hij met opa op reis mag gaan. Hij vertelt van bergen die tot in de wolken reiken, en hij wil sneeuwmannen maken ginderboven. Ik dank de Maleische. Ik ben zeer verheugd over de genomen schikkingen. Ik wou nu ook even den lieven huisheer groeten. Terwijl zij mij naar de werkkamer leidt, merk ik dat de onafscheidbare ponjaard<sup>826</sup> niet aan haar gordel steekt. Voor wie de Maleische kent is zulks inderdaad merkwaardig.

Mijn grootvader zit aan zijn bureau. Achter hem staat de plechtige brandkist. Wel twee meter hoog is die. De deur ervan, met de drie enorme grendels, is open. Ik zie terloops boeken en registers, en een paar kleinere kistjes, en vele rollen papierwaarden. Op de middenplank gebundelde bankbrieven en enkele gouden staven.

Mijn grootvader heeft mij toegeknikt, maar is weer aan het schikken van allerlei documenten, zooals men pleegt te doen wanneer men op reis gaat. Hij kijkt niet meer op. Ik zwijg een moment, zoodat hijzelf meent iets te moeten zeggen. Ik kom waarschijnlijk afscheid nemen van den jongen, zoo begint hij. Ja, dat doe ik. En ook van hem, mijn grootvader. En tegelijkertijd kom ik hem dank zeggen voor de zorgen die hij niet ophoudt aan mijn zoontje te besteden. Ik heb over den toestand grondig nagedacht. Ik ben tot de bevinding gekomen, dat ik mij zeer jammerlijk aan hem vergrepen heb. Ik kom hem zulks ronduit bekennen en hoop tevens dat hij zijn best zal willen doen om mijn gedrag, gedeeltelijk toch, aan zenuwachtige overspanning toe te schrijven. Ik word mij bewust dat ik in den laatsten tijd op vele punten zeer verkeerdelijk heb gehandeld. En vóór mijn grootvader afreist wensch ik hem te verzekeren dat ik in de mate van het bereikbare zal goed maken wat goed te maken is.

Messire van Bierk aanschouwt mij sprakeloos. Zijn krachtig gelaat slorpt al de klaarte op van de kamer. Zoo spreidt het zich uit, en vloeit over meteen van goedheid. Voorzichtig nochtans stelt hij met trage klem de vraag: "En-ook-met-Emilie?" Ik buig het hoofd. Ik meet den tijd, opdat mijn antwoord, door zijn aarzeling zelf, aan oprechtheid, mocht winnen. "Ja", zeg ik, "ook met Emilie wil ik den toestand herstellen, en mijn vurigste wensch is daarin te kunnen slagen." Ik merk dat hij zich inspant om mij te gelooven. Maar wat zou hij niet gelooven hetgeen hij zoo gaarne gelooft? Hij is te ruw en te argeloos om aan de bekoring te weerstaan. Hij staat op van zijn zetel, die hij achteruit duwt. Hij heeft moeite om niet in blijden lach los te breken. Hij scharrelt de papieren in stapels bijeen en bergt ze ordeloos in de brandkist. Hij moet het in drie keeren doen.

Plots merk ik wanneer de tafel leeg wordt, dat de ponjaard<sup>827</sup> van de Maleische daar ligt vóór me. In een weerlicht buitelt mijn plan om. Ik had reeds mijne hand in den rechter vestonzak<sup>828</sup> gestoken. In mijn vuist de raspige<sup>829</sup> wapenkolf. Ik krimp ineen. Mijn wezen balt samen. Geen pees van mij die niet gerokken is. De seconde nadert.

Voor de derde maal, geladen met het laatste pak, wendt mijn grootvader zich naar de brandkist. Hij duwt zijn vracht in de diepte. Nu is hij bezig de bankbrieven opzij te schuiven. Juist heeft hij een van de goudstaven in zijne hand...

Nu! Ik grijp den dolk. Ik spring naar voren. Ik stoot tegen den hoek van het bureau aan, en de zilveren lijst met het portret van mijn grootmoeder valt om. Hardwin van Bierk, door den neerslag in zijn werk gestuit, blijft roerloos. De lengte van een gedacht. Ik hef met wilden zwaai het lemmer<sup>830</sup> in de hoogte, en plof.

Maar God! ik plof niet. Ik kan niet. Mijn vuist steekt uit boven mijn hoofd. Hoe ik ook ruk en mij ten bloede bijt, een kracht, die van geen menschen is, weerhoudt haar. Ik zie den Reuze zich omslaan, de staaf in de hand. In zijne oogen barst de bloedige waarheid: zijn kleinzoon, in onverbiddelijken haat gerezen, den dood aan de vuist.

---

<sup>826</sup> ponjaard: dolk

<sup>827</sup> ponjaard: dolk

<sup>828</sup> vestonzak: zak van colbertzakje

<sup>829</sup> raspige: ruw als een rasp

<sup>830</sup> lemmer: lemmet, (hier:) mes

Nu, 't zal een strijd zijn zonder genade. De strijd van het eigen zaad, tegen het eigen zaad. De wereld daverd. Een brand van netels zengt over mijne vingers, mijn dijen langs, en dringt in mijn ruggegraat. Ik sta in den brand. Hoog blinkt de dolk.

De Reuze slaakt een kreet. De kreet van het oergeweld, lang vóór dat het dier kon worden. En ik zie naast mijn grootvader, al de andere vaders staan.

Ik geef het op. Vader, laat mij sterven. Ik zegen uwe hand. Ik sluit mijne oogen. Ik hoor het lemmer<sup>831</sup> vallen. Ik word moe, en ledig. Ik wacht in den nacht. Ik zoen het bloed, dat doodt.

Dat kan niet lang geduurd hebben. Maar het heeft verschrikkelijk lang geduurd, Rolande.

Wanneer ik bekom, wanneer ik ontwaak, wanneer de kamer om mij weer zichtbaar wordt, ligt Hardwin van Bierk aan mijne voeten.

Ik kniel vóór hem. Ik ben een kind. Ik kan niet anders dan snikken.

Zoo vindt ons Zoeran, de Maleische. Zij klopt mij op den schouder, zacht. Doch ik voel het als een hamerslag. Ik durf nauwelijks opkijken. De wereld vonnist mij. En eindeloos is mijn ellende.

De Maleische heeft langzame gebaren. Verschrikt zie ik haar den ponjaard<sup>832</sup> oprapen. Zij blikte mij aan. Wat wij zonder woorden hebben gezegd, het is best dat het voor eeuwig blijft begraven.

Zij laat het lemmer<sup>833</sup> fijn tusschen duim en wijsvinger glijden. Het staal is droog, vlekkeloos. Zij steekt den dolk in haar gordel. Zóó dan is het vonnis. Ik ben vrij... Rolande, ik schaam mij niet U mijne ziel bloot te leggen. Ik ben van U, het eigendom van uw vleesch. Maar ook van uwe gedachten. Helaas, ik ben veel laffer, veel lager dan ik mezelf voorstellen kon. Wanneer de

bronzen hand, met den sierlijk opgestoken pink, het wapen onderzoekt, stort mijn wezen ineen en ik word koud, zoo koud, dunkt me, als men slechts ééns kan worden. Nu echter, met één geut, stroomt een gulzig vuur mij naar de hersens. Ik smelt. Ik ben de vrijgesproken onschuld.

De gemartelde onnoozelheid. Ik ween over mezelf. Over het onrecht, mij aangedaan. Ik hef naar de Maleische, gelijk een heilige, mijn betraand aangezicht...

Maar haar zorgen besteedt zij aan den Heer van de Gaillarde. Hij is dood. Zij zegt het stil. Ik hoor van haar dat hij dood is. Hardwin van Bierk, mijn grootvader, is dood.

De Maleische roept knechten. Alles begint vlug en ijverig door elkaar te warrelen. Geheel en al buiten mij. Al wat leeft en bestaat schijnt mij op afstand te houden. Ik beeld mezelf in dat men dus alles regelt, uit eerbied voor mij. De Reuze wordt ter plaatse op een geïmproviseerde

koetse<sup>834</sup> uitgestrekt. Nu pas zie ik zijn gelaat. Het is paars, met aan weerszijden van den strot, donkere, matte vlekken. De oogen, mijn God, hoe akelig zijn die! Het eene oog staart met kracht vóór zich uit, het andere is gebroken, half in bloed gebaad. De Maleische wenkt mij. Ik sta op, gedwee. Zij brengt mij bij het lijk. Ik ben een soort van wees, blij te gehoorzamen. En wat mij,

op het moment, zelf verbaast, ik begrijp wat zij wil dat ik doe. Ik ga de oogen van mijn verscheiden grootvader sluiten. Ik druk stil op de oogleden. De nacht is voor eeuwig over hem.

Dokter Ferguson is daar heel gauw. Ook andere menschen. Een menigte... Eindelijk mijn moeder. Zij komt naast mij zitten. Zij legt haren arm om mijne schouders. Ik laat me zoet aan hare borst neervlijen. Ik voel den heerlijken toeverlaat die zij nooit ophoudt te zijn. De moeder.

Adieu, Rolande.

Gij zijt gewroken.

Lamarache.

XXXII.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 25<sup>en</sup> Oogst 1921.*

---

<sup>831</sup> lemmer: lemmet, (hier:) mes

<sup>832</sup> ponjaard: dolk

<sup>833</sup> lemmer: lemmet

<sup>834</sup> koetse: bed

*(Middernacht.)*

Wij hebben dezen morgen Messire Ghisleen, Marcus, Irenée Hardwin, Heer van Bierk, aan een beroerte bezweken, met luisterrijke praal begraven. Ik had liefst deze dagen in stilte laten voorbijgaan, want er wordt alhier nooit meer gehuicheld en gelogen dan rondom een lijk. Maar de plechtigheid heeft aanzichten vertoond, die U op stichtende wijze over mijn gemoedstoestand kunnen inlichten. Hoe onwrikbaar mijn voornemens ook zijn, ik ontdek hinderpalen, die ik niet eens had vermoed. Misschien is het heilzaam dat zij zich nu schielijk<sup>835</sup> hebben veropenbaard, daar ik haar dan des te krachtiger kan overrompelen. Uw raad zal mij in elk geval gediensdig zijn. Een geweldige toeloop van volk heeft De Gaillarde van in den vroegen morgen bestroomd. Vrouw Coleta is gisteravond, na de kisting, naar Castel-Horlebecq vertrokken, op aandringen van dokter Ferguson, die geen vertrouwen heeft in de vreemde geslotenheid van hare houding. Zij is veel te hard. Zij weent niet. De dokter beweert dat zij het zou moeten doen. Hij dringt aan opdat de verdere emoties, in verband met de lijkplechtigheid, haar zouden bespaard blijven. Zij stemt er eindelijk in toe het sterfhuis te verlaten.

Het is Dom Aloysius die op zich heeft genomen om alles verder te regelen. Hij doet het met het besef van de hoge verdiensten die in het openbaar aan zijn betreurden oom worden toegeschreven. Het is een schitterende ordonnantie<sup>836</sup> en er zal lang in Zuid-Brabant over de uitvaart van den Grooten Weduwnaar gesproken worden.

Zie nu aandachtig toe, mijne aangebedene beloofde, hoe ik mij gedragen heb. Ik leg mijn wezen bloot.

Ik word al vroeg in een onverbiddelijk zwart pak gestoken. Ik trek zwarte handschoenen aan. Me dunkt in kunstmatige zijde, want zij doen frisch aan, wat ik terloops zeer op prijs stel. Men duwt mij een hoogen hoed in de handen, mat zwart vanwege den rouwband die er omzit. Men brengt mij Ogier, mijn zoontje. Ook hij is in het zwart uitgedost. Akelig. Zijn bloedloos gezichtje lijkt zoo wit, dat men erbij ontstelt<sup>837</sup>. Ik neem hem bij de hand. En zoo worden wij naar de lichtkapel geleid. Duizend kaarsen. Stapels bloemen. De kist, ontzaglijk, draagt drie kransen: Coleta de Lamarache, Renier de Lamarache, Ogier de Lamarache. Aan 't voeteinde het wapenschild van Bierk. Nog meer naar voren, in 't bereik van het volk dat straks den Meester een uiterste<sup>838</sup> maal komt groeten, een zwartfluweelen tafel, met den zilveren Krist<sup>839</sup>, de zilveren kandelaars, het zilveren vat met wijwater, waarin een palmtakje hangt gedoopt.

Men stelt ons op, mijn zoontje en ik, links van de hooge baar. Rechts staan, eerbiediglijk op afstand, de abt<sup>840</sup> en eenige haast onbekende verwanten. En de menschen schuiven aan. Een ingetogen groet voor den Meester. Een besprenkelen met het takje. Een groet, meewarig en stijfvormelijk, voor ons, de erfgenamen. Allemaal verstopte<sup>841</sup>, afgepaste<sup>842</sup> gezichten. Alsof zij elk oogenblik zouden uitbarsten in misbaarlijk<sup>843</sup> gehuil. En er zijn dan lui van edelen stand, wien<sup>844</sup> ik de hand moet drukken. Mijn arm zoontje ook. En dat duurt. Meer dan twee uren duurt het. De nurse<sup>845</sup>, onder een wijd floers<sup>846</sup> bedolven, nadert ons af en toe uit een hoek, en baadt het hoofdje van mijn jongen met eau de Cologne. Eindelijk komt een zwarte ceremoniemeester ons van die pijnlijke handtastelijkheden verlossen. Ook hij zet een kop als greep het gebeurde

---

<sup>835</sup> schielijk: plots, onverwacht

<sup>836</sup> ordonnantie: organisatie, opstelling

<sup>837</sup> ontstelt: beroerd wordt, verschrikt (wordt)

<sup>838</sup> uiterste: laatste

<sup>839</sup> Krist: Christusbeeld, gekruisigde Jezus

<sup>840</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>841</sup> verstopte: domme, suffe

<sup>842</sup> afgepaste: stijve, verstarde

<sup>843</sup> misbaarlijk: met de eigenschap van rouwbeklag

<sup>844</sup> wien: wie

<sup>845</sup> nurse: kinderverzorgster

<sup>846</sup> floers: sluier uit dunne doorschijnende zijden of wollen stof



hem naar het hart. Een verkwikkelijk contrast is de bende gemoedelijke lijkbidders, die ongegeneerd en cordaat<sup>847</sup> te werk gaan. Het kapelapparaat<sup>848</sup> wordt in een handomslag afgebroken. De praalkoets is gauw herleid tot een houten geraamte, met genummerde schragen en armtierige sleet<sup>849</sup>. De bloemen worden handig saamgebundeld en weggesleept, van haar broze heiligheid ontdaan. Het is een verbluffende ontnuchtering. De dood schiet er zoowaar zijn prestige bij in. De ceremoniemeester neemt ons daarop alle drie in beslag, het lijk, mijn zoon, en mezelf. Hij manoeuvreert tot we buiten geraken, op het groote hofplein, in 't volle licht, en ommendom<sup>850</sup> die mensenmassa, alle hoofden ontbloot. De kist wordt in den wagen geschoven, en wij beiden achteraan gesteld. De begankenis<sup>851</sup> vangt aan. Wij stappen in een protocolaire leegheid, die mij fysisch hindert. En dat wordt op den duur een marteling. De Lamarache's vader en zoon worden stoetsgewijs tentoongesteld. Die exhibitie<sup>852</sup> laat den gemeenen<sup>853</sup> man zelf toe ons letterlijk uit te kleeden. Al zwijgt het waar we gaan, het gonzende plebs, het kan zijn laffen haat niet smoren. Ik voel vingers en gefezel<sup>854</sup>. Wij worden van allen kant besmet.

De kerk van Bierk komt ons bevrijden. Wij zitten in het koor. Naar onzen rang, vooraan, op onze plaats. Dom Aloysius heeft vooral hier de plechtigheid op hooger peil gedreven. Hij zelf draagt de mis op. In een gewemel<sup>855</sup> van priesters, kapelanen en koorknapen. Het orgel wordt op ontroerende wijze bespeeld door den kapelmeester van Loppem. De zangers zijn onberispelijk. Zij komen van Mechelen. Wanneer zij den *Dies irae*<sup>856</sup> aanheffen zou een andere dan ik vreezen dat de heele kerk in snikken gaat losbarsten. Alles verloopt echter zonder incidenten, te zeggen zonder den minsten traan. Iedereen verwacht het zijne. Er liggen altijd kruimels rond een doode. Het is ondertusschen stikheet geworden. Ik veradem, wanneer we buiten geraken. Maar ook hier is de hitte gauw ondraaglijk. De zonne steekt, en weegt als lood. Mijn grootvader wordt in de familiekapel gedragen, en neergelaten in den kelder. Wij werpen bloemen van ver, ik en mijn zoontje. Wanneer Ogier zich omkeert om mij te volgen, hoor ik hem neersmakken. Ferguson en de nurse<sup>857</sup> rapen hem op. Het kind is in zwijm<sup>858</sup>. Wij haasten ons naar de auto, de groote. Mijn zoontje, terwijl we rijden, komt tot zichzelf. Op den burcht echter, hervalt hij weer. Hij wordt naar zijn kamer gebracht.

Te halftwee is in het groote salon het plechtige doodenmaal aangerecht. Wanneer ik, op klokslag, binnentreed, is iedereen reeds ter plaatse. Tot mijn verwondering is ook Ogier aangezeten. Ik kan niet anders dan het goedkeuren, vermits het strookt met het oeroude gebruik. Het dutsken<sup>859</sup> ziet er erbarmelijk uit. Het grijpt me naar de keel. Ik zou hem willen in mijne armen drukken. Ik ga zitten nevens<sup>860</sup> hem. Wij zitten te midden van den disch<sup>861</sup>, aan weerszijden zijn de gasten afgezonderd.

Gelukkig is deze formaliteit, schoon de aanzienlijkste voor onze kaste<sup>862</sup>, van korten duur. Groot is de tafel. Talrijk de genoodigden. Rumoerig, doch zonder woord, de dienst. De knechten

---

<sup>847</sup> cordaat: flink, stevig, zonder omwegen

<sup>848</sup> kapelapparaat: opstelling in de vorm van een kapel om de kist met de overledene op te baren

<sup>849</sup> sleet: gewezen stof

<sup>850</sup> ommendom: overal rondom

<sup>851</sup> begankenis: processie

<sup>852</sup> exhibitie: vertoning

<sup>853</sup> gemeenen: gewone

<sup>854</sup> gefezel: gefluister

<sup>855</sup> gewemel: gekrioel

<sup>856</sup> Dies Irae: (lett.): de dagen van gramschap; traditionele zang in rooms-katholieke uitvaartliturgie

<sup>857</sup> nurse: kinderverzorgster

<sup>858</sup> in zwijm: bewusteloos

<sup>859</sup> dutsken: stakker

<sup>860</sup> nevens: naast

<sup>861</sup> disch: tafel

<sup>862</sup> kaste: (maatschappelijke) stand

zweven door elkander om. De schotels volgen opeen in verhaaste kadens<sup>863</sup>. Onophoudend wordt de wijn geschonken. Ik en mijn zoontje, we roeren nauwelijks de spijzen aan. Dat hoort zoo. In minder dan een uur is het luguber banket afgeloopen. Aan het eind sta ik recht. Ook Ogier staat recht. De stilte valt in, met één slag, als ware het voor altijd. Zwijgend hef ik mijn vollen roemer op. Alle aanzittenden buigen in biddende houding het hoofd. Maar zij hoeven niet te bidden. Zij moeten den overleden meester herdenken, Messire Ghisleen, Marcus, Irénée Hardwin, Heer van Bierk. Ik tel bij mijn eigen tot zestig, de roemer in de hoogte. Dan zeg ik luidop: "Ik dank U allen." Het fijne stemmetje van Ogier herhaalt mijn dank. Ik breng den wijn even aan mijne lippen. Ik zet het glas ruw neer. Het breekt in scherven. Het is gedaan. Met mijn zoontje aan de hand verlaat ik de zaal, en groet eenieder langzaam in 't voorbijgaan. Ik vrees dat ik U vermoei, beste Rolande. Het lijkt alles zoo onbelangrijk. Nochtans hoop ik dat gij den moed zult hebben mij tot op den bodem uit te lezen. Want zoo gij evenmin als ik den vreemden aard der roerselen doorgrondt, die mij vanavond hebben bewogen, dan dreigt ons wellicht een onafwendbaar gevaar. Ik berust derhalve in uw geduld als in uw wijsheid. Luister. Dit zijn preciese gegevens. Ferguson en de nurse<sup>864</sup> vertrekken met Ogier naar Castel-Horlebecq. De auto hoeft niet weer te keeren. Ik zal straks een paard laten zadelen. Ik ontbied mijn neef, den abt<sup>865</sup> van Loppem. Ik dank hem voor hetgeen hij tot dusver heeft gedaan. Maar ik verwacht nog meer diensten. Hij aanvaardt om mij bij te staan. Vooraleer te scheiden verzoek ik hem mij in de werkkamer van den Meester te volgen. Ik open de brandkist. Ik heb het sleuteltje. Ik neem de gouden staven. Er zijn er acht. Ik leg die op de tafel. Ik voel mij als van een drukken kommer verlost, wanneer ik ze daar zie liggen. Ik bid den abt<sup>866</sup> dees goud te willen uitdeelen onder de schamele armen van zijn abtelijk rechtsgebied. Hij prijst mij zeer. Hij verzekert dat de naam van Hardwin, gepaard aan dien van Lamarache in vele nederige huizen zal gezegend worden. Ik word een harden schok in mijne ingewanden gewaar. Het is niet noodig dat die namen gekoppeld worden. Het is niet noodig dat de staven aan het lemmer<sup>867</sup> gekoppeld worden. Het is kinderachtig, Rolande. Volg mij evenwel in de ontwikkeling van mijne indrukken en gedachten, al zijn die nog zoo mager van inhoud. Dom Aloysius vertrekt met het vervloekte metaal. Het weegt op zijn borst en hij heeft er last mee. Maar niets is lichter dan het goud. Langzaam betrek ik mijne slaapkamer. Op de trap ontmoet ik Zoeran. Ik voel mij eindeloos droef worden. Waarom? Waarom? Ik doe de Maleische teeken te volgen. Ik sluit de deur. Ik kijk haar aan. Het is, ik zweer het U, Rolande, een geheel ander wezen. Hare oogen vooral, die zoo wild en glanzend waren, zij zijn gestild, en een zachte weemoed hangt aan haar blik. Rustig ook is haar mond. Het is een fijne vrouwenmond, zonder geweld, met een licht bronzen dons. Maar sterk is haar gestalte. Rechtop, ruwgespierd, doch lenig. Ik zie dat alles op één stond, in één vuur. Maar wat mij bovenal aandoet<sup>868</sup> is de reine stoutheid<sup>869</sup> van haar voorkomen. Zij wacht. Misschien heeft zij niets te weigeren, zeker daarbij is het dat zij niets biedt. Zij is de Maleische. Mijn argwaan smelt weg. Ik zeg: "Zoeran, er is hier, wat U betreft, niets veranderd." Zij antwoordt zingend: "Ik weet, het Bloed." Er spreekt zooveel volstrekte<sup>870</sup> trouw uit haar wezen, als ik ooit aan iemand heb beleefd. Ik word er week door. Want wat kan ik haar nu nog schenken? Ik wend de zaak om, eerlijk, teneinde 't kort te trekken. "Zoeran", herneem ik, "volvoer dan verder de heerschappij, die men U hier heeft toevertrouwd." Ik vind dat het verloop een aardigen koers neemt. Inderdaad, Zoeraan straalt van voldoening. Ik glimlach mede, en reik haar mijne hand. Let goed op, Rolande. Daar ligt tusschen ons beiden, in die ruimte, mijne opene hand. De Maleische wijkt met een pas. Zij staart die hand aan, en tegelijk slaat zij

<sup>863</sup> kadens: regelmatig ritme

<sup>864</sup> nurse: kinderverzorgster

<sup>865</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>866</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>867</sup> lemmer: lemmet, (hier:) mes

<sup>868</sup> aandoet: (hier:) raakt

<sup>869</sup> stoutheid: zelfbewustheid

<sup>870</sup> volstrekste: absolute, volledige

haar eigen vuist op het heft van haar ponjaard<sup>871</sup>. Het heeft ternauwernood geduurd, een weerlicht. Daar buigt zij zich. Zij knielt bijna. Zij neemt het pand van mijn rouwrok en drukt er hare lippen op. Lang. Ik zie dat zwart-glimmend hoofd onder mij, vlak in mijn bereik, ik heb het maar te wurgen. Zij gaat weer overeind staan, en prevelt zingende dankwoorden. Ik onderscheid ze niet. Het is muziek.

Ik weet, het Bloed. De Maleische kan wel duidelijk spreken.

Ik ont doe mij van dat afschuwelijk zwarte pak, en trek het golfkostuum aan, dat daar nog ligt. Het is of ik mij met oude dagen aankleed. In mijn rechterzak (zoo'n opgenaaide tasch is dat) weegt de kleine browning<sup>872</sup>. Ik denk zoo dat er, door alles heen, een draad loopt, die 't al ongemerkt samenschakelt, een draad zoo goed als onzichtbaar...

Op de bel-étage<sup>873</sup> verrast mij de geachte heer Moorjan. "Ik wou den burcht ('t zijn al burchten voor hem!) niet verlaten zonder, enz..., enz..." Ik neem zijn particulier rouwbeklag in ontvangst, en geef hem rendez-vous<sup>874</sup>, over een week of zoo, met den abt<sup>875</sup> van Loppem. Dan zal het over zaken gaan. Daar hebt ge iets aan.

Op het voorplein, als ik het perron<sup>876</sup> neerdaal, is het alweer de Maleische, ik raadde het wel, die mij het gezadeld paard aanbrengt. Haar eigen ruïn<sup>877</sup>. Ik heb geen bijzondere reden om een zoo vurig paard, aan een ander verwend<sup>878</sup>, te berijden. Ik durf het niet afwijzen. Ge hoort goed: ik durf niet. Zoeran komt mij nochtans te gemoet, vermits zij doet opmerken dat ik geen rijlaarzen draag, maar dat het zoo misschien nog best is, want de Meester weet dat het paard nogal driftig tewerk gaat en de sporen niet duldt. Ik vraag alleen hoe men het dier noemt. "Talang", zegt zij. Ik geef het daarop onmiddellijk de teugels. Het springt als een schicht vooruit.

Ik weet niet juist hoe laat het kan zijn. De zon zinkt. De Westkoepel is al aan het gloren. Er rijzen langs dien kant, doch heel ver, rozige dondertorens. Roerloos is de lucht. En de hitte, die heel den dag heeft gestookt, wil niet bekoelen. Toch adem ik met forsche deugddoende teugen. Talang heeft een langen, effen draf. Ik zweef aan den zadel. Ik ben verlost, nietwaar? Er is weer iets achter den rug. En de aarde is zwaar, die op de tomben<sup>879</sup> ligt.

Ach! als ik nu een broeder had! Een vleescheigen<sup>880</sup> maat. Dezelfde klei. Dezelfde gist. Een broeder, mijn God! Ik heb er geen, helaas! Ik vaar eenzaam door mijn geslacht. Ik ben alleen om den nood van het geslacht te dragen. En ik ben gedoemd om het uit te roeien. Moeizaam, Rolande, is de zending die gij mij opgelegd hebt. Ach! had ik een broeder, op wiens arm ik eens slechts, een enkele maal, Rolande, uitrusten mocht!

Ik laat Talang, den ruïn<sup>881</sup>, zijn goesting doen. Hij danst waar hij den steen onder zijn hoeven hoort slaan. Hij zoekt de aarden zijwegen. Dan wandelt hij beuzelend<sup>882</sup> in het zand. Ik merk na een tijd dat wij op die manier aardig van de baan zijn geraakt. Ik herken plots de olmenrijen van Hoven. Het avondt. Wij moeten in Zuiderrichting omkeeren en wat doorzetten. Zoo doen wij. De wereld verandert van kadens<sup>883</sup>. Wat er gebeurt, gebeurt zoo rap dat ik moeite heb om het bij te houden. Eerst steekt ineens de wind op. Een zonderlinge, zwoele<sup>884</sup> wind, vlak uit het Zuiden. Hij rolt in zware golven aan. Eigenlijk een storm. Tot een zuil groeit meteen het opgezweepte

---

<sup>871</sup> ponjaard: dolk

<sup>872</sup> browning: pistool ontworpen door J.M. Browning (1855-1926), door de Belgische Fabrique Nationale geproduceerd vanaf 1899 voor de markt buiten de V.S.A.

<sup>873</sup> bel-étage: eerste of hoofdverdieping

<sup>874</sup> geef rendez-vous: maak een afspraak met iemand

<sup>875</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>876</sup> perron: brede stoep, bordes

<sup>877</sup> ruïn: gesneden hengst

<sup>878</sup> aan een ander verwend: aan een ander gewend

<sup>879</sup> tomben: graven

<sup>880</sup> vleescheigen: uit hetzelfde vlees (gemaakt)

<sup>881</sup> ruïn: gesneden hengst

<sup>882</sup> beuzelend: zich met nietigheden bezighoudend

<sup>883</sup> kadens: regelmatig ritme

<sup>884</sup> zwoele: vochtig-warme

stof. Ik buig mij niet bijtijds. Mijn hoed wordt afgerukt. Het is een bruin vilten zomerhoedje. 't Schiet de lucht in. Even zie ik het daar hooge wentelend vervliegen. En zoo tegelijk word ik de woeste wolken gewaar, een looden gevaarte, dat een ontstellenden<sup>885</sup> tocht naar het Noorden heeft aangebonden. Over de wereld dreunt het geweld van den orkaan. Nog onderaards. Als stampte hij zich los in de afgronden. Nu zwelt hij. Hij bonst ten hemel. Talang schrikt. Ik sta op de beugels en span zijn ribben aan zoo krachtig als ik kan. Ik ruk aan den breidel<sup>886</sup>. Het gebit kraakt in den muil. Wij varen<sup>887</sup> in wilden galop, recht vóór den wind. Heel verre bromt de donder.

Nog gloeit het Westen en werpt een schuinen glans<sup>888</sup> over de aarde. Die helsche belichting is het, die mij zoo zenuwachtig maakt. Wezenloos is zoo'n licht en vijandig. Nu breekt er een bliksem door, en ik buk, de kin haast in de manen. Het beest heeft mijn angst gevoeld. Het rekt zich uit. Het vliegt.

Er rijdt een ruiter links van mij, op paardlengte afstand. Ik hoor het hijgen van het ros. Ik geef Talang de zweep. Maar los krijg ik den najager niet. Me dunkt, het hijgen nadert...

Rechts van mij, op zadelshoogte, een tweede ruiter. Ik kijk om. Lieve Hemel, er zijn er meer. Een heele bende. Zij halen mij in. Talang! Talang, rep U! Dat doet de ruï<sup>889</sup> wel. Zoo vinnig is hij, dat ik eer zelf zal begeven. Mijn hart stort in. Maar het mag niet. Mijn laatsten droppeel moet ik aanspreken. De dood is immers op mijne hielen.

De ruimte komt vol met woorden. Het is de storm niet. Boven donder en wind zijn het woorden. "Sta, Lamarache. Het helpt toch niet. Wij halen U in, eens voor al, Lamarache, en voor eeuwig." Talang, ik smee<sup>890</sup> U, struikel niet. Ik lig aan uw nek, Talang. Vooruit! Nu weer woorden. "Sta, Lamarache. Kijk, wij zijn U reeds vóór. Wij omsingelen U. Sta toch!" Lieve Talang, in den naam van God, struikel niet. Bijt op het staal, Talang. Vlucht! Helaas, wij zijn in de stemmen gevangen...

Ik grijp den browning<sup>890</sup>. Ik schiet. De ruï<sup>891</sup>, als rees voor hem een wal, houdt stil, de pooten in de aarde. Ik word uit de beugels geworpen. Rond mij staan de vaderen. Zooals zij stonden, toen ik den ponjaard<sup>892</sup> hief. Ik druk mijn aangezicht in het zand. Ik krimp ineen. Ik wacht. En alles mag gebeuren...

Mijn Heer en mijn God, ik beken dat ik tegen de heiligste rechten van het vleesch gezondigd heb. Ik beken dat ik het goddelijk zaad heb verstikt. Dat ik de wet van liefde heb geschonden, aan uw lippen geplukt. Dat ik het leven zelf heb aangerand, geboren uit uw licht. In dienst van den vijand, heb ik mijn ziel verbeurd<sup>893</sup>. Ik smee<sup>890</sup> niet om genade. Maar gun mij den steun van uw machtige hand, opdat ik niet verder in den poel van schande zinke. Want zoo gij mij voortaan geheel verlaat, zooals ik vrees, mijn God, dan moet ik mij aan verdere misdaden klampen. Dan zwelg ik tenslotte in een bad van bloed... Ik stoot met mijn voorhoofd tegen den grond. Ik word in een wijd geruisch opgenomen. Een nooit tevoren ervaren rust daalt in mijn hart, een gevoel van statisch evenwicht, verwant aan de serene orde van sterren en planeten. Dan kijk ik op en ga overeind staan. Stil is de lucht. Het onweer is geweken. Het heeft niet eens geregend. Even nog glijdt een lauwe adem over alle dingen. De zon, een ontzaglijke sfeer die heel het Westland in laaien brand ontsteekt, vervult mij met een onnoemelijke vreugd. Want, zoo weet ik nu, ik ben uit diepten van den nacht verzezen, waar nooit een zon meer gloort. Het gaat mij zoo wel, dat ik mij om niets meer verwonder. Ook niet om Talang, die braaf aan het grazen

---

<sup>885</sup> ontstellenden: verbijsterende, ontredderende

<sup>886</sup> breidel: gebit en teugel

<sup>887</sup> varen: bewegen, gaan, trekken

<sup>888</sup> glans: schittering, schijn(sel)

<sup>889</sup> ruï: gesneden hengst

<sup>890</sup> browning: pistool ontworpen door J.M. Browning (1855-1926), door de Belgische Fabrique Nationale geproduceerd vanaf 1899 voor de markt buiten de V.S.A.

<sup>891</sup> ruï: gesneden hengst

<sup>892</sup> ponjaard: dolk

<sup>893</sup> verbeurd: verspeeld

is, en de vliegen wegwispelt met zijn mooien staart, als, had hij in zijn leven nooit zwaarder karwei gekend.

Trouwens wij zijn op de hoogylakte van de Boerlotte, den uitkijk die Bierk en Horlebecq beheerscht, het heerlijkste uitzicht van Brabant. Hier heeft, meer dan een eeuw geleden, een Hardwin de drie linden geplant. De kleine Coleta (het was een pracht van een kind, zeggen de ouderlingen) heeft er het houten kapelleken gehangen. Kom Talang. Ik stijg te paard. Ik groet het blauwe Lievevrouwken dat achter de traliën zit.

Ik bereik nu heel gauw ons Huis. Ik weet wat ik te doen heb. Een klare plicht. Een dure. Ik vind mijne moeder in die stille, groote kamer, waar zij zich pleegt in eenzaamheid terug te trekken. Ik kus haar op het voorhoofd. Zij blikkt mij aarzelend aan. Zij heeft het ongewone aan mij gevoeld, het nieuwe. Haar boezem zwelt van hoop. Zet U, lieve moeder. Ik ga bij haar zitten. Ik vouw mijne handen. Ik sluit mijne oogen. Luister, moeder. Ik wacht toch nog een beetje. Het is zoo schoon wat ik ga doen, maar zoo vreeselijk om zeggen. Mijne moeder, ik heb last van een zwaar geheim, ik kom het neerstorten in uw hart, opdat gij mij zoudt helpen het te dragen. Ik hoor haar prevelen, oneindig zacht: "Spreek mijn kind, mijn liefste kind." Ik moet nog even wachten. Zij doet beter te zwijgen, en ik kan haar dat toch niet zeggen. Ik hoor haar rechtstaan. Zoo verplicht zij mij natuurlijk op te zien. Zij gaat naar de eiken bidplaats, waar, aan den voet van den Krist<sup>894</sup>, een ebben<sup>895</sup> schrijn<sup>896</sup> is opgesteld. Zij draagt den rouw van haar vader. Hoe moet ik nu beginnen? Mijne moeder weent. Moeder, hoe komt het dat gij nu kunt weenen? Gij belet mij te spreken, lieve moeder! Maar zij zegt: "Wees nu stil, gij hebt gesproken." Dat is de slag, dien ik verdiend heb, Rolande. Helaas, waarom ben ik er niet onder doodgegaan?

Mijne moeder weent en bidt. Troostloos zijn de bleeke handen, krampig<sup>897</sup> saamgekneld.

Nachtelijk is haar rouwgewaad! Wee mij! Zij draagt den rouw van het bloed, Rolande!

Ik heb dan de kamer verlaten. Met langzamen gang. Uit den grond van mijn ziel smee ik dat zij mij zal weerroepen. Maar zij zwijgt. Zij bidt.

Rolande, denk nu hierover na. Zooals ik mij voorneem er over na te denken. Ik sta vóór den tweesprong. Waar is de weg? Wees voorzichtig in uw raad. Er zijn bodems in mij, die ik nog niet heb aangeraakt. Er zijn weergalmen, die mijne aderen ontstellen<sup>898</sup>. Afgronden waar ongerepte meren rusten. Rolande, spoel de spoken niet om. Nader mij met liefde. Voorzichtig.

Renier.

XXXIII.

*Castel-Horlebecq,  
den 31<sup>en</sup> Oogst 1921.*

Mijne arme Rolande, mijn aangebedene, ik verga van jammer<sup>899</sup>. Hoe kon ik uw raad en hulp inroepen, terwijl gij zelf zooveel dringenden steun van mij ontbeert! Gij hebt in elk geval goed gedaan mevrouw Clarence op mij af te sturen. Ik ken uw hachelijken toestand nu zoo nauwkeurig als zulks voor zijn spoedig herstel van noode<sup>900</sup> is. Ik heb Diana over elk punt ondervraagd. Gelukkiglijk kon zij mij op alle grondig inlichten. Ik haast mij thans U te melden dat er omtrent mijne houding en vooruitzichten en besluiten volstrekt<sup>901</sup> geen de minste wijziging zal intreden. Ik heb Horlebecq eens verlaten om U 't koste wat het moet terug te vinden. Ik ben

---

<sup>894</sup> Krist: Christusbeeld, gekruisigde Jezus

<sup>895</sup> ebben: ebbenhouten

<sup>896</sup> schrijn: kist, kast

<sup>897</sup> krampig: krampachtig

<sup>898</sup> ontstellen: beroeren, verschrikken, ontredderen

<sup>899</sup> jammer: leed, spijt

<sup>900</sup> van noode: nodig

<sup>901</sup> volstrekt: absoluut, volledig

in Horlebecq teruggekeerd om U voor altijd te winnen. Er kan mij niets in den weg staan. Geen waarheid, geen droom. Geen mensch, geen schim. Ik baan mij door erve<sup>902</sup> en zaad een weg, Rolande, naar U. Berust nu in mij. In mijn liefde. In mijn trouw. In mijn onverdelgbaren wil. Diana verzekert dat mijn laatste brief U in de diepste ellende heeft gedompeld. Ik huil terwijl ik het neerschrijf. Ik ben een lomperd. Onwaardig van uw milde heuschheden<sup>903</sup>. En ik verdien het doodelijk lot door U veracht te zijn.

Ik smee U, breng de lafmoedige weifelingen, de kinderachtige vooroordeelen, de potsierlijke hoovaardijen<sup>904</sup>, waaraan ik zoo dwaas was lucht te geven, op rekening van een nevropatische<sup>905</sup> inzinking, die ik heden voor goed te boven ben.

De man die aanspraak maakt op uw wezen, bereidt zich thans om ook het recht daarop te veroveren. En hij kan niet falen. Heel spoedig roept hij U. En gij zult komen, want hij zal de wereld aan uw voeten hebben neergelegd.

Genees nu spoedig, lieverd. Ik bid God dat Hij uwe angsten wegneemt, en uw gemoed weer opheldert. Denk er aan dat ik uwe al te rechtmatige vertwijfeling, indien zij aanduurt, besterven zal. Mevrouw Clarence is zoo vriendelijk mij te beloven dat zij op Castel-Horlebecq zoolang blijft, tot zij mij, wat U betreft, geheel gerust kan stellen. Ondertusschen vlieg ik, al moest ik God zelf daartoe dwingen, mijn heerlijke belofte tegemoet.

Ik omarm uwe knieën, Rolande. Ik zoen den geur die bloeit aan uwen schoot. Vaarwel.

Renier J. de Lamarache.

XXXIV.

*Castel-Horlebecq,  
den 10<sup>en</sup> September 1921.*

De gunstige berichten die wij omtrent uwe gezondheid eindelijk ontvingen, weergalooze Rolande, hebben Diana en mij in jubelende stemming gebracht. De hemel zij geloofd. Maar ik heb goede reden om te denken dat mijn onverpoosde<sup>906</sup> ijver hier krachtig mee heeft geholpen. Ik streef in donkerten van ziel mijn zoet geheim. Ik hoop alleen dat gij het mij ten goede zult aanrekenen.

Mevrouw Clarence is dezen morgen naar Parijs vertrokken, in gezelschap van Soleure, die haar is komen afhalen. Zij heeft haar verblijf geheel en hartstochtelijk aan mij besteed. Men beleeft rijken steun aan een dergelijke vrouw. Het is geen vrouw. Het is meer dan een man. Zoo schrander, zoo vastberaden, zoo onverschrokken is zij. En practisch daarenboven. Waar het zaken betreft heeft zij een arendsblik. Niet zoo gauw heeft zij het doel gemikt, of zij valt erop als een weerlicht. Bij de successieregeling op Bierk heeft zij mij wegen aangetoond, die op uiterst voordeelige oplossingen hebben uitzicht gegeven. Meermaals heeft meester Moorjan haar technische vaardigheid moeten erkennen. Ons Heer weet of hij een knap man is, de zweetende notaris. Zij heeft ook met hem in weinige dagen de kwestie van de Academie ontzwachteld<sup>907</sup> en gezuiverd. De bosschen van Mon-Plaisir en Coq-Jean zijn verkocht. De kouters van Rilrode, aan beide zijden van de Boerlotte, zijn verkaveld en wel zóó dat het niet anders kan of zij zullen een aardigen stuiver gaan. Nog een paar zulke ondernemingen, en gij zult hooren dat de Parijsche zaak, in hare uitbreidingen bevorderd, en met klinkende munt gestut, de meest vermetele verwachtingen niet zal beschamen. Ik verheug er mij om. Niet het minst omdat gijzelf er zooveel

---

<sup>902</sup> erve: erfgenaam, kind

<sup>903</sup> heuschheden: vriendelijkheden, hoffelijkheden

<sup>904</sup> hoovaardijen: uitingen van trots

<sup>905</sup> nevropatische: neuropatische

<sup>906</sup> onverpoosde: onafgebroken

<sup>907</sup> ontzwachteld: blootgelegd, ontrafeld

prijs hebt willen aan hechten. Hoe heb ik mij vergist toen ik, na onze eerste ontmoetingen, Diana voor een onbetrouwbaar wezen hield! Ik heb mij toen aan haar amazone-gestalte allergrovelijkst vergaapt.

Met de jongste dochter van Moorjan is zij in botsing gekomen. Die meid permitteert zich ook alles, en ik heb den notaris gewaarschuwd dat ik mij van dien kant aan een onmiddellijk stopzetten van dwaasheden verwacht.

Toen Soleure, eergisteren, is opgedaagd, heb ik niet dadelijk een gevoel van wrevel kunnen onderdrukken. Ik ben zoo vrij geweest, in dien toestand, mevrouw Clarence mede te deelen dat ik den schrijver, hoe gevierd die ook mocht zijn, voor een ongewenschten gastheer houd. Zij heeft bekend dat zij het wist. Maar, beweerde zij verder, ik moest mij liever niet houden aan een bedrieglijken schijn, want Soleure is niet de schurk voor wien<sup>908</sup> ik hem houd. Ik kan dat zelf ondervinden, indien ik mij wil de moeite geven hem van dichterbij op de handen te zien. Het is een speler, een fantast, een vlinderende<sup>909</sup> schittering die zich op vele tegenstrijdige dingen vestigt. Maar hij is zoo ongevaarlijk als een kind. En waar het er op aankomt te dienen of te steunen, boog<sup>910</sup> dan maar op hem. Hij zal niet wijken. En dan is hij zeer nuttig ook.

Ik heb deze schildering aan de werkelijkheid willen toetsen. Ik heb een onderhoud met Soleure gezocht. Ik wist dat hij in het laboratorium op bezoek was bij Ferguson. Ik wist eigenlijk meer. Van Jeroom Ocula had ik vernomen dat hij den dokter alweer op het gebied van het onzichtbare gaande had gehouden en dat beiden een experiment hadden ingezet, waaraan groote verwachtingen waren verbonden. Gij moet weten, Rolande, dat het met mijn zoontje Ogier niet goed gaat. Op de begrafenis van zijn Opa had hem het stikheete weer letterlijk neergeveld. Ook de ontroeringen, die de nog nooit beleefde plechtigheid bij een zoo teer<sup>911</sup> gemoed teweeg bracht, voltooiden het uitputtingsproces. Sindsdien ligt het kind alweer te bed met afwisselende koortsaanvallen. Eigenlijk een soort van sluipkoorts. Het was mijn inzicht het plan dat de Reuze van Bierk had opgevat nu zelf uit te voeren. En ik had mijn moeder laten weten dat ik met Ogier naar Tyrol zou gaan. Hiertegen had zij zich niet verzet, maar te kennen gegeven, met de meeste beslistheid, dat zij mee zou reizen. Van het voornemen, hoe 't ook zij, moest worden afgezien. Het jongetje zou niet kunnen vervoerd worden, en het jaar was bovendien te ver gevorderd. Soleure zou, bij zijn aankomst, op het voorstel van den dokter ingegaan zijn om saam met hem, naar occulte verplegingsmiddelen te zoeken. Hierin zal men getracht hebben aan een geheimen wensch van Vrouw Coleta te voldoen.

Ik zie Elie Soleure, van uit het jachthuis, waar ik op de loer zit, aankomen. Hij is alleen. Ik ga onmiddellijk op hem af, en ik vraag hem, zonder omwegen, of hij zoo goed wil zijn een beetje om te wandelen, in mijn gezelschap. Dat doet hij gaarne. Ik val met de deur in huis. Hij zal wel, de heer Soleure, zoo vang ik aan, bemerkt hebben dat zijn nieuw verblijf op Horlebecq mij niet met zichtbare vreugde vervult. Hij knikt glimlachend. Dat heeft hij trouwens ook al bij zijn vorig verblijf opgemerkt. Dat gaat best. Wij winden er geen van beiden doekjes om. Ik verklaar dan dat hij thans zal vernemen waaraan deze houding van mij toe te schrijven is. Tenzij hij het zelf reeds heeft geraden. Dat heeft hij niet. Hij raadt nooit wat, beweert hij. Hij verkiest, wanneer hij iets niet begrijpt, te wachten tot de omstandigheden opklaring brengen. En hij wordt, zooals heden weer blijkt, nooit in zijn geduld teleurgesteld. Ik vertel hem dan rustig dat zekere bemoeiingen van hem mij erg tegen de borst stuiten. Met inachtneming van de eerbiedwaardige wetten der gastvrijheid, doe ik hem opmerken dat hij op mijn Goed en in mijn Huis praktijken heeft binnengeloofd, die daar onveiligheid en onrust stichten. Wij Brabantsche landjonkers<sup>912</sup>, Soleure mag daar nu over denken wat hij wil, zijn van een verachterd slag<sup>913</sup>, dat aan oeroude zeden is

---

<sup>908</sup> wien: wie

<sup>909</sup> vlinderende: haastig bewegende, (weg)vliegende

<sup>910</sup> boog op hem: wees trots op hem, beroem u op hem

<sup>911</sup> teer: delicaat, gevoelig

<sup>912</sup> landjonkers: landedellieden, adellijke grondbezitters van het platteland

<sup>913</sup> slag: soort

gehecht. En wij verfoeien alle nieuwigheden, vooral wanneer zij als een aanranding moeten beschouwd worden op ons kristelijk geloof. Hoe nu mijnheer Soleure dat geknoei met Ferguson en Ocula noemen mag, want zulke hekserijen dragen doorgaans een streng maatschappelijk gewaad, mij kan het niet schelen: ik noem een kat een kat, en demonisten<sup>914</sup> noem ik kwakzalvers. Ik houd er beslist aan dat zij hun prulzalf elders besteden. Want hier hebben zij in den laatsten tijd zooveel onheil gesticht, als men niet eens van uitgesproken vijanden zou duchten. Dat wenschte ik den heer Soleure op de maag te drukken. Hij zal bekennen, hoop ik, dat ik het vrank en openhartig doe.

Elie Soleure is een bedreven schermutselaar<sup>915</sup> en ik ben wel vanzins<sup>916</sup> mij duchtig<sup>917</sup> op mijne hoede te houden. Hij laat vooreerst een bijna uitpuilende verwondering blijken. Ik meen: te groot om echt te zijn. Ik gebaar nochtans van erin te gelooven. Zulks strookt bovendien met den hoogen dunk dien ik veins te hebben van mijn ingrijpen. Dan gaat hij over tot de vormelijke verontschuldigen, waaraan zich eenieder, in mijn positie, mag verwachten. Eindelijk, zeer kalm en zakelijk, pakt hij met een wederlegging<sup>918</sup> uit. Ten eerste zou ik groot ongelijk hebben, beweert hij, wanneer ik de draagwijdte van de zoogenaamde praktijken voor gevaarlijk hield. Toch begrijpt hij dat zij, waar men haar met al te vurige toewijding beoefent, een malaise aanrichten, die den psychischen weerstand van sommigen ontzenuwt. En dan wordt inderdaad, ook voor anderen dan jonkers<sup>919</sup> van het platteland, een huis in zekeren zin onveilig. Moest ik, wat hij niet weet, die onveiligheid reeds hebben gevoeld, dan wil hij gaarne den toestand herstellen. Want ik mag nu naar hartelust tegen de kwakzalvers uitvaren, hij voelt zich daardoor niet in het minst geraakt. Veeleer zou hij er, mede met mij, om lachen. Maar ik mag niet onderstellen dat hij, Soleure, in staat zou zijn iemands goede trouw te verraden en zijn gastvrijen haard te bezoedelen met een onzichtbaar kwaad. Daarom zal hij mij op staanden voet alle middelen tot afzwering ter hand stellen, opdat ikzelf die aanwenden kan, waar ik oordeel dat het mocht noodig zijn. Naar zijn meening moet de nood daartoe echter niet bestaan, vermits nooit iets anders werd betracht dan de helaas hypothetische genezing van een ziek kind.

Ik verzoek den heer Soleure mij in het jachthuis te volgen. Wij hebben daar een lang gesprek. Ik heb gauw den indruk dat zijne inzichten zuiver zijn. Hij doet zich veel moeite aan om mij in de geheimen van de zwarte kunst in te wijden al heeft het, naar hij herhaaldelijk beweert, niet veel om het lijf. Demonisten<sup>920</sup> zijn dan pas gevaarlijk, wanneer zijzelf hartstochtelijk in de kracht van hun magische wetenschap gaan gelooven. Dat is vooralsnog met hem niet het geval. Ook niet met Ferguson, meent hij, en allerminst met Ocula, den nevelspinner<sup>921</sup>.

"Maar mijne moeder?", vraag ik.

Elie Soleure denkt na. Dan geeft hij als zijn volstrekte<sup>922</sup> overtuiging te kennen dat mevrouw de Lamarache slechts in geringe mate de invloeden en leeringen van den dokter deelachtig kan worden, daar zij wegens hare innige religieusheid een natuurlijken weerstand biedt, dien zij niet willekeurig kan opgeven. Een onbekende factor kan daartegenover uit het mystisch<sup>923</sup> mengsel van ongeloof en bijgeloof ontstaan. Ik oordeel dat al deze schakeeringen in mijn oogen van

---

<sup>914</sup> demonisten: aanhangers van het geloof dat demonen (bovennatuurlijke wezens, boze geesten, duivels) invloed kunnen uitoefenen op het bestaan van de mens

<sup>915</sup> schermutselaar: schermer

<sup>916</sup> vanzins (zijn): van plan zijn, het voornemen hebben

<sup>917</sup> duchtig: serieus

<sup>918</sup> wederlegging: aantonen van ongelijk van een partij

<sup>919</sup> jonkers: landedellieden, adellijke grondbezitters

<sup>920</sup> Demonisten: aanhangers van het geloof dat demonen (bovennatuurlijke wezens, boze geesten, duivels) invloed kunnen uitoefenen op het bestaan van de mens

<sup>921</sup> nevelspinner: (dichterlijk:) diegene die nevel (mist) spint, verwijst waarschijnlijk naar het beschilderen van beeldjes

<sup>922</sup> volstrekte: absolute, volledige

<sup>923</sup> mystisch: behorend tot de leer volgens welke de menselijke ziel zich door contemplatie met God kan verenigen



geenerlei beteekenis zijn. Ik ben die reizen in het luchtledige moe. Ik heb slechts één eisch te stellen, doch dien stel ik met kracht. Het Huis moet van alle giften en tooverijen gezuiverd worden.

Daarop nadert Soleure de kern van de zaak. De uitroeiing van demonische ladingen is even zoo eenvoudig, als de bewerking ervan moeizaam is. Een speldeprik is voldoende om een traag gevuld ballon te ledigen van zijn gas. Niets is zoo kwetsbaar als een fetisj, die in de gunstigste omstandigheden toch slechts een onevenwichtige macht bekleedt. Om bezweringen in metaphysische sferen behandeld, te ontzielen, hoef ik slechts de stoffelijke dragers ervan in ruw contact te brengen met de natuurlijke drijfkrachten van de physische wereld. Is het demonisch voorwerp bv. onbeweeglijk gehouden, of in duisternis bewaard, of in stilte opgesloten, dan moet ik het brutaal door elkaar schudden of laten neerploffen, dan moet ik het plots in volle daglicht brengen, dan moet ik het luidruchtig aanspreken, makende gedruisch voor 't gedruisch zelf, gelijk men doet met een hardhoorige. Kortom, het is niets anders dan een groote kuisch: borstels keren, water plassen, ramen uitslaan, lucht blazen, licht gieten, in een woesten handomslag de luie tijdpatienen<sup>924</sup> vernietigen. De oolijke<sup>925</sup> sceptieker<sup>926</sup> moet zelf glimachen bij zijn onnoozel betoog. Maar ik dank hem algelijk<sup>927</sup>. Wij steken een sigaret aan.

Bij het uitgaan (de beukendreef is statig en het struikgewas eronder begint al geel te worden) is het mijn wensch hem een laatste vraag te stellen. Ik wou gaarne weten wat het experiment eigenlijk is, waartoe hij zoo pas bij Ferguson zijn medewerking heeft geleend. Hij stoort zich niet aan het feit dat iemand de geheimhouding op dat punt moet hebben gebroken. Hij vertelt rustig dat de dokter zekere maleficiën<sup>928</sup> van buitenshuis is gewaar geworden, en dat hij deze storende invloeden toeschrijft aan een wassen beeld, dat mijne moeder mij zou hebben toevertrouwd om op een altaar van de Kapellekerk neer te leggen. Het experiment in kwestie heeft voor doel het Huis voor deze onbekende, en daardoor zoo veel te gevaarlijker bezwering te behoeden. Ferguson heeft vertrouwen in de afweerkracht van een zijden draad duchtig<sup>929</sup> belezen, dien hij, op onzichtbare wijze, rondom het kasteel heeft gespannen, hoog in de lucht. Nu is het mijn beurt om eens lekker te lachen. Hij kijkt mij aan. Hij schudt zijn hoofd. Hij mummelt<sup>930</sup> wat. Maar hij lacht hartelijk mee.

Dezen middag, bij de lunch, die ons allen vereenigt (ook Vrouw Coleta) meen ik aan Diana te zien dat zij de wijziging aan mijne houding jegens Soleure heeft opgemerkt. Van mijne moeder is op dat punt echter geen tegemoetkoming, geen het minste gebaar van verzoening te verwachten. Zij is beleefd. Een koude hooghartige beleefdheid. Wat al raakt aan mijn connexies in Parijs boezemt haar gruwel in. Zij verscherpt den indruk, dien haar afkeer wekt, door hem onder hoofdsche<sup>931</sup> sluiers te willen bergen. Ferguson doet een loffelijke poging om de aanzittenden wat op te monteren. Hij vergeet er den oorlog bij, dien hij aan een hamelrib<sup>932</sup> met tomatensaus heeft verklaard.

In den namiddag heeft Vrouw Coleta mij in hare kamers ontboden. Zij vraagt of ik heden den kleinen Ogier heb bezocht. Neen, dat heb ik verzuimd. Doch ik ben voornemens het te doen zoo gauw zij mij oorlof<sup>933</sup> wil geven. Ogier is slecht, verklaart mijne moeder. Hare stem, ijl en bevend van angst, blijft in de kamer hangen. Ik zwijg. Nadenkend aanschouw ik de zware bidbank. Mijn blik blijft rusten op het ebbenhouten schrijn<sup>934</sup>, dat onder het Kristusbeeld staat,

---

<sup>924</sup> tijdpatienen: mogelijk tijdspatie bedoeld: tijdsruimte

<sup>925</sup> oolijke: listige, valse

<sup>926</sup> sceptieker: sceptiesch persoon, heeft bij alles zijn twijfels

<sup>927</sup> algelijk: niettemin

<sup>928</sup> maleficiën: hekserijen

<sup>929</sup> duchtig: serieus

<sup>930</sup> mummelt: mompelt

<sup>931</sup> hoofdsche: stijf-beleefde, vormelijke

<sup>932</sup> hamelrib: rib van schapenvlees

<sup>933</sup> oorlof: toestemming, vergunning

<sup>934</sup> schrijn: kist, kast

tusschen twee zilveren kandelaars, gelijk een sakrament<sup>935</sup>. Het staat roerloos, op een plaats waar het roerloos blijft. De stilte is daar stiller dan waar ook in deze stille kamer. En binnen de donkere wanden woont de nacht. De ondoordringbare, roerlooze nacht.

Zooals mijne moeder mij nu aanspreekt, heeft zij nooit te voren gedaan. Het is een prevelen van hare witte lippen. De woorden gaan zweven achtereen, op een geregen<sup>936</sup> toon van rozenkrans<sup>937</sup>. Droog zijn hare oogen. De woorden, ik weet niet aan welke bron, maar zij droppelen. Ogier is slechter dan hij ooit was, zegt mijne moeder. Wat zij aanvoelt is zekerder dan wat men van geneesheeren vernemen kan. Zij hoopt dat de bezoeken van vreemden, hoe die ook heeten, voortaan ophouden. Het past niet dat het Huis beroerd wordt door onverschillige wezens, die de noodzakelijke ingetogenheid verhinderen. Zij bedoelt hiermede niet iemand in het bijzonder, maar iedereen. Alle vroomheid, alle toewijding, alle liefde moet zonder storing worden saamgetrokken op één plaats, het bed, waar Ogier, uiterste<sup>938</sup> toevlucht van het ontredderd geslacht, ligt uitgestrekt. Daarom verzoekt zij mij dringend niets te verzuimen van den plicht, die bij mij berust vanwege God en den Stam. Zij verwacht dat ik al mijne vermogens in vlijt en vuur aan mijn zoon zal besteden. Dat ik mijn tijd zoo inricht dat hij door mij aan de sponde<sup>939</sup> van mijn zoon kan gesleten worden. Ik zie hierin een listig manoeuvre van Ferguson, die mijn vrije bewegingen belemmeren wil. Maar ik mag er mij niet aan onttrekken. Ik moet zorgvuldig elke aanleiding tot argwaan vermijden. Ik kom dus met mijne moeder overeen dat ik mij naar haar wensch zal gedragen. Onder elk opzicht vind ik hem billijk. Ik kus haar op het voorhoofd. En wij trekken samen op naar de kamer van Ogier.

Mijn zoontje slaapt. De nurse<sup>940</sup> die nu dag en nacht over twee verpleegsters beschikt, meldt ons het goede nieuws dat de koorts weer afgenomen is. Wij blijven tot den avond bij den zieke zitten. Vaak voel ik de blikken van mijne moeder rusten op mijn aangezicht. Ik roer niet. Ik kijk droomend vóór mij uit. Ik droom den droom die voor altijd bezit heeft genomen van mijn wil en mijn wezen.

Wij gaan uiteen. Wij schikken ons wat op, elk van zijn kant. Wij komen saam aan tafel voor het avondmaal. Wij zijn alleen. Wij hebben elkander niets hoegenaamd te zeggen. Wij richten rondom ons een huis van stilte in. Voordeelig is de stilte van dat huis onder elk opzicht, voor den geheimen arbeid, dien wij ondernomen hebben.

Na het diner heb ik een paar zaken in orde te brengen. Maar ik hoop zeer gauw weer bij haar te zijn, zooals afgesproken.

Ik sluit mij onmiddellijk op in de bibliotheek. Ik blijf zitten in de duisternis. Ik denk even na... Eens, in het hooggebergte van het Maije-massief, heb ik de steile wanden van de Pelvoux beklommen. De gids stapte mij vóór, op een tiental meter. Ik was moe geworden. Ik zag langs de rots wat hooger de zware schoenen van mijn gids. Altijd die schoenen, stijgende, overhands, langzaam. Men mag zich nooit zoo moe laten worden. Vooral niet in het bergland. Ik beet op mijn lippen, en de pijn verhardde mijn moed. Onophoudend hield ik de stalen zolen in het oog. Tot ik plots, ik weet niet wat mij daartoe afleidde, links van mij in den afgrond blikte. Ik had nog net den tijd om op mijn knieën te storten. Ik lag neer, het voorhoofd tegen de rots, de oogen in radeloozen angst gesloten. Toen de gids mij kwam opbeuren, was de bezwijming voorbij. Ik stond uit eigen kracht overeind. En wij trokken verder... Zoo moet ik nu weer, Rolande, de blikken onafwendbaar op den koers van mijn leven richten. Want kijk ik zijwaarts, om welke reden ook, den tijd van één seconde, ik plof de diepte in, van waar men nooit herkomt<sup>941</sup>.

---

<sup>935</sup> sakrament: rooms-katholieke wijding (hier:) figuurlijk gebruikt voor hostie (sakrament van de eucharistie)

<sup>936</sup> geregen: aaneengeregen, tot een reeks verbonden

<sup>937</sup> rozenkrans: rooms-katholiek bidsnoer of gebedenkrans; afhankelijk van de kraal van het bidsnoer wordt het Onze Vader of het Weesgegroet opgezegd

<sup>938</sup> uiterste: laatste

<sup>939</sup> sponde: bed

<sup>940</sup> nurse: kinderverzorgster

<sup>941</sup> herkomt: weerkeert, terugkeert

Ik ben de brandkist genaderd. Ik heb ze opengedaan. De nis is in het vale<sup>942</sup> licht verschenen. Op het zwart fluweel ligt, doorschijnend van glans<sup>943</sup>, bijna levend, het wassen beeld uitgestrekt, dat slechts één handje heeft. Ik kniel. Ik bid. Ik druk aan, uit al de kracht van mijn wezen, tegen het koele traliwerk. En aan mijn mond bevrijd ik het woord, 't geluid van een adem, maar krachtig als de dood. Het vliegt de ruimte in.

Ik bekom nogal gauw van de afmatting die telkens op zulke bezwering volgt. Ik haast mij naar de kamer van mijn zoontje. En onderwege verras<sup>944</sup> ik het ebben<sup>945</sup> kistje, dat bij moeder boven de bidbank staat, zoo roerloos, en stil, en duister. En terwijl ik er ruw tegen aanstoot, hoor ik van binnen het gevaarlijk ding omslaan tegen het hout. Het maakt een zonderling geluid, dat zich uitlengt<sup>946</sup> in diepten en verten, een teere<sup>947</sup> zielige klacht.

Moeder zit al een tijd bij het kind. Zij leest in het lijvig misboek, waar zijden lintjes aan hangen. Zij knikt. Ogier slaapt nog steeds. Ik ga ook zitten. Mijne handen leg ik overeen in mijn schoot, gelijk iemand die zich voor een lange wake schikt.

'Te één uur na middernacht beslist Vrouw Coleta dat wij naar bed gaan. De nurse<sup>948</sup> en de verpleegsters nemen onze plaats in. Op de verdieping waar wij scheiden omhels ik mijne moeder. Ha! Rolande, het is een zware strijd!

R.

XXXV.

*Castel-Horlebecq,  
den 15<sup>en</sup> September 1921.*

Heel vroeg op den morgen heeft de nurse<sup>949</sup> Vrouw Coleta en mij laten wekken. De toestand van mijn zoontje Ogier is in 't scheiden van den nacht zeer slecht geworden. De koorts neemt toe. De adem hijgt en stokt. De polsslag ijlt, en schijnt soms onder de broze huid te verdwijnen. De toestand heeft de nurse<sup>950</sup> en de verpleegsters heelemaal van streek gebracht. Hare verschrikking verspreidt zich door het gansche Huis. Ferguson, gauw in de weer, komt de eerste aan bij de sponde<sup>951</sup>.

Ik zie rondom mij al dat volk door elkaar loopen. Ik leef in een halven slaap, met vlagen van pijnlijke helderheid, die mij den dag en de wereld in onzinnige afmetingen voorspiegelt. De meiden en de knechten slieren over gangen en trappen voorbij. Zij dragen allerhande dingen die ik niet onderscheid en die maar in evenwicht blijven omdat zij juist in zoo wilde drift door de ruimte varen<sup>952</sup>. Ik vrees altijd dat iets tegen iets anders zal botsen, en ik ben bang voor het afschuwelijk gekraak dat dan door mijn hersens zal klieven. Ik zeil voorzichtig en onthutst langs vliegende gestalten. En het is volstrekt<sup>953</sup> zeker dat ik nooit de kamer van mijn zoontje Ogier zonder ongeluk bereik. Ik heb gewaarwordingen van het meest wonderlijk slag<sup>954</sup>. Zoo dunkt mij

---

<sup>942</sup> vale: bleke

<sup>943</sup> glans: schittering, schijn(sel)

<sup>944</sup> verras: tref onverwacht

<sup>945</sup> ebben: ebbenhouten

<sup>946</sup> uitlengt: uitstrekt

<sup>947</sup> teere: delicate, gevoelige

<sup>948</sup> nurse: kinderverzorgster

<sup>949</sup> nurse: kinderverzorgster

<sup>950</sup> nurse: kinderverzorgster

<sup>951</sup> sponde: bed

<sup>952</sup> varen: bewegen, gaan, trekken

<sup>953</sup> volstrekt: absoluut, volledig

<sup>954</sup> slag: soort

nu dat ik van glas ben en teenemaal<sup>955</sup> doorzichtig. Ik moet met alle geweld vermijden dat iemand tegen mij aanstoot. Maar het is lang niet waarschijnlijk dat ik daarin slaag. Daar daagt aan 't einde van de vestibule mijne donkere moeder op. Ik wil mij aan den muur vastklampen. Ik wil dringen in den muur. Het lijdt geen twijfel of mijne moeder zal mij met haar reusachtig lijf overrompelen. Ik hoor mij reeds ineensstorten aan scherven, en is er wel een gruwelijker vooruitzicht? Mijne moeder glijdt in de blauwheid van den morgen voorbij. En ik volg haar. Zoo is het goed. Zoo is het bijna veilig hier. In hare machtige schaduw. Wit als de sneeuw is het bed van mijn zoontje Ogier. Maar waar ligt hij? De kamer is in den beginne gansch bezet door den goudglanzigen buffelnek van den dokter. Mijne moeder gaat aan den overkant zitten. Er walmen<sup>956</sup> van die zure kliniekreuken, die ik zoo moeilijk verdraag. Maar ik sta aan het voeteinde, op afstand. Witte gewaden schampen<sup>957</sup> rakelings af over mijn rug. Ik huiver. Het haar staat overeind op mijn lichaam. Ik zie, recht vóór mij, een klein ding in de ruime koets<sup>958</sup>, Ogier mijn zoontje. Hij ligt zoo zuiver, zoo vlekkeloos. Vindt ge niet dat het niet past, die overdreven zindelijkheid van linnen? Zeg dat maar aan die maniakke<sup>959</sup> verpleegsters. Zij kunnen zich niet houden van kuischen en poetsen en reinigen, en zij beroeren daarbij alles. Laten zij mijn zoontje Ogier met vrede. Zijn hoofd ligt in een kanten kussen onder het gekroonde naamcijfer. Mat porselein met een dubbelen gloed, vanwege de koorts. En twee diepten, de oogen. Het tengere borstje gaat op en neer. De armen rusten aan weerskanten. Gescheiden en levenloos, bijna niet meer van hem. Een handje. En een stompje. Ik moet scherp toekijken, want niets mag mijn aandacht ontgaan. Wanneer in de troebele gebieden, die het verst van ons gelegen zijn, wanneer het lot ginds zijn uiterste<sup>960</sup> kansen waagt, kan de geringste onachtzaamheid onafzienbare gevolgen hebben. Mijne blikken blijven op het hoofd van mijn jongetje gevestigd. Uren. Daar verschijnt professor Aleida, de specialist dien Ferguson ontboden heeft. Zijn optreden brengt groote opschudding. Wij krijgen er allemaal andere gezichten van. De meisjes blozen en letten duchtig<sup>961</sup> op wat zij doen. Ook de nurse<sup>962</sup> is uit haar lood geslagen. Zij wil plaats maken voor het beroemd gezag dat zijn aanzienlijke ruimte komt opeischen. Het zal moeilijk gaan, want Ferguson geneert zich nauwelijks. En mijne moeder staat geen duimbreedte af van hare plaats. Maar ik word beslist achteruitgeduwd en ik huiver bij de gedachte dat ik de positie misschien niet kan herstellen. Oorzaak daarvan is de formaliteit van de voorstelling. De professor is een lang en lenig man, fijn in zijn zwarte jacquette<sup>963</sup> gesloten, van toon en houding onberispelijk. Een zestigjarige. Een snedig aangezicht, hoog voorhoofd, scherpe neus, zwart-gloeierende oogen, grijze knevels en puntbaard. Zijn haar, glad naar achter gestreken, golft lichtelijk. Het gansche hoofd, heerlijk in zijn bruinverzegden glans<sup>964</sup>, is van een Spaanschen grande<sup>965</sup>. Professor Aleida, wanneer hij ons zwijgend en met een onmerkbaar buiging de hand heeft gedrukt, legt zijn lederen koffertje op de tafel en vraagt om naar de lavabo geleid te worden. De twee verpleegsters botsen in hun diensthaastigheid tegen elkaar aan, en ik neem van de gelegenheid gebruik om weer mijn plaats aan het voeteinde in te nemen. De dokter keert terug. Ik zie zijne merkwaardige vingers, met de teere<sup>966</sup> gewrichten, bedrijvig worden over de leden van Ogier, dien men geheel heeft blootgelegd. Mijn zoontje strekt zich uit, in schamelheid van

<sup>955</sup> teenemaal: in één keer, helemaal

<sup>956</sup> walmen: geur verspreiden, stinken

<sup>957</sup> schampen af: stoten (zich) strijkend af

<sup>958</sup> koets: bed

<sup>959</sup> maniakke: maniakale

<sup>960</sup> uiterste: laatste

<sup>961</sup> duchtig: serieus, (hier:) nauwlettend

<sup>962</sup> nurse: kinderverzorgster

<sup>963</sup> jacquette: pandjasje

<sup>964</sup> glans: schittering, schijn(sel)

<sup>965</sup> grande: voldoening, (hier:) al wat een Spanjaard zich wensen kan

<sup>966</sup> teere: delicate, gevoelige

beenderen, de huid als een ivoren vlies langsuit gespannen, levenloos van kleur. Amechtig schokt de ribbenkast. Erover glijden, en tasten en kloppen de mooie hertogelijke vingers. Zij duwen op het buikje dat inzakt. Zij heffen de wenkbrauwen en sperren de oogleden open. Me dunkt men kan nu zoo de blauwglazuren ballen uit de holten nemen. Eindelijk laat de professor Ogier mijn zoontje liggen. Grimmig rijst<sup>967</sup> de zijbeuk van de kathedraal. *Hic jacet Delphinus...* De nurse<sup>968</sup> dekt hem liefderijk toe.

Ze trekken zich terug in de kamer daarnaast, professor Aleida en dokter Ferguson. Zij hebben een lang consult<sup>969</sup>. Wanneer zij terug in de kamer komen, schijnen zij van een zwaren last bevrijd. De professor richt zich tot de verpleegsters, maar iedereen mag weten wat hij zegt, de elegante, statige professor. De woorden vallen nonchalant van zijn lippen. Hij weet wel dat zij aldus misschien nog gewichtiger zijn. Zij stellen alles vast. Wat er moet gedaan worden, de temperatuur, de lucht, het licht, niet te veel, niet te weinig, en alles goed rein en helder houden. Het kind heeft juist de meest gewone dingen van doen<sup>970</sup>, maar onder de zuiverste speciën. Goed oppassen. Niet alleen laten. Er zal spoedig beterschap intreden. Hij groet, bezoekt opnieuw de lavabo. Er is geen ander gerucht<sup>971</sup> in huis dan het geplets van het water. Professor Aleida groet mijne moeder, en mij, en, met een glimlachje aan het collectief adres van al wat er verder nog in de wereld aan menschen mag bestaan, verlaat hij ons, de mooie hidalgo<sup>972</sup>.

De kamer heeft weer haar natuurlijk uitzicht. Elk van ons bestrijkt daar een gebied, dat hij zich zoo geriefelijk mogelijk voor eigen gebaren en gedachten heeft ingericht. Een soort reservaat, gelijk in een trein voor verre reis, de plaats die men voorbehouden heeft. Ik stoer mij niet aan den tijd. Ik ben het besef ervan kwijt. Goeden dag, Monseigneur. Langs hier, Monseigneur. Het is de oude kamenier die den abt<sup>973</sup> van Loppem binnenleidt. De eerwaarde geestelijke verschijnt als een veroveraar. Hij verspreidt een lucht van zalving, waaraan niemand weerstand kan bieden. Het uur van Dom Aloysius is geslagen. Hij neemt de plaats in stormenderhand. Let op! Ons Heer is in aantocht.

Wat er verder gebeurt dreigt mij in slaap te wiegen. Het zijn doode riten<sup>974</sup>. Zij worden aan alle wezens besteed en ik voel de sleet van het afgietsel. Ik kniel mede met de anderen. Ik prevel woorden die nog alleen geluiden zijn. De stem van den priester verheft zich zoo statig mogelijk. Er zijn kaarsen die branden. Een witlinnen tafel met zilveren Krist<sup>975</sup>. Een gouden gewaad en stoelpanden<sup>976</sup> die bengelen. De ruimte waar mijn zoontje ligt rijst<sup>977</sup> plots met kracht de hoogte in. Wij zijn allemaal klein. Ronde ruggen op de aarde. Iets boven ons, de stem van den priester. Maar ongenaakbaar, het uit het zicht geraakte lichaam van mijn zoontje Ogier. Stilte. Mijne moeder snikt, éénmaal, droog en ruw, het dwingt bij allen zoo'n eerbied af, dat het ringen maakt over de vlakke van de kamerstilte.

Hoe de wereld op zichzelf gelijk in vordering van uren is mij een raadsel. Want alles verrast terwijl het gebeurt. En al het gebeurde valt weg in een zak met oude kurken. In den namiddag verandert veel. Hoe, dat weet ik niet. Het is een van de verpleegsters die plots den koers van zaken omslaat. Zij gaat het gordijn aan het groote raam ophalen. De schuine Septemberdag valt binnen, heerlijk van kleur. Verschrikt kijken wij allen naar het kind in het bed. Van purper en

---

<sup>967</sup> rijst: verheft zich

<sup>968</sup> nurse: kinderverzorgster

<sup>969</sup> consult: overleg tussen geneesheren

<sup>970</sup> van doen: nodig

<sup>971</sup> gerucht: geluid

<sup>972</sup> hidalgo: Spaanse edelman van lagere rang

<sup>973</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>974</sup> riten: rituelen, ceremoniële handelingen

<sup>975</sup> Krist: Christusbeeld, gekruisigde Jezus

<sup>976</sup> stoelpanden: lange afhangende delen van een stoel (rooms-katholieke term voor een brede band die een priester om de hals draagt bij het toedienen van een sacrament)

<sup>977</sup> rijst in: verheft zich in

goud is het schijnsel om hem. Mijne moeder neemt plots het handje van Ogier. Ferguson neigt onmiddellijk voorover. Dom Aloysius staat recht.

Ik klamp mij aan de leuning van het bedende. Mijn zoontje is wakker. Zijne oogen rollen radeloos. Hij zoekt... Maak U weg, Ferguson! Die Ferguson weegt op het ledikant. Dat is geen mensch meer. Een harig dier. De krullen van zijn nek golven hem tot over de lenden. Zijn huid is schurftig. Zij glanst<sup>978</sup>. Maar lager, langs de nattige dijen is zij bepaald walglijk. Ik bid U, maak dat ge weg komt. Ogier mijn zoontje heeft zijn blikken in de mijne gehaakt. Die blikken, zij roepen, roepen. Ik zie het wel, wat er gebeurt. Maak U weg, Ferguson! Ogier schreeuwt om hulp. Hij heeft geen macht aan zijn mondje. Maar ach! zijne oogen gillen. Daar zwaait hij met zijn stompje. Nu merkt ge toch allen wel wat hij wil? Hij zwaait. Het stompje is gelijk een eindje bleeke worst. Onooglijk<sup>979</sup>. Mijne moeder wil het vangen. Dat kan zij niet. Ogier kent maar één toevlucht. En dat ben ik. Een vuur, sterker dan alle banden, tiert in zijn blik. Ook dat wil mijn moeder opvangen, tusschen mij en mijn zoontje. Maar dat kan zij niet. 't Kleeft al aaneen, de vader en de zoon. Vanwege het zaad, dat zulke goddelijke kracht bezit. Dom Aloysius knielt. Zijn stem heft aan, gelijk een koorzang, het gebed der stervenden. Kijk, mijn lieve jongen, ik ga mijne armen uitstrekken naar U. Ik ga U opnemen. Ik ga U aan mijn hart drukken, want dat alleen nietwaar? kan U bijstaan in uw uitersten nood. Kijk, mijn lieve Ogier, daar gaan mijne armen in de hoogte, alover de koets<sup>980</sup>. Zie je? Nu gaan zij reiken... Gil nu niet langer meer. Maar hij gilt, met al de woestheid van zijn blik.

Want mijne armen gaan niet omhoog. Dat mogen zij immers niet. Mijn God, help mij deze armen naar mijn zoontje uitsteken!

Hooger galmt de stem van den abt<sup>981</sup>. De dokter verwijdert zich van het bed. Mijne moeder stort ineen. Ik wring mij los. Ik ben los van die vermaledijde boeien. Ik neem mijn doode kind. Ik ren er mee door de kamer. Ha! ik doe een verre reis met hem. Ik wil nooit ophouden te reizen. Ferguson neemt het lijk uit mijne armen. Wat er nu in mijne handen overblijft, 't is de koude voor alle eeuwigheid.

Ze hebben mijne moeder weer aan de sponde<sup>982</sup> neergezet. Ik nader haar, de stille, de duistere, de gestreng<sup>983</sup>. Ik moet haar vragen of zij mij wil zoenen. Tenminste of zij zoo goed wil wezen met hare vingers even mijne slapen aan te raken. Maar ik zie hoe strak zij het gelaat van Ogier aanschouwt. Dat gelaat is nu wit, doorschijnend, tijdeloos geworden.

Men leidt ons beiden weg.

L.

XXXVI.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 25<sup>en</sup> September 1921.*

Zij hebben het kind in den grafkelder te Bierk bijgelegd. Vrouw Coleta heeft niet gewild dat hij op het kerkhof van Steenkerque zou rusten. Daar rust nochtans dame Lutgardis de Lamarache, zijne moeder. Ik begrijp niets van al dat geknoei met doodkisten. Ik spreek er niet over. Laat Vrouw Coleta haren zin. Zij bestuurt immers den Stam. En een wil heb ik niet meer, zelfs niet een wensch. Ik dwaal over de aarde. Er zijn muren opgetrokken overal. Men kan er niet overheen zien. Wallen van graniet, die zooveel gebeurtenissen uit het verleden van elkander

---

<sup>978</sup> glanst: glimt

<sup>979</sup> Onooglijk: afzichtelijk

<sup>980</sup> koets: bed

<sup>981</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>982</sup> sponde: bed

<sup>983</sup> gestreng: streng

scheiden, als er in mijn geheugen zijn bewaard. Het is niet kwaad. Immers zoo kan ik spoken of afstand houden. En zulks behoort voortaan tot mijn levensplan.

Men beeldt zich nauwelijks in hoe iemand beloerd kan worden. De menschen kruipen gelijk slakken over de aarde, ge weet, van die grijze die langzaam zijn. Ge denkt dat zij zich vlijtig heenwerken, naar een onschuldig doel. Geen kwestie van. Van opzij bespieden zij mij. Eigenlijk te laf om op den man af te komen. Zij gaan zich schijnbaar argeloos in schimmige huizen verbergen. Let op! Zij hebben het vandaar, en ge ziet ze niet, op uw leven gemunt!

Hoe geheel anders is mijn omgang met de lieve wezens van het dal. De populieren die zoo maar zingen om iets te doen, zonder erg. En zij laten af en toe een geel blad op den wind wegwiegen. Het gras met hier en daar, langs de kanten, van die hoge schermbloemen<sup>984</sup> die de laatste biekens<sup>985</sup> nog eens komen bekruipen. De konijnen die mij verschrikken in den barm<sup>986</sup>. De hoenen en de ratten die groote driehoeken over het water schuiven, en u dan rustig nagaan<sup>987</sup> van uit het riet. Daarboven in schuinen zwaai zweven de raven. En de wilgen zitten vol met spreuwen, honderden in een wolk. Ha! Het landschap heeft een voorkomen en aanschijn veel menschelijker dan het gelaat der menschen. Al wat vorm en kleur en beweging heeft smelt tezaam tot éénheid, en wat daar uit spreekt, ontleent zijn stem aan God.

De zwaluwen verzamelen zich op de hoogvlakten van de Drie-Linden. Zij hebben daar een soort van passende ruimte uitgekozen en ik zou wel eens willen weten hoe zij doen om zoo door elkaar te slingeren en te bliksemen, zonder er ooit een pluim bij in te schieten. 't Is dat al wat met leven is bezielde over een veel fijner gevoel van evenwicht beschikt, dan wij, de logste lomperds van de Schepping. Maar de sluwsten ook, de lafhertigsten<sup>988</sup>, en de wreedsten.

Vrouw Coleta doolt door het Huis in haar duistere gewaden. Het komt me voor dat zij veel grooter is geworden. Zij stapt aan met liturgische stijfheid. Het is alsof zij op hare borst de onnoozele schildspreuk van de Hardwins draagt — *se tenir droit, c'est tout tenir*<sup>989</sup>. Wanneer zij mij zoo voorbijspookt, maak ik mij met opzet klein in hare schaduw. Wat baat het dat ik mij aan iets stoort, en het laat blijken? Ik weet maar al te goed hoe het met ons allen gesteld is. Kijk eens aan, die liefde, waar men zich tallenkant<sup>990</sup> zoo luidruchtig op beroept als op een eisch, of een recht, wat is het meer dan een vorm van het bloedig egoïsme waaraan wij onze kostbaarste vreugden beleven? Wanneer mijne moeder zich inbeeldt dat zij zich aan haar kind, aan haar kleinkind opoffert, dan doet zij dat in werkelijkheid alleen aan haar diepste genot. Men moet zulke grondige waarheden onder het oog durven zien. Want het helpt niet aldoor maar wolken en dampen te eten.

Trouwens, het wordt nu merkbaar dat mijne moeder zich ergert aan het minste wat ik doe. Het is het normaal symptoom van den ouderdom. Zij verzuimt allengerhand<sup>991</sup> de aanvankelijke plichten van een beleefd samenleven. De bronnen waaraan, op vuriger leeftijd, de solidaire vervoering haren ijver put, zijn uitgedroogd. Mijne moeder is nu een dorre romp met vijandige schors. 't Is dat zij zich bereidt om over doode meren neer te buigen.

Ik heb met haar gesprekken, die ons beiden vreemd en koud achterlaten. Eens zag ik haar, gelijk een die hardop denkt en met verbazing zichzelf hoort spreken: ik ben leeg van alles, leeg van het leven dat ge mij gegeven hebt, leeg tot walgens toe, komaan het is tijd, laat het voorgoed ophouden. Zij kijkt mij aan. Ik lees in de oogen van mijne moeder zooveel woorden als er ooit kunnen geschreven worden, want zoo leest men in die fluweelen bodemlooze diepten, het is wonderbaar. Maar zij wendt zich langzaam af. God is mij getuige, indien dees alleen verharding is

---

<sup>984</sup> schermbloemen: planten met bloeiwijze in de vorm van een scherm (paraplu)

<sup>985</sup> biekens: bijen

<sup>986</sup> barm: berm

<sup>987</sup> nagaan: volgen

<sup>988</sup> lafhertigsten: lafhartigsten

<sup>989</sup> *se tenir droit, c'est tout tenir*: zich recht houden, is alles houden

<sup>990</sup> tallenkant: langs alle kanten

<sup>991</sup> allengerhand: gaandeweg

en geen haat, hoe komt het dat, wat ik ook doe, ik een vloeiend water ben op het arduin van haar aangezicht?

Lidwiena Hardwin, een verre nicht, is sinds enkele dagen op Castel-Horlebecq. Zij komt Vrouw Coleta in haren diepen rouw bijstaan. Dat hoort zoo. Juffrouw Lidwiena is niet meer jong. Zij heeft ook avonturen beleefd, maar er wordt zooveel onaangenaams verteld, neem me niet kwalijk. Nu zal zij, over weinigen tijd, geprofest worden<sup>992</sup> bij de zusters van het Heilig Hart<sup>993</sup>. Zij neemt in dank deze laatste gelegenheid waar om een werk van barmhartigheid te verrichten. Zij omringt mijne moeder met totaal nuttelooze zorgen. Wat zij zich ook inbeeldt, zij vermag niet de verlatenheid van Vrouw Coleta te troosten. Integendeel. Zij verveelt en verbittert haar. Het zal voor het gansche Huis een verlichting zijn, wanneer zij naar het klooster gaat. De wazigheid van de wereld, waarin ik, als een drenkeling, mijn zieke oogen baad, wordt een enkele maal gestoord door het bezoek van Emilie aan het graf van mijn zoontje. Zij is vergezeld door jonkvrouwe Galathea van Warmont-Cocambre, en door twee gespierde nonnen, vrouwen als boomen. Het is de jonkvrouw die onmiddellijk de aangrenzende luchtsferen met haar eksterstem in beslag neemt. "Wij hebben", roept zij, "ons vreeselijk vergist wanneer wij ons hadden ingebeeld dat, met den dood van Ogier, alle banden van verwantschap waren afgebroken." Zij gist wel dat er van den kant der Lamarache's voor de vrouwelijke branche niet veel te verwachten is. Maar gelukkig beschikt men in Cocambre over den sterken arm van een ridderlijk raadsman, ge weet wel wie? en dan is zij zoo vrij, Galathea, ons te waarschuwen dat het laatste woord in deze onvermakelijke<sup>994</sup> zaak nog niet gesproken is: bijvoorbeeld is het voor ons nuttig ons met hoegenaamd geen middel te verzetten tegen de vrome zending die zij heeft uit te voeren. Te weten: een plechtig bezoek aan het graf van den wettigen erfgenaam der Warmonts. Zij roept met een trotschen oogslag de twee nonnen tot getuigen. Mijne moeder verklaart dat zij het inzicht ten volste waardeert en eerbiedigt. Zij ontbiedt de wijde familieauto, en hoopt dat de dames, na hare beganken<sup>995</sup>, verder op Horlebecq de gastvrijheid zullen believen te aanvaarden. Ondertusschen kust zij Emilie op het voorhoofd. Galathea stapt nu zegevierend in het salon.

Emilie heeft den zoen van mijn moeder met verlegen preutschheid ontvangen. Maar dadelijk daarop herneemt haar gelaat de strenge onverschillige plooi. Zoo gaat zij mij voorbij. Zij kijkt mij wel aan, doch ziet mij niet. In het salon houd ik niet op voor haar hetzelfde onzichtbaar wezen te zijn. Zij antwoordt nauwelijks op wat er verteld wordt en bejegt de minzame attenties van mijne moeder met zinellooze buigingen. Over het algemeen houdt zij zich rechtop, het hoofd achterover, de kin hoovaardig vooruit.

Op het kerkhof te Bierk kijkt zij nieuwsgierig rond, gelijk een die zoo'n plaats voor de eerste maal bezoekt. De nonnen bewaken haar van dichtbij. Bij den grafkelder houden wij stil. Galathea van Warmont-Cocambre stapt vooraan en treedt in de kapel. Zij is met bloemen beladen. Zij heeft te voren een tuil ook in de armen van Emilie gelegd. Zij beveelt op hooghartigen toon dat zij haar moet volgen. Omdat ik meen op te merken dat Emilie plots bang is geworden, ben ik zoo vrij haar mijn arm aan te bieden. Zij leunt nu op mij. Zij begint te beven. Zij wankelt. Ik vraag haar stil wat er scheelt. Niets, niets. En zij lacht. Ik breng alles op rekening van een nervositeit die zeer begrijpelijk is, en bovendien aantoon dat zij een normaal besef heeft van de omstandigheden. Wanneer de donkerte van de kapel ons omgeeft en de kleurramen rond het outer<sup>996</sup> aan het gloeien gaan, wil Emilie wijken. Haar stap stukt. Zij klemt mijn arm zoo vast, dat ik een kleinen gil moet smoren. Zij hangt nu aan mij. Zij slaat haar linkerarm om mijn hals. Hare

---

<sup>992</sup> geprofest worden: kloostergeloften afleggen

<sup>993</sup> Heilig Hart: symbool van de cultus binnen de rooms-katholieke godsdienst waarbij het Heilig Hart van Jezus symbool staat voor een geloofsbeleving vanuit liefde en barmhartigheid

<sup>994</sup> onvermakelijke: onaangename

<sup>995</sup> beganken: bedevaart

<sup>996</sup> outer: altaar



borsten stooten hijgend aan tegen mij. Ik voel haar over geheel mijn lichaam kleven. Haar schoot wiegt vurig om en weer.

De nonnen grijpen haar vast en zij wordt met ruwheid naar buiten gebracht. Ik hoor haar hardop lachen. Een wezenlozen, dierlijken lach. Ik onderscheid boven de schaterende spasmen enkele ontwrichte woorden, maar obsceen.

Wij verlaten allen de kapel en het incident wordt overtiert door Galathea, die haar oordeel omtrent de heiligen die op de ramen zijn geschilderd, met luidruchtig gezag ten beste geeft. Zij verfoeit de lui die, al meenen zij het goed, onze doorluchtige heiligen zoo maar door den eersten den besten frutselaar laten contereiten<sup>997</sup>. Dat is eenvoudig prostitutie. En van een abominabel<sup>998</sup> kettersche soort. Daar hebt ge de Heilige Macharius, die, God beware ons, patroon van de Reuzen van Bierk is (laat me 't uitproesten, ik bid je) en die daar afgebeeld staat met de tronie<sup>999</sup> van een biertapper<sup>1000</sup>. Hal! zij zal nooit meer den Heiligen Macharius aanroepen in de litanie, juffrouw Galathea. Zij heeft er voortaan een walg van, en wiens<sup>1001</sup> schuld is dat dan?

In de auto, terwijl we rijden, valt Emilie tusschen de twee nonnen in slaap. Zij is bleek. Zij is uitermate schoon.

Na het diner wil ik met haar toch eens praten, want wat moet ik nu denken over haar? Al kan het mij uit geen enkel oogpunt schelen. Wij gaan in lange rieten stoelen rusten, die men vóór het kasteel op het gazon heeft gebracht. In het fijne, teere<sup>1002</sup> herfstgoud. Emilie kijkt mij altijd aan terwijl ik spreek. Haar blik komt uit de halfgesloten wimpers gevloeid, als glansen<sup>1003</sup> van tranen. Ik kan niet eens gissen of zij mij verstaat want zij antwoordt niet. Zij houdt niet op mij in haar natte blikken te doen baden. Tot ik besluit op te staan. "O Jammer!" zucht Emilie. Zij vat de hand die ik haar reik en houdt die aan hare lippen. Ik heb mijzelf in een gek parket gebracht. Ik moet mij in lengte van geduld bevrijden. Eindelijk is Emilie uitgeweend. Ik verneem later dat zij in den nacht een zware crisis heeft doorgemaakt. Epilepsis, vermoed ik. 's Anderendaags vertrekken de dames naar Cocambre. De auto demareert krachtig. Ik zal U wel nooit weerzien, Emilie. Het nijpt mij een beetje. Ievers op een verholten plek, waar ik geen weerstand kan bieden...

Ik dool. Ik zoek naar het einde van den tijd. Ik heb zoo eens naar den knop van mijn boordje gezocht. Zoek niet. Men vindt zoo iets toch nooit. Dokter Ferguson, dien ik over de gezondheid van juffrouw van Warmont-Cocambre ondervraag, zet een los betoog in over de onderscheiden soorten van geesteskrankheid<sup>1004</sup>. Hij oordeelt dat Emilie tot de hysterische groep behoort. Wanneer de morbiede<sup>1005</sup> toestand zich verder moest ontwikkelen, dan houdt hij 't voor waarschijnlijk dat zij uiteindelijk aan groothedswaanzin zal lijden, wat zoo goed als ongeneesbaar is. Maar hij gelooft niet dat het zoover komen kan. Dokter Ferguson staat beladen met netten en lijnen. Hij gaat visschen.

Hoe wonderlijk, Rolande! Men zou onderstellen dat groothedswaanzin de straf van den hoogmoed is. Neen, want dan zou hij er de belooning van zijn. De straf van den hoogmoed is de angst van de vervolging. Met dezen angst, die de dood van Godswege uitzendt, is Satan op elk moment der eeuwigheid vervuld. Daarom wreekt hij zich zoo onmeedoogend op ons, de menschen. Want geen gebed vermag den hoogmoed ooit uit onze ziel te roeien. Antonius<sup>1006</sup>, uit

---

<sup>997</sup> contereiten: misvormen

<sup>998</sup> abominabel: afkeer opwekkend

<sup>999</sup> tronie: gelaat(suitdrukking)

<sup>1000</sup> biertapper: cafébaas

<sup>1001</sup> wiens: van wie

<sup>1002</sup> teere: delicate, gevoelige

<sup>1003</sup> glansen: schitteringen, schijnsels

<sup>1004</sup> geesteskrankheid: geestesziekte

<sup>1005</sup> morbiede: ziekelijke, abnormale

<sup>1006</sup> Antonius: heilige, Egyptische kluizenaar (geb. ca. 250 na Christus) schonk zijn bezittingen weg en trok zich terug in een rotshol in de woestijn alwaar hij strijd met helse geesten doorstond

zinnelijke klei geschapen, heeft aan de verzoeking van den duivel weerstaan, omdat hij deemoedig was.

Rolande, waarom schrijf ik U? Wie zijt gij, hoogmoedige Rolande? Ik herlees de drie brieven die gij mij dag op dag geschreven hebt. Ik word er niet wijs uit. Gij troost, gij streelt, gij kijft, gij liegt. Al woorden die ge als wallen optrekt om er uw trots in te verschansen. Ik hoor U haast niet meer. Woorden, woorden, die wegvloeien op den wind. De wereld zwemt aan mij voorbij. De dag is een spiegelend water, dat optrekt, roerloos. Stel U voor dat ge in een gletscher gevangen zit, dan is het licht zoo hard als het ijs. Maar het reikt niet ver. Het kleeft aan U vast. Het is geen licht, het is een kluister. Ach! wanneer komt mij de nacht verlossen?

Nu vraag ik U, Rolande. Hebt gij een hart? Indien gij er een hebt, hoe is dat hart? Ik ben bang dat het mij ooit wordt veropenbaard. Ik verkies dat gij er heelemaal geen bezit, want zoo heb ik toch altijd moeten ervaren. Alleen uw lichaam bestaat. Uw vleesch, als melk. En het leven van uwe oogen. Zoo innig en zacht, dat mijn wankele ziel aan het drijven gaat wanneer zij blik in die bodemlooze diepten.

L.

XXXVII.

*Castel-Horlebecq,*  
*den 5<sup>en</sup> Oktober 1921.*

Lieve Rolande, het is goed. Gij komt. Helaas! ik kan niet meer bidden. Ik kan God niet aanroepen. Ik kan den hemel niet danken voor de tijding die ge mij brengt. Erger nog, Rolande. Ik heb drie dagen noodig gehad om aan mezelf de kracht te putten U louter bescheid<sup>1007</sup> te geven. Neem me niet kwalijk, mijn lieveling. Ge ziet, ik schrijf eindelijk toch. En ik ben blij. Het is ook mogelijk dat ik niet zoo direkt het nieuws heb kunnen realiseeren. Ik geloofde er misschien niet aan. Of was ik er bang voor? Eigenlijk ben ik het nog wel, in den grond, bang. Maar neen, blij ben ik, Rolande. Ik schaam mij dat ik er niet gelukkig bij ben...

Komaan, ik wil mij beslist afwenden van wat er al achter den rug is. Ik wil naar voren zien. Met vastberadenheid. En hopen moet ik, uit al de kracht van mijn hart. Zulke hoop zal mij moedig maken. Ja wel. Doch, kijk, Rolande, ik ben niet alleen verplicht met iets aan te vangen. Gij verplicht mij ook met iets af te breken. Ha! zwaar is mijn arbeid. De wereld is te klein voor een labeur<sup>1008</sup> zoo bovenmenselijk hard. Rolande, gij eischt een held. Een held! Hoe valsch en misdadig was het onderwijs, dat ons het menschedom heeft voorgespiegeld als een school van helden. De geschiedenis is een panopticum<sup>1009</sup> van opgevulde grootheden, in hun meest heroïsch gebaar aangericht en verstrakt. Wij kijken op naar hun vervaarlijke<sup>1010</sup> gestalten, en jubelen dat zij er zoo "gelijkend" uit zien. Het is louter boerenbedrog. De wereld is tot op den draad armhartig<sup>1011</sup>. Nooit zou een zoo benauwde schoot zoo groote reuzen baren. Herleid me tot wat ik zijn kan, Rolande, want het leven is dun<sup>1012</sup>. En ik moet me weren om asem te krijgen. Ik heb met uw brief aan mijn hart het jachthuis bezocht. Het staat daar in de boomen, in den Herfst, in de stervende natuur. Een beetje lauwe regen. Het slot was al verroest. Toen ik binnenkwam sloeg de kille eendelijkheid<sup>1013</sup> mij tegen het aangezicht. Ai! De mot zit erin. Ik snuif

---

<sup>1007</sup> bescheid: antwoord

<sup>1008</sup> labeur: arbeid, inspanning

<sup>1009</sup> panopticum: wassenbeeldenmuseum

<sup>1010</sup> vervaarlijke: angstaanjagende, schrikwekkende

<sup>1011</sup> armhartig: armzalig, niets waard

<sup>1012</sup> dun: niet goedgeefs

<sup>1013</sup> eendelijkheid: verlatenheid, eenzaamheid

een zure lucht van schimmel. Waar is de droom die hier zo lang heeft gewoond? Maar waar zijn de zwaluwen? Waar het wijde gezang van de starren<sup>1014</sup>? Waar is mijn hart?

Ik heb een vreeselijken hekel aan zaken. Die notaris van Edingen is een ploert, noch min noch meer. Ik kijk zijn papieren niet meer in. Ik breek niet eens meer den omslag. En ook mevrouw Clarence werkt mij op de zenuwen. Ik vind haar wel indringerig, mevrouw Clarence. Zij schrijft van die klare nette dingen, met positieve waarde. Ik word daarvan kriezelig<sup>1015</sup>, en ziek. En die aankleverij<sup>1016</sup> met cijfers en berekeningen, hoe onomstootbaar die ook zijn, ik braak ervan. Het is inderdaad een schaamteloze pretentie mij daarmee lastig te vallen, onder voorwendsel dat het alles zoo waar en onomstootbaar is. Ik heb U voortijds<sup>1017</sup> gewaarschuwd, weet ge nog wel? tegen deze Diana. Ik heb U aangezet om op uwe hoede te zijn tegenover de sluwheid van dat soepele jagerinnelijf. Let op, zij is blank en rap, en onberispelijk. Zij jaagt in den manesching<sup>1018</sup>. Men ziet haar geluideloze pijlen niet. Zij moet ons met rust laten.

Mijne moeder.

Dien dag, 's morgens, heb ik uw brief ontvangen. In den namiddag heb ik oorlof<sup>1019</sup> gevraagd om mijne moeder te zien. Zij heeft mij in hare kamer ontvangen. De hooge, stille kamer, met de zware bidbank, den helderen Krist<sup>1020</sup>, en het getik van de onzichtbare horlogekast. Ik heb dadelijk het gevoel dat mijne moeder zich aan een kwaad nieuws verwacht. Zij zit vóór mij, in den breeden leunstoel, maar zij houdt zich streng rechtop, zwaar en somber. Waarom toch spant zich iedereen zoo in tegen mij? Tegen mijn plannen. Tegen het geluk dat ik voor mij, als mijn gerechtigd part, mag opeischen.

Ik vertel met eenvoud, met goedheid, wat er aan den gang is. Iemand komt hier van Parijs. Als door mij uitgenodigd logé. Voor nog onbepaalden tijd. Ik mijd mij van elken omslag<sup>1021</sup>, van elke dubbelzinnigheid, van elke wimpeling. Maar zij begrijpt al veel meer dan wat ik zeg. Eigenlijk begrijpt zij alles. En wat ik nu voor den allereersten keer ondervind, dat is de gramschap van mijne moeder. Zij spreekt met gedempte stem, doch hevig kookt daaronder het gekrenkt gevoel van meesterschap. Tenminste zoo stel ik mij die onverwachte opwelling van toorn voor. Zij vraagt of ik nog wel notitie neem van onze wederzijdsche betrekkingen. Of ik mij nog bewust ben van de meest primaire wellevendheidsplichten. En of er in mijne oogen nog een verschil kan zijn tusschen het begrip eer en het begrip schande. "Want zoo waar", zegt zij, barsch, "hebt gij het geheugen of het geweten verloren."

Ik zou daarop niet eens geantwoord hebben. Zoo moe ben ik, zoo landerig<sup>1022</sup> aan alles. En waartoe dient al dat getwist? Maar wanneer zij haren uitval besluit met een gebiedend: ik hoop dat die uitnoodiging nog heden afgelast wordt, roep ik even gebiedend uit: nooit.

Dan staat zij recht. Vrouw Coleta. Van de Hardwins. Met de welbekende spreuk. En ik ook rij's overeind vóór haar. Even kruisen elkander onze blikken. De hare is zóó met verachting geladen, dat de mijne erbij bezwijkt. Geen woord meer. Vrouw Coleta sluit zich op in haren nacht. De nacht van de Hardwins, die ondoordringbaar is.

Ik kan alleen nog buigen en haar verlaten.

De weerslag van ons onderhoud blijft niet uit. Nog vóór het diner weerklinkt op het voorplein een vinnig gekloef<sup>1023</sup> van paarden. Ik kijk door het raam. Zoeran en twee rijknechten stijgen af. Zij worden onmiddellijk binnengelaten. En kort daarop is het, in de appartementen van Mevrouw, een herrie van belang. Het gansche vrouwelijk personeel is op de been. Mijn kamenier

---

<sup>1014</sup> starren: sterren

<sup>1015</sup> kriezelig: krenterig

<sup>1016</sup> aankleverij: onafscheidelijke gehechtheid

<sup>1017</sup> voortijds: vroeger

<sup>1018</sup> manesching: maneschijn

<sup>1019</sup> oorlof: toestemming, vergunning

<sup>1020</sup> Krist: Christusbeeld, gekruisigde Jezus

<sup>1021</sup> omslag: plose ommkeer

<sup>1022</sup> landerig (aan): lusteloos (ten opzichte van)

<sup>1023</sup> gekloef: paardengetrappel

klopt bij mij aan met het bericht dat Vrouw Coleta een aanzienlijk verhuizingsbevel heeft uitgevaardigd. Dit wordt bevestigd bij het avondmaal door Ferguson. Mijne moeder verschijnt niet in de eetzaal. De dokter is stilzwijgend. Hij levert zich met lijf en ziel over aan de baldadigheden<sup>1024</sup> van het diner. Ik stoor hem niet. Hij treedt eindelijk zegevierend uit de match. Maar het heeft moeite gekost, te oordeelen naar den gehavenden toestand van zijn kleeren. Bij de koffie vraag ik hem of hij mijne moeder in haren aftocht begeert te volgen. Ik gebaar dat ik volkomen omtrent den langen duur van hare afwezigheid op de hoogte ben. Ik laat zelfs vermoeden dat zij geen keer zal hebben. Ferguson is zichtbaar down. Hij zucht. Ja, wat moet hij op zulke vraag antwoorden, Ferguson? Het beste is dat hij zich gedraagt naar mijn wensch. Ik moet begrijpen dat hij bezwaarlijk positie kan nemen. Het is niet voeglijk<sup>1025</sup> dat hij zich met zaken van zoo privaten aard zou bemoeien. En waarvan hij de pijnlijke reactie niet onderschat, voegt hij er blozend aan toe.

Ik ben niet vanzins<sup>1026</sup> met den huichelaar in een spiegelgevecht te treden. Ik stap op hem af met het blanke wapen. Al lang genoeg doorzie ik zijn spel. En het is nu te laat om bagatellen te verkoopen<sup>1027</sup>. De waarheid moet eruit. Alsdan verneemt de dokter uit mijn mond dat zijne plaats aan de zijde van Vrouw Coleta is. Dáár heeft hij nu al zoolange jaren voor geijverd en geknoeid. Ik gun hem thans die plaats. Onder mijn dak duld ik nog slechts getrouwe vrienden. Dat hij dus ga. En laat de duivel hem vergezellen.

Een mirakel: zijn twee oogen zijn tegelijk op mij gericht. Ja wel, zij zeilen niet uit elkaar. Zij zijn een dubbele rake lijn. En hij zegt: "Gij zijt ziek, Lamarache, neem U in acht." Mijn weekheid is zoo groot dat ik ga denken aan het verleden van dien kerel, aan zijn leven geheel ten dienste van onze familie gesteld, en ik zie warempel hoe de buffel het kleine kind, dat ik was, op zijn knieën heeft doen dansen. Er roert wat in mijn keel. Ik ben tevreden dat hij de plaats verlaat.

Maar 's anderendaags, in den morgen, zoek ik hem op, want hij verscheen niet bij het ontbijt. Ik vind hem bij de vijvers. Hij zit daar te visschen, zoo rustig alsof ik hem niet het minste onrecht had aangedaan. Hij hoort mij niet naderen. Ik klop hem op den schouder. Ik zeg hem dat ik aan ons gesprek van gisterenavond nog iets heb toe te voegen. Namelijk, dat ik mijn onbeschoften uitval betreur. Ik zie die oogen alweer aan het zweven gaan, mijlen van hier. Zijn mond die rond is als van een zuigeling, zet hij op een verrukkelijke monkeling<sup>1028</sup>.

Hij hoopt dat ik het wel meen met hem. En hij is zoo hartelijk blij om wat ik zeg, als ooit een verongelijkt sterveling kan zijn, dien men in eere herstelt. Hij zal nu Vrouw Coleta volgen met een gerust gemoed en den vurigen wil haar te dienen en te troosten. Hij is voor de laatste maal op Horlebecq komen visschen, gelijk ik zie. Maar de laatste maal zal het toch niet zijn, indien het God belijft hem in zijn streven te helpen. Daarom zal hij zoolang, met mijn verlof, het laboratorium onaangeroerd laten en het Ocula ter bewaring toe vertrouwen. Ik keur dat alles goed en wij drukken elkaar de hand.

Het vooruitzicht om af en toe met Ocula te verkeerren werpt een zacht licht op de toekomst. Ik ben van hem gaan houden. Hij is een goed tegengift voor mijn driftig bloed, dat zoo smartelijk kan omspoelen. Ik heb nog een anderen goeden kameraad, nu mij iedereen wil verlaten. Dat is boer Tastenoy. Het huisgezin Tastenoy is mij gemeenzamer<sup>1029</sup> geworden nu ik weet hoe door de schuld van dien helschen Soleure de boerin met lamheid is geslagen. Stel U voor: van angst, op één nacht, door de tooverijen en verschijningen die de ellendige kwakzalver aan haar bed heeft verwekt. Ik bezoek de hoeve veel meer dan vroeger en ik ben er aardig voor beloond. Er is iets zoo door en door gezonds aan die menschen. Aan den boer, wiens<sup>1030</sup> forsig<sup>1031</sup> lijf nog in het

<sup>1024</sup> baldadigheden: (hier:) uitdagingen

<sup>1025</sup> voeglijk: fatsoenlijk

<sup>1026</sup> vanzins (zijn): van plan zijn, het voornemen hebben

<sup>1027</sup> bagatellen verkoopen: veel omhaal maken om niets

<sup>1028</sup> zet hij op een monkeling: hij trekt een monkelend gezicht

<sup>1029</sup> gemeenzamer: vertrouwder

<sup>1030</sup> wiens: van wie

<sup>1031</sup> forsig: fors, robuust

oorspronkelijk scheppingsleem is geklemd. En nog meer aan zijn twee zonnige deernen, Katelijne, de evenwichtige, en Raf, het bloedig veulen dat in de boterbloemen geboren is. Zoo stoffeer ik alreeds de eenzaamheid van morgen: Ocula is de drijvende wolk, de boer is de kloeke<sup>1032</sup> aarde, en ik, Rolande, ik ben het blinde vloeiende water dat rusteloos over de dagen rolt.

Enfin, gisteren dan heeft Vrouw Coleta Castel-Horlebecq verlaten. Ik heb mij, toen ik de uitvaart zag inrichten, van het schouwspel afgewend. Deze bijzonderheid heeft mij een niet geringe verrassing bezorgd. In de groote dreef komt een torpedo<sup>1033</sup> op mij aanrijden. Simone, de dochter van Moorjan. Zij stopt. Zij stijgt onmiddellijk af. Ik groet. Zij reikt mij niet eens de hand. "Mijnheer de Lamarache", begint zij... Zij is zoo ontroerd dat zij op adem moet komen, en dat duurt een tijdje. Ik vrees dat zij in het geheel niet zal kunnen spreken. Tenslotte valt dit zoo uit. Zij krijgt een hooge kleur<sup>1034</sup> en hare oogen komen vol tranen. Ik ben zoo barmhartig haar te helpen. Het spijt me zeer dat ik haar, ik weet niet hoe, zoo diep heb ontroerd. Hierdoor herstelt zij zich, en ik kom te weten dat zij, Simone Moorjan, nu aan de zijde van mijn gebannen moeder gaat staan, en daar haar best zal doen om met eer de plaats van een ontaarden zoon in te nemen. Zij zit weer aan het stuur, flapt<sup>1035</sup> met geweld de portière<sup>1036</sup> dicht, en ik moet de vernedering maar probeeren te verteren, want zij geeft zoo vreeselijk gas dat ik haar nog alleen kan nagapen. Wel, denk ik zoo, de muur die mij van de wereld moet afzonderen, trekt zich aardig op. Het is tenslotte in mijn kaarten gespeeld. Wanneer gij hier zijt, wensch ik om ons zoo weinig bespieders mogelijk.

Ik heb, een paar uren later, het vertrek van de caravane op afstand bijgewoond. Zoeran, op haren ruïn<sup>1037</sup>, was aan de leiding, en beweeglijk genoeg om overal aanwezig te zijn. Er waren drie groote zesduimers<sup>1038</sup>, elk met vier zware merries bespannen, de schitterendste uit de stoeterij. Het koper van hare harnassen weerlichtte in de late zon. De bellen beierden langs het getuig. Zwaar en log daverden de wielen. 't Gevaarte verdween in de gouden dreven. Ik staarde het na. Tot het nog alleen een geklingel was.

In de torpedo<sup>1039</sup>, door Moorjan's dochter bestuurd, stapte Vrouw Coleta in. Zij had slechts een koffertje bij. Hare kamenier nam plaats naast het stuur. Zij weende. Mijne moeder keek langzaam rond, toen zij gezeten was. Over het Huis, het plein, de hoven, het park ging ringswijze haar blik. Mij zag ze niet. De auto zette aan. Hij werd spoedig klein in de verte. Krachtig stak de donkere rug van Vrouw Coleta er boven uit. Zoo dan, moeder, is onze derde scheiding. De laatste.

Vooruit, ik ga nu alles netjes voor U laten in orde brengen. Castel-Horlebecq moet nieuw zijn, een herboren Huis. Ik wil dat gij het niet meer herkent. En het jachtkot, ik laat het afbreken. Er mag geen verleden op Castel-Horlebecq hebben geleefd. En ook ik, ge zult zien, ik ben nieuw. Gelijk de zon, die den nieuwen dageraad spint. Ha! de frissche uren die onzen adem zullen koelen. Rolande. Ge leeft. Ge lacht. Ik lach...

Helaas! ik kan het niet helpen, daar storten de klaarten om<sup>1040</sup>. De lucht ontbindt zijne oude zurigheid. Ik ben een dobberend wezen. Ik ben weer op den dool. Moe ben ik. Van binnen eindelijk<sup>1041</sup> moe. Horlebecq versterft in een hopeloos dal. De Zenne legt hare wateren stil. In de lucht, waar het licht, even bedoomd<sup>1042</sup>, tot paars kristal verstrakt, planeeren<sup>1043</sup> enkele

---

<sup>1032</sup> kloeke: krachtig-gezonde

<sup>1033</sup> torpedo: lange, lage sportauto

<sup>1034</sup> hooge kleur: sterke kleur, (hier:) zij bloost

<sup>1035</sup> flapt: gooit

<sup>1036</sup> portière: autoportier

<sup>1037</sup> ruïn: gesneden hengst

<sup>1038</sup> zesduimer: wagen met brede wielen van 6 duim (15-17cm.) wielbeslag

<sup>1039</sup> torpedo: lange, lage sportauto

<sup>1040</sup> storten om: min of meer met geweld ter aarde storten

<sup>1041</sup> eindelijk: verlaten, eenzaam

<sup>1042</sup> bedoomd: ondoorzichtig geworden

schermbloemen<sup>1044</sup>. Aan stengels van mist rijzen de asters. Een bal van gepluimde zaadjes is ergens uitgebroken. De witte zweefkorrels varen<sup>1045</sup> naar de wijde<sup>1046</sup>, den onbekenden schoot. Daar hangen draden van brozen Lievevrouwentwijn<sup>1047</sup>. Er ligt een doode merel in de sloot. Ik nader de oevers van het meer zonder genade. Het woord dat mij nog redden kan wordt in de angstige stilte gesmoord. Zijt gij niet bang, Rolande? Mijne oogen zijn ziek. Daar komt de nacht. De nacht van de Hardwins, Rolande. Kom nu gauw, ik smee U. Straks zie ik niets meer. Niets meer dan de tranen van mijne moeder. Kom, Rolande. Laat de tijd het op den vluggen dag van uwe oogen niet winnen. Laat mij de klaarte drinken aan uw blik. Laat mij de wereld en God zelf vergeten. En rusten voor altijd op den slag van uw hart.

Renier.

*Brief XXXVII is van 5<sup>en</sup> Oktober gedagteekend. Vermoedelijk was vóór 10<sup>en</sup> Oktober Dame Rolande reeds op Castel-Horlebecq. Een kamenier vergezelde haar. Over haar verblijf heb ik niets bijzonders vernomen. Een oude jachtmeester vertelt dat hij het paar dikwijls in het park en de bosschen heeft ontmoet. Altijd te voet. De dame was hooggelaarsd en in kostbare pelsen gewikkeld. Zij waren beiden stil en ingetogen. Den roes ontgroeid. Gelijk rustige echtelingen die aan elkanders leven voor eenwig zijn voldaan. Maar Messire de Lamarache's oogen stonden steeds veel te wild. Het heeft den jachtmeester getroffen dat zijn Heer, die voor eenieder placht zoo minzaam te zijn, hem in het voorbijgaan zelfs niet meer groette. Het verblijf op Castel-Horlebecq duurde nauwelijks acht weken. Dame Rolande vertrok en coup de vent<sup>1048</sup> den 28<sup>en</sup> November, alles in den steek latende. Hare kamenier volgde 's anderendaags, met de koffers.*

*Dit alles heeft de oude man mij in een soort huivering toevertrouwd. Hij gewaagde daarbij met een bijzondere angstvalligheid van de losse haarlok die over haar voorhoofd uitwaide en fluisterde mij in het oor dat het een duivelsche vlam geleeke. Het is in de streek bekend dat zij om die laaie<sup>1049</sup> lok de "deern met de bles" werd gebeeten.*

H.T.

XXXVIII.

*Castel-Horlebecq,  
den 1<sup>en</sup> December 1921.*

Ik geef toe, Mevrouw, dat ik van den slag, dien gij mij met zoo onverbiddelijke brutaliteit hebt toegediend, den zelfden avond niet ben gekomen. Niet dat ik buiten staat was mij eraan te verwachten. Maar ik had mij oneindig meer van mijn weerbaarheid voorgesteld. Tot diep in den nacht ben ik duizelig gebleven. Dan, allengerhand<sup>1050</sup>, naarmate ik mij van het gebeurde doordrong, is mijn wezen in opstand gekomen. Tot ik tenslotte ondervond dat het eigenlijk niet mijn liefde was, die ge geschonden hadt, — veeleer mijn hoogmoed. In mijn verwoesten trots, in mijn machteloze kleinheid, heb ik U dan uitgescholden, den heelen nacht door. Van wrangen smaad en bloedigen spot — tot de zouten tranen beten op mijn lippen. Ik heb het aan mijn eigen tong gehoord wat ge dan zijt, Mevrouw: de klassieke entoleuse<sup>1051</sup>, een alledaagsche oplichtster, een slet. Ik heb van uw vleesch gewalgd. Maar 's morgens was die verbolgen reactie al uitgeput,

---

<sup>1043</sup> planeeren: zweven

<sup>1044</sup> schermbloemen: planten met bloeiwijze in de vorm van een scherm (paraplu)

<sup>1045</sup> varen: bewegen, gaan, trekken

<sup>1046</sup> wijde: vlakte

<sup>1047</sup> Lievevrouwentwijn: najaarsdraad, bundel fijn spinsel vastgehecht op planten of zwevend door de lucht

<sup>1048</sup> en coup de vent: plots

<sup>1049</sup> laaie: vlamme

<sup>1050</sup> allengerhand: gaandeweg

<sup>1051</sup> entoleuse: vrouw die man meelokt om hem te (laten) bestelen

en ik kon mij met een stortbad van ijzige redenen bewerken. Dat doet deugd, als men de pijn in de hersens te boven is.

Dan heb ik U van verre bedacht, Mevrouw, en dien afstand gedurende vier-en-twintig slapeloze uren behouden. Al is men dan aan 't eind van zijn rol, men kan aardig haten. Het hart is leeg van alle sentimenteele deesems<sup>1052</sup>. Het geheugen bevrijd van al zijn aandoenlijke anecdotjes, ach! en die zoo gevaarlijk zijn! Men weet nog alleen wat men móet weten.

In schrijnendste hoogten van heftigheid zijn liefde en haat niet meer te scheiden. Dan is haat als een soort van verlenging, neen: van volmaking der liefde. Maar dan ook vaart de ziel, vol gruwel voor haar aardschen schoor<sup>1053</sup>, weg boven de oevers van het meer zonder bodem, zonder licht en zonder geluid. Daar doolt zij dof en stil, en heeft voor goed het klagen opgegeven. Daar is het koel...

Daar is het koel, Rolande, en men voelt van uit de verte aanzweven de witte hand, die bevrozen is. Mijn God, ik wist het niet, er was iets goeds in mij, er was iets goeds in 't diepste van mijn wezen, aan den oorsprong van mijn bloed, iets goeds, mijn God, van U geërfd, gebleven... vermits, Mevrouw, het door uw adem onteerd werd, en ontaard. Gij hebt mij uw lijf beloofd of verboden, naar gelang van de vliegende koortsen, die ik zelf door de bedorvenheid van mijn verbeelding in mijn eigen arm lichaam ontstak. Gij hebt uw trawanten uitgezonden om de morbiede<sup>1054</sup> spanning bij mij te onderhouden. Ik ken ze nu goed, de Academie. Niet alleen omdat zij ons Huis heeft geplunderd. Maar zij geeft uit op het bordeel van Maman, waar Sodome en Lesbos tieren. De floeren<sup>1055</sup> kelderstem van Clarence, uw ronselaar<sup>1056</sup>, lost in geheime diepten een pestlucht die de liefhebbers lokt. En Diana, uw bijslaap, misleidt de natuurlijkste koppelingen door haren kuischen schijn. Men wordt het verkankeringsproces, waarin men geleidelijk is betrokken, alleen dan gewaar, wanneer men reeds ten merge<sup>1057</sup> is besmet en alles heeft verbeurd<sup>1058</sup>. Denk nu niet dat ik aan het jammeren zal gaan over de ruïne, die ik thans ben. Ik beken dat ik mij als een geil offer heb overgeleverd. Maar wat er van mij aan levensmoed nog rest, verneem thans dat het tot wraak is samengebald, en dat ik het lemmer<sup>1059</sup> schoon koud heb laten worden.

Rustig is de poel waar onfeilbare giften op den bodem gisten. Rustig is de pijl aan de gespannen koord en ligt in 't mikpunt onmeedoogend op het doel gericht. Maar rustiger is mijne hand, Rolande. Zij schrijft de vaste woorden. Zij heeft den toorn van zich af geweerd. Want wie bij gramschap handelt, vaart in stormbranding<sup>1060</sup> uit. Ik heb mijn tijd, Rolande. Ik wacht. Gelijk de poel. Gelijk de pijl. En ik neem U een laatste maal in oogenschouw. Mijn hemel! hoe talrijke slachtoffers heeft uw verslindende drift niet aangeklampt! Ik denk nu plots (al dreigt mijn geest bij die gedachte in te storten) dat gij wellicht de walgelijke tooneelen van de Grande Maison met ondenkbare partners hebt bespeeld. Hoe druipen de wonden die gij daar hebt geslagen, en de oogen, van tranen opgevreten, hoe staren zij U nu voor altijd na...

Soleure zal wel de eenige zijn, die U met soliede<sup>1061</sup> teugels heeft bereden, maar dan blijft nog de vraag of hij niet bebloed uit den zadel getreden is. Want hebt gij wel ooit iemand aan uw boezem voelen liggen, zóó dat het uw bloed heeft ontroerd en als voor eeuwig tam gelegd? Ten overstaan van God ben ik zonder genade en ik verwacht deemoedig het schrikkelijk<sup>1062</sup> vonnis, dat ik

---

<sup>1052</sup> deesems: zuurdeeg, (figuurlijk:) wat een zaak doet gedijen

<sup>1053</sup> schoor: steun, stut

<sup>1054</sup> morbiede: ziekelijke, abnormale

<sup>1055</sup> floeren: fluwelen

<sup>1056</sup> ronselaar: persoon die werft (om te dienen)

<sup>1057</sup> ten merge: tot in zijn kern

<sup>1058</sup> verbeurd: verspeeld

<sup>1059</sup> lemmer: lemmet

<sup>1060</sup> stormbranding: (figuurlijk:) hoogtepunt, hevigste deel van een storm

<sup>1061</sup> soliede: degelijke, stevige, betrouwbare

<sup>1062</sup> schrikkelijk: schrikwekkend, zeer onaangename

verdiend heb. Maar bij de menschen kan ik nog iets vergelden. Ik kan hen verdere rampen sparen. Ik kan U uitroeien. En dat is het, wat ik besloten ben te doen.

De helsche kracht, die gij in mij ontketend hebt tegen mijn zoon, mijn grootvader en mijne moeder, tegen mijn Huis en mijn Stam, die kracht is door niemand ter wereld te weerhouden en nadert thans ook U. 't Vooruitzicht alleen van wat ik mezelf beloof te doen vervult mij met zaligheid. Ik maak allerlei plannetjes. Ik ben zooals de bruidegom die in zijn hart de wittebroodsweken regelt. O! Wat ruikt het al fijn naar bloed! De geur bloeit in mij op. De lucht gonst ervan, gelijk van bijen en horzels. Voorzeker<sup>1063</sup>, nu zijt gij iemand, die ik nog ontdekken moet. Uw wezen, hoe is dat weer? En die leden als lianen, en die buik als een melkbaan, en die schoot als de nacht waar de sterren in geboren worden? Het wordt een weelde voor mijne handen. Warm. Neen, lauw, van een lauwheid die milder is dan de warmte, en die nog nalilt<sup>1064</sup> onder de duistere aders, als reeds de pols is stilgelegd. Ik wil tot mijn uitersten<sup>1065</sup> snik genieten van de hooge blanke stilte waar de smart en het gebed verbannen zijn, en waar ik U voor eeuwig zal uitstrekken... Ha! ge zult het aan U zelf ondervinden hoe aardig ge mij het folteren hebt geleerd. En hoe ik nu met trage vuist in welige darmen kan woelen. Maar naar de zoldering zal ik niet kijken onderwijl. In uwe oogen kijk ik, Rolande, en ik wil er de laatste vonk drinken, en voelen onder mijn knie hoe de dood uw vleesch verstrakt.

Gij zijt gevlucht. Gij meent dat gij kunt vluchten. Zoo waar als ik nu voor alle tijden ben gevloekt, en al zet ge hemel en aarde tusschen U en mij, ik achterhaal U wel. De wil die mij nu bezielt kan het licht van den dag doen wankelen. Herinner U hoe mijn lichaam telkens was gespannen, toen gij het aan het uwe hebt gepaard. Aan dat leven, en dien gloed, en die kracht, vertienvoudigd, breekt de slag nu los, die U treft.

"Let op uw zaak, Lamarache!" Ik ben U dankbaar dat gij het woord van mijn moeder neergeschreven hebt. Het brandt daar vóór mij, op de tafel. Al hebt gij het als een bespotting bedoeld, uwe hand, ik zie 't, heeft gebeeft. Het zal U heusch berouwen dat gij op den dag van uw vlucht, het heiligdom hebt willen bezoeken, waar de Reuzen van Bierk begraven liggen. En waar Ogier, mijn zoontje, begraven ligt. Het zal U berouwen dat, toen mijne moeder op den drempel verscheen, gij haar hebt uitgedaagd, met uw geheel lichaam, hoog opgerezen vóór haar. En toen mijne moeder met ijzige stem heeft gezegd: "Lamarache, let op uw zaak!" het zal U berouwen dat gij hardop gelachen hebt. Mijne moeder heeft U met één oogslag overwonnen. Gij kunt niets tegen die rustige, aan zichzelf ontgroeide, onverwoestbare macht. Gij kunt niets tegen die marmeren heiligheid. Gij zijt weggedropen, en ik verging aan uwe zijde, van schaamte, van wroeging, en van rouw. Op dat moment hebt gij 't gevoeld, dat mijn oogen over den afgrond opengingen. Wij zijn zonder woorden naar Horlebecq gekeerd. Maar in ons zwijgen groeide aan de storm. Gij zijt gevlucht vóór hij op zou steken. Onder het lampscherf van het verliefde tafeltje waar wij, in gedempt licht, zooals elken avond, moesten dineeren, lag het briefje. Uw hoonend afscheid.

Nu goed. Ik zal er op letten. Op het laatste wat mij nog rest te doen, van een zaak die voor 't overige in onafzienbare schande door mij werd verbrast, op dat laatste let ik, Dame Rolande. Maar ik wil U niet verrassen, zooals gij wel met mij hebt gedaan. Een aanval bij verrassing is een sluipmoord, de laagste aller daden. Een klopjacht op konijnen daartegenover, al walg ik ervan, getuigt van stoutigheid en moed. Nu ziet ge, ik verwittig U netjes. Ik kom. Ik vertrek morgen avond. Zonder haast. Zet uw koel brein maar schrap tegen angst en vertwijfeling, en tref uw schranderste maatregelen. Want ik kom. En uw mond zal met aarde worden gestopt.

Misschien heb ik onderwege nog gelegenheid om een paar doolaards<sup>1066</sup> op de rechte baan te brengen, en ze te bewerken met drastige<sup>1067</sup> waarheden. Zooals daar zijn: dat men laken noch wijf

---

<sup>1063</sup> Voorzeker: beslist, zeker en vast

<sup>1064</sup> nalilt: natrilt

<sup>1065</sup> uitersten: laatste

<sup>1066</sup> doolaards: zwervers, twijfelaars

<sup>1067</sup> drastige: krachtige



bij kaarslicht mag koopen. En dat hoe schooner het water peerlemoert<sup>1068</sup>, hoe rotter het kreng is dat er onder zit.

RENIER JOSKIN DE LAMARACHE.

XXXIX.

*De Gaillarde op Bierke,  
den 24<sup>en</sup> Januari 1922.*

Ziehier, Rolande, mijne biecht. Kijk niet naar het schrift. Het is onduidelijk, vanwege mijne oogen, die doodgaan. Ik moet U alles opbiechten, lieve Rolande. Aan de macht die mij daartoe dwingt, van uit de diepten van mijn wezen, kan ik niet weerstaan.

Mijn vorigen brief... helaas, ik kan hem niet weerroepen. Maar herlees hem in het licht van wat ik naderhand heb gedaan. Toen ik hem gepost had en onmiddellijk alles inrichtte voor de vergeldingsreis die ik zoo gauw mogelijk wilde inzetten, ben ik gaan struikelen op een hinderpaal van geringen aard. Ik bevond namelijk dat ik niet over genoeg loopend geld beschikte, en het zou een paar dagen duren eer ik mij kon voorzien. Laat mij nu rustig vertellen. Ik houd mijn gedachten zoo goed als ik kan bij mekaar...

Gij zijt weg. Ik schrijf den derden nacht. Ik post persoonlijk 's anderendaags te Steenkerque. Ik begin Horlebecq op en af te loopen, in een toestand van onzeglijke opwinding. Ik telefoneer aan Moorjan en geef instructies die den geldhond zullen hebben verbaasd. Maar ik wil geen tijd aan uitleg verspillen. Ik doe Pervijse zadelen. Ik rijd door het dal, als een bezetene. 's Avonds, doodmoe, neem ik morphine. Ik verhoog, na een paar uren, de dosis. Ik heb een heerlijken nacht. Nooit heb ik zoo'n nacht beleefd. Een nacht zonder menschen noch dieren, alleen vloeiende vormen van licht, stroomen melkachtige klaarten, met roze doorzichtigheid, en ik in peillooze hoogten opgevoerd naar strakke regionen, waar mijn lichaam ledig wordt en ik in uiterste geneugten zwelg, met fijne zenuwen hangend aan zingende ijlen. De schoonste aller nachten...

Maar ik ontwaak in een grauwen dag. Het regent. Loodrecht. Lomp. De ruiten stampen<sup>1069</sup>. Mijn mond kwijlt. Mijn vleesch is luguber. De uren glijden weg, en ik denk niet, ik ben volstrekt<sup>1070</sup> gedachtenloos. Gelijk een balk. Of een drabbe<sup>1071</sup>. Ik herinner me niet of ik eet. Maar dat zal wel, want er loopen aldoor wazige huisknechten rond.

Den tweeden dag bekijk ik mijne handen. Zij liggen daar voor mij, op het arabisch tafelkleed. Zij zijn mij zoo vreemd dat ik haar moet ondervragen. Of zij niets hebben te doen en daar zoo maar mogen liggen? Gelijk uitgerafelde nevel? Jawel, zij hebben iets te doen, mijne handen. Maar zij durven niet. Zij durven nooit meer. Ik ben uitgeleefd. Een vod. Een wrak.

Dan heb ik al den tijd, die nog te komen is, afgewacht. Gewacht tot gij mij zoudt aanklagen bij de politie. Om die doodsb bedreigingen. Zoo wekenlang. Gewacht tot men mij zou opsluiten, ergens waar 't dan uit kon zijn met mij. En ik houd niet op in mijn eigen te schreeuwen dat ik U haat tot op mijn laatsten snik. Ik probeer ondertusschen om weer zoo'n nacht te halen, buiten de wereld, in etherische<sup>1072</sup> zaligheid. Het komt niet. Er zijn altijd muren, of dichtheden.

Zoo ondervind ik dat ik aan Ocula, het riet, een trouwen vriend bezit. Ik zit vaak bij hem in het laboratorium. Al die wassen gedrochten, die inorganische vormen, geboorten van ingewanden, in slijmerige kleuren, ik ga er vertrouwelijk mee om.

---

<sup>1068</sup> peerlemoert: glanst als paarlemoer

<sup>1069</sup> stampen: bulderen

<sup>1070</sup> volstrekt: absoluut, volledig

<sup>1071</sup> drabbe: troebele en dikke vloeistof

<sup>1072</sup> etherische: ijle, vluchtige

Ik houd van de wezenlooze schemeringen die hier varen<sup>1073</sup>. Niet alles hoeft men er te onderscheiden, en dat is goed voor mijne moede oogen. Soms stoort Ocula wel een en ander. Dat is wanneer hij mijn arm weerhoudt, juist als ik het poeiertje wil snuiven. Ik kan gemakkelijk Ocula toegeven, omdat hij er geen woorden aan verslijt, en alles in het halfdonker laat verlopen. Eens op een dag weet ik dat het 20<sup>en</sup> December is. Gij zijt dan al twee en twintig dagen heen, gij en mijn leven. Ocula heeft den plukalmanak in regel gebracht met den tijd. Dokter Ferguson verschijnt. Hij doet heel gewoon. Het dunkt mij dat ik hem gisteren ook zag, en zoo altijd heb gezien, zonder ophouden. Hij vraagt vriendelijk hoe ik het stel. Goed. Dank U. Hij kondigt aan dat hij zinnens is het Museum op te breken. "Weg met dien ouden rommel", zegt hij. Het mooiste is dat Jeroom Ocula daarbij te lachen staat. Ge weet, een lach door heel fijn neteldoek. Hij keurt het voornemen van den dokter uit alle oogpunten goed, Ocula. Waarom pleegt hij niet liever opstand, de verrader? Maar ik ook maak geen verzet. Vanwege de onverschilligheid die gelijk dorre bladeren langs mijn huid hangt. Ferguson verklaart dat er een nieuwe tijd op til is. Waar? Daar kan hij niet op antwoorden, doch alleszins is het aan vele symptomen te merken dat de nieuwe tijd er haast is. Ik droom. Een nieuwe tijd? Ferguson heeft kunstig in de weer te zijn, en hij heeft onderwijl oogen die glimlachend uit elkaar dansen om verder serafisch<sup>1074</sup> weer ineen te smelten, ik verdom het om langer naar flauwiteiten te luisteren. Maar 's anderendaags breken die twee zoo waar den heelen hanekensnest<sup>1075</sup> af. Ik sla hunne handen ga. Die waren vroeger zoo omzichtig langs die vormen aan den gang. En nu hanteeren zij ruw den wassen bucht<sup>1076</sup> en overrompelende teekens, die met mysterie geladen zijn. Mij goed. Het scheelt mij zoo weinig, dat ik er ga bijzitten. En er stijgt een wild stof in het laboratorium.

De nacht. Zoo gesloten als de beukstam, want ge weet dat hij de duisternis uit de aarde pompt, en haar onder zijn schors vasthoudt. Ik ben te lui, of te onnoozel, om morphine te nemen. En ik slaap, of is dat dan niet slapen?

Op den morgen, het heeft gevrozen en de lucht klinkt, hoor ik het voorplein met zijn steenen te werk slaan<sup>1077</sup>. Hal dat moeten de gendarmen<sup>1078</sup> zijn. De vulgairste oplossing. De doelmatigste ook. Ik wil toch eens zien. Twee ruiters dagen op. Van op het perron<sup>1079</sup> groet ik hen. Zij zijn stralend en luidruchtig. Ik ben niet van plan mij te laten aanranden door lui, die veel te lawaaierig doen. Daarom groet ik beleefd, en houd den afstand. Zij stijgen af. Gezwind en licht springen zij over de trappen. Simone, van de Moorjans, en Zoeran de Maleische. Ik word weer in den ringloop van het leven geslingerd. Zij loopen vooruit, het Huis in. Alsof ik totaal mijn meesterschap had afgelegd. Simone gaat zitten en lacht mij in het gelaat. Zoeran, achteraan, rijst<sup>1080</sup> overeind, roerloos, een schittering in den bronzen blik. Zij brengen mij de boodschap van Vrouw Coleta, mijne moeder. Ik word op Bierk verwacht. Heeft Ferguson mij niet verwittigd? Dat kan. Ik weet het niet. Er zijn altijd twee dingen in Ferguson, en het eene vloeit weg van het andere. Juffrouw Moorjan bekent dat men er niet gauw wijs uit geraakt. Zij zal heel graag een glas port gebruiken, terwijl ik Pervijse laat voorkomen. Werktuiglijk bestel ik port en verzoek Zoeran het noodige in de stallingen te doen. Wij praten dan een beetje, en mijn kamerknecht verschijnt in het deurgat. Ik volg hem. Ik laat mij aankleeden. Tenslotte sta ik op het perron<sup>1081</sup>. Daar zijn de drie paarden, en zij blazen damp in de koude lucht. De drie ruiters draven door de harde parklanen op weg naar Bierk.

In de groote living, waar zij rouwend zit, kijkt mijne moeder op naar mij. Wat zij aan mij ziet vervult haar met een zachte ontroering. Groot zijn hare oogen. Diep en fluweelig. Met,

---

<sup>1073</sup> varen: bewegen, gaan, trekken

<sup>1074</sup> serafisch: zoals engelen

<sup>1075</sup> hanekensnest: santenkraam

<sup>1076</sup> bucht: rommel

<sup>1077</sup> te werk slaan: weerklinken

<sup>1078</sup> gendarmen: militairen met politietaken

<sup>1079</sup> perron: brede stoep, bordes

<sup>1080</sup> rijst overeind: gaat rechtstaan

<sup>1081</sup> perron: brede stoep, bordes

starretjes<sup>1082</sup> die beven. Ik ben blij. Ik stort neer aan hare voeten, en hare armen spreiden zich om mij, en ik word in een wijde omhelzing opgenomen. Zoo was het eens, lang geleden. Dezelfde warmte en innigheid. De veilige boezem. En een zang, onhoorbaar, die mij wiegt aan het hart. Ik ruik den reinen geur van linnen. Ik word zoo rustig als de eeuwigheid. En wij hoeven niet meer te spreken.

Wel, ik blijf op Bierk. Simone, van de Moorjans, neemt zoovele schikkingen als er noodig zijn. Ik luister voldaan naar dat liefelijk tumult. Ferguson heeft een mooien haas geschoten en dien eten wij 's avonds. Lekker. Ik barst haast in een lach los, als ik denk hoe hij kan gemikt hebben, Ferguson.

Dan komt Kerstnacht. Wij vieren hem rond een prachtigen denneboom. Simone heeft er den heelen hemel aangehangen. Fijn, hoe zij dat heeft gedaan, want wij hebben allemaal de illusie van de heilige geboorte, in een stal, met muziek en sterren, en een groote ster op top in de nabijheid van den Almachtigen Vader. Wij gaan niet naar de middernachtmis, zoo heeft Vrouw Coleta geregeld. Maar wanneer de twaalf slagen door de kamer gaan (er is op Bierk een Mechelsche klok<sup>1083</sup>, die dat aardig doet, zoo statig en traag) knielen wij allemaal rond den brandenden boom, allemaal, ook Zoeran, en de knechten en de meiden, de gansche Gaillarde. En na het gebed kussen wij onzen evennaaste. Simone deelt geschenken uit. Ik ga zitten naast mijne moeder. O mijn God, waarom mag het niet duren?

Met Nieuwjaar is er op Bierk een groot diner. Dat wil zeggen dat Simone, van de Moorjans, oorlof<sup>1084</sup> heeft om een feestelijke tafel aan te rechten<sup>1085</sup>. Er zijn geen vreemde genoodigden, behalve Jeroom Ocula, de Maleische, boer Tastenoy en mijnheer Boeckx, de leider van de stoeterij. Het is een prettige dag. In den namiddag gaan wij eens rond op het Goed. De lucht is vlekkeloos blauw en kraakt. Ik berg mijn neus in mijn pelsen kraag. Mijne moeder draagt een breeden ottermantel en zij heeft een sterke kleur. Ferguson blaast en niest en heft zijn gloeienden nek. Alleen Simone is vrij van leden<sup>1086</sup>, en treedt lenig aan in haar wit wollen pak. Zij voelt geen koude.

Het is na dien dag dat ik droevig geworden ben. Van waar komt zoo'n droefheid? Men weet het niet. Het is iets, dat u allang heeft beloerd, en het goede moment afgewacht. Het randt u nu plotseling aan, langs alle zijden tegelijk, in het vleesch, in den geest, in de ziel. Er is geen strijd mee aan te knopen. Er is geen veilige plek meer aan mij. Ik ben gekneveld en bezeten. Er is geen redding, ik bezwijk.

Rolande, ik kan niet buiten U. Ik kan het niet langer overschreeuwen, dat gevoel dat wel luwt maar niet versterft. Ik kan U niet meer ontwijken. Mijn ellendige wereld is vol van U. Gij glijdt langs mijne huid. Gij kleeft aan mij vast met honderd armen. Uw vleesch, gelijk een zwellende room, ademt zoo dicht dat ik verga aan die donzige lauhte, aan dien zwoelen<sup>1087</sup> geur, aan die wiegeling<sup>1088</sup> van dijen en heupen, aan de hitte van den schoot. Maar ik weersta aan het blanke vergift dat mij lokt. Want moet ik terug gaan snuiven, ik weet het, dan doof ik meteen mijn laatste gedacht.

Ik werp mij met geweld in zaken. In mijn ontredde papieren. Ik hoop dat ik toch eens, in een woesten aanval op wat mij al omringt, de zwarte gal mag verdrijven. Ik roep Moorjan. Ik heb met den notaris hevige gesprekken en ik steek mijn neus in alles. Ik ontdek, het is niet moeilijk, dat hij met het koppel Clarence samenspanst om Lamarache te pluimen. Ik duw hem met kracht in allerlei bedreven vuiligheid. Hij bekent zweetend. Hij is een knoeier van het lage soort. Ik werp hem aan de deur.

---

<sup>1082</sup> starretjes: sterretjes

<sup>1083</sup> Mechelsche klok: hangklok

<sup>1084</sup> oorlof: toestemming, vergunning

<sup>1085</sup> aan te rechten: gereed te maken

<sup>1086</sup> vrij van leden: onbelemmerde bewegingsvrijheid

<sup>1087</sup> zwoelen: wellustige, zinnelijke

<sup>1088</sup> wiegeling: lichte, gestadige beweging heen en weer

Maar daarna moet ik dan aan Simone, zijne dochter, de waarheid zeggen. En ik word toornig, wijl ik mij geen stommer positie kan indenken dan de mijne, wanneer Simone ontboden, verschijnt. Ik mag mijn woorden sparen. Zij weet alles. Zij geeft de eer van haar vader prijs. Zij verlaat hem zonder spijt. Zij heeft er geen schuld aan, en ik moet zulks inzien. Natuurlijk doe ik dat. Zij heeft meer goedgeemaakt bij mijne moeder dan wat Moorjan heeft kunnen misdrijven. De sluier daarover. Basta.

Met de hulp van God beproef ik nu mijn lichamelijk wezen te ontsmetten. Misschien is dat nog de veiligste toeverlaat. Ik zou mij gezond maken, bedoel ik. Want wij hebben beiden, Rolande, het vleesch, dat wij van de kostbaarste stof hebben gewaand, aan zulke praktijken geoefend, dat wij het inderdaad aan zijn natuurlijke functies hebben onttrokken. En wat zou anders de uitslag ervan zijn, dan afwijking of ontbinding? Ik neem me voor mijn lijf in zijn oorspronkelijke gaafheid te herstellen. Gij kent mijn bijzonderen aanleg voor wreedheid. Dat is een familietrek. Ik houd hem van mijn vader. Ik kies een der dochters van boer Tastenoy. Die Raf. Het is de jongste, de kloekste<sup>1089</sup>, de heetste van bloed. Ik besluit haar te verkrachten. Ik twijfel of ik de hoogvlakte van de Zenne kan oversteken. Horlebecq is mij een benauwend gebied geworden. Ik schipper met dat gevoel en daal op een grijzen middag, langs zijwegen, naar het Hof ten Bloote. Ik lok haar in de schuren. Het is daar bij Winter zacht donker en van een gesuikerde warmte, tarwewarm. Ik grijp haar om het middel en ik verwacht mij met verlangen aan een bitteren strijd. Er is geen strijd. Er is ook niet het minste hinderend ondergoed.

Wij tuimelen in het stroo. Hal! zij is inderdaad heerlijk maagd, Raf, de ontluikende. Maar volstrekt<sup>1090</sup> niet gecompliceerd. Het oergeheugen breekt dadelijk los in haar wezen. Van zoo gauw ik haar nakom, slaat zij hare vuisten om mijn lenden en haalt mij met forsche stooten aan. Ik sta op, nog hijgend. Ik heb het frissche gevoel dat ik aan een heerlijk bronnewater heb gedronken. Omdat zij daar vóór mij nu rijst<sup>1091</sup>, stralend van het reine labeur<sup>1092</sup>, weersta ik niet aan een opwelling, die mij plots als uit een diepen val verheft. Ik druk haar aan mijn borst en lang zoenen wij elkander. Een kus die mijn wak<sup>1093</sup> bloed zuivert.

Ik heb hem herhaald, 's anderendaags. En dan weer. Raf weigert nooit. Zij is een gulle weelde. Ik kan haar niet armer maken. Zij heeft een mond en borsten gelijk bloemen. Alles bloeit aan haar. Ik wensch mijn eigen geluk met deze ontsmettingskuur.

Maar na een paar weken valt de kwaal op mijne oogen. Ik ben zoo goed als blind. Het heeft gesneeuwd. De witheid van het land weerglanst<sup>1094</sup> in het Huis en het laat mij nog even toe alles hier in een waas te onderscheiden. Ik blijf nu voornamelijk in de living. De specialist uit Brussel heeft mij bezocht. "Het is een inzinking", zegt hij. Zij kan van langeren of korteren duur zijn, hij weet het nog niet. In afwachting is het goed dat ik me stilhoud. Achter zwarte brilglazen. 'k Moet bovendien mijn rug naar het raam keeren. De eenzaamheid trekt schaduwen op en ik zit in gepeinzen gevangen. Eigenlijk zie ik niets meer, Rolande, dan U.

Vrouw Coleta verlaat mij niet. Wanneer Ferguson en Simone ons alleen laten, het gebeurt zelden, zwijgen wij nevenseen<sup>1095</sup> en wij mengen, gelijk duisternissen, onze beide verlatenheden.

Wanneer ik het niet langer verdragen kan, vraag ik aan mijne moeder of zij zoo goed wil zijn naar buiten te kijken. En of zij mij wil vertellen hoe het landschap is. De living geeft uit op de wijde velden. Moeder vertelt dat het sneeuwt. Het is de tweede dag. De kouters<sup>1096</sup> zijn bedolven. De diepten en ondiepten worden gelijkgelegd. Men ziet nog alleen een golvende uitgestrektheid. De boomen staan daarin. Zij strekken hun zwart getak<sup>1097</sup> in de lucht en beginnen aan den

---

<sup>1089</sup> kloekste: meest krachtig-gezonde

<sup>1090</sup> volstrekt: absoluut, volledig

<sup>1091</sup> rijst: verheft zich

<sup>1092</sup> labeur: arbeid, inspanning

<sup>1093</sup> wak: zwak, teer

<sup>1094</sup> weerglanst: weerschijnt

<sup>1095</sup> nevenseen: naast elkaar

<sup>1096</sup> kouters: velden

<sup>1097</sup> getak: boomtakken, kruin

Noordkant de sneeuw te dragen. De hemel is laag en grijs. Indien het weer aanduurt, en het ziet er naar uit, zal morgen de gansche streek in toovergewaad ontwaken. Ik geloof het gaarne. Ik dank U, moeder. Ik trek terug in het schaduwend gevaarte. Ik zwijg. Ik denk aan U, ik denk aan U, Rolande...

Mijne moeder zegt: "Straks zijn wij het putje van den Winter voorbij." En zij spiegelt mij reeds de Lente voor. "Als die in aantocht zal zijn, zullen wij de hoogvlakten oversteken. Een fijn groen zal aan de ruimte losbreken, en de beken zullen weer aan het zingen gaan. Dan vertrekken wij met een nieuwe lading van levensmoed naar Castel-Horlebecq. En het zal gewasschen zijn van al zijn kwade schimmen, ons helder Huis." Ja zeker, moeder. Maar ik denk altoos<sup>1098</sup> aan U, Rolande.

Plots, ik heb mij daar niet aan verwacht, voel ik moeders hand op mijn voorhoofd. Het is of zij mijn gedachten heeft geraakt. Zij schrikt hevig terug. En het wordt hier zoo benauwd dat ik het hart van mijne moeder hoor beven.

Mijn hemel! Zij mag schrikken, zij mag bang zijn tot op haar merg, Vrouw Coleta. Want in mij groeit, of ik het wil of niet, een ijselijk voornemen. Het groeit uur aan uur. Het was in den beginne een flauw inzicht, dat ik gauw weg kon zetten. Maar het is nu een rotsvaste wil geworden, als geheel buiten mij zoo vervaarlijk<sup>1099</sup> uitgegroeid. Hij heeft mij thans volkomen in zijne macht. Ik zal nog veel malen het bevel met afschuw van mij afweren. Eens gehoorzaam ik toch. Ik raak elken avond met bevende vingers het briefje, dat gij op het tafeltje nagelaten hebt. Het vuur van de woorden dringt door mijne aderen. Het ontsteekt er den haat, Rolande, die mijn laatste offerande is.

Daar begint Vrouw Coleta luidruchtig te poken in den haard. Dat doet zij telkens als zij aan een toestand verandering wil brengen. Het is zeer storend. Het sparhout, dat nog nattig is, ontbindt in de vlammen een harslucht, die mij onaangenaam is. Zij werkt bovendien nadeelig op mijne oogen. Misschien weet zij dat niet, al kan men met een beetje doorzicht zooiets gemakkelijk raden. Er zijn waarachtig oogenblikken waar de heele omgeving samenspanst tegen mij.

Vrouw Coleta, alsof zij de misselijkheid van onze verhouding op de spits wil drijven, komt alweer haar hand op mijn voorhoofd leggen. Wel drommels, zie ik er dan zoo verschrikkelijk uit? Plots gilt zij: "Mijn jongen, wat scheelt er, wat wilt ge doen?..." Het is potsierlijk. Er scheelt mij niets. En dat handenleggen vind ik onuitstaanbaar. Ik vind het onuitstaanbaar, dat men hier zoo'n belachelijke atmosferen sticht. Als wilde men spoken oproepen. En dat gillen daarbij. Het scheurt iemands zenuwen. Ik geef het op. Vrouw Coleta bewerkt eigenhandig de breuk, die ik zoo zorgvuldig wil vermijden. Waar is het moederlijk vernuft, waarvan men beweert dat het onfeilbaar is?

Ik kan tastend de deur bereiken. Ik ontmoet Ferguson die mij naar mijne kamer leidt. Ik hoor mijne moeder snikken.

Lees nu met aandacht, Rolande. Ik sluit mij op. Ik verschijn niet bij het diner. Ik ga vroeg slapen. Eerst heb ik geslapen, geloof ik. Nadien, het zal na middernacht geweest zijn, word ik wakker. Ik word wakker in een groote helderheid. Het verwondert mij dat mijn zieke oogen zoo vol van die vreemde klaarte komen. Het is gelijk groen water. Ik zet mij recht. De gansche kamer is hel verlicht. Het licht valt bij roerloozen stroom uit de hoge ramen. Ik heb de venstergordijnen vergeten dicht te schuiven. De maan heerscht in koude heerlijkheid over het land.

Wat trekt zoo aan mijn wezen, Rolande? Het is de macht die ik heimelijk in mijn bloed heb gevoeld. Ik kan haar niet weerstaan. Zij trekt en rukt. Pijnlijk zinderen<sup>1100</sup> mijne vezels. Ik moet uit mijn bed. Ik zoek naar iets. Mijn kamerrok<sup>1101</sup>. Ik doe hem spoedig aan. Maar de kamerrok is het niet, wat ik zoekt. Wat zoek ik dan toch? Laat ik gaan met mijne leeg handen. Ik ga. Met mijn leeg handen. Zij hangen aan mijn zijde. Zwaar van de opdracht, die het al zal beslechten.

---

<sup>1098</sup> altoos: heel de tijd

<sup>1099</sup> vervaarlijk: angstaanjagend, schrikwekkend

<sup>1100</sup> zinderen: gloeien, tintelen, beven

<sup>1101</sup> kamerrok: kamerjas

Geluideloos glijd ik over de tapijten in de vestibules. Het is een heel eind ver, de kamer van mijne moeder, die zoo onweerstaanbaar trekt. Ik denk al gaande aan den Grooten Weduwnaar, die deze kamer in zoo hooge eere hield. De kamer waar de vijf laatste Hardwins zijn geboren. Een historisch monument. Daar is de deur. Ik houd reeds de klink. Ik draai. De hengsels piepen. Ik ben binnen. De maan vloeit uit. Net een aquariumklaarte. Breed is het bed. Mijn God, hoe zit mijn moeder daar geknield? Het bed is ongerept. Mijne moeder, op den grond, knielt bij den stander<sup>1102</sup> van het voeteinde. Zij heeft een rouwfalie<sup>1103</sup> over haar hoofd gevouwen. Ik zie haar aangezicht niet. Alleen hare handen. Krijtwit in de wintermaan, samengeperst op een paternoster<sup>1104</sup>. Zij bidt. Ha! Zóó niet, moeder, in die houding niet! Weg met het gebed. Ik heb liever te vechten. Ik doe een stap. Niets, de stilte... Dan, in een weerlicht die mij door het wezen slaat, zie ik wat er is gebeurd. Ik slaak een rauwen kreet. Rolande, mijne moeder heeft zich verhangen!

Ik wil haar optillen. Hoe zwaar is eene moeder! Het stropzeel<sup>1105</sup> lost. Ik sta daar met mijne opgetilde moeder, als Ferguson aanrent. Wij leggen haar op het bed. Ferguson in fermem gloed aan het werk. Ik, mijn gelaat in de sargie<sup>1106</sup>, verbrijzeld. En ik roep uit den grond van mijn ziel naar den dood. Hij komt niet. En het is goed. Ik ben te laf. Ik ben te bang om te sterven. Heer, die in den hemel zijt, ik smeeke U om genade. Daar ligt mijne moeder, die mij den dag heeft gegeven. Ik heb den dag in haren schoot gedooft.

De dokter klopt op mijnen schouder. Zijne andere hand komt rusten op mijn hoofd. Maar deze is zijne hand niet. Onder duizend herken ik de hand van mijne moeder. Mijne moeder begint te spreken, al ligt zij uitgestrekt. Wij moeten onverwijld<sup>1107</sup> naar bed gaan, zegt zij. Er is niets gebeurd. Behalve eene zondige zwakheid, waarvoor zij hoopt dat zij de voorspraak van ons allen bij God zal verkrijgen, want het zwaard van den Allerhoogste is streng voor wie zich aan het leven vergrijpt. Wij moeten, Ferguson en ik, plechtig beloven dat geen van ons ooit een woord rept van 't geen er dezen nacht gebeurde.

Er is iets dat ik niet begriip. Van 's morgens aan is het leven zoo nieuw als zag ik het aan mijn vingers geboren worden. Het verleden is omgespoeld, weggevaagd. Zooals Vrouw Coleta heeft voorspeld, staat het gansche land in een luister van sneeuw en ijzel. Blond en bloeiend is de zon. En wij gaan naar Onze Lieve Vrouw Lichtmis. De Lente wordt aan de menschen beloofd. Het moet waar zijn, want ook mijne oogen hebben hoop op genezing.

In de eerste dagen neem ik plaats in de torpedo<sup>1108</sup> van juffrouw Moorjan. Simone is een virtuose aan het stuur. Ik geniet van het fijne weer. En wanneer ik al beter kan vóór mij uitzien, worden de paarden gezadeld. Niet zelden nemen wij Zoeran mee. Die rijdt het best van allen. Steeds op kop. Men ziet haar niet in den zadel zitten. Zij raakt den rug van den ruïn<sup>1109</sup> niet aan. Zij zweeft boven hem en schijnt hem in haar vlucht vooruit te rukken. Het is prettig zoo achter elkaar te galoppeeren. En voor mij is het een flinke bevrijding vermits ik anders, afgestegen en de voeten op grond, zoo traag en aarzelend voortsukkel.

De avonden zijn zacht. De dokter zet diepzinnige dampartijen in met Vrouw Coleta. Zij zit statig vóór hem en hij kronkelt zich in gepeins over het bord en heeft het hard voor met haar. Ha! het is een felle vrouw, de dochter van de Reuzen van Bierk. Het schild van de Lamarache's werd door geen moedermoord bezoedeld. Veeleer heeft zij er het heil van haar ziel aan gewaagd. Zij regeert voortaan met heilige kracht over het Bloed van het Huis. Ik kijk naar haar op met ontzag. In ongerepte gebieden wisselt zij met mij het ridderlijk saluut van eer. Ik zegen het voorrecht, dat

---

<sup>1102</sup> stander: staander, ondersteunende balk

<sup>1103</sup> rouwfalie: zwarte rouwdoek over hoofd en schouders gedragen

<sup>1104</sup> paternoster: rooms-katholiek bidsnoer

<sup>1105</sup> stropzeel: dik touw, strop

<sup>1106</sup> sargie: deken

<sup>1107</sup> onverwijld: zonder uitstel

<sup>1108</sup> torpedo: lange, lage sportauto

<sup>1109</sup> ruïn: gesneden hengst

mij nog steeds niet is ontnomen, in de holten van mijn hoofd, het licht te mogen opvangen van zulken hoogen groet.

Dan blik ik in de oogen van Simone. Zij zit al die avonden aan mijn zijde. Wij praten weinig. In ruimten van stilte voelen wij ons het liefst samenzijn. Ik blik soms, gelijk nu, in hare oogen. Het is een meer van liefde. Effen, uitglanzende vlakke, waar nooit een varend<sup>1110</sup> zeil wordt verwacht. Schoone ziel die zich totaal uitleeft in gediensstigen ijver en de belofte van loon misprijst.

Toch gaat de misprezen belofte in vervulling. Mijne moeder heeft zich plots heftig aan haren ouden droom vastgeklampt. Zij dringt mij naar den plicht. Let op uw zaak. Haar voorhoofd, met dien sterken dag erop, schreeuwt het uit. Ik bied niet langer weerstand. Ik word verloofd aan Simone, van de Moorjans. Wij geven elkaar een kus in het bijzijn van eenieder. Vrouw Coleta, overeind bij het dambord, ik zie het, dreigt aan hare ontroering te bezwijken. Zij bezwijkt niet. Haar adem stoot alleen wat sneller. Maar Ferguson verliest de controol over zijn body. Zoo schielijk<sup>1111</sup> overvalt hem een hoestbui dat er de tranen in zijne oogen staan. De Maleische en de bijzonderste huisdienaren worden tot de plechtige bezegeling toegelaten. Allen stralen rondom ons. Wij kunnen niet anders dan ons even terugtrekken in het saletje<sup>1112</sup> daarnevens<sup>1113</sup>. Simone heeft over haar aangezicht een grijns die misschien een lach is. Ik echter moet gaan zitten. Ik val over de tafel en ween het uit. Wanneer wij terug in de living verschijnen staat het gezelschap in een kransje. Ocula is daar al met bloemen. Op een zilverblad wordt de champagne rondgedragen. Er ruischt een blond<sup>1114</sup> gemompel om.

Wij zijn nu 24<sup>en</sup> Januari. Ik schrijf reeds drie nachten aan dezen brief. Straks zal ik hem sluiten. Dezen morgen, jaargetijde van al de dooden die het blazoen<sup>1115</sup> van Lamarache hebben gevoerd. Dat wordt op Steenkerque herdacht. Wij rijden er allen heen en de wereld schijnt voor immer in de sneeuw bedolven. De abt<sup>1116</sup> van Loppem draagt de mis op. Het kerkje is vol van een gemengde menigte. Al het slavendom van Bierk en Horlebecq is toegestroomd. Zij komen zich bedwelmen aan de macht van hunne Meesters. Die zijn onsterfelijk. Die roeit men evenmin uit als het onrecht, dat de tarwe van Onzen Lieven Heer bedeeft.

Na de mis is er een ingetogen receptie. Ik verzoen mij met den notaris, die mijn godvergeten schoonpapa wordt. Mijn schoonmama in spe is er ook. Omdat zij haar echtgenoot niet heeft verdiend, en zulks in het oog springt, kus ik haar hartelijk. Ook de zusters van Simone. Ik heb rakelings den krankzinnigen indruk dat wij straks een exhibitie<sup>1117</sup> krijgen van vrouwelijke trapezisten, ik weet niet in welk cirkus. Simone is gelijk aan haarzelve, feilloos, bezonken, in stevig evenwicht. Iedereen bewondert haar, terecht. Al de rest is theatraal. Rolande, mijne verloving wordt op 19<sup>en</sup> Februari gevierd in bescheiden kring. Dat is op een Zaterdag. Nu vraag ik U: Rolande, wanneer roept gij mij tot U? Want gij weet even goed als ik het voel, dat ik buiten U niet kan, dat ik U moet weerzien, dat ik van U, van uw adem en van uw wezen moet leven. Gij kunt mij aan uwe voeten weten doodgaan, maar hier kunt gij mij niet achter laten. Er is een gezworen eed tusschen ons vleesch. Wat zoo vlamvend aaneen is geklonken zal geen macht ter wereld uit elkander slaan. Roep mij. Draal niet. Roep mij.

Hier breng ik onderwijl alles in gereedheid. Ik zal wachten tot den Donderdag 17<sup>en</sup> Februari. Indien gij mij niet geroepen hebt, indien gij, zonder één woord, mijn vonnis hebt geveld, Rolande, Rolande, denk eraan, denk aan wat gij dan voor eeuwig op uw geweten hebt geladen.

Renier Joskin de Lamarache.

---

<sup>1110</sup> varend: bewegend, gaand, trekkend

<sup>1111</sup> schielijk: plots, onverwacht

<sup>1112</sup> saletje: ontvangkamer, salon

<sup>1113</sup> daarnevens: daarnaast

<sup>1114</sup> blond: jeugdig

<sup>1115</sup> blazoen: wapenschild

<sup>1116</sup> abt: hoofd van een abdij of monnikenklooster

<sup>1117</sup> exhibitie: vertoning

XXXX.

*De Gaillarde op Bierk,  
den 17<sup>en</sup> Februari 1922.*

Dit was dus mijn laatste nacht. Ik heb hem al wakend doorgebracht. Zoo klaar was hij, dat ik aan den hemel de granieten gevaarten, met maan overvloedig, op mijne oogleden heb gevoeld. Geen post. Elken dag geen post. Ook dezen morgen geen post. Er valt een laatste steen in diepen put. Zonder watergeluid. De stilte. Nu dan, Lamarache, het is uw tijd.

Door Jeroom Ocula heb ik mij naar de Drie Linden doen leiden. Ik heb hem gevraagd hoe het land er vandaar uit ziet. Hij zegt: "Men zou zeggen de komende Lente." Ha, ik weet hoe dat is. Ik hoor het zelf al aan het geklingel van de wijde<sup>1118</sup>. Dons en watte varen<sup>1119</sup> over den hemel. Een groene spikkeling wemelt aan het hout. Er zijn al vogels, nietwaar, Ocula? En de Zenne, in dees seizoen van killig zilver, wentelt door het dal. Maar de zon heeft nog geen durf, zij kan alleen blozen, gelijk een boezem. En hoever zijn de kimmen, Ocula, zeg mij? Want als die niet fijnblauwig zijn en doorzichtig, man, dan is de Lente er nog niet, hoor. Hij zegt dat ze zoo broos zijn als glas, en men kan er de lucht doorheen zien glanzen. Zoo moet het zijn. Zoo verrijst mooi Brabant uit den winterslaap, en al de sappen en zaden gaan losbarsten aan den grond.

Luister, Ocula. Dat ik niet goed meer zie, maakt mij een beetje weemoedig. Het licht, wat is dat een heerlijk ding! Men wordt aan het licht geboren. Men sterft aan het licht. Nooit verlaat ons het licht, Ocula. Want denk niet aan de nachten. Die zijn vaak zoo klaar, en overgoten met sterren. En met droomen. Denk niet aan mijn blindheid, want ge weet niet welke klaarte, van uit een hemelsch beeld, in mijn duisternis stort. Denk niet aan den dood. Want als ik weer tot klei verga, zal mij de dageraad, die in de erts der aarde is begraven, doordringen van zijn subtielen gloed.

Terwijl ik dan zwijg, en daar sta, hoog op de vlakte, weet ik dat het leven goed is. Alles is goed aan het leven. Schulden, zonden en misdaden, wat is dat? Eerlooze kramers, gierige boeren, wreedaardige bazen, bloeddorstige heerschers, wat is dat? Het machtige leven maakt alles en allen toch ééns goed. Vermits, o mijn God, Gij in onze zielen, ter vergelding van alle kwaad, de liefde hebt ontstoken.†

R.

## Index

|       |      |      |    |
|-------|------|------|----|
| Brief | I    | blz. | 17 |
| Brief | II   | blz. | 19 |
| Brief | III  | blz. | 20 |
| Brief | IV   | blz. | 23 |
| Brief | V    | blz. | 29 |
| Brief | VI   | blz. | 35 |
| Brief | VII  | blz. | 39 |
| Brief | VIII | blz. | 44 |
| Brief | IX   | blz. | 47 |
| Brief | X    | blz. | 56 |
| Brief | XI   | blz. | 57 |
| Brief | XII  | blz. | 60 |
| Brief | XIII | blz. | 63 |

---

<sup>1118</sup> wijde: vlakte

<sup>1119</sup> varen: bewegen, gaan, trekken



|       |         |      |     |
|-------|---------|------|-----|
| Brief | XIV     | blz. | 76  |
| Brief | XV      | blz. | 85  |
| Brief | XVI     | blz. | 99  |
| Brief | XVII    | blz. | 102 |
| Brief | XVIII   | blz. | 111 |
| Brief | XIX     | blz. | 118 |
| Brief | XX      | blz. | 125 |
| Brief | XXI     | blz. | 140 |
| Brief | XXII    | blz. | 145 |
| Brief | XXIII   | blz. | 175 |
| Brief | XXIV    | blz. | 178 |
| Brief | XXV     | blz. | 184 |
| Brief | XXVI    | blz. | 192 |
| Brief | XXVII   | blz. | 195 |
| Brief | XXVIII  | blz. | 197 |
| Brief | XXIX    | blz. | 218 |
| Brief | XXX     | blz. | 245 |
| Brief | XXXI    | blz. | 257 |
| Brief | XXXII   | blz. | 266 |
| Brief | XXXIII  | blz. | 281 |
| Brief | XXXIV   | blz. | 283 |
| Brief | XXXV    | blz. | 296 |
| Brief | XXXVI   | blz. | 305 |
| Brief | XXXVII  | blz. | 315 |
| Brief | XXXVIII | blz. | 327 |
| Brief | XXXIX   | blz. | 334 |
| Brief | XXXX    | blz. | 353 |